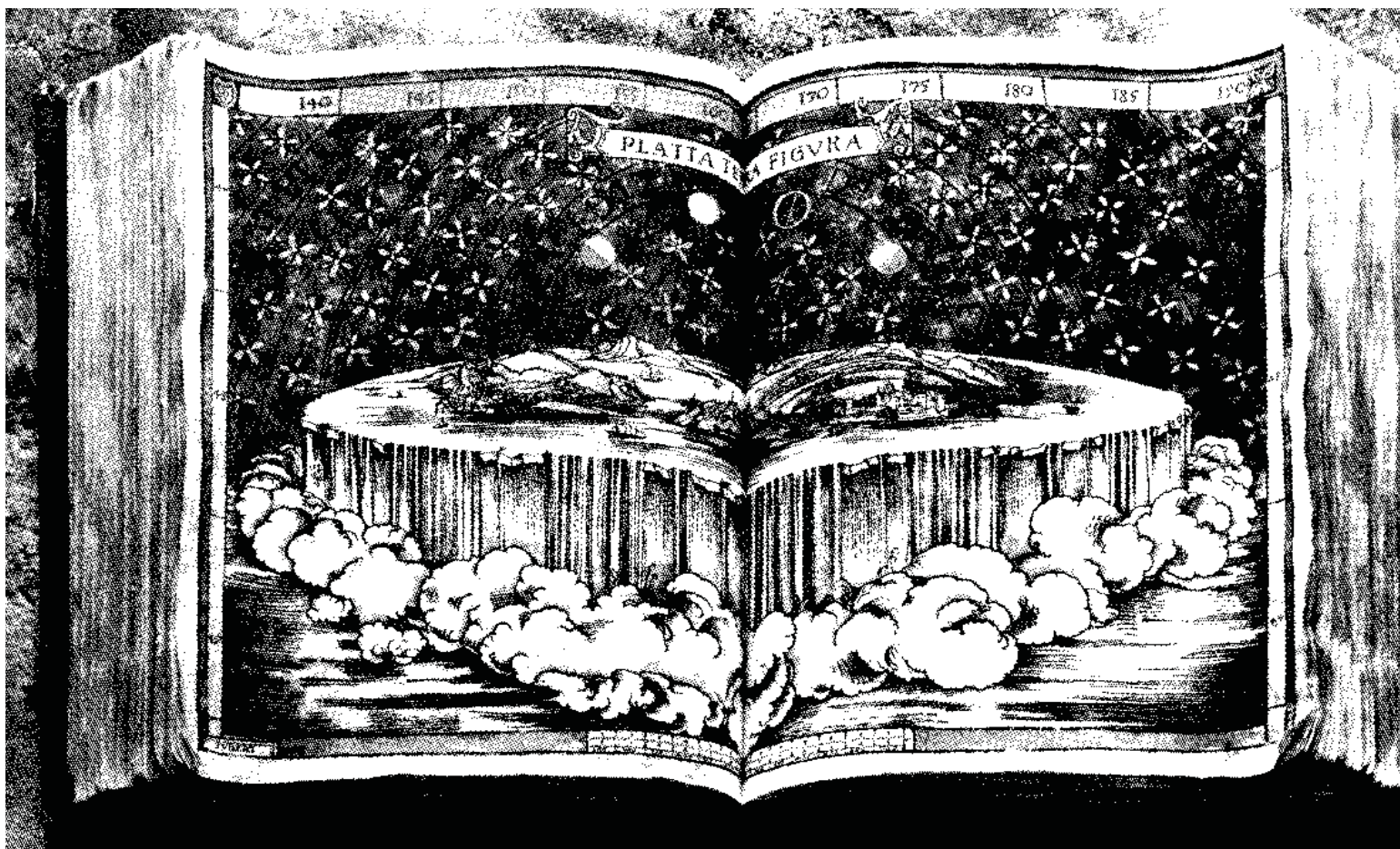

**Departament de Didàctica de la Llengua i de la Literatura
Universitat de Barcelona**

El gènere poètic en el marc de l'ensenyament obligatori de la llengua i la literatura catalana

Carme Doménech Pujol

València, 2008

III. L'educació poètica a l'aula de l'ESO

Per què en moltes escoles els alumnes ja no reciten poemes? Llegir en veu alta, recitar, comporta unes qualitats temporals i sonores, un joc físic, que dóna vida i color a la lletra escrita.

Per estimar cal una presència, una proximitat, i la recitació presenta els versos a cau d'orella i els fa accessibles, vius, amics. La veu els ressuscita.

EMILI TEIXIDOR

5. Una recerca qualitativa per la comprensió del fet poètic a l'aula

La investigació de la pràctica a l'aula és un tema sobre el qual existeix una abundant bibliografia, ja que es tracta d'un camp en debat des de fa temps entre els diferents corrents pedagògics. Els fruits els trobem dispersos en revistes d'àmplia distribució entre el col·lectiu docent en seccions generalment anomenades 'experiències', però també són ja nombroses la publicació de monografies que contenen propostes d'intervenció a l'aula.

En referència a la investigació sobre la pràctica de l'escriptura comptem amb la ja esmentada del Grup de recerca d'Écouen (1992) coordinada per Jossette Jolibert durant dos anys des del paradigma de recerca-acció sobre la producció de textos d'infants de 3 a 11 anys, entre els quals hi havia també poemes. D'igual manera, el grup de recerca «Poesia i educació a Barcelona, avui» va portar a terme una investigació (Bordons, 2002) sobre l'ensenyament del gènere poètic en els centres educatius de la ciutat comtal, tant en la pràctica escolar com en els hàbits literaris d'alumnes i professors. La pàgina web²⁴ *Viu la poesia*, que impulsa el mateix grup, ara amb el nom de «Poció» —Poesia i Educació—, combina la pràctica cibernètica en la xarxa amb l'experimentació de la recepció de la poesia per alumnes d'educació primària i secundària.

No obstant, la recerca que posa en relació els darrers currícula, els llibres de text i la pràctica d'aula, per observar en quina mesura el professorat (Martínez Bonafé, 1991)

24 <http://www.viulapoesia.com>

s'ha convertit en una anella més de la cadena de producció-reproducció, no ha pogut realitzar-se encara.

5.1. Objectius de la recerca

S'ha vist en quina mesura el tema escollit en una investigació educativa ve impulsat per un context peculiar. En el nostre cas es tracta d'una investigació aplicada que té per finalitat estudiar els problemes que planteja la pràctica educativa, així que volem constatar en quina mesura resulta possible configurar un espai per l'educació poètica. Evidentment, això comporta posar a prova, d'una banda, els problemes teòrics que implica fer investigació educativa: les possibilitats reals, la preparació per a dur a terme la recerca, etc. En un altre sentit, cal valorar també les dificultats de caràcter estructural: els suports legals necessaris, els suports d'infraestructura bàsics, etc. Tot plegat, l'opció que fem per aquest paradigma és perquè atorguem un valor transformador a la pràctica docent i, per tant, com a solucions provisionals als problemes abans detectats i que haurem de contrastar necessàriament, hem considerat les hipòtesis següents:

1. El tractament tradicional que rep la poesia en el currículum i en la pràctica docent no afavoreix l'educació poètica.

En la formulació d'aquesta hipòtesi, que és la que major pes té en la nostra investigació, hem volgut destacar un fet acceptat per tothom: que l'educació poètica no s'assoleix a l'aula. En la formulació d'aquesta hipòtesi, entenem per 'tradicional' les diferents formes que comunment s'han emprat fins ara en l'ensenyament de la literatura i que ja hem comentat anteriorment. Aquesta idea general pot constatar-se a partir de la utilització dels instruments previstos per l'anàlisi del currículum, dels materials de curriculars, dels índexs de lectura, etc. tot i que pot ser també originat per una forma concreta de la praxi. Però com és massa general, veiem la necessitat de desplegar aquesta hipòtesi en una segona i tercera hipòtesi.

2. La programació d'activitats variades del gènere poètic depenen de la formació literària i del gust personal dels docents.

Com hem dit abans, aquesta hipòtesi representa un dels factors que condicionen la primera hipòtesi, més general. Les dificultats per demostrar aquesta hipòtesi depenen en gran mesura del que entenguem per una 'formació literària' suficient entre docents i sobretot per la constatació de l'itinerari formatiu de cada membre del col·lectiu. Més que un col·lectiu, la individualitat és la qualitat predominant entre els docents que, a més està condicionada per variables potents: edat, gènere, interessos, expectatives, etc. que incideixen de desigual manera en factors difícilment avaluable com són l'expedient acadèmic i la formació permanent. Més que modificar la

hipòtesi, hem intentat establir paràmetres i emprar instruments propis de l'etnologia que permeten registrar el que afirmen els docents. Per poder completar-la hem elaborat la següent tercera hipòtesi.

3. Els docents es manifesten poc preocupats per superar els dèficits pedagògics en el camp de la poesia.

Les dificultats per demostrar aquesta hipòtesi de causa-efecte entre la preocupació i la professionalitat són igualment visibles. Aïllar les variables que hi intervénen sembla tan complicat com actualitzar els coneixements adquirits en la formació inicial i combinar-los amb la pràctica pedagògica adquirida amb els anys de docència. Coneixem un número molt limitat de docents que estiguen disposats a participar en la recerca amb els instruments que hem previst. Val la pena recordar que només el cansanci produït per la pràctica docent amb un alumnat de nou tipus està causant estralls entre el col·lectiu. Hom necessitaria uns instruments adequats per tractar de forma aïllada la influència de la ideologia en l'acceptació d'un alumnat provinent de la globalitat de la societat i crescut en una cultura mediàtica i tecnològica de la qual els adults en tenen un coneixement limitat.

4. La competència poètica de l'alumne de secundària pot millorar-se des d'instàncies socials que li són properes: interessos, hàbits, materials, funcions, espais, etc.

La coherència que volem mantenir en la nostra investigació condueix a buscar sortides a la primera hipòtesi i, per tant, realitzar experiències que provoquen processos clars que demostren els objectius previstos que, finalment, faciliten canvis en la pràctica educativa. L'experimentació ha de comptar amb elements relacionats amb l'entorn més proper de l'alumne i observar els canvis que es produeixen. Ara bé, les dificultats que tenim en demostrar aquesta hipòtesi es troben en la pròpia experimentació, ja que cal esperar un període de temps massa llarg per trobar la resposta a aquelles accions pedagògiques que havíem realitzat amb anterioritat.

En síntesi, en l'intent de conèixer quins problemes planteja el gènere poètic en l'ensenyament obligatori de la Llengua i la Literatura catalana cal distingir, i conjugar alhora, dos aspectes fonamentals:

- Problemes relatius a les fonts del currículum i als materials curriculars en estreta relació amb la reflexió teòrica sobre l'educació literària, i en particular amb la poètica.
- Problemes relatius al pensament docent en estreta relació amb l'aprenentatge de l'alumnat i la seua autonomia personal, defensant en la pràctica d'aula el dret a l'educació poètica.

El caràcter d'aquesta recerca reclama un extremat rigor en l'assumpció de les fases formals, imprescindibles per assegurar la connexió entre la formalitat teòrica i la seua

incidència en la vida de les aules. Per això, en aquesta recerca creiem necessari descriure els canvis que s'han generat en el punt d'encontre entre la innovació didàctica i la investigació educativa.

Volem insistir en el caràcter aplicat que té la nostra recerca, ja que la investigació ens ha de permetre saber quines són les repercussions que una determinada acció té en la pràctica docent. Tenim en contra la dificultat per definir quins són els problemes reals que incideixen en un context tan variable i complex com és el de la vida escolar, en quina mesura els canvis observats són el resultat de les accions de dins i fora de l'aula. Mai podrem afirmar que el canvis que s'han produït en un alumne que hem conegut anys després del seu pas pel centre educatiu són conseqüència d'un de nosaltres. Només l'atzar i les circumstàncies històriques poden confirmar amb molta posterioritat el poder transformador del que es viu a l'aula. I és que mai havíem sospitat quin paper podia tenir la selecció de determinat conte de Mercè Rodoreda a una classe de 3r de BUP en l'orientació política d'aquell grup que, a hores d'ara, es troba ocupant càrrecs polítics —alcaldia, regiduria de dones, etc.— en el municipi de l'institut on vaig exercir.

Hem establert la complexitat del context en què es desenvolupa la tasca educativa que, al seu torn, està inclòs en altres contextos —centre educatiu, societat, etc.— i que de manera conjunta influeixen en la vida de l'aula. Per tant, hem analitzat per separat els processos interactius que no poden aïllar-se del sistema educatiu on el professorat juga un paper clau i hem estudiat fets observables com són la legislació educativa i els instruments didàctics. D'igual manera, hem fet una anàlisi del currículum per veure com s'integra el discurs poètic com a objecte definit per la teoria literària i aquella part que l'autoritat educativa ha considerat objecte d'ensenyament-aprenentatge; més concretament, hem analitzat la manera en què es mostra el discurs del docent i el cànon literari.

Finalment, hem vist els resultats de la recerca sobre els materials curriculars existents en el mercat, de vegades realitzada davant l'imperatiu del centre en proporcionar els títols dels llibres de text que havien d'utilitzar-se el curs següent. Al Departament didàctic del centre on treballe es mantenien criteris i textos que no compartia i, donat que és legalment possible, podia elaborar una programació distinta que anava acompanyada d'una argumentació que la justificués. En canvi, per evitar la contínua separació de la pràctica educativa i al mateix temps possibilitar un consens amb la resta de companys del departament, vaig proposar l'anàlisi dels llibres de text que el mercat ofertava a fi de seleccionar-ne un des d'unes pautes comunes i reflexionar-hi abans de prendre qualsevol decisió. Les raons de la present investigació es troben, per tant, en les necessitats sorgides de la pràctica educativa i que s'han vist sotmeses a continus canvis d'orientació en la mesura que s'han hagut de resoldre problemes de diversa mena.

A partir d'ara intentarem conèixer aquells que no són observables: pensaments, actituds i sentiments o percepcions dels participants. Analitzarem l'acte pedagògic

que entenem és el resultat de la confluència de tres pols²⁵: el docent, el discent i la matèria d'ensenyament-aprenentatge. No obstant serà difícil d'aïllar aquest acte perquè sabem que tots tres pols es veuen, al seu torn, influenciats per múltiples factors.

Amb la generalització de l'escolarització fins els 16 anys, la finalitat de l'ensenyament de la literatura ha canviat radicalment i de l'antiga necessitat elitista d'aprendre a llegir i compondre versos, l'actual població escolar ha d'adquirir una educació literària i, amb ella, la poètica. En com es produeix aquest procés, en identificar quins són els entrebancs i saber quins són els elements afavoridors, podem resumir les intencions d'aquesta recerca. Es tracta de fer explícita la manera de planificar la introducció del discurs poètic en la programació de cada curs i la programació d'aula, sense perdre de vista que treballem en equip amb la resta de companys del Departament amb qui volem compartir la nostra praxi. Cal comptar amb el llibre de text que utilitza la globalitat de l'alumnat per preparar les activitats pràctiques necessàries i fer-ne de noves, perquè no s'hi troben generalment en aquest material didàctic. També s'ha de preveure la manera de fer sortir de l'aula tots aquests treballs, no només per difondre'ls entre la resta d'alumnat sinó també per posar en valor les produccions literàries escolars. I per tancar el cercle, portar a l'aula aquelles manifestacions poètiques que tenen lloc a la societat en general i que queden amagades entre l'allau de propostes, culturals o no, amb què es troba qualsevol alumne en eixir del centre.

Una de les finalitats col·laterals és la de crear hàbits lectors, des de la perspectiva d'entendre la poesia com a comunicació. En finalitzar l'ensenyament obligatori, no pretenem haver format experts en poesia sinó haver creat l'interés entre els adolescents i dotar-los d'una competència literària en què una parcel·la estiga emplenada per la poesia. Sense oblidar que aquest interès ha de ser compatible amb les noves formes d'oci de contínua aparició en la nostra societat.

Partim d'una convicció: la poesia és una de les formes d'expressió del món interior tan necessàries en el període de formació pel qual passa el nostre alumnat. Des d'aquesta idea bàsica busquem conèixer com s'organitza el procés d'ensenyament-aprenentatge del gènere poètic, comprendre els factors que el condicionen i trobar alguns elements que ajuden a sistematitzar aquesta aproximació al gènere poètic. Aquesta recerca de les pràctiques educatives que sobre el discurs poètic hem previst per a l'alumnat actual que finalitza l'ensenyament obligatori —3r i 4t d'ESO—, ens obliga a seguir unes pautes d'autoobservació i a seguir una mena de diari on hem anat anotant les intencions, les sensacions, les anècdotes, etc.

A més, hem volgut parlar directament amb el professorat, a fi de conèixer la seua formació inicial, la formació que ha anat adquirint de forma continuada, així com els seus gustos personals. Partim de la pròpia pràctica educativa, acotada a l'ensenyament del gènere poètic, però fem extensió als companys amb qui

25 Quadre 1.2.

compartim tasca en el Departament del centre.

En resum, hem destinat l'observació a la pròpia praxi docent però també hem volgut fer partíceps a la resta de companys del Departament didàctic. El motiu és fer extensible la reflexió sobre la pròpia pràctica i el fet de compartir pràctiques, activitats i materials per l'ensenyament del gènere poètic. El fet de compartir és una pràctica habitual entre els qui impartim el primer cicle de l'ESO, però aquest hàbit va disminuint a mesura que es va pujant de grau fins arribar al Batxillerat, on la norma general és l'invididualisme pedagògic.

En la descripció de la realitat de l'aula veurem com hem animat els companys a entrar a la nostra classe i fer-los protagonistes des del primer moment de posar en marxa els instruments d'observació externa. Abans de fer-los partíceps d'aquestes experiències, hem volgut conèixer el valor educatiu que dóna cadascú a l'educació poètica o, dit d'una forma més senzilla, obtenir una contestació a la pregunta: Per què creiem què cal incloure la poesia en el currículum?

5.1.1. Per una metodologia de recerca-acció

Donat que el nostre objectiu és la investigació educativa per la comprensió del fet poètic a l'aula i, per tant, la constitució de ciències pràctiques, hem unit l'anàlisi crítica de la realitat a les prescripcions (Carr i Kemmis, 1998) per a l'acció, per la praxi a les nostres classes. Hem tractat de fer-ne una investigació aplicada que tingués per finalitat resoldre els problemes que planteja la pràctica educativa de l'educació poètica.

Tal vegada l'acció que més importància tinga dins del marc d'una recerca educativa siga produir i oferir respostes. Aquestes són obtingudes després d'una profunda reflexió, estudi i anàlisi d'un problema concret. Ara bé, les possibilitats d'aprofundiment en l'anàlisi del problema varien en funció del paradigma elegit.

Si fem un repàs amb Shulman (1989) de les diferents metodologies amb què comptem, aquestes poden agrupar-se en diferents modalitats:

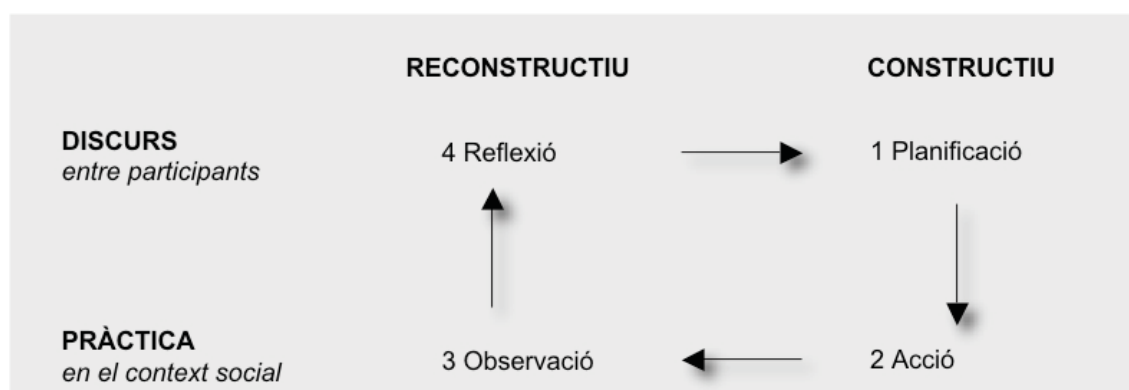
1. Investigacions del procés-producte, on «es relaciona l'eficàcia de l'ensenyament a les activitats docents discretes i observables» apropiades a climes educatius tradicionals i es realitzaren en societats on «existien menys dubtes a propòsit de qui manava i què era allò que s'havia d'aprendre». Una modalitat d'aquest tipus de recerca és la que introdueix la variable temporal, que va aportar els conceptes de capacitat, aptitud i perseverància com a qualitats de l'alumne i el concepte de qualitat de la instrucció.
2. Investigacions sobre la cognició de l'alumne, centrades en els processos que segueix el pensament i les motivacions que tenen els alumnes quan realitzen

les tasques escolars. Així es tracta d'explicar com és la vida de l'aula, formada pel destí que tenen les activitats docents i les interaccions socials que es produeixen.

3. Investigacions de l'ecologia de l'aula consideren que el context de l'aula està inclòs en altres contextos dels quals és impossible substreure's, com són el mateix centre educatiu, la família, el lloc on es viu o la cultura a què es pertany. Ha de combinar enfocaments interpretatius, qualitius, etnogràfics i sociolingüístics a fi d'interpretar els significats que es produeixen entre les diferents influències.
4. Investigacions sobre el procés de l'aula, les variacions i les regles que subjauen.
5. Investigacions sobre la cognició docent i presa de decisions centrades en el comportament observable del professor, així com les opinions que es tenen sobre el propi treball o l'alumnat i les actituds que presenten.

També Beltrán (1994) parla dels mètodes per l'anàlisi de la realitat social i en distingeix el mètode científic, l'històric, el comparatiu, el crític-racional, el quantitatiu, el qualitatiu i proposa un pluralisme metodològic per poder adequar la perspectiva a l'objecte d'estudi. Donat que no hi ha un model òptim per escollir, alguns investigadors han combinat estratègies distintes a les quals han donat noms com «bucle», «goulash» o «calaix de sastre». Com aquesta modalitat de combinació reflecteix les inclinacions i l'estil de l'investigador, crítics heterodoxes (Goetz i LeCompte, 1988) tracten d'eclecticisme a la barreja de programes d'investigació, mentre que alguns d'ortodoxos arriben a qualificar-la despectivament de «salvatge».

Mentre, van Lier (1988) classifica en quatre grups diferents els mètodes segons el disseny d'investigació i els relaciona amb els paràmetres de l'estructuració i el control. Així, els instruments que necessitem per conèixer i interpretar la realitat són:

Quadre III

D'altra part, i d'acord amb Dewey (1989), pensem que l'objectiu bàsic de l'escola és formar ciutadans per una societat democràtica, per la qual cosa, la recerca que proposem ateny a tots els implicats i, per tant, els mètodes d'anàlisi que utilitzem per comprendre com interactuen han de ser dirigits als participants primaris: els col·lectius docent i discent. Des d'aquesta premissa, la classificació de van Lier ens orienta en l'elecció de l'instrument i poder així escollir el més adequat a cada moment i objectiu. Així doncs, i sense cap perjudici envers l'eclecticisme, aplicarem diversos tipus d'anàlisi en la recerca de l'educació poètica a fi d'aconseguir-ne la complementarietat entre les diverses perspectives que adoptem: observar, controlar, preguntar i actuar.

Aquesta darrera opció ens transporta al paradigma crític anomenat recerca-acció que permet no només comprendre i explicar, sinó també transformar l'educació. Breument, i com assenyalen Kemmis i McTaggart (1988), en qualsevol activitat docent apareixen tres àmbits que interactuen de tal manera que qualsevol canvi en un d'ells necessàriament ha de repercutir en els altres, ja que es veuen afectats o limiten el primer. Aquests àmbits serveixen com a referents i guia en tot el procés perquè es troben elements interessants de la pròpia pràctica que són rellevants per una recerca educativa:

- a) La pròpia pràctica docent en relació a l'alumnat, donat que són elements que incideixen tant en el procés com en el producte. En aquest sentit apareixen aspectes com els diferents rols que es desenvolupen, les relacions que es produeixen, la dinàmica de treball que es crea, els instruments de recollida d'informació, la documentació utilitzada, etc.
- b) L'estructura organitzativa creada pel docent i la relació amb el centre de treball, quins canvis ha hagut d'efectuar, quins obstacles ha trobat, quines incidències s'han ocasionat amb la resta de col·legues, etc.
- c) El llenguatge, les concepcions sobre el tema objecte d'estudi. De quina manera el llenguatge utilitzat per uns i altres es relaciona amb les concepcions que es sostenen.

Les fases, o «moments» generalment acceptades en un procés de recerca-acció es resumeixen en el quadre següent:

Quadre IV

Cal aclarir que aquestes fases no són interpretades com estadis independents en els quals fins que no finalitze un, no pot iniciar-se el següent. Pel contrari, es considera que tots ells estan íntimament lligats i que es superposen els uns amb els altres de manera continuada. Així, en la mesura que vaja avançant en aquest procés s'anirà produint una millora en la pròpia pràctica tot i que, en no perdre de vista el marc institucional en què es desenvolupa, un Institut d'Educació Secundària, de segur que trobarà limitacions que operen en el context institucional —noves reformes educatives, actituds docents—, social —pràctiques adolescents— i polític —canvis en l'Administració Autònoma—.

D'altra part, si bé aquesta actitud és dinàmica i només acaba amb la vida professional individual, donarem per finalitzada la present recerca educativa amb la difusió dels resultats obtinguts a fi d'aportar noves perspectives d'investigació des de l'aula.

Sembla obvi que qualsevol investigació educativa que haja precisat el seu tema d'investigació i delimitat els conceptes teòrics que n'utilitze, marque també les tècniques de treball i, en conseqüència, la metodologia. Però això no ha estat tan fàcil de realitzar en el cas del present estudi a causa d'un continu canvi de rols. Si d'una part, el fet de formar part del context ajuda a comprendre el problema, d'altra hem de neutralitzar tot allò que puga condicionar la perspectiva. Globalment hem volgut conjugar el procés d'ensenyament que realitzem els docents amb una pràctica d'aprenentatge d'alumnes, fets tots dos que s'inscriuen en una prescripció legal

vigilada per la inspecció educativa. A més, cal no oblidar que el treball docent s'ajuda d'uns materials curriculars que compten amb l'aprovació administrativa i, tot plegat, fa necessari tot un ventall d'estratègies metodològiques diferents.

En conseqüència, i a causa de la diversitat d'aspectes a analitzar, utilitzarem un enfocament anomenat per Ortí (1995) de «complementarietat per deficiència», resultat d'enfocaments qualitatiu i quantitatiu en l'anàlisi de la realitat social, que conjugue els àmbits legal i escolar des de distintes percepcions. Per tant, dissenyarem un programa d'investigació «implícit» que permeta aquestes perspectives «inclusives» de l'anàlisi de preceptes legals, de materials curriculars, del professorat, de l'alumnat i del que passa a l'aula. Amb el mot implícit volem dir que el disseny pot ser modificat a la vista de sucesos imprevistos que puguin ocórrer al llarg del procés, el que està en coherència amb el model de recerca-acció que hem triat per un dels àmbits de la investigació.

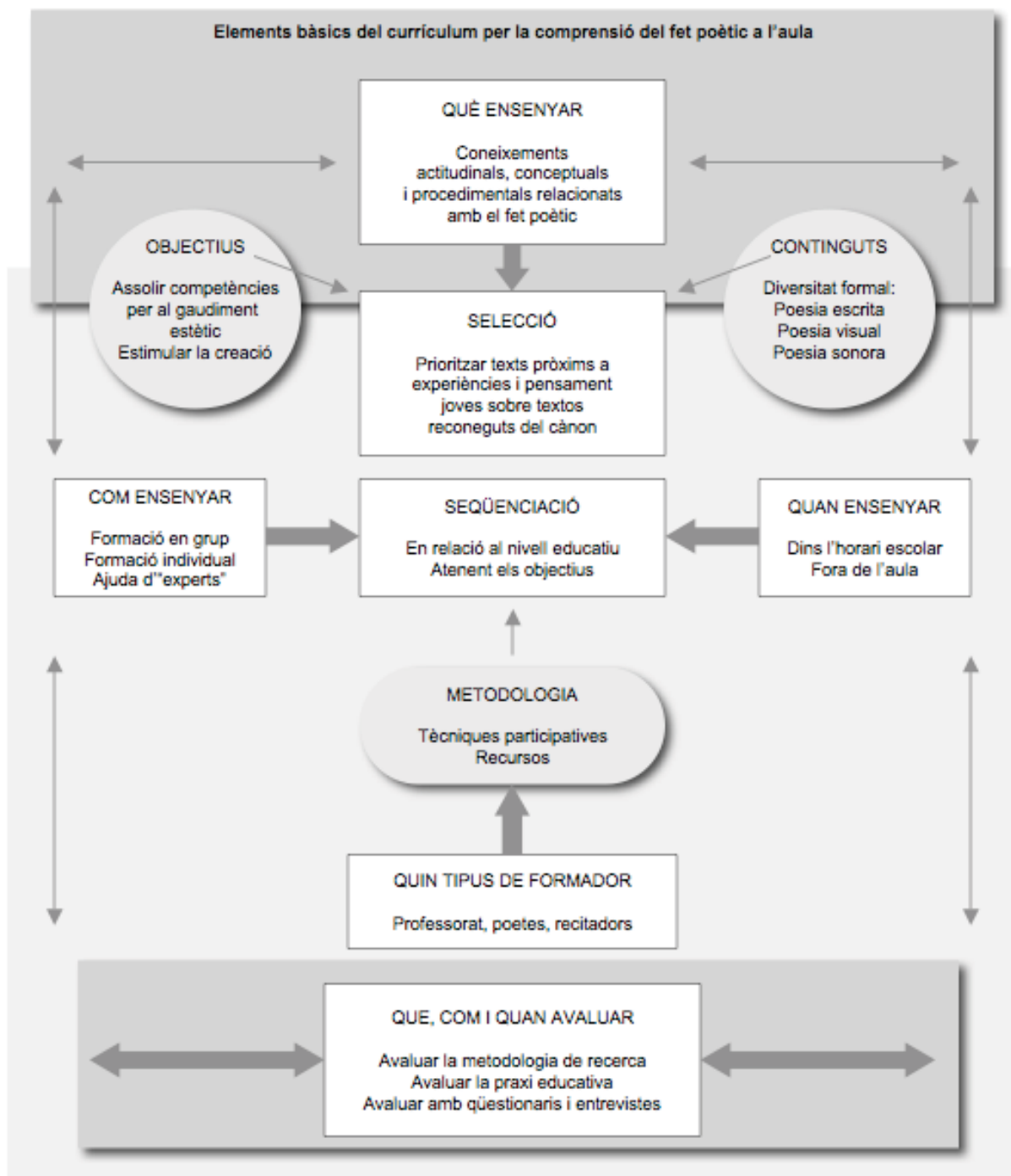
Des de primer moment hem considerat la necessitat d'utilitzar diverses formes d'arreglar la informació, vist que calia observar objectes i accions. L'anàlisi consegüent d'aquestes accions no es pot confiar a la memòria, més encara si som nosaltres protagonistes dels fets, raó per la qual cal registrar-los. Ja des de l'inici hem dissenyat una actuació que inclou una ampla diversitat de materials però que tenen en comú la facilitat de l'observació i la familiaritat amb què operem: materials escolar publicats —llibre de text—, poemaris, dossier de premsa, materials elaborats propis —programació d'aula, fitxes per a l'alumnat, instruccions i avisos col·lectius, protocols de qualificació—, projeccions pel recolzament de les explicacions a l'aula —que mostrem en doble versió: impresa i suport informàtic—, enregistraments en àudio i vídeo —CD i DVD— del transcurs de la classe i d'activitats puntuals, treballs d'alumnes —escrits i orals—, col·laboracions de docents, protocols d'observació, etc. Com podem constatar, l'objecte d'observació és tot allò que es genera abans, durant i amb posterioritat de l'acte docent i, si bé els materials tangibles formen part de l'edició d'aquest treball, les hores destinades a la realització de les classes han estat compilades en suport audiovisual. Conformador de la nostra civilització, el text escrit té els avantatges d'una gran facilitat de reproducció, de difusió i d'arxiu, però no pot defugir la incapacitat de captar el so. Aquesta greu restricció l'hem superada gràcies a l'existència de les tecnologies actuals que permeten de forma senzilla i còmoda registrar les intervencions de l'alumnat i les nostres. Més encara, hem obtingut produccions poètiques creades directament per alumnes en els suports que proporcionen les noves tecnologies (mp3, iPod), fet que no ens pot estranyar, ja que assistim a la generalització de l'ús d'estris electrònics que el mercat posa a l'abast de tothom. Dissortadament, aquesta àmplia gamma de possibilitats no entra de ple als centres educatius i són precisament els joves qui mostren als adults les possibilitats expressives que contenen en potència.

Un aspecte important és la perspectiva per la qual s'opta a l'hora d'investigar. El model d'investigació elegit atorga al procés major rellevància que als resultats obtinguts. Això dota d'especial significació a la metodologia utilitzada, al com, al quan i al per què de l'aplicació d'unes tècniques de control o altres, al registre de la

informació, etc. Cada nova anàlisi, cada reflexió sorgida, obliga a reformular i reconduir les noves accions a realitzar. Fins i tot l'enriquiment professional que es va produint en l'àmbit més individual i particular arriba a modificar les intencions, criteris i, fins i tot, als objectius pedagògics que ens vam plantejar en un principi. Una lectura atenta a la descripció de la pràctica docent confirmarà tot el que hem dit fins ara. En el nostre cas, la revisió del treball realitzat en el primer curs ha permès la correcció de pràctiques, tant en el disseny com en la presa d'enregistraments, amb un objectiu de millora.

5.2. Descripció del desplegament de la pràctica docent

El currículum oficial corresponent al pla legislatiu és l'origen de la intervenció didàctica, ja en el pla on es mou el professorat. En la comprensió del fet poètic, hem identificat en els textos legals els distints tipus de coneixement relacionats amb el fet poètic, com ara les prescripcions dirigides a estimular l'interès per la lectura, els procediments propis d'un llenguatge literari així com les pràctiques interpretatives i productives de textos d'intenció literària.

Quadre V

Tant els objectius com els continguts, expressats de forma àmplia per l'administració educativa, els hem dotat de significació concreta en relació amb el gaudiment estètic i l'estímul a la creació de poesia en la diversitat formal més extensa que puguem aconseguir. El treball de selecció i seqüenciació de continguts forma part de la programació prevista, que hem articulats en el període central del curs acadèmic, quan ja teníem coneixement dels diferents grups-classe. Amb estreta relació, hem decidit la manera en què volíem portar a la pràctica l'acostament al fet poètic, en grup o de manera individual, o bé si podíem comptar amb la presència d'algun poeta a l'aula o alguna altra dependència del centre.

Com ja es va tractar a l'inici, per estudiar les relacions establertes en l'acte docent destinat a l'educació literària ens hem valgut de protocols dissenyats per conèixer les experiències pròpies (autoobservació), i les experiències subjectives dels companys de centre (observació externa) en l'escenari natural del centre on compartim les tasques docents. Aquests instruments són eminentment de tipus qualitatiu, tot i que també hi inclouen referències de tipus quantitatiu que poden ajudar a la formació del judici. Les tècniques d'anàlisi són les següents:

DISCURS DEL DOCENT	TÈCNICA
Les percepcions i opinions	Elicitació
La discussió del grup	Elicitació
La praxi docent	Observació directa i Elicitació

DISCURS DE L'ALUMNE	TÈCNICA
Les percepcions i opinions	Elicitació
La discussió del grup	Elicitació
Els objectes	Recollida d'artefactes
La praxi discent	Observació directa i Elicitació

Quadre VI

Cada tècnica l'hem aplicada a cada objecte d'anàlisi segons l'interès que presenta: el docent i cada grup-classe. Així doncs, ens ha calgut dissenyar instruments específics per la recollida d'informació dels diferents discursos que complementaren els registres en vídeo digital de la majoria de les sessions. Del conjunt d'imatges hem fet còpia en DVD, disponible per al visionat i hem considerat oportú deixar constància al volum II. Annexos.

Per conèixer el discurs del docent, teníem prevista l'anàlisi de les percepcions i opinions que els nostres companys mantenien al voltant de l'ensenyament de la

poesia a l'ESO, així com el seu contrast amb la praxi de l'aula. Els instruments s'havien de correspondre amb perspectives distintes i que proporcionaren suficient informació de manera que, una vegada posada en comú, enriquira, matisara i corregira els previsibles posicionaments unilaterals.

Com hem explicat a l'apartat 2.3.1, aviat vam desestimar la recollida d'informació tot i que teníem preparades dues pautes per saber quins eren els coneixements adquirits amb l'aplicació dels Instruments número 4 i número 6. Pensàvem que era important recollir per escrit quin era el pensament del professorat del nostre entorn. N'hem tingut un contacte bastant ampli al llarg dels anys dedicats a la formació continuada del professorat en actiu, bé en cursos impartits, bé en assessorament directe al mateix centre on s'exercia la docència. Però temps després la relació ja no ha estat la mateixa perquè la que s'ha establert actualment és la de col·legues en la feina i sense cap relació de jerarquia en un àmbit compartit. Tampoc no hi ha cap institució que marque directrius per organitzar el treball d'equips didàctics i el resultat és la desconexió. A més, els docents tenim les resistències forjades a colp de treball en solitari a l'aula de secundària i que, amb condicionants com la feina, els diferents horaris, etc. aboquen a la poca col·laboració entre nosaltres.

Tot seguint Anna Camps (2001), volíem saber en primer lloc els mètodes i enfocaments d'aprenentatge que es coneixien i s'aplicaven en l'ensenyament de la literatura. En segon lloc es tractaven les creences sobre el que és essencialment poesia, les concepcions sobre l'ensenyament de la poesia: quin és el model teòric de literatura tant en la formació individual com en l'experiència individual, quin concepte es té de l'enfocament comunicatiu en l'ensenyament de llengua i literatura, quin lloc ocupen les destreses bàsiques, quina és la prioritització explícita d'objectius i continguts, quin concepte es té de l'assoliment de l'aprenentatge, quina valoració es fa del llibre de text, com s'ha evolucionat amb el pas del temps i l'augment de l'experiència, etc.

Aquesta mena de preguntes poden explicar que l'entrevista individual plantejada inicialment amb la intenció de fer-ne una descripció aprofundida del professorat, l'hem substituïda per un qüestionari molt més lleuger, que apareix contestat només per dos companys i que es poden consultar al volum II. Annexos. Finalment valorarem les dificultats de reunir els possibles col·laboradors en un grup de discussió perquè es debateren i es posaren en comú les idees pròpies. També valorarem no poder comptar amb un personal expert en dinàmiques de grup i el finançament que acompanyara aquest treball, dificultats que ja apareixen descrites en els Instruments 4 i 6. Així i tot els hem inclòs tot i haver-los descartats.

Per portar a terme l'observació a l'aula, com a Instrument número 8, hem utilitzat el protocol proporcionat al Postgrau de formació de professors de català. Curs 2002-03, *Guió de reflexió. L'autoobservació* perquè és complet i funcional. A més, per tenir coneixement del discurs de l'alumnat hem posat en pràctica l'instrument 8 de la mateixa manera que s'explica l'enregistrament del qual es pot trobar al volum II. Annexos.

Quant a la recollida d'artefactes per comprovar la incidència de la poesia en la vida fora de l'aula vam demanar als alumnes els seus objectes personals, com ara agendes, carpetes, etc. i en general no contenien més que anotacions d'exàmens, deures, notes de mares i pares, notes de tutoria, etc. Com que els costums d'ara van pel camí digital, buscarem en altre moment els recursos expressius que s'utilitzen per veure d'experimentar missatges poètics.

Instrument núm. 4 ENTREVISTA OBERTA SEMIESTRUCTURADA

Tècnica	Elicitació
<i>Format</i>	Guió d'entrevista semiestructurada individual amb preguntes obertes i tancades.
<i>Objectiu</i>	Conèixer el procés de formació inicial i permanent del professorat a fi d'establir relacions entre el saber epistemològic i didàctic en relació amb la pràctica.
<i>Informants</i>	Professorat de l'assignatura en centres públics i privats.
<i>Procés d'elaboració</i>	<p>Consultar la bibliografia pertinent. A partir d'un qüestionari esborrany que s'utilitzarà com a prova pilot, es redactarà un de definitiu. Les preguntes tractaran dels sabers epistemològics, didàctics i pedagògics, de l'acció pràctica, de les percepcions de les necessitats educatives i socials, dels models explícits i subjacents amb què compten, de la seua relació personal amb la poesia (lectura i escriptura), etc.</p> <p>S'aplicarà a docents en actiu de la comarca, alguns dels quals són autors de llibres de text i/o de poesia. S'efectuarà un enregistrament sonor durant l'entrevista a fi de facilitar-ne la conservació.</p>
<i>Dificultats</i>	La selecció del professorat, ja que encara no està decidit el nombre de membres. Com que en el disseny experimental no són tan importants les grans poblacions per intentar comprovar les hipòtesis des de molts punt de vista, qualitatiu i quantitatiu, creiem convenient comptar amb una mostra estratificada i aleatòria. Una dificultat posterior serà l'acceptació de realitzar l'entrevista amb els riscos propis de la relació entre persones.

Instrument núm. 6 GRUP DE DISCUSSIÓ

Tècnica	Elicitació
<i>Format</i>	És el model més arbitrari de la recerca i no compta amb més guió previ que l'enunciació del tema que s'ha de tractar en la intervenció inicial del prescriptor.
<i>Objectiu</i>	Fer aflorar les idees de docents i alumnes sobre l'educació literària en relació amb la pràctica.
<i>Informants</i>	Grups homogenis i separats: un de docents i un altre d'alumnes.
<i>Procés d'elaboració</i>	<p>Lectura de bibliografia adequada. Selecció de les persones integrants dels grups amb criteris a determinar en relació al nombre de grups, d'assistents, atributs dels participants (edat, sexe, estatus social, posició ideològica). Donades les característiques del tema, la procedència geogràfica no és una variable a tenir en compte en una societat d'adolescents i de professorat de secundària, aquest subjecte a la mobilitat laboral.</p> <p>Per facilitar-ne la interacció, els grups hauran de tenir un component homogeni. Així, alumnes i docents no formaran part del mateix grup ja que els primers poden reprimir les seues opinions encara que no haja existit una relació anterior. D'altra part, el grup d'adolescents es convertirà en dos en funció del gènere, a fi d'assegurar que la presència de l'altre no actue d'inhibidor especialment amb el tema de l'educació poètica. No obstant guardarem un mínim d'heterogeneïtat que assegure diversitat d'opinions i experiències. Seguint les indicacions dels experts, el tamany del grup oscil·larà entre 5 i 10 persones i s'enregistrerà la sessió que durarà entre una i dues hores.</p>
<i>Dificultats</i>	Localització de les persones adequades, finançament del treball (contraprestació al participant) i acceptació en formar part del grup de discussió. També tot allò relacionat amb la dinàmica del grup de discussió i les intervencions del prescriptor que han d'evitar que la sessió derive a camins diferents dels esperats.

Instrument nº 8 PAUTA D'OBSERVACIÓ A L'AULA

Tècnica	Observació directa
Format	Fitxa de registre.
Objectiu	Conèixer les concepcions en què el docent recolza la praxi, les relacions que s'estableixen amb l'alumne, les dinàmiques de treball i el paper que tenen els materials curriculars.
Informants	Docent i alumnes en l'aula natural.
Procés d'elaboració	Lectura de bibliografia pertinent. La fitxa haurà de registrar la pràctica docent des de la perspectiva del professor com a centre de la vida en l'aula, la font o el punt de partida del coneixement. Contindrà els ítems: la informació prèvia que es done a l'inici, sobre el mètode d'ensenyament-aprenentatge, sobre tècniques i exercicis, sobre la conducció de la classe, sobre el paper docent, sobre la relació amb l'alumnat, sobre la resposta de l'alumnat, sobre el coneixement dels resultats sobre el procés, sobre la conducció de la classe, sobre la intensitat de la intervenció didàctica i sobre la utilització dels suports didàctics. S'efectuarà un enregistrament en vídeo durant les sessions a fi de visualitzar les accions i facilitar la conservació del document.
Dificultats	La presència d'elements estranys a l'aula altera de forma important el clima establert entre docent i alumnes, més encara si s'acompanya d'una càmera de vídeo, artefacte que no pot dissimular-se si volem enregistrar la globalitat d'una aula en estat natural. S'intentarà disminuir les conseqüències d'aquest acte d'intrusisme amb estratègies de familiarització.

Planificació de la sessió	Abans: Per preparar la sessió	Després: Quan ja l'he feta
<ul style="list-style-type: none"> • Aspectes previs 	<p>Presència, veu, velocitat i ritme Correcció, registre i elements del discurs Coneixement de la matèria Context Equip de professors Quins alumnes? Quins coneixements tenen del món? Estan prou motivats? Estic prou preparat?</p>	<p>Ho he tingut en compte?</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Objectius 	<p>Tinc un programa, una programació per seguir? Quins objectius vull aconseguir en aquesta sessió? Quins tipus d'objectius em formulo? Els tinc clars? Els faig explícits? Fins a quins mínims puc arribar?</p>	<p>He aconseguit els objectius? Els he explicat prou bé?</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Continguts 	<p>Quins continguts he de desenvolupar per aconseguir els objectius? He triat els més adequats? Tinc la informació necessària per desenvolupar-los? Tinc en compte els diferents plans de la llengua? (pragmàtic, morfològic, semàntic...) Què he fet abans i després? Quin ordre els donaré? Treballo totes les habilitats? Tinc en compte els objectius culturals? Tindrè prou temps? Com selecciono els continguts?</p>	<p>He donat informació suficient? M'ha faltat algun aspecte per explicar? Han entès el tema? Era molt dens?</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Activitats 	<p>Quins materials necessito? Textos, vídeos, materials reals, llibres, cintes àudio...? Són atractius? Els he d'adaptar? He d'utilitzar algun aparell? El sé fer servir? Què faig si no em funciona? Faré servir la pissarra? Disposo de reboladors...? Necessito fotocòpies? Són entenedores? Quantes?</p>	<p>Els materials, han estat adequats? Eficaces? Suficients? Me n'he sortit amb els materials audiovisuals? La tècnica ha estat útil? He utilitzat la pissarra? La lletra, s'entén?</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Materials i recursos 	<p>Quin tipus d'activitat és la més adequada relacionada amb els continguts? Quantes? D'on les trauré? Quines tècniques puc fer servir? He tingut en compte la progressió de les activitats?</p>	<p>He donat bé les instruccions? S'han pogut resoldre bé? S'han entès? N'hi ha hagut suficients? Masses?</p>

Gestió de l'aula	Abans: Per preparar la sessió	Després: Quan ja l'he feta
• T e m p s	De quan temps disposes? Com el distribueixes? Quin ritme cal donar a la sessió? Tinc en compte el temps en els treballs de grup?	He repartit bé el temps? Hi ha hagut activitats massa curtes o massa llargues? Ho he pogut fer tot? M'he adonat del pas del temps?
• I n t e r a c c i ó	Han assistit tots els alumnes? Tinc en compte els diferents tipus d'interacció? (aula, grups i individual) Com em relaciono amb els alumnes? Sé escoltar? Com recullo la participació dels alumnes? Proposo activitats per parelles, per grups i individuals?	Els alumnes han participat, en general? He sabut connectar amb ells? He mirat a tots i un a un? Si he vist gent perduda els he sabut reconduir? Han sorgit problemes? Quins? Com els he resolt? Han participat en els treballs de grup? S'han vist inhibits per la meua presència? He recollit el treball de grup i l'he retornat bé?
• E s p a i	Conec les possibilitats de l'aula? Com distribueixo l'espai? Em permet fer treball de grups?	Era bona la distribució? He aprofitat l'espai?
• M e t o d o l o g i a	Quin tipus d'alumnes tinc? Quina metodologia es la més adequada? Centrada en la matèria? En el professor? En l'alumne? Com presento els continguts més teòrics? Tinc en compte promoure l'autonomia dels alumnes? Com he de tractar els temes de disciplina? He de deixar espais per a la reflexió? Quina actitud adoptaré?	He tingut en compte els alumnes? Ha funcionat la metodologia proposada? Ha calgut improvisar? Ha estat una sessió centrada en la matèria, en el professor o en l'alumne? En quin grau he aconseguit una certa autonomia? Han après?
• A l t r e s		
Observacions durant la sessió		
Sobre la matèria	Sobre els alumnes	Sobre el professor
Propostes de millora		

Instrument nº 9 ESTIMULACIÓ DEL RECORD

Tècnica	Elicitació
Format	Transcripció de l'enregistrament en vídeo d'alguna sessió i comentaris.
Objectiu	Completar amb aclariments i matisacions, la perspectiva del docent amb les dels protagonistes en referència a l'observació de la classe enregistrada anteriorment i fer-los conscients del procés que hem seguit.
Informants	Grup d'alumnes amb el seu professor/a.
Procés d'elaboració	A dues columnes. En la primera es realitzarà la transcripció d'alguna sessió enregistrada de forma que continga les interaccions, els processos d'aprenentatge i els materials emprats. Una altra columna en paral·lel tindrà espai suficient per anotar els records als distints protagonistes una vegada visionat l'enregistrament anterior. Així s'expliquen per escrit els processos mentals que acompanyen les activitats que acaben de visionar en presència de la investigadora. Aquesta activitat no s'anunciarà més que al final de l'observació a l'aula (Tècnica 8) i la sessió també serà enregistrada en vídeo.
Dificultats	Comptar amb un lapse de temps per efectuar la transcripció i alhora que no transcórrega massa entre l'enregistrament i la sessió de record estimulat (no més d'un dia). En cas contrari, els records poden falsejar la tècnica. Cal recordar que la investigadora ha d'atendre les classes ordinàries i que en ocasions apareixen imprevistos que poden malmetre l'experiment ja iniciat.

A més dels professionals de la docència, també hem comptat amb un grup de persones que hem anomenat «experts», com són els poetes i els divulgadors de la poesia, als quals també hem aplicat l'Instrument número 4.

En primer lloc, vam entrevistar Vicent Camps a la Casa del Llibre —carrer Russafa, a València— una vesprada del mes de juliol, ja acabades les activitats docents i artístiques, el que permetia l'anàlisi de la feina feta. El lloc de la cita va ser proposat pel recitador: es troba a la planta superior, amb balcó, de la llibreria. Es tracta d'un espai reduït, però amb «vistes» sobre els aparadors de llibres, amb un ambient agradable creat per la barra de cafeteria i uns tamborets. El local no s'escapa de l'estàndard d'aire condicionat i música ambient. Algunes persones prenen el café de mitja vesprada. Tres persones, Vicent, Cristina i jo, assegudes al voltant d'una tauleta on conversàvem acompanyats de la consumició i la gravadora. L'ambient, una mica sorollós si tenim en compte que ens trobàvem a una llibreria.

L'entrevistat ja tenia notícia de l'objectiu que buscàvem i coneixia anticipadament el qüestionari. Com que ens coneixíem feia temps, la conversa era la típica xerrada informal entre persones que es tracten per lligams professionals. No obstant, teníem a la vista el llistat de preguntes i que ens feia el paper de guia. La gravadora no es posà en marxa fins que la conversa estigué avançada. La vaig engegar quan vaig tenir la percepció que entràvem en matèria, és a dir, el moment de conèixer el punt de vista d'un agent extern al sistema educatiu que havia participat en alguna sessió. La transcripció de la conversa, que vam realitzar a partir d'un qüestionari pensat per a poetes i divulgadors de la poesia, es troba al volum II. Annexos.

En segon lloc, l'entrevista va ser amb Marc Granell al seu domicili particular una vesprada del mes de novembre. El lloc de la conversa, el seu estudi, un recer tranquil amb les parets entapissades de prestatgeries plenes de llibres. Asseguts un enfront de l'altre, ens separava l'escriptori, on descansava la gravadora. La llum natural que entrava per la finestra va canviar al llarg de la conversa, que acabà abans de poqueta nit.

L'entrevistat no tenia notícia de l'objectiu que buscàvem però, com que ens coneixíem des feia temps, l'entrevista podria haver seguit el model estàndard si no fos per la formalitat que va adquirir la conversa en el moment que va aparèixer la gravadora. Vaig explicar que es tractava de conèixer el punt de vista d'un agent extern al sistema educatiu però amb una obra llegida per alumnes de secundària de totes les edats i perquè també ens visità a les aules. També s'ha transcrit part de la conversa que es pot trobar al volum II. Annexos.

Sobta trobar que l'interés per la poesia dels dos entrevistats s'inicià en una edat primerenca i malgrat les experiències escolars, en absolut afavoridores. Són de gran influència la família, la societat a què es pertany o les circumstàncies personals. Ho sabem, però no deixa de ser sorprenent quan accedim al fet concret, quan a la dada estadística li posem la cara coneguda d'una biografia real: una infància viscuda en l'oralitat, la necessitat adolescent de voler expressar-se, són constants d'abans i d'ara.

També és revelador el testimoni de persones molt distanciades del món educatiu quan es refereixen tant a l'alumnat com al col·lectiu docent. Troben que l'alumnat manté una actitud entre expectant i entusiasta per la poesia que podria estimular-se molt més. Però no es fa. També descobreixen que el professorat destaca per l'absència. Es tracta d'un dèficit estructural, si interpretem les experiències del recitador i del poeta. A tots dos els podríem explicar que l'organització escolar vigent és massa rígida i que les esclotxes s'omplien de dominis com l'esport o la informàtica i, només de vegades, es filtra la poesia o alguna altra forma d'expressió artística.

5.2.1. El context escolar i social de la recerca

El Saler és el nom que rep el centre d'Educació Secundària on es porta a terme la recerca present. En aquest centre treballem de manera estable des del curs 2004-05, circumstància que em permet portar a terme experiències com aquesta, ja que la continuïtat és la norma general i es poden observar els comportaments de l'alumnat, uns 500 en total, en cursos posteriors. Més concretament, el centre, que es troba ubicat en la pedania d'El Saler dins l'àrea municipal de València, és de titularitat pública i depèn de la Conselleria de Cultura i Educació de la Generalitat Valenciana, però amb un finançament de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports. L'oferta educativa és de dos nivells: ESO i Batxillerat. És important afegir que el centre és contigu al de Primària, C.P. Lluís de Santàngel i constatem que és vist de manera

natural com una prolongació seua, tant física com en l'imaginari de la comunitat escolar. Part del professorat prové d'aquest centre així com la majoria de l'alumnat.

L'institut està situat en l'entorn del Parc Natural de l'Albufera, concretament emmig d'una zona arenosa i arborada de pins a uns 600 metres de la platja d'El Saler, ubicació que li dóna a l'institut una personalitat orientada al respecte pel medi ambient i a cura de l'entorn natural. Es va acabar de construir al setembre del 2004, com a ampliació de les construccions anteriors i les instal·lacions sempre han estat utilitzades com a centre docent. És per tant una construcció moderna i adequada a les necessitats de l'alumnat que compta amb aules específiques de treball en assignatures com a Música, laboratori de Física i Química, taller de Tecnologia, laboratori de Biologia, saló d'usos múltiples o aules-matèria en totes les assignatures. Aquesta circumstància facilita enormement el treball docent i la interiorització de l'espai destinat a l'aula-matèria com un lloc amb característiques especials, en la mesura que substitueix la despersonalització de les aules de secundària, a què estem acostumats, per un espai ple de referents i canviants al llarg del curs.

L'institut compta amb tres blocs d'edificis principals i un gimnàs cobert, de grans dimensions, equipat amb vestidors i despatxos per al professorat d'educació física. Compta amb trinquets per al joc de pilota valenciana i, de fet, a l'institut hi ha una escola per a ensenyar aquest esport autòcton. Un dels edificis s'utilitza com a menjador per a alumnes i professorat. A més de ser un gran espai, compta amb cuina i pati. Funciona tres dies a la setmana, quan hi ha classe a la vesprada. Un altre edifici, d'una sola planta, està dedicat als despatxos de l'equip directiu i secretaria. A més també hi estan ubicats alguns departaments que comparteixen assignatures com a Anglès, Filosofia, Educació Física, Geografia i Història i Valencià. L'edifici principal s'eleva amb dos pisos sobre una planta baixa. En ells estan situades les aules-matèria, la sala de professorat, la biblioteca, els laboratoris, les taquilles i els departaments de les assignatures restants. Junt l'edifici principal es troba un gran pati de jocs on hi ha dos camps de futbol-sala a l'aire lliure amb les seues respectives porteries i quatre cistells de bàsquet.

La situació geogràfica del centre condiona que l'alumnat siga usuari del transport escolar, exceptuant una minoria de la pedania d'El Saler. L'alumnat procedent de València ciutat –barri de Natzaret majoritàriament– va en un autobús i un microbús finançat per les famílies i organitzat per l'AMPA. Altres sis rutes que es distribueixen en dues zones (Pinedo platja-Pinedo centre-La Punta i El Perellonet-Les Gavines-El Palmar) efectuen el transport de l'àrea d'influència del centre i és finançat per la Conselleria d'Educació però organitzat pel propi centre. Cal considerar que l'alumnat d'ensenyament no obligatori –Batxillerat– és usuari del transport escolar en tant hi haja places vacants a les seues línies.

La ubicació del centre en un nucli urbà molt menut, com és el d'El Saler, i el fet que l'alumnat vinga de nuclis urbans diferents fa absolutament necessària l'existència del servei de menjador. L'alumnat de nivells d'ensenyament obligatori que procedeix del

Perellonet, del Palmar, de Les Gavines i de Pinedo té beca de menjador de la Conselleria de Cultura, ja que també és aquest organisme qui s'encarrega del transport. El menjador està organitzat com autoservei on l'alumnat entra en torns successius segons el curs. Els apàts es preparen en la cuina del propi centre amb menús revisats pel Consell Escolar, amb criteris de dieta saludable, completa – sempre hi ha amanida, fruita i lactis, es rebutgen els productes prefabricats– i, alhora, abel·lidora. A fi de crear hàbits positius es compta amb educadors i educadores, dins i fora del menjador. Dins de l'horari de menjador es procura que l'alumnat tinga possibilitats de desenvolupar diferents activitats, així que es manté oberta la biblioteca del centre i s'ofereixen diferents activitats extraescolars.

El centre rep alumnat de la comarca de l'Horta Sud: La Punta, Pinedo, El Perelló, El Perellonet, Les Gavines, El Palmar i El Saler, catalogada com a zona valencianoparlant. No obstant, l'origen lingüístic de l'alumnat que s'expressa amb la parla del valencià de l'horta, l'apitxat, la població escolar ha anat variant amb l'arribada de famílies que provenen de la ciutat de València, d'altres contrades i d'altres països. El resultat és que comptem amb una població escolar ben diversa i amb la tendència generalitzada de l'ús exclusiu del castellà en l'intercanvi lingüístic fora de l'aula.

Així, una població majoritàriament agrícola amb trets característics i tradicionals ben definits ha experimentat un gran canvi social a conseqüència de la proximitat a la capital i la desaparició del l'horta. La influència de la ciutat en els nombrosos, però petits nuclis de població rural, ha fet que aquesta s'adaptara amb rapidesa als nous usos del territori, canviant l'horta pel restaurant, factor al qual s'ha unit el canvi generacional, que ha promogut la transmutació del sector primari en un altre de terciari. Solament al relacionat directament amb l'hosteleria, es dediquen un 12% de pares i mares. Com a dada significativa hem d'aportar que, aproximadament, un 20% dels progenitors tenen estudis superiors.

Com molts instituts, es treballa per aconseguir la normalització lingüística del centre a través d'una educació bilingüe –recordem l'existència de dues llengües oficials a la Comunitat Valenciana– i de potenciar l'ús vehicular del català a tota la comunitat escolar, tasca inassolible que es concreta en els programes educatius de PIP i de PEV.

Volem esmentar l'atenció que rep la biblioteca i que és hereva del tractament que ha tingut a Primària, cosa que ha creat l'hàbit entre l'alumnat de freqüentar-la per treballar, llegir, estudiar, etc. Existeix una comissió de biblioteca que treballa junt amb la direcció del centre perquè el seu funcionament estiga adequat a les necessitats educatives. Si tenim en compte que la major part de l'alumnat s'hi queda al menjador, la biblioteca es converteix en un reclam per poder aprofitar millor el temps d'estança en el centre i a més comptem amb personal fixe professional finançat per l'AMPA. A hores d'ara, la biblioteca té un fons de 2000 volums catalogats – tot seguint les normes de la CDU– revistes i material multimèdia, encara que molt escassos. Actualment està funcionant com a centre de recursos i en

determinades ocasions, com a sala d'actes per celebrar activitats d'animació a la lectura.

5.2.2. La planificació del curs 2005-06

No ha de sobtar que, a partir d'aquest moment, el text aparega redactat en present. No es tracta d'un recurs literari que busca commoure el lector. Senzillament es tracta d'una transcripció del diari de recerca que hem anat confeint a fi de no deixar en l'oblit els diferents fets que s'han anat succeint al llarg de tot aquests cursos.

Les decisions preses pel Departament de Català després de la primera avaluació, a desembre de 2005, van dirigides a planificar les activitats del segon trimestre. Així, cal preparar la seqüenciació de continguts per al 3r d'ESO sobre una base anterior ja iniciada en altre institut. El condicionant és el mateix, el currículum oficial i el llibre de text, i ambdós són idèntics.

En el nostre cas, el Departament de català de l'IES d'El Saler ha mantingut una pràctica d'anàlisi aprofundida dels materials abans d'implantar-los. En tractar-se d'un centre de nova creació, cada membre provenia de destinacions diferents i manté concepcions divergents, per la qual cosa ha calgut consensuar llibres i activitats. Un protocol que recull els ítems que cadascú considera necessaris ha facilitat les anàlisis per extraure'n valoracions i acordar els títols que finalment s'han destinat per a cada curs. Aquest curs 2007-2008 hem decidit un canvi d'editorial per als llibres de 1r i 3r d'ESO, ja que els nous programes, que inclouen l'aprenentatge de les noves tecnologies, ens fa obligatori aquest canvi. Donat que existeix un Pla Lector que anem remodelant cada curs després de l'avaluació dels resultats que proporcionen les activitats pensades al seu voltant, tot el treball realitzat per crear el gust per la lectura queda lluny de les influències del llibre de text escollit. L'existència de la biblioteca i les activitats de creació i consolidació de la lectura, la visita de poetes i recitadors, les accions poètiques, etc. són factors que volem que continuen i reforcen el gust per la poesia.

El **llibre de text**²⁶ adoptat pel Departament s'estructura en nou unitats didàctiques i cadascuna d'elles es centra en un model textual distint: la primera pàgina d'un diari, un retrat, una entrevista radiofònica, un conte, etc. L'estructura de la unitat és estable i consisteix en una aproximació al model textual a partir de textos extrets de la realitat, anàlisi de les característiques formals i dels recursos propis del gènere. A més, conté uns apartats de llengua que ara no tractarem. Per cada model textual, l'alumne n'ha de fer una producció, que hem volgut qualificar com una prova més i si el format ho permet, s'exposa temporalment en un ampli espai comú del centre. Com veiem, el llibre de text fa de nexa d'unió entre les nostres pràctiques, però també ocupa el paper de guia perquè l'estructura en què està concebut es perllonga a les

26 *Valencià: llengua i literatura*. Editorial Bromera: Alzira.

proves escrites, les quals també són compartides per tot el Departament.

Ara és el moment de recordar que a principi del curs, el Departament ha dissenyat un **pla lector**. Està estructurat per trimestres amb les lectures que s'han de realitzar obligatòriament. Al primer i el segon trimestre cada alumne ha de realitzar dues lectures del llistat proporcionat, però al tercer trimestre només ha de fer-ne una perquè no volem que el llibre siga una càrrega al final de curs. El llistat agrupa els títols segons el gènere literari i manté la forma estàndard de citació bibliogràfica a excepció de l'any, perquè al mercat es troben títols amb distint any de publicació i la majoria dels casos posterior al que es troba a la biblioteca del centre. Mantenim el nom complet de l'autor perquè volem fer visible el gènere de moltes dones escriptores i de manera progressiva donem més protagonisme a la traducció.

Com es pot observar al quadre sinòptic, a cada trimestre donem prioritat a un gènere literari que ha de llegir obligatòriament i, a més, i es deixa escollir lliurement un altre títol d'entre un llistat on predomina la narració. D'aquesta manera, i de forma successiva, llegeixen obligatòriament narració al primer trimestre, poesia al segon trimestre i teatre al tercer trimestre. Si bé cada membre del Departament didàctic té una forma personal de tractar els gèneres literaris, hem consensuat la redacció del pla lector de manera que es proposen les **lectures**, unes activitats relacionades amb el gènere de lectura i una forma d'avaluació. Les activitats que acompanyen la lectura són igualment consensuades i es porten a terme per cadascú de nosaltres, especialment quan compartim els primers nivells —1r i 2n d'ESO—.

Per al discurs poètic, objecte d'aquesta recerca, en 1r i 2n d'ESO, la lectura obligatòria va acompanyada d'una **guia**, «Treball de lectura: poesia», que indica les activitats que s'han de realitzar, unes a l'aula i d'altres a casa en forma individual. A mesura que es posen en pràctica, els alumnes poden anar adquirint unes estratègies de lectura i consolidar els recursos propis del gènere. En la selecció d'activitats, acordades per consens i per tant, amb activitats que alguns de nosaltres no haguérem proposat, hi ha sempre una fitxa bibliogràfica, una recerca biogràfica de l'autor, uns exercicis de comprensió, altres d'anàlisi, altres de creació i una activitat final de valoració. D'igual manera, es comparteixen recursos —activitat de cerca en Internet, recursos sonors, recursos gràfics, etc.— i aquesta forma de treball assegura que la globalitat d'alumnes d'aquesta etapa puguen tenir accés a uns coneixements homogenis, més enllà de les característiques individuals.

Hem resolt el problema de la compra d'aquests llibres de lectura entre alumnes de poca edat i que no poden desplaçar-se a València, amb la col·laboració del quiosc d'El Saler, que tindrà exemplars dels llibres que recomanem. Es tracta de l'únic quiosc del poblat, que es troba junt la carretera, on podem trobar, fins i tot, premsa estrangera perquè ven a la població flotant d'aquesta zona turística. Ara bé, no totes les editorials estan interessades en aquesta transacció, i només Tàndem i Bromera han donat facilitats per servir els llibres.

Per a alumnes de 3r d'ESO, la **guia** de treball «Recitació i anàlisi d'un llibre de poesia» conté indicacions amb menor detall que 1r i 2n perquè la seua funció és la

d'aplegar les distintes activitats que es fan a l'aula i evitar que els alumnes caiguen en la dispersió. El plantejament també és una mica distint, ja no és una guia per llegir el mateix llibre, sinó que ha de ser vàlid per diferents lectures. En aquesta etapa educativa el llistat de lectures és superior i per cada gènere literari es posen quatre o cinc títols a disposició del lector per tal que trie en funció dels gustos i interessos personals. No obstant, busquem una progressió en la distribució de continguts a fi de mantenir un tipus de pràctica que reforce els coneixements adquirits i que al mateix temps òbriga el ventall de possibilitats d'accés al món de la lectura.

PLA LECTOR Curs 2005-06

	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre
1r ESO	1 lectura comú amb fitxa de treball del gènere literari narració. 1 lectura a escollir.	1 lectura comú amb fitxa de treball del gènere literari poesia. 1 lectura a escollir.	1 lectura comú amb fitxa de treball del gènere literari teatre.
1r ESO paraliteratura	Excursió-itinerari pels espais del llibre: Albufera amb Mariano Casas (autor).	Encontre amb l'autor Marc Granell.	Representació d'escenes.
2n ESO	1 lectura comú amb fitxa treball del gènere literari narració. 1 lectura a escollir.	1 lectura comú amb fitxa treball del gènere literari poesia. 1 lectura a escollir.	1 lectura comú amb fitxa treball del gènere literari teatre. 1 lectura a escollir.
2n ESO paraliteratura	Campanya publicitària del llibre.	Encontre amb l'autor.	Representació d'escenes.
3r ESO	1 lectura comú amb anàlisi personatges "Mural". 1 lectura a escollir amb exposició oral i anàlisi del gènere literari narració.	1 lectura comú amb exposició oral i anàlisi del gènere literari poesia. 1 lectura amb exposició oral i anàlisi del gènere literari assaig	1 lectura comú amb exposició oral i anàlisi del gènere literari teatre.
3r ESO paraliteratura	Mural de personatges, amb organigrama de relacions, espais, etc.	Coberta de llibre, nou disseny amb nou contingut.	Presentació (ràdio-tv) enregistrada del llibre i recomanació de la lectura a un tipus de lector.
4t ESO	Títol comú amb fitxa treball del gènere literari narració. Control de lectura amb el llibre: <i>La veïna</i> . 1 lectura a escollir amb exposició oral sobre un tema tractat al text: club de lectura.	Títol comú amb fitxa treball del gènere literari poesia. Control de lectura amb el llibre: <i>L'illa amb llunes</i> Recital poètic. 1 lectura a escollir amb exposició oral sobre un tema tractat al text.	Títol comú amb fitxa treball del gènere literari teatre Control de lectura amb el llibre. Opinió crítica del llibre- representació seguint un protocol.
4t ESO paraliteratura	Treball creatiu relacionant forma i contingut de lectura.	Antologia poètica en grup. Encontre amb l'autor.	Representació dramatitzada.
1r Batx 2n Batx	Llistat de lectures.	Llistat de lectures.	Llistat de lectures.

pla lector 1r d'ESO**LECTURES OBLIGATÒRIES****Primer trimestre:** Narrativa

VIANA, Mercé. *Annaclea, quina bicicleta!* Edicions Abril Prodidacta

Segon trimestre: Poesia

GRANELL, Marc. *El ball de la lluna.* Tàndem edicions

Tercer trimestre: Teatre

CANO, Carles. *T'he agafat, Caputxeta.* Ed. Bruño

PROPOSTA DE LECTURES LLIURES**Narrativa**

ALAPONT, Pasqual. *No sigues bajoca!* Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

CANO, Carles. *Contes rosegats.* Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

CANO, Carles. *Llegendes del Sol i de la Lluna.* Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

CHAPA, Josep. *Una acampada embolicada.* Edicions del Bullent

GREGORI, Josep. *Moguda a la biblioteca.* Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

LLUCH, Enric. *El faraó Totun-Às.* Ed. Bruño Col·lecció Altamar

LLUCH, Enric. *Les lletres fan fugina.* Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

LLUCH, Enric. *Pometa dolça.* Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

LLUCH, Enric. *El rei Panxut redola i el rei Primal s'envola.* Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

MARÇÀ, Vicent. *Foc al gran recorregut.* Edicions del Bullent

MARTEL, Suzanne. *Surreal 3000.* Ed. Bruño. Col·lecció Altamar

PELLICER, Maria Dolors. *La banda dels superbruts.* Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

PEYDRÓ, Eva. *Les vacances de Saïda.* Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

VALOR, Enric. *Rondalles valencianes.* Edicions del Bullent o Tàndem edicions

VIANA, Mercé. *El bagul de les disfresses.* Ed. Alfaguara-Vorammar

Poesia

RASPALL, Joana. *Degotall de poemes.* Ed. La Galera

Teatre

PITARCH, Josep. *Història d'un rei vell que tenia el nas vermell.* Ed. Bromera Col·lecció Micalet Teatre

pla lector 2n d'ESO

LECTURES OBLIGATÒRIES

Primer trimestre: Narrativa (elegir un dels dos)

SIMÓ, Isabel Clara. *Raquel*. Ed. Bromera

FERNÁNDEZ PAZ, Agustín. *Cartes d'hivern*. Ed. Bromera

Segon trimestre: Poesia

Antologia poètica. A càrrec de M. Granell i J. Ballester. Tàndem edicions Col. La bicicleta groga

Tercer trimestre: Teatre.

ALBEROLA, Carles i GARCÍA, Roberto. *Joan, el cendrós*. Ed. Bromera Col. Micalet Teatre

PROPOSTA DE LECTURES LLIURES

Narrativa

ALAPONT, Pasqual. *Menjaré bollicaos per tu*. Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

BELDA i BELDA, Vicent Enric. *L'estirp de l'horror*. Ed. Bromera Col·lecció Espurna

ESCARPIT, Robert. *Els reportatges d'en Gep Mandonguilla*. Ed. Joventut

FERNÁNDEZ PAZ, Agustín. *Aire negre*. Ed. Bromera

GISBERT, Francesc. *Misteris S.L.* Ed. Bromera Col·lecció El Micalet Galàctic

GLOVER, Sandra. *A contracorrent*. Ed. Columna Xip

GREUS, Àlan. *L'amulet egipci*. Ed. Bromera

MACFARLANE, Aidan i McPHERSON, Ann. *Diari d'un jove maniàtic*. Ed. Bromera. Col. Espurna

MARTORELL, Joanot. *Tirant lo Blanc* (Versió de Josep Franco). Ed. Bromera. Col. Micalet Galàctic

MATAIX, Lucila. *Amadeu Trotambolics*. Ed. Bruño. Col·lecció Alta mar

MCLEAN, Alan C. *El fantasma de Kilmory*. Ed. Bruño

NÖSTLINGER, Christine. *El diari secret de la Susi*. Ed. Cruïlla

PASQUAL, Vicent. *El guardià de l'anell*. Ed. Bromera

SEGUÍ, Josep Lluís. *El segrest de Xico Black*. Ed. Bromera

SERRANO, Rosa. *Papers secrets*. Tàndem edicions. Col·lecció La bicicleta negra

SOMMER-BODENBURG, Àngela. *Històries de por*. Ed. Bromera. Col·lecció El Micalet Galàctic

Poesia

BALLESTER, Josep. *Els ulls al cel i l'ànima a la mar*. Ed. Bromera

GRANELL, Marc. *La lluna que riu i altres poemes*. Ed. Anaya. Col·lecció Sopa de llibres

SIGNES, Ricard. *L'ós del Caucas*. Ed. Voramar – Alfaguara

El meu llibre de poesia. Antologia a càrrec d'Eduard Verger. Ed. Anaya. Col. Sopa de llibres

Teatre

ALAPONT, Pasqual. *Els viatges de Marco Polo*. Ed. Bromera Col·lecció Micalet Teatre

ALBANELL, Pep. *La draga Daga*. Ed. Bromera Col·lecció Micalet Teatre

CARROLL, Lewis. *Alícia*. (Adaptació de Pasqual Alapont). Ed. Bromera Col. Micalet Teatre

DISLA, Juli. *Castigats!* Ed. Bromera Col·lecció Micalet Teatre

PONS, Carles. *Merlí i el jove Artús*. Ed. Bromera Col·lecció Micalet Teatre

Temes d'actualitat

BEN JELLOUN, Tahar. *El racisme explicat a la meua filla*. Ed. Empúries

pla lector 3r d'ESO

NARRATIVA

Històrica i mítica

- FRANCO, J. *L'últim roder*. Ed. Bromera.
 KERR, J. *De quan Hitler va robar el conill rosa*. Ed. Empúries
 RICHTER, P. *El meu amic Friedrich*. Ed. La Magrana.
 TEIXIDOR, E. *L'ocell de foc*. Ed. Cruïlla.

Misteri i policíaca

- CHESTERTON, G. *El jardí secret*. Ed. Bromera.
 COMPANYY, Mercé *La presència*. Ed. Bromera
 LERROUX, Gaston *La butaca maleïda*. Ed. Bromera
 MORET, X. *L'americà que estimava Moby Dick*. Ed. 3 i 4
 PALAU i FABRE, J Mª *Assassinat al club dels poetes*. Ed. Raixa
 TASIS, R. *La Bíblia valenciana*. Ed. 3 i 4

Ciència-ficció

- MARTÍNEZ, D. I SABATÉ, M.A. *La frontera de la llum*. Ed. Del Bullent.
 PEDROLO, Manuel de. *Mecanoscrit del segon origen*. Ed. 62.

Fantàstica i d'aventures

- CHAPA MINGO, Josep *Tingonass*. Ed. Tàndem col. La moto
 DURAN, D. *Coses que passen* Ed. Bullent
 KIPLING, R. *El llibre de la selva*. Ed. Bromera.
 LONDON, J. *La crida del bosc*. Ed. La Magrana.
 PLA, J. *La venjança dels criptosaures*. Ed. Bromera
 SOMMER-BODENBURG, À. *El món subterrani*. Ed. Bromera.
 STEVENSON, R. *El cas misteriós del doctor Jekyll i el sr. Hyde*. Ed. Bromera
 TWAIN, M. *Les aventures de Tom Sawyer*. Ed. La Magrana.
 VERNE, J. *Una hivernada als gels*. Ed. Bromera.

Sentimental

- CORTÉS, J. *No em pots dir Adéu*. Ed. Bromera.
 PLA, J. *Mor una vida es trenca un amor*. Ed. Bromera
 ROBERTSON, C. *Cartes d'una jove enamorada*. Ed. Bromera

Realista

- ALAPONT, P. *L'infern de Marta*. Ed. Bromera.
 DAHL, R. *Mathilda*. Ed. La Magrana.
 RODGERS, M. *Quin dia tan bèstia!* Ed. La Magrana.
 RODGERS, M. *La tele boja*. Ed. La Magrana.
 SIERRA i FABRA, J. *Camps de maduixes*. Ed. Cruïlla.
 VERGÉS, O. *Quin curs el meu tercer!* Ed. La Magrana.

POESIA

- Antologia d'Eduard J. Vergés. *El meu llibre de poesia* Ed. Anaya.
 Antologia d'Eulàlia Valeri. *Les festes de tot l'any*. La Magrana. L'Esparver.
 Antologia d'Eulàlia Valeri. *Les flors*. La Magrana. L'Esparver.

TEATRE

- ALBANELL, J. *El rei i el drac*. Ed. 62. L'escorpí.
 BENET I JORNET, J. M. *Taller de fantasia*. Supertot. La Magrana. L'Esparver.
 FO, D. *Ací no paga ni déu*. Ed. Bromera.
 JANER MANILA, G. *La princesa embriuada*. Ed. La Galera.

CONEXIEMENTS

- AGUSTÍ, J. *Els fòssils: a la recerca del temps perdut*. Ed. La Magrana.
 ASIMOV, I. *Guia del jove astrònom*. Ed. Cruïlla.
 BEN JELLOUN, T. *El racisme explicat a la meua filla*. Ed. Empúries.

pla lector 4t d'ESO

NARRATIVA

Històrica i mítica

- BORRELL, Joaquín. *El cavall verd*. Edicions del Bullent.
 FUSTER, Jaume. *L'illa de les tres taronges*. Ed. Planeta.
 TOLSTOI, Leon. *Història d'un cavall*. La magrana. L'esperver.

Fantàstica, aventures i viatges

- CHAMISSO, Adelbert von. *La meravellosa història de Peter Schlemihl*. Ed. Tres i Quatre.
 LONDON, Jack. *Els aventurers de l'Àrtic*. Ed. Tres i Quatre.
 MARÇÀ, Vicent. *Hem fet el Tourmalet*. Ed. Brosquil. Col·lecció Lletra llarga.
 RASPE, Rudolf. *Els meravellosos viatges del baró de Münchhausen*. Ed. Tres i Quatre.

Misteri i policíaca

- FUSTER, Jaume. *La corona valenciana*. Ed. Tres i Quatre.
 POE, Edgard Allan. *L'escarabat d'or*. Ed. Bromera.
 SIMÓ, Isabel Clara. *La veïna*. Ed. Bromera .
 TORRENT, Ferran. *Gràcies per la propina*. Ed. Tres i Quatre.

Terror i ciència-ficció

- SHELLEY, Mary. *Frankenstein*. Ed. La magrana.
 STEVENSON, Robert. L. *El cas misteriós del doctor Jekyll i el senyor Hyde*. Ed. Bromera.
 STOKER, Bram. *El convidat de Dràcula*. Ed. Tres i Quatre

Realista i sentimental

- CHRISTIAN, Bieniek. *Michelle XXL*. Ed. Cruïlla. Col·lecció Gran Angular Alerta Roja
 LLUCH, Gemma. *El-joc.com* . Ed. Bromera.
 MINTE KÖNIG, Bianka. *Amor per mòbil*. Ed. Cruïlla.
 OMGBÀ, Víctor. *Carreró sense sortida*. Ed. La Galera.
 TEIXIDOR, Emili. *Amics de mort*. Cruïlla. Col. Gran Angular.

POESIA

- GRANELL, Marc. *El ball de la lluna*. Tàndem Edicions
 RODA, Lluís. *Elogi de la llibertat*. Ed. Bromera
Antologia poètica [J. Ballester i M. Granel] Tàndem. Col. La bicicleta negra.

TEATRE

- LAVIGNE, Louis-Dominique. *L'amor també és això*. Ed. Bromera.
 PIRANDELLO, Luigi. *L'home, la bèstia i la virtut*. Ed. Bromera.
 SHAKESPEARE, William. *Romeo i Julieta*. Ed. Vicens Vives. Col. Aula de Lletres.

CONEXIMENTS

- FONT, Pere. *Les relacions sexuals*. La Magrana. Debat.
 FUNES, Jaume. *La violència i els violents*. La Magrana. Debat.
 SOLANES, Pilar. *Les drogues*. La Magrana. Debat.

TREBALL DE LECTURA: POESIA**1. Fitxa bibliogràfica**

Títol

Autor (COGNOMS, Nom complet) i Il·lustrador (Nom i cognoms)

Editorial i Col·lecció i número

Any de publicació i Lloc de publicació i Nombre de pàgines

2. L'autor

Busca i copia la seua biografia

Pensa en tot el que t'agradaria preguntar a l'autor del poemari i escriu les preguntes ordenadament

3. Fitxa del contingut. Ompli una per cadascun dels 3 blocs del llibre.

Títol del bloc i Nombre de poemes

Classificació dels poemes atenent a cadascun dels següents criteris:

-Si tenen molts o pocs versos

-Si estan dividits en estrofes

-Si tenen o no tenen rima. En els que rimen cal especificar amb quin tipus de rima.

-Si són descriptius, narratius, dialogats o lírics (que expressen sentiments o emocions)

4. Copia el títol del poema que més t'haja agradat de cada bloc i explica per què (3 línies aprox.)**5. Memorització i recitació. Memoritza i recita un poema de cada bloc (els distribuïrem a classe)****6. Transformació d'un d'aquests poemes del primer bloc en cal·ligrama**

Les gavines, El cocodril, El rinoceront, Parotet, parotet..., L'hipopòtam, L'escarabat piloter.

7. Il·lustració d'un poema del segon bloc

Copia un poema i il·lustra'l, bé amb dibuixos fets per tu o amb altre tipus de material que trobes adequat.

8. Creació d'un poema prenent per model un d'aquests del tercer bloc

Lluna d'agost, Les veus del mar, Selva d'asfalt, El ball de la lluna, Sant Roc a Sueca, Xiprer, Ruta gastronòmica o Final d'estiu

Model: EL XIPRER	EL LLAPIS	Síl·labes mètriques	Rima	Accentuació última paraula
Fletxa verda que mira <i>nom adj. verb</i>	Llapis tranquil que escriu <i>nom adj. verb</i>	6		
als núvols blancs del cel. <i>nom adj. nom</i>	als fulls pautats del quadern. <i>nom adj. nom</i>	6	a	aguda
Quan hi apareix la lluna <i>verb nom</i>	Quan acaba la classe <i>verb nom</i>	6		
somia ser coet. <i>verb nom</i>	voldria ser xiquet. <i>verb nom</i>	6	a	aguda

9. Localització de figures retòriques**Comparació** al poema "La frontera"**Personificació** al poema "El cocodril"**Hipèrbole** al poema "La papallona"**Hipèrbaton** al poema "Els elefants"**Anàfores** (repeticions) al poema "Les rates"**Paral·lelisme** al poema "Sant Roc a Sueca"**Al·literació** al poema "Les gavines"**Metàfora** al poema "Xiprer"**Antítesi** al poema "Cançó del mariner"**Enumeració** al poema "El cavall"**10. Mètrica**

Compta les síl·labes dels poemes següents: I Els elefants, II Lluna d'agost, III Sant Roc a Sueca.

11. Valoració

Opina sobre la forma d'escriure que té l'autor. Després dona tres raons per les quals t'ha agradat el llibre o, per contra, tres raons per les quals no t'ha agradat.

FIGURES RETÒRIQUES

Hipèrbole: Consisteix a exagerar allò del que es parla.

*L'elefant més poderós –pare de l'elefantet-
alçava la trompa a l'aire i amb ella tocava el cel.*

Comparació: Establiment d'una semblança entre dos termes per mitjà de nexes gramaticals expressos.

*Les fulles són com les banderetes que tremolen suaument. **A (fulles) és com B (banderetes)***

Imatge: Establiment d'una identitat entre dos termes, basada en una comparació.

*Les fulles són banderetes que tremolen suaument. **A (fulles) és B (banderetes)***

Metàfora: Establiment d'una identitat entre dos termes, basada en una comparació, i utilització d'un amb el significat de l'altre.

*Xop ple de **banderetes** que tremolen suaument. **A (fulles) † B (banderetes)***

Personificació: Consisteix a atribuir a un objecte qualitats humanes.

La lluna allà dalt ens mira i somriu.

Hipèrbaton: Alteració de l'orde sintàctic habitual de les paraules.

Es pensa que és del món l'estrela. (Es pensa que és la estrella del món.)

Encavallament: Distribució d'una oració en dos o més versos

*En el cel tot blau, nítid, estiuenc,
es dibuixa un núvol de cotó en pèl.
v e r b*

Anàfora: Repetició una paraula o un grup de paraules al començament de diversos versos.

<i><u>La ciutat avança</u> immensa, glotona...</i>	<i><u>La ciutat avança</u> i en la panxa porta...</i>	<i><u>La ciutat avança</u>. Vol menjar-la tota.</i>
--	---	---

Al·literació: Repetició d'una sèrie de sons semblants en una paraula o en un enunciat.

La lluna de la ciutat és una lluna llunyana.

Paral·lelisme: Repetició de la mateixa estructura en versos diferents.

<i>Ja arriba l'hivern! Tot ell va vestit</i>	<i><u>de neu i de glaç</u>. <u>de boira i de nit</u>.</i>
--	---

Antítesi: Contraposició de dos termes de significat oposat.

*Fora, l'hivern i el fred
dins, l'escalfor de la llar*

Enumeració: Consisteix a referir de manera ràpida i àgil diverses idees.

La lluna blanca, brillant, redona, plena, nocturna, alegre i riallera

RIMA

Consonant: Es repeteixen tots els sons des de l'última vocal accentuada.

*Les fulles són panderetes
tocades pels dits del vent
Les fulles són banderetes
que tremolen suaument.*

Assonant: És repeteixen els sons vocàlics des de l'última vocal accentuada.

*És l'animal més fidel
de tots els que ens acompanyen.
Des del principi del temps,
sempre damunt de nosaltres.*

MÈTRICA (Comptem fins a l'última síl·laba tònica.)

Sinalefa: Fusió en una sola síl·laba de dos vocals situades l'una a la fi i l'altra al començament de paraules distintes.

quan, cabuda, ve a picar-te [quan, cabuda, vea picar-te]

Elisió: Supressió de la vocal final àtona d'una paraula quan la paraula següent també comença amb vocal.
de tots els que ens acompanyen [de tots els quens acompanyen]

RECITACIÓ I ANÀLISI D'UN LLIBRE DE POESIA

3r d'ESO

Objectius:

- Citar correctament un llibre com a objecte i producte literari.
- Comentar poemes amb els elements propis del gènere.
- Memoritzar i recitar de forma expressiva.

Feina a fer:

1. Primerament cal llegir el poemari amb atenció.
2. Citar convenientment, indicant l'autoria, el títol, la traducció, les il·lustracions, l'editorial i col·lecció, l'any i lloc de publicació, el nombre de pàgines, i tot el que es considere d'interés referit al llibre com a objecte (*fins a 1 punt*).
3. Realitzar una anàlisi formal de distints poemes des del punt de vista mètric (*fins a 2 punts*):

Mètrica: mesura sil·làbica, fenòmens i llicències mètriques, cesura i hemistiquis, accents rítmics.

Versificació: rima, estrofes, estructura externa.

4. Analitzar el contingut de poemes en relació amb les figures literàries destacables seguint el següent model:

Nom i tipus de la figura literària	Vers d'exemple extret del poemari	Efecte o significat per al lector	Referència del poema situat al poemari
metàfora (afecta la semàntica)	<i>la plata de l'olivera</i>	el color verd metàl·lic de les fulles de l'arbre	<i>Oliveres</i> . Rosa Leveroni, pàg. 37

Cal presentar dos exemples de cada figura literària que hauran de ser extrets de poemes distints (*fins a 4 punts*).

5. Triar poemes que més han agradat i comentar-los tot tenint en compte els apartats 3 i 4, el tema de què tracten i tot allò que pugui suggerir el contingut de cada poema (*fins a 3 punts*).
6. Memoritzar i recitar un dels poemes que s'han comentat anteriorment.
7. Escriure poemes de creació pròpia o a partir de la transformació d'altre ja conegut.

Avaluació:

Es tindran en compte els aspectes següents:

- La selecció adequada de l'exemple per la figura literària.
- La correcció en l'expressió escrita.
- La recitació expressiva amb elocució clara, entonació, pauses, etc.

Quan es tracta del treball d'un gènere en concret, la distribució de continguts en una seqüència didàctica és responsabilitat de la perspectiva individual i per tant, cada membre del Departament didàctic és lliure d'idear unes pautes diferents de treball docent. No obstant, comença a considerar-se la necessitat que l'alumnat haja de fer produccions en dues modalitats, oral i escrita. En els primers cursos l'atenció al treball de l'expressió oral ve afavorit per la presència en el llibre de text de modalitats orals com la conversa, la narració o l'argumentació. En aquesta dualitat juga un paper important l'atenció que es presta al gènere poètic, ja que obliga a pensar en l'oralitat i la manera d'introduir-la a l'aula.

En referència als materials didàctics que utilitzem al Departament es pot observar la influència del llibre de text escollit. Aprofundint més, per cada nivell educatiu, una de les nou unitats didàctiques del llibre de text està dedicada a la poesia, que es centra fonamentalment en aspectes formals de la mètrica i de les figures estilístiques. Per exemple, en 2n d'ESO hi ha una unitat didàctica que tracta exclusivament la poesia. Aquesta unitat però, apareix a les darreres unitats del llibre, per la qual cosa el curs passat ja va ser avançada al segon trimestre per fer-la coincidir amb la lectura del llibre de poemes.

En relació als models textuais, els continguts del llibre de text responen a una progressiva introducció de textos que en raó de l'edat, en són més familiars. Així, trobem formes distintes de les principals tipologies de textos narratius, descriptius i dialogats. Però, tot i que tenen presència amb proporció desigual, sempre es treballen al llibre de text les dues modalitats de producció, oral i escrita. A més, altres tipus de text apareixen distribuïts al llarg dels manuals de secundària: argumentatius, prescriptius, expositius, etc. Aquesta progressió no és sempre del nostre gust, així que acordem introduir-ne canvis com és el cas del gènere poètic. Així, en referència a les **figures retòriques**, al Departament didàctic hem distribuït les figures preferents per 3r d'ESO i aquelles que s'han de reservar per 4t d'ESO. En tot cas, hem partit de les que apareixen al llibre de text i n'hem afegit o eliminat alguna en funció de la dificultat que ofereixen a l'alumnat i del predomini als llibres de lectura.

LLENGUA	3R	4T
Nivell fonètic	Al·literació Onomatopeia	Al·literació Onomatopeia Paronomàsia
Nivell morfosintàctic	Asíndeton Polisíndeton Enumeració Anàfora Paral·lelisme Hipèrbaton	Asíndeton Polisíndeton Enumeració Anàfora Paral·lelisme Hipèrbaton
Lògica del discurs	Hipèrbole Personificació	Jocs de contraris: Antítesi Paradoxa Personificació
Nivell semàntic	Comparació Metonímia Sinècdoque Metàfora	Comparació Imatge Aposició Metonímia Sinècdoque Sinestèsia Metàfora

Tenint en compte totes aquestes premisses, hem anat confeccionant la següent seqüència didàctica amb possibilitats reals de ser posada en pràctica amb el tipus d'alumnat que assisteix al nostre centre. A més, mantenim la perspectiva d'integrar-la a la programació general i que forme part dels plantejaments globals del Departament a fi d'expandir-ne la praxi.

El llibre de text de 3r²⁷ serveix de base, ja que és el material que comparteix tot l'alumnat, i hem aprofitat una de les unitats didàctiques, intitolada «A flor de pell», que tracta el text poètic de forma monogràfica, per introduir-hi les variacions que hem considerat oportunes. Hem conservat el número 5 que té l'esmentada unitat i n'hem dividit el contingut de manera que es pugui portar a terme cada seqüència en una sessió de classe de cinquanta minuts.

El CD de recursos sonors que acompanya el llibre de text no l'arriba a utilitzar en aquesta unitat didàctica perquè compte amb d'altres que considere que tenen uns millors exemples o es pot accedir per Internet. La referència completa d'aquest material es dona en la fitxa on s'explica en què consisteix cada sessió. Per facilitar la pròpia organització de la matèria, hem utilitzat dos colors que distingeixen el **material propi – tinta blava–** del que presenta el **llibre de text – tinta negra–** amb indicació del número de l'exercici.

Tot plegat, a la seqüenciació inicial es distribueix la matèria de la següent manera:

²⁷ València: *llengua i literatura 3r*. Editorial Bromera: Alzira

U.DIDÀCTICA	CONCEPTES	ACTITUDS	MATERIALS
5. A flor de pell La descripció en la poesia.	<p>Conèixer pluriformitat de la poesia</p> <p>Visitar <i>Els entra-i-surts de Brossa</i></p> <p>Mostrar exemples: Noel Tatú, Xavier Sabater, Escofet</p>	<p>1. Lectura i comprensió de dos poemes</p> <p>2. Llegir formes de poesia al web de Brossa, a l'apartat «Poesia i llengua»</p> <p><u>Obra</u>: poemes escrits: <i>el temps</i> poemes visuals, poemes objecte: <i>poema</i> poemes en acció: <i>poema</i> poemes al carrer: <i>la lletra ballarina</i></p> <p>Mostrar exemples de poesia sonora: Noel Tatú, Xavier Sabater, Escofet</p> <p>A la manera de Brossa</p> <p><u>Interacció</u>: <i>El temps i Dos poemes</i></p>	<p>Bromera, p. 99</p> <p>Canó: http://www.uoc.edu/llet/ra/especial/brossa</p> <p>DVD <i>Proposta</i></p>
El poema-5	<p>Forma gràfica del poema</p> <p>Vers, mesura sil·làbica, cesura</p> <p>Fenòmens: sinalefa, elisió, hiat</p> <p>Rima</p> <p>Demà portar el poemari</p>	<p>5. Audició CD, lectura i comprensió. <i>Veles e vents</i></p> <p>6. Noms dels vents.</p> <p>8. Camps semàntics.</p> <p>9. Identificar les parts de la forma gràfica d'un poema.</p> <p>10. Qüestions de comprensió.</p>	<p>Bromera, p. 100-101</p> <p>CD. <i>Cau del llop</i> 5:11</p> <p>Power point: <i>La mètrica</i></p>
Com és un poema-5	<p>Característiques i recursos: tipus de vers i de rima, la cesura</p>	<p>Recordar <u>eslògans</u> i fer-los pensar en com s'han creat: <i>Fem l'amor i no la guerra</i></p> <p>11. El jo poètic Localitzar en poemari: vers trencat art major, art menor rima consonant, assonant versos blancs, lliures</p> <p>16. Comptar síl·labes i indicar cesura.</p> <p>12-13-14. Còmput, rima, cesura.</p>	<p>Bromera, p. 102-103</p> <p>Poemari</p>
Com és un poema-5	<p>Recursos (figures retòriques)</p> <p>1. Al·literació-Onomatopeia</p> <p>2. Asíndeton-Polisíndeton-Enumeració</p> <p>Anàfora-Paral·lelisme</p> <p>Hipèrbaton</p>	<p>Localitzar en poemari les figures retòriques</p> <p>18. Identificar figures retòriques.</p>	<p>Bromera, p. 104</p> <p>Poemari</p> <p>Dossier publicitat</p>

Text poètic-5	viulapoesia: tema <i>quotidianitat</i>	Entrar en el web http://www.viulapoesia.com seguint les indicacions power point Escriure un poema després de visitar la web, que pot continuar a casa (anirà al recull del grup) 23. Revisió de l'esborrany	Power point: Instruccions de seguiment itinerari-Canó Bromera, p. 105
Text poètic-5	3. Hipèrbole-Personificació_ <u>Denotació</u> : identificació de paraula amb objecte, persona, etc <u>Connotació</u> : informació que transmet un mot en aspecte semàntic <u>Associació</u> : ajuntar, encadenar en el pensament <u>Canvi de sentit</u> : canvi de significat 4. Figures: comparació, metonímia, sinècdoque i metàfora. Poema objecte	Exemples en poemes escrits i objecte. pps Esborrany poema objecte. Full i fitxa. 19. Emprar figures retòriques en la descripció de sentiments Localitzar en poemari cada figura retòrica Setmana pròxima: Esborrany de poema objecte (prova) Tema: <u>L'amistat</u>	Power point: <i>Llenguatge poètic</i> Canó Full i fitxa
Text poètic-5	Creació de poemes paral·lels Treball en grup: llibre de poemes i relats. www.viulapoesia.com CD + llibret. Recull de lletres de cançons actuals que continguin figures	Comentar figures retòriques del poemari Creació poema a partir d'altre del poemari Recital de poesia. Ítems avaluació Exemples: <i>Les formigues</i> , <i>Pas a dos sota la pluja</i> Setmana pròxima: Recital	Bromera, p. 105 CD <i>Pesombra</i> Full de Treball grup
Text poètic-5	Preparació de recitació de poemes Power point recitació Exemple: Llorente	Preparar recital poesia per setmana pròxima Marcar mots clau, pauses, entonació i èmfasi	Power point

Aquests continguts s'han desenvolupat durant el curs 2005-06 en diferents sessions de classe d'una durada de 55 minuts i allò que no s'ha pogut acabar ha passat al

treball que es realitza a casa i que es corregeix l'endemà. Presentem a continuació la seqüència didàctica que hem previst per portar a la pràctica els diferents continguts i els hem ordenat en forma de programació d'aula. El llibre de text que hem utilitzat ens ha permès la realització d'una adaptació flexible a les necessitats de l'aula.

Sessió 1. SITUACIÓ INICIAL

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
<p>- Donar a conèixer formes variades d'expressió poètica amb què no estan familiaritzats.</p> <p>- Donar-los eines que ajuden l'autonomia en l'aprenentatge tot visitant una pàgina web.</p>	<p>1. Lectura i comprensió de dos poemes escrits, un amb rima i altre sense rima. (act. 1 del llibre)</p> <p>2. Mostrar poesia en acció: N.Tatú, X.Sabater, i E.Escofet.</p> <p>3. Entrar al web <i>Els entra-i-surts</i> i llegir formes de poesia a l'apartat «Poesia i llengua». <u>Obra: poemes escrits: el temps</u> poemes visuals, poemes objecte: <i>poema</i> poemes en acció: <i>poema</i> poemes al carrer: <i>la lletra ballarina</i> <u>A la manera de Brossa</u> <u>Interacció: El temps i Dos poemes</u></p> <p>Feina per casa: Cloze de ressenya literària del poema de V. Andrés Estellés (act. 2 del llibre) Donar exemples de discriminació de la dona, a partir del poema llegit (act. 3) Anomenar situacions que provoquen rebel·lia, a partir del poema llegit (act. 4)</p>	<p>Bromera 3r, p. 99</p> <p>DVD <i>Proposta</i>²⁸</p> <p>http://www.uoc.edu/letra/especial/brossa/ que és la pàgina <i>Els entra-i-surts de Brossa</i></p> <p>Full indicacions web J.Brossa</p>

L'objectiu d'aquesta sessió és tractar d'aconseguir desfer els preconceptes que associen la poesia als versos rimats. Així, la sessió arranca amb la lectura i comprensió de dos poemes escrits que tenen al llibre de text, un amb rima i altre sense rima. Si bé es fa complicat neutralitzar aquest concepte tan generalitzat que es podria aconseguir amb una pràctica prolongada de lectura variada, l'experiència ens informa de la validesa d'aquesta activitat per fer conèixer formes que només per aquest canal poden arribar als adolescents estudiants en centres com el nostre.

1 Escolta com es reciten aquests poemes i completa el quadre.

Text 1 → Cancó de bressol

Jo tinc una Mort petita,
meua i ben meua només.
Com jo la nodresc a ella,
ella em nodreix igualment.
Jo tinc una Mort petita,
que trau els peus dels bolquers.
Només tinc la meua Mort
i no necessite res.

Jo tinc una Mort petita
i és, d'allò meu, el més meu.
Molt més meua que la vida,
amb mi va i amb mi se'n ve.
És la meua ama i és l'ama
del corral i del carrer
de la llimera i la parra
i la flor del taronger.

Vicent ANDRÉS ESTELLÉS
La nit. Edicions Tres i Quatre

Text 2 → Divisa

A l'atzar agraeixo tres dons: haver nascut dona,
de classe baixa i de nació oprimida.
I el tèrbol atzar de ser tres voltes rebel.

Maria Mercè MARÇAL. *Llengua abolida*
Edicions Tres i Quatre

▲ Vicent
Andrés Estellés.

◀ Maria Mercè Marçal.

	Text 1	Text 2
a) En quina persona gramatical està escrit?	1s	1s
b) Quants versos té?	16	3
c) Quins sentiments hi descriu el poeta?	tendric, pena	rebellia, odi
d) És una descripció objectiva o subjectiva?	sub	sub

²⁸ DVD FESTIVAL INTERNACIONAL DE POESIES+POLIPOESIES. *Proposta 200-2004* (2006). Ed. Projectes Poètics Sense Títol. Barcelona.

Durant la sessió, que té lloc al Laboratori d'Idiomes, convé utilitzar un **full de seguiment**, *Els entra-i-surts de Brossa*, amb les tasques concretes a realitzar perquè ajude a no dispersar-se en els camins que s'obren en la xarxa d'Internet. Una vegada acabada la visita, el full que serveix de guia s'ha de retornar per un altre ús però, sobretot perquè els alumnes no es confien i puguin acabar la tasca en l'hora de classe, ja que s'avisava que no es torna al Laboratori d'Idiomes.

web: <http://uoc.edu/lletra/especial/brossa/> els entra-i-surts de Brossa

Entra en l'accés directe que es troba a l'escriptori de Windows. Té una icona pròpia.

Clica la icona. A la barra de superior apareix desplegable una doble advertència.

Confirma Permitir en dues ocasions que ho demana

Clica nova finestra per realitzar una incursió en la poesia de Joan Brossa cal fer diverses entrades i sortides al web i, al mateix temps, anant prenent notes al quadern:

1. Entra succesivament en cada apartat temàtic (columna de l'esquerra) i copia la frase que obre cadascun d'ells: set en total.
2. Situa't sobre l'enllaç **Obra** i clica succesivament per conèixer distintes tècniques: poema visual, poema objecte, poema en acció.
3. Per cada tema, escriu el nom del poema que més t'agrada en cada una de les tres tècniques i digues per què t'agrada.

Si vols, escolta algun dels **Poemes amb veu**.

	Poesia visual	Poesia objecte	Poesia en acció
Poesia i llengua			
Joc, màgia i humor			
Compromís social			
Cinema i art			
Alfabet			
Reflexió vital			
Amor			

4. Entra en **A la manera de Brossa** per veure creacions poètiques d'altres alumnes com tu i fixa't en la tècnica que han utilitzat.
5. Entra en **Interaccions** i realitza alguna pràctica sobre les poesies anteriors. Si cliques **solució** pots comprovar si és correcte el que has fet.
6. Escriu un comentari sobre la poesia de Brossa i la teua experiència virtual.

Sessió 2. TALLER D'AUDICIÓ

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
<ul style="list-style-type: none"> - Reconèixer la forma gràfica del poema-text. - Aprofundir en aspectes formals: vers, mesura sil·làbica i cesura. - Identificar fenòmens relacionats amb la mètrica: sinalefa, elisió, hiat. - Iniciar el concepte rima i les formes que adopta. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Escoltar, mentre es fa la lectura, la versió musicada del poema d'Ausiàs March, <i>Veles e vents</i> (act. 5 i 7 del llibre) 2. Comprendre i comentar el poema (act. 10) <p>Feina per casa:</p> <p>Cloze dels noms dels vents. (act. 6)</p> <p>Classificar mots del poema en camps semàntics. (act. 8)</p> <p>Identificar parts de la forma gràfica del poema. (act. 9)</p>	<p>Bromera 3r, p. 100-101</p> <p>CD. El cau del llop 5:11</p> <p>Ordinador portàtil</p> <p>Canó de projecció</p> <p>PPS. March-Mètrica.</p>

L'objectiu de la sessió és escoltar un poema musicat per reconèixer aspectes formals que s'han estudiat el curs anterior, 2n d'ESO però que potser ja han oblidat. Com no m'agrada abordar la poesia des d'aquesta perspectiva, busque unir-la a la música i així trobe una millor explicació per l'existència de la rima, de la mesura i del ritme.

He introduït el primer canvi al llibre de text, que inclou un CD de recursos sonors. La música de Raimon que proporciona l'editorial Bromera l'he substituïda per una altra de més recent. El grup valencià, **El cau del llop**²⁹ fa una nova versió del tema de Raimon, però aquesta amb ritme de blues i intitolada «El falconer». L'he elegida perquè la trobe més apropiada al tema d'Ausiàs i sobretot, més pròxim al gust musical actual. Això no vol dir que els adolescents d'ara coneguen aquest ritme, com ja passa entre els joves ianquis de la mateixa edat. Però la varietat tímbrica de la instrumentació és més familiar a l'oïda dels nostres adolescents, que segueixen divertits el ritme dels versos i dels «solos» entre les estrofes.

Al llibre de text hi ha una versió actualitzada de Lluís-Anton Baulenas i, junt a ella dues estrofes en llengua original. Com aquesta versió és incompleta i no hi ha coincidència en totes les estrofes, he preparat una presentació electrònica de la **lletra de la cançó**³⁰ amb la separació de les síl·labes mètriques de cada vers. Amb la codificació de dos colors distints s'indica l'alternança de l'accent rítmic. A mesura que es canta, faig aparèixer el vers en la pantalla fins completar l'estrofa. Aquesta mecànica es repeteix en cada vers i, de manera simultània amb la música, es pot seguir la lectura de les cinc estrofes que formen la cançó.

L'aula no té pantalla de projecció però es pot treballar sobre la paret lliure, junt la pissarra, i des de la taula del professor. Tot i que la projecció queda en una posició

29 EL CAU DEL LLOP. *Ànima negra*. (2005) Art del So. D.L. V-687.2005.

30 Es troba a Annexos 3.1.1

asimètrica i l'escala és menuda, resulta suficient per la lectura des de la darrera filera. Haver de desplaçar els aparells complicaria la gestió de la classe.

Blues del falconer (blues XLVI) dins *Ànima negra*. El cau del llop.

Ves e vents han mos desigs complir,
faent camins dubtosos per la mar.
Mestre i ponent, contra d'ells veig armar;
xaloc, llevant los deuen subvenir.

Bullirà el mar com la cassola en forn,
mudant color e l'estat natural,
e mostrarà voler tota res mal
que sobre si atur un punt al jorn.

Jo tem la mort per no ser-vos absent,
perquè amor per mort és anul-lats,
mas jo no creu que mon voler sobrats
pusca ésser per tal departiment.

Aprés ma mort, d'amar perdau poder,
e sia tots en ira convertit,
e jo, forçat d'aquest món ser eixit,
tot lo meu mal serà vós no veer.

Amor, de vós jo en sent més que no en sé
que de la part pitjor me'n romandrà
e de vos sap lo qui sens vos està
a joc de daus vos acompararé.

Sessió 3. TALLER DE MÈTRICA

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
<p>- Conèixer les característiques generals del gènere poètic.</p> <p>- Identificar recursos formals del poema escrit: el vers, la rima, la cesura.</p>	<p>1. Reconèixer l'enunciador (act. 11 del llibre)</p> <p>2. Localitzar recursos en el poemari: vers trencat vers issosil·làbic i anissosil·làbic art major, art menor rima consonant, rima assonant versos blancs, versos lliures</p> <p>3. Comptar les síl·labes i indicar-ne cesura (act. 16)</p> <p>Feina per casa: Identificar còmput, rima, cesura (act. 12 i 13)</p>	<p>Bromera 3r, p. 102-103</p> <p>Poemaris</p>

L'objectiu de la sessió és iniciar-los al gènere poètic des de les formes bàsiques que ja coneixen. D'entrada he volgut manifestar la meua oposició al sexisme lingüístic present al contingut al llibre de text, per la qual cosa faré canviar els noms de rima femenina i rima masculina pels de plana i aguda respectivament. Tinc decidit que llegiré jo mateixa els poemes en veu alta, sense utilitzar el CD que proporciona l'editorial. Preferisc el directe a la perfecció. A més, així esdevinc un model viu per quan hagen de recitar.

En la preparació d'aquesta sessió també he introduït alguns canvis en els exercicis del llibre de text. Si s'ha de mesurar versos, els alumnes ho faran als poemaris que han escollit; també, si han de trobar distints tipus de rima (activitat núm. 14 del llibre). Tinc anotades les formes mètriques i figures retòriques de l'*Antologia poètica*³¹, prou variades i equilibrades. He fet el mateix amb el poemari *Degotall de poemes*³², de Joana Raspall, massa infantil per tercer d'ESO. Proposaré al Departament que convé deixar-lo per segon curs i que es reserve l'antologia per tercer.

Tenia pensat elaborar unes pràctiques per realitzar-les a l'ordinador, però com és complicat l'ús del Laboratori d'Idiomes per qüestions d'horari, finalment no les he preparades. Voldria donar importància al còmput sil·làbic en la mesura que es tradueix en sonoritat, en una activitat que considere el joc o la música. El temps, la manca de temps, m'impedeix pensar-hi.

31 *Antologia poètica*. Ed. Tàndem. Col·lecció La bicicleta groga: València.

32 RASPALL, Joana. *Degotall de poemes*. Ed. La Galera. Col. Els grumets: Barcelona.

B2. El tipus de rima

La rima és la **repetició** total o parcial de sons al final de dos o més versos a partir de la darrera vocal accentuada, incloent aquesta. La rima pot ser:

- **Rima consonant**, repetició dels sons vocàlics i consonàntics.
- **Rima assonant**, repetició, només dels sons vocàlics.
- **Rima femenina**, quan el vers acaba en paraula plana o esdrúixola.
- **Rima masculina**, quan el vers acaba en paraula aguda.

Els versos **blancs no tenen rima**, però se subjecten a regularitats mètriques (cesures, ritmes accentuals, etc.), i els versos **lliures** no se subjecten a cap mena de regularitat.

Cada rima s'indica amb una **lletra** majúscula si el vers és d'art major i minúscula si és d'art menor. Així, la rima de la primera estrofa del Text 3 és una cobla octava creuada ABBA, CDDC.

14 Indica quin tipus de rima tenen els Textos 1, 2, 3, 4, 5 i 6.

15 Escolta aquest poema (Text 6) cantat per Lluís Miquel i indica què descriu.

anunciant, majoria plans, octosíl·labes

Text 6 → Poema

Quan el capvespre ha arribat
comença la gran cantada:
les granotes de la bassa
estan roncant la sonada.

Nit borratxa de luxúria,
que l'alba farà beata.

Quan l'alba va emblanquinant
aquella nit mig fumada;
el sol aboca el seu foc
per sortir fet una brasa.

Com renega el camperol
agarrotat a l'aixada!

Quan la sirena ha bramat,
atura el treball la fàbrica,
i les naus, portes enfora,
van parint una gentada.

Al carrer un proletari
cotitza cupons de vaga.

Enric SOLER I GODES, dins
Bengales en la fosca
(a cura de Josep PALOMERO)
Edicions Bromera

B3. La cesura

La cesura és una **pausa** interna que sol dividir alguns versos d'art major en dos **hemistiquis** d'igual o de diferent nombre de sil·labes. Cal comptar les sil·labes d'un hemistiqui com si es tractara d'un vers autònom, ja que la cesura es considera final de vers; i pot ser **cesura masculina** o **cesura femenina**. Segons la llargària dels versos, la cesura pot presentar els casos següents:

a) En els versos **decasil·labs**:

- Cesura després de la quarta sil·laba (dos hemistiquis, de 4 i 6 sil·labes).
- Cesura després de la cinquena sil·laba (dos hemistiquis iguals, de 5 i 5).
- Cesura després de la sisena sil·laba (dos hemistiquis, de 6 i 4).
- Sense cesura.

Per tant, quan comptem les sil·labes de versos d'art major, és convenient observar si tots tenen la mateixa mesura. Si no és així, probablement es deu a l'alternança de cesures masculines i femenines, que cal buscar en les posicions que hem indicat. Exemple:

D'a - mor, - per - vós // joen - sent - més - que - noen - sé, (4 + 6 = 10)

i - d'ell, - la - part // pit - jor - em - que - da - rà. (4 + 6 = 10)

I - sap - de - vós // qui - sen - se - vós - és - tà. (4 + 6 = 10)

Al - joc - de - daus // jous - a - com - pa - ra - ré. (4 + 6 = 10)

b) Els versos **dodecasil·labs** o **alexandrins** tenen la cesura a la sisena sil·laba. Exemple:

Text 7

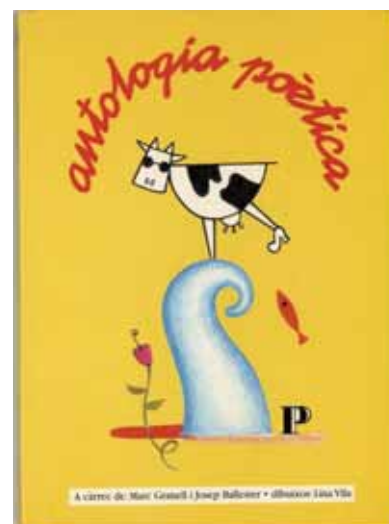
Sen - se - pa - rar - re - cór - rec // el - cel - amb - els - meus - ulls (6 + 6 = 12)
per si de cas puc veure l'estel que mires tu. 6 + 6 = 12

Abúbakr Al-TURTUXT de Tortosa

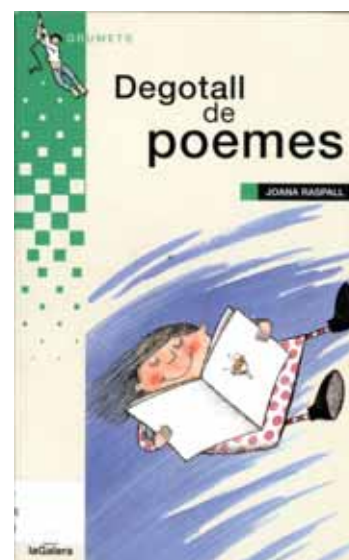
16 Compta les sil·labes del Text 4 i del 7; indica'n les cesures. 4 + 6 = 10

TV - publicitat i col·legium

Característica mètrica	Vers extret del poemari	Referència del poema situat al poemari a la pàgina
Vers trencat	<i>Un núvol creua el cel d'abril,</i>	70
Art major	<i>Jo no tinc la ploma de la cadenera</i>	7, 8, 25, 36, 44, 46, 70, 72
Art menor	<i>Si la mireu bé, la foca</i>	10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 26, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 37, 38, 43, 47, 48, 50, 51, 52, 54, 56, 58, 60, 65, 66, 67, 68, 71, 74, 75, 76, 78
Rima consonant	<i>Joiós caçador, passa; busca més brava caça</i>	7, 10, 11, 17, 18, 25, 37, 44, 47, 75
Rima assonant	<i>Topant de cap en un i altra soca, avançant d'esma pel camí de l'aigua,</i>	8, 12, 13, 14, 26, 28, 30, 32, 33, 34, 36, 43, 46, 48, 50, 51, 54, 56, 58, 60, 65, 66, 67, 68, 71, 74, 78
Versos blancs	<i>I Jamaica era el nom d'aquell gat que vivia</i>	16, 29, 52, 76
Versos lliures	<i>La pluja trenca els cabells</i>	45, 72

Característica mètrica	Vers extret del poemari	Referència del poema situat al poemari a la pàgina
Vers trencat	<i>Diu el camell: — Carnestoltes!</i>	44, 54, 64, 80
Art major	<i>Dona'm la mà i amb peu lleuger fem via</i>	10, 29, 37, 60, 62, 64, 73
Art menor	<i>En la nit, tres mudats</i>	9, etc
Rima consonant	<i>Al terrat, assolellat..</i>	11
Rima assonant		Abundant
Versos blancs		
Versos lliures		

Antologia poètica. A càrrec de Marc Granell i Josep Ballester. Tàndem.

Figura literària	Vers extret del poemari	Vers extret del poemari
Al·literació	cautelosament s'assorrega, lent, (p. 20)	Taronja: menja de monja (p. 38)
Onomatopeia	Que si plou, que si no plou (p. 13)	a l'escarabat bum bum (p. 54)
Asíndeton	ni el sol ni l'aigua, ni res (p. 13)	albó, romaní, argelaga (p. 54)
Polisíndeton	I la figuera arbre de mel, antic i nostre i amic de mar (p. 29)	tota era brill i crit i flor d'escuma (p. 44)
Enumeració	raïm negre, pàmpol d'or, aigua, penyal i basarda (p. 31)	
Anàfora	Vora el barranc dels Algadins (p. 25)	Entre les gòtiques branques... Entre l'herbeta mesquina (p.34)
Paral·lelisme	Ni té perfums, ni té aromes (p. 28)	xops del barranc, xops de llum, xops de tendror! (p. 34) ps. 48, 52, 56, 72
Hipèrbaton	Qui com tu tingués la llar (p. 12)	roig, el núvol de posta l'astre delata (p.50)
Hipèrbole	que creuen la mar d'un sol vol	
Personificació	el mas té dins dolços records [...] batent ales lleugeres, mou son plomall (p.25)	Jo no tinc la ploma de la cadenera (p. 7)
Comparació	Taronja: forma redona (p.38) com una faç d'abadessa	
Metàfora	orfe de llum (p. 8)	la plata de l'olivera (p.37)

Joana Raspall. Degotall de poemes. La Galera. Els grumets.

Figura literària	Vers extret del poemari	Vers extret del poemari
Al·literació	Un cuquet, nuet, nuet (p. 31)	Presumida lluna, lluna ballarina (p. 50)
Onomatopeia	Silenci! Pssst! (p. 21)	que si no t'aixafo (p.28)
	quan fa "piu, piu" (p. 34)	Tic-tac, tic-tac, fa el rellotget (p. 37) p. 39, p. 51, p. 54
Enumeració	roda, vola, llisca, bota i rebota (p. 54)	
Polisíndeton	i que guixa les parets, i es distreu... (p. 84)	i aigua clara, i un tros de sabó; i... (p. 87)
Anàfora	Si té gana, si té set, (p.34)	Saltem i ballem (p. 47)
Paral·lelisme	S'ha de veure qui... (p.54) Vull un balcó sobre el... (p.68)	Els arbres diuen... (p. 61) Ets aquell que... (p.84)
Hipèrbaton	ardents cabelleres els coets desfan (p. 14)	i amb finors de gasa estenen un vel (p. 52)
Hipèrbole	em cobreix amb la màgia d'un mantell de perfum (p.23)	M'he enamorat del verd verd d'una fulla (p. 73)
Personificació	Un núvol s'ha vestit (p.12)	el jardí s'ha adormit (p. 21)
(i moltes més)	L'eucaliptus gegant té les mans desmaiades (p.27)	Les flors s'han despertat abans que jo; (p. 29)
Comparació	La platja, diríeu és un formiguer (p.16)	clara com un vel (p. 19)
Metàfora	cortineta fina (p.19)	

Sessió 4. TALLER WEB

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Accedir de manera autònoma a formes poètiques des de nous suports	1. Relacionar termes: vida quotidiana i poesia. 2. Entrar al web seguint unes indicacions. 3. Iniciar l'escriptura d'un poema després de visitar el web (anirà al recull del grup). Feina per casa: Esborrany del poema, «Construïm un poema», que han de lliurar per la revisió.	Ordinador portàtil Canó de projecció PPS Instruccions seguiment viulapoesia: <i>Vida quotidiana</i> http://www.viulapoesia.com Bromera 3r, p. 105

L'objectiu de la sessió, que es realitza al Laboratori d'Idiomes, és conèixer les formes no escrites de poesia gràcies a un mitjà de gran difusió com és la xarxa. Ho farem amb la navegació pel web *viulapoesia* i la visita d'un mateix itinerari poètic, el que tracta el tema de la quotidianitat. La selecció d'aquest tema respon al fet que no forma part del pensament comú adolescent. Generalment, el terme poesia solen associar-lo a l'amor, passional o romàntic, tot i que en la seua experiència lectora tampoc no predomina aquest tema. L'altra raó important és que aquest itinerari presenta gran varietat formal i proporciona bastants possibilitats de creació poètica que amplia la proposada al llibre de text.

Per l'anada al Laboratori d'idiomes a visitar el web i, per facilitar als alumnes les tasques que han de realitzar, està prevista una presentació electrònica³³ amb les instruccions de **seguiment de l'itinerari**, molt semblant al model aplicat sobre l'itinerari de l'esport realitzat a la Universitat de Barcelona. D'anteriors sessions al Laboratori he tret en conclusió que cal preparar un material exclusivament visual, vist que esdevé impossible que l'alumnat escolte una veu una vegada està assegut cara a l'ordinador. Només s'han de seguir les indicacions de la projecció i fer anotacions a la llibreta.

Abans de l'hora d'entrada cal deixar a punt el canó connectat amb l'ordinador, fer un altre viatge per instal·lar el trípod i la càmera perquè convé tenir un enregistrament en vídeo mentre es desenvolupa la classe. També l'aula compta amb una caixa plena d'auriculars.

³³ Es troba a Annexos 3.1.2

Treball a partir de la pàgina web: la vida quotidiana

- ✓ Pensa en la relació que hi pot haver entre la poesia i la vida quotidiana.
- ✓ ¿Creus que pot haver-hi poesia en algun aspecte de la vida quotidiana?
- ✓ Si creus que sí, anota tots aquells aspectes que cregues que poden ser "poètics" dels moments i àmbits de la vida quotidiana que tu coneixes.

www.viulapoesia.com literatura catalana. *Joves i adults:* **quotidianitat**

- ✓ Llig alguns dels poemes de l'apartat
- ✓ Tria el poema que més t'agrada i justifica la teua selecció.

Treball escrit

- ✓ Resumeix el contingut del poema (3 a 10 línies).
- ✓ Prepara't una exposició oral tot seguint l'estructura bàsica del text expositiu: introducció (situa el tema per destacar el punt més important i resumeix el poema), desenvolupament (la teua opinió i els diferents aspectes del tema, posa exemples...) i conclusió.
- ✓ Prepara't la lectura en veu alta del poema. El llegeixes i, després, fas la teua intervenció.

Opinió sobre la web *viulapoesia.com* (lliurar-la per escrit)

- ✓ Mira els apartats en què es divideix el web (literatura catalana). Creus adequats els temes? Quins t'han agradat més?
- ✓ Creus que les preguntes de les propostes didàctiques poden ajudar a entendre els poemes?
- ✓ Quina creus que és la intenció d'aquest web?
- ✓ Fes una valoració general de la pàgina.

Sessió 5. TALLER DE RECURSOS ESTILÍSTICS

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Conèixer recursos estilístics: N. Fònic. Al·literació Onomatopeia N. Morfosintàctic Asíndeton Polisíndeton Enumeració Anàfora Paral·lelisme Hipèrbaton	1. Localitzar a al poemari, en grup, les figures que afecten el nivell fònic i el nivell morfosintàctic. Feina per casa: Identificar figures retòriques (act. 18 del llibre)	Bromera 3r, p. 104 Poemari

L'objectiu de la sessió és abordar les figures més fàcils de reconèixer i que hauran de trobar en els textos poètics de lectura. A més de tenir en compte el que hem acordat al Departament didàctic per una distribució de les figures entre 3r i 4t d'ESO, he introduït un altre canvi al llibre de text. Els autors del llibre de text classifiquen les figures en quatre tipus, segons afecten la fonètica —al·literació i anàfora—, la sintaxi —hipèrbaton i paral·lelisme—, la lògica del discurs —hipèrbole i antítesi— i la semàntica —comparació i metàfora—.

5 unitat ↓ Analitzem el model A flor de pell

B4. Les figures retòriques

Una figura retòrica és una expressió que pretén obtenir un efecte particular sobre l'ànim del destinatari (plaer, tristesa, felicitat, ira...). El poeta les utilitza per a descriure sentiments d'una manera bella i original. Ara en veurem algunes.

Afecten la:	Figures retòriques	Exemples
Fonètica	Al·literació. Repetició d'un mateix so vocàlic o consonàntic dins una paraula o enunciat.	<i>A peu, i a poc a poc, anem pujant.</i> (Gabriel FERRATER)
	Anàfora. Repetició d'una o diverses paraules al començament de dos o més enunciat.	<i>La teva mare broda en el carrer de l'Om. La teva mare broda, broda claror.</i> (Salvador ESPRIU)
Sintaxi	Hipèrbaton. Alteració de l'ordre lògic gramatical de les paraules o de les frases.	<i>Ab los peus verds, los ulls e celles negres, pennatge blanc, he vistà una garsa.</i> (Joan ROIS DE CORELLA)
	Paral·lelisme. És la repetició d'una mateixa estructura sintàctica en diverses frases seguides.	<i>Si jo fos pescador pescaria l'aurora, si jo fos pescador atraparia el sol; si fos lladre d'amor m'obririen les portes, si fos bandit millor que vindria tot sol.</i> (Joan SALVAT-PAPASSEIT)

A la vista de les figures que predominen en els poemaris escollits, hem modificat l'inventari de figures per 3r d'ESO de la següent manera:

Nivell fònic: Al·literació i Onomatopeia

Nivell morfosintàctic: Asíndeton, Polisíndeton, Enumeració, Anàfora, Paral·lelisme i Hipèrbaton

Nivell semàntic: Hipèrbole, Personificació, Comparació, Metonímia, Sinècdoque i Metàfora.

A més d'aquesta modificació, la distribució l'he feta de manera que s'han agrupat les figures relacionades amb el nivell fònic i el nivell morfosintàctic en aquesta primera fase i s'han deixat les figures de pensament per una sessió en exclusiva.

18 Indica quines figures retòriques presenten els Textos 1, 2, 5, 6 i 7.

Sessió 6. TALLER DE FIGURES RETÒRIQUES

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
<p>- Conèixer figures que afecten la lògica del discurs: Hipèrbole i Personificació.</p> <p>- Distingir els conceptes de denotació i connotació.</p> <p>- Conèixer figures de pensament: comparació, metonímia, sinècdoc i metàfora.</p>	<p>1. Identificar, en grup, recursos en poemes escrits i poemes objecte.</p> <p>2. Preparar l'esborrany d'un poema objecte en una fitxa.</p> <p>Feina per casa: Localitzar en el poemari cada figura retòrica vista avui Setmana pròxima: Esborrany de poema objecte (prova) Tema: L'amistat</p>	<p>Ordinador portàtil</p> <p>Canó de projecció</p> <p>PPS. Llenguatge poètic. Figures retòriques</p> <p>PPS. Confecció poemes objecte</p> <p>Full Confecció poemes objecte</p> <p>Fitxa d'esborrany individual</p>

L'objectiu de la sessió és sentar les bases del llenguatge poètic a partir dels conceptes de denotació i connotació. Per la dificultat que l'alumne té en adquirir el llenguatge figurat cal reservar una sessió per les figures de pensament. La presència del poema objecte està relacionada amb la voluntat de donar caràcter de normalitat al poema no escrit, però sobretot es deu a la facilitat d'entendre relacions entre imatges, ben presents en la cultura mediàtica actual. La possibilitat de contemplar poemes objecte pot col·laborar a fer més senzilla la conceptualització dels recursos semàntics.

Amb aquest motiu prepare una presentació electrònica amb imatges reals per explicar conceptes bàsics del **llenguatge poètic**³⁴. El punt de partida són els conceptes de «denotació», «connotació», «associació» i «canvi de sentit» aplicats al llenguatge comú, sense elaborar literàriament. Per mostrar la denotació hi ha la imatge d'una vora del mar perquè la identifiquen amb la paraula «mar». Després, per mostrar la connotació es projecta un llistat que conté informació en aspecte semàntic de la que transmet la paraula «mar». La mateixa paraula servirà per explicar el concepte d'associació. I perquè tot quedi ben clar, ja que es trobem tan a prop de la mar, per explicar el concepte de canvi de sentit, hi ha la imatge de la mort en les pasteres. L'estructura de la presentació és fixa: a continuació de cada concepte hi ha una imatge i després un llistat de paraules suggerides que es poden ampliar en el moment de la classe.

34 Es troba a Annexos 3.1.3

La presentació de les figures de pensament seleccionades, la comparació, la metonímia, la sinècdoque i la metàfora, es realitza de forma successiva amb la projecció del nom de la figura, la definició, un exemple literari d'autor reconegut —cal que aprofite per altres ocasions— i un exemple de poema objecte de Brossa. La prova del model textual d'aquesta unitat consisteix en la doble pràctica individual d'escriptura, ja que cada alumne ha de realitzar un poema objecte i escriure'n un altre. Amb aquesta intenció, i com en repetides ocasions, es prepara un full de consulta que s'exposa al panell de suro de l'aula. Abans, però s'explica el mateix procés que han de realitzar mitjançant una presentació en power point de com es poden **fer poemes objecte**³⁵. Pas a pas es mostra el procediment que s'ha de seguir i quins són els criteris d'avaluació del poema objecte una vegada realitzat. Hi ha un exemple de poema objecte d'elaboració pròpia i finalment una obra de Joan Brossa.

<p>LLENGUATGE POÈTIC</p>	<p>denotació i connotació</p>	
<p>mar</p>	<p>associació</p>	
<p>vacances calor nadar peixos, marisc esports nàutics</p>	<p>canvi de sentit</p>	

Com és habitual, per cada model textual s'ha de presentar un esborrany que, amb el mecanisme d'anar i tornar, es busca evitar errades de tota mena. L'**esborrany** del poema objecte és una fitxa que replega l'esbós i el croquis per ser revisat i retornat amb anotacions i correccions.

35 Es troba a Annexos 3.1.4

CONFECCIÓ DE POEMES OBJECTE

1. Pensar sobre idees o sentiments que agradaria transmetre i triar-ne un.
2. Fer un llistat de les coses que suggereix aquest sentiment.
3. Buscar objectes que estiguen a l'abast. Triar aquells que tinguen alguna relació amb alguna de les característiques del sentiment triat per ser expressat.
4. Manipular l'objecte o objectes, buscant-li les connotacions.
5. Jugar amb comparacions, metonímies, sinèdoques i metàfores per trobar-ne la millor.
6. Treballar amb la manipulació i la relació amb d'altres coses més abstractes com són els sentiments i consignar-les en la fitxa.
7. Elaborar-ne un objecte final amb un nou significat.

AVALUACIÓ

Conceptes: la complexitat del llenguatge poètic a partir dels recursos retòrics estudiats: la *comparació*, la *metonímia*, la *sinèdoque* i la *metàfora*. (4 punts)

Procediments: l'esborrany, la correcció ortogràfica i gramatical, la realització formal del poema i el rètol. (4 punts)

Actituds: la capacitat d'observació i reflexió, l'aprofitament de materials convencionals. (2 punts)

FER POEMES OBJECTE	Pensar sobre idees o sentiments que agradaria transmetre i triar-ne <u>un</u> .	Fer un llistat de les coses que suggereix aquest sentiment.
Buscar objectes que estiguen a l'abast. Triar aquells que tinguen alguna relació amb alguna de les característiques del sentiment triat per ser expressat.	Manipular l'objecte o objectes, buscant-li les connotacions.	Jugar amb comparacions, metonímies, metàfores, etc. per trobar-ne la millor.
Treballar amb la manipulació i la relació amb d'altres coses més abstractes com són els sentiments. Elaborar un objecte final amb un nou significat.	AVALUACIÓ	<i>Conceptes:</i> la complexitat del llenguatge poètic a partir dels recursos retòrics estudiats: la <i>comparació</i> , la <i>metonímia</i> , la <i>sinèdoque</i> i la <i>metàfora</i> . (4 punts)

ESBORRANY DE POEMA OBJECTE

N. ALUMN :**GRUP 3r****TÍTOL DEL POEMA:****MATERIALS EMPRATS:** D'on provenen (fabricats, quotidians, reciclats, etc.) i de què estan fets (plàstic, fang, fusta, paper, suro, ferro, etc.)**ESBÓS:** Dibuix aproximat del poema que ajude a identificar-lo.**DESCRIPCIÓ:** Elements que conformen el poema i els mecanismes de relació entre les diferents imatges que hi hagen.**INTERPRETACIÓ:** Explicació de la idea, les relacions simbòliques, metafòriques, etc. És a dir, explicar què es vol dir i quins recursos estilístics s'han utilitzat.**N. ALUMN :****GRUP 3r****TÍTOL DEL POEMA:****MATERIALS EMPRATS:****ESBÓS:****DESCRIPCIÓ:****INTERPRETACIÓ:**

Sessió 7. TALLER DE RECITACIÓ

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Aprendre a recitar. - Iniciar el treball en grup de confecció d'un llibre de poemes i relats.	1. Escriure un poema a partir d'un altre (act. 20 del llibre). 2. Decidir el format del recull <i>Relats i poemes</i> . 3. Mostrar un exemple de paròdia. 4. Preparar la recitació marcant mots clau, pauses, entonació i èmfasi. Feina per casa: Preparar el poema per la recitació a la setmana pròxima	Bromera 3r, p. 105 Full Recital de poesia Poemari Canó de projecció Ordinador portàtil PPS <i>Senyalitzar per recitar</i> CD <i>Pesombra</i> CD <i>Pas a dos sota la pluja</i> Cartell anunciador

L'objectiu que em plantege és el de passar a la pràctica, a escriure poesia. Es poden buscar en grup les figures més vàlides per expressar emocions, però la creació és individual. El llibre de text planteja aquesta possibilitat des d'un poema complet d'Espriu al qual se sotmet a un buidatge que cal omplir a gust de l'alumne. La proposta és que aquest esquema l'apliquen a qualsevol poema dels que figuren al poemari que estan llegint. Tenen un exemple a l'*Antologia poètica* de l'editorial Tàndem, on s'hi troba el poema de Teodor Llorente, «Vora el barranc dels Agadins», que servirà de model en dos ocasions. Aquest poema té una sonoritat suficient per identificar els factors que s'han de tenir en compte en el moment de recitar, però a més hi ha una **paròdia** de Vicent Andrés Estellés, «Vora el barranc del Carraixet» on desfà el mite de l'arcàdia per homenatjar els afusellats republicans durant la postguerra, sense rima i amb versos de la mateixa mesura al parodiat.

VORA ELS BARRANC DELS AGADINS

Vora el barranc dels Agadins
hi ha uns tarongers de tant dolç flaire
que, per omplir d'aroma l'aire,
no té lo món millors jardins.

GRAN ORATORI PELS MORTS
VALENCIANS DE LA POSTGUERRA,
ALTRAMENT TITULAT
"VORA EL BARRANC DEL CARRAIXET"

I

Vora el barranc del Carraixet
hi ha un taronger
d'amargues branques:
penja una collita de màrtirs
d'una mort amarada i pobra.

Si encara no tenen bastant amb aquest model de creació poètica, poden realitzar alguna de les possibilitats que ofereix el web *Viu la poesia*. Si bé aquesta escriptura d'intencionalitat poètica és iniciada a classe, és millor la soledat per aquest tipus de creació. El poema resultant de cada membre del grup s'integra en un llibret o recull, «**Relats i poemes**» acompanyat del relat que tenen escrit d'una altra unitat didàctica anterior. Les instruccions per confeccionar-lo i els criteris d'avaluació van, una vegada explicats, en un full «**Recital de poesia**» que es penja al tauler de suro de l'aula. El recull anomenat treball de grup «Relats i poemes» es mostrarà posteriorment en una exposició visitada per tot el centre.

Per portar a terme la recitació «Recital de poesia» hi ha preparada una projecció en *power point* on s'expliquen els components orals que s'avaluaran a classe, i per parelles, han de **senyalitzar**³⁶ el text marcant primerament els mots clau, pauses, etc. i anar fent provatures en veu alta per comprovar com sona i quines dificultats apareixen a l'hora de dir. Després, cal mostrar-los com es fa una recitació amb la presentació d'una estrofa —hem triat Llorente— perquè puguin seguir un model real. Cal presentar l'autor i el nom del poema i breument dir el tema de què tracta, algun comentari personal i una dedicatòria, i tot seguit passar a la recitació. També es podem mostrar **exemples**³⁷ de dinamització de textos poètics («Les formigues»), de recitació o d'escriptura musical («Pas a dos sota la pluja»), a poemes que s'inclouen a un dels poemaris.

És convenient tenir ja preparats els **cartells** anunciadors del recital perquè fa de recordatori i, sobretot, perquè donem formalitat a l'acte de recitar. Cada grup tindrà un color diferent, amb el dia i l'hora ben visible. Avisem que enregistrarem la sessió i, a l'igual que en altres proves orals, escoltarem la gravació, comentarem els problemes i qualificarem en co-avaluació.

36 Es troba a Annexos 3.1.5

37 Es troba a Annexos 3.2.1 i 3.2.2

<p>Senyalitzar per Recitar</p>	<p>preparació</p>	<p>Llegir amb atenció el text Subratllar les paraules clau Dir l'emoció que expressa</p>
<p>Vera el barranc dels Algodins hi ha uns tarongers de tant dolç flaire que, per omplir d'aroma l'aire, no té la mà millors jardins.</p>	<p>realització</p>	<p>Llegir en veu alta Observar les pauses realitzades</p>
<p>Indicar les pauses (/) pausa breu d'un temps emmig del vers (//) pausa normal o de dos temps i es dona a la fi d'un vers o oració (///) pausa llarga o de tres temps i equival a la fi de l'estrofa o paràgraf</p>	<p>Vera el barranc dels Algodins // hi ha uns tarongers de tant dolç flaire// que, / per omplir d'aroma l'aire // no té la mà millors jardins ///</p>	<p>Assajar l'entonació més adequada al contingut de la frase</p>

RELATS I POEMES

Treball de grup 3r d'ESO

Preparació

1. Es tracta d'elaborar un llibre de tot el grup que recullirà el relat i el poema que han estat creats individualment.

Realització

2. Tindrà una portada que contindrà un títol genèric i es fugirà de noms com *Antologia de...* o *Recull de...*
3. Un índex acompanyarà el recull i constarà de: títol, nom de l'autor i número de pàgina.
4. L'inici del recull consistirà en una presentació i l'explicació del criteri que s'ha seguit per ordenar els textos.
5. Cada text anirà precedit d'un títol i del nom de l'autor.
6. Cada text s'acompanyarà d'una il·lustració, original o no. Es tindrà en compte la varietat plàstica: grau d'iconicitat, tècnica i composició.

Presentació

7. Es presentarà mecanografiat
8. El format no podrà ser en DIN A4 i les mesures seran necessàriament inferiors, semblants a les d'un llibre, convencional o no.
9. El llibre haurà d'anar grapat o cosit i haurà de dur una portada amb el títol, els noms dels autors i una il·lustració adequada.

Valoració

Es valorarà:

la redacció expressiva: del text literari, poètic o narratiu (*fins a 3 punts*)

la realització: l'estructura (poema o conte), els recursos i la correcció lingüística (*fins a 4 punts*)

la presentació: la llegibilitat, la distribució espacial, la correcció tipogràfica (*fins a 3 punts*)

RECITAL DE POESIA

Preparació

1. Llig amb atenció el text. Subratlla les paraules clau i separa les diferents parts que contenen la mateixa idea o significat. Escriu al marge un títol curt per cadascuna de les parts i numera-les.
2. Assigna l'entonació expressiva que els hauries de donar per expressar-ne l'emoció: entusiasme, melancolia, tristesa, desesperació, còlera, etc.

Realització

1. Llig en veu alta i observa les pauses que realitzes. La pausa ajuda a l'oïdor a comprendre i imaginar allò que dius i, a més, el silenci té una gran força expressiva. Indica les pauses del text de la següent manera:
 - (/) és pausa breu d'un temps
 - (//) és pausa normal o de dos temps i es dona al fi d'una oració
 - (///) és pausa llarga o de tres temps i equival a la fi del paràgraf
2. Llig en veu alta el poema i assaja l'entonació més adequada al contingut de la frase. Observa que l'entonació d'un grup fònic depèn de la darrera paraula anterior a la pausa, pel que has d'indicar l'entonació de la següent manera:
 - Cadència* (↓) baixa el to i es dona normalment quan hi ha un punt, un punt i coma, o al final de les interrogatives parcials (les que no es poden contestar amb un sí o amb un no).
 - Anticadència* (↑) puja el to a una altura més gran. Coincideix normalment amb la coma i amb el final de les interrogatives totals.
 - Suspensió* (→) es manté el to sense pujar ni baixar. Coincideix amb els punts suspensius, amb els dos punts i amb els versos que no acaben ni en coma ni en punt.
 - Semicadència* (↘) i *semianticadència* (↗) són baixades i pujades menors de to.
3. Rescata les paraules que vulgues donar més importància, posar-hi èmfasi. Per aconseguir aquest èmfasi has de realitzar una pausa davant i una altra darrere de les paraules que es volen emfasitzar i pronunciar-les recalcant totes les síl·labes o bé elevant el volum. També s'assoleix aquest efecte amb altres procediments: variant el to, el timbre, la velocitat, la tensió, cantant la paraula, etc.
4. Enregistra la poesia i escolta-la de nou sense llegir-ne el text. Observa els problemes d'elocució.

Recitació

1. Pronuncia amb veu clara i digues amb fluïdesa els versos. Manté la respiració i la velocitat adequada.
2. Fes pauses o silencis quan convinga. Fes inflexions de veu en el lloc adequat. Si és possible, acompanya la recitació amb un fons musical.

Valoració

Es valorarà: la recitació: pauses, elocució i entonació expressiva (fins a 5 punts)
 la presentació, el comentari personal, la relació amb l'experiència i la dedicatòria (5 punts)
 l'expressió artística: la gestualitat i la música (fins a 2 punts extra)

Rècital de poesia

lloc: **aula 2.1**

dia: **dijous, 6 d'abril**

alumnes de **3r V**

Sessió 8. RECITAL

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
<ul style="list-style-type: none"> - Participar en públic en un recital. - Recitar un text poètic. 	1. Recitar de memòria un poema segons els ítems explicitats.	Full de qualificació Càmera de vídeo Trípod

L'objectiu que planteja és el de passar a la pràctica oral, a recitar poesia una vegada s'han aplicat els factors a tenir en compte en la sessió anterior i que han corregit i perfeccionat en solitari. El llibre de text proposa la realització d'un recital a partir de la producció escrita que s'inclou com a pràctica del model textual de la unitat. Recuperar la recitació escolar és una tasca difícil perquè és un hàbit perdut que ha estat substituït per tasques més manuals o per rutines lligades a habilitats amb les màquines. Per diverses raons, fa temps que desaparegueren de l'escena escolar una tipologia d'exercicis relacionats amb la memòria, i que fins i tot es van combatre a partir del moment en què es va generalitzar el desprestigi de l'aprenentatge memorístic.

Des d'un punt de vista psicològic, a la recitació en públic cal afegir els temors que els adolescents tenen en expressar-se amb el cos, en situar-se front la resta de companys per ser observats i jutjats. La distribució de rols que es produeix entre el recitador que mira el públic i la resta d'alumnes convertits en espectadors, suposa un veritable trasbals en la vida de l'adolescent comú. Aquesta alarma la manifesta en un primer moment quan pensa que el recital és un acte públic perquè la informació prèvia que té d'aquests tipus de tasca és la d'un espectacle, ni que fos celebrat dins del recinte escolar. Amb tot, quan tranquil·lizem els alumnes amb la seguretat que tot tindrà lloc a l'interior de l'aula sense cap presència aliena, els inconvenients que presenten són de tipus dilatori: cal comptar amb més temps, un examen a la vista, etc. Coneixent aquestes reaccions del tot previsibles, l'estratègia d'utilitzar un cartell anunciador té ací la funció afegida de fer inajornable el recital.

La **qualificació** de la recitació s'extrau de l'observació de diversos ítems que els alumnes coneixen amb anticipació: presentació del poema i de l'autor, comentari personal sobre el tema del poema, relació amb experiències viscudes o observades, dedicatòria i recitació expressiva. Com a nota extra a afegir al còmput anterior, serà vàlid qualsevol acompanyament musical o altres efectes sonors o visuals. D'aquesta manera podem impulsar la interdisciplinarietat, fer emergir la creativitat que puguen tenir per tal de posar-la en valor i que es vaja adquirint una imatge positiva d'u mateix.

De la mateixa manera que s'ha portat a la pràctica durant altres proves d'expressió oral, les distintes intervencions quedaran enregistrades en vídeo a fi que puguen

Sessió 9 TALLER DE REVISIÓ

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Observar el recital i aplicar-ne pautes d'avaluació.	1. Analitzar en videoscòpia el poema recitat segons els ítems d'avaluació. 2. Identificar problemes i donar consells que milloren la recitació.	- DVD amb l'enregistrament del recital

L'objectiu que plantege és el de passar de la pràctica a la crítica del propi treball i el dels companys. Les diverses intervencions enregistrades s'apleguen en un suport DVD de manera que van apareixent, sense temps mort i de forma successiva, totes les recitacions que s'han realitzat.

Una a una, es miren col·lectivament a classe totes les recitacions per identificar aquells aspectes de l'expressió oral que han presentat problemes. Aquests poden originar-se en l'oblit d'alguna de les parts que estructuraven la presentació, però també es poden produir durant la recitació.

Per fer-los entendre que no es tracta de buscar defectes, sinó de dur a terme una avaluació formativa que busca la superació de l'error i la cerca de la millora, proposem que en el grup es prengui nota d'aquells problemes que s'han observat durant el visionat i que a la llibreta, ja de manera individual, escriuen un llistat, més o menys curt, de consells que han de seguir per millorar la recitació.

5.2.2.1. La interacció a l'aula de 3r d'ESO. Narració de l'experiència

De manera ordenada i seguint un ordre cronològic aniré referint com he anat desenvolupant el treball docent tenint en compte la seqüència didàctica prevista amb anterioritat. Igualment faré constar les dificultats que han aparegut, els sentiments que he experimentat i tots aquells detalls que he considerat necessaris per entendre la vida a les aules. Així es poden confirmar en quina mesura, s'han acomplert els objectius previstos amb el que realment ha ocorregut.

El relat, que adopta la forma de diari d'aula protagonitzat pel grup de persones, en edat adolescent, en un medi que interacciona amb un tot de variables, ens mostra la incertesa del món en què vivim i com és d'apassionant contemplar les innumerables possibilitats que proporciona el microcosmos de l'aula. Els alumnes que participen en la recerca són de 3r d'ESO, repartits en tres grups de la següent manera:

3r A (formació en castellà): 25 alumnes, 12 xiques i 13 xics.

3r B (formació en castellà): 25 alumnes, 11 xiques i 14 xics.

3r V (formació majoritària en català): 28 alumnes, 14 xiques i 14 xics.

L'organització de les classes està basada en aules, que anomenem Matèria, estables, fixes, que gestiona el Departament didàctic i on es desplacen els alumnes. A l'igual que un laboratori o un gimnàs, l'aula conté una dotació d'estris propis de la disciplina que completa el mobiliari estàndard d'un centre educatiu: taules, cadires, pissarra i un tauler de suro. En el nostre cas, l'aula de català compta amb una quantitat suficient de llibres de consulta (diccionaris, gramàtiques, etc) i amb un equip de reproducció de so (cassette i CD). A més es poden utilitzar altres aparells d'ús compartit amb altres departaments com són un canó de projecció i un reproductor de DVD. Els armaris i les prestatgeries permeten personalitzar l'aula amb materials didàctics i treballs d'alumnes de manera que poden veure creacions d'altres cursos al mateix temps que es va creant la consciència d'una propietat col·lectiva.

El conjunt d'alumnes que assisteix a classe treballa en grup, format generalment per quatre membres, tot i que varia el nombre a causa de l'absentisme continuat o de l'abandó d'alguns alumnes. Aquesta manca d'assistència no fa que la distribució varí perquè els grups s'han conformat de manera estable i tenint en compte l'equilibri entre els components. Els alumnes estan agrupats de manera que hi haja de tot tipus, en funció d'unes variables: gènere, excel·lència, repetició de curs, assignatura pendent, adaptació curricular significativa, etc. Només s'hi fan canvis quan hi ha incompatibilitat o problemes de convivència, bé per decisió pròpia o a instàncies d'alumnes.

24 febrer 2006

Tinc prevista realitzar la Sessió 1 al Laboratori d'Idiomes amb alumnes de 3r B, però hi ha problemes. Ara es necessita una clau secreta per entrar en Internet, però encara no han comunicat quina és. No la conec jo, ni tampoc el professor d'Informàtica que es troba a l'aula veïna. Per evitar aquesta dependència, demanaré que instal·len el CD-rom *Els entra-i-surts* de Joan Brossa als ordinadors dels alumnes i a l'ordinador tutor. Suppose que així no hi haurà problemes d'aquest tipus. O sí? Prenc la decisió de retornar a l'aula per explicar en què consistirà el treball de poesia que encetem avui mateix. Fem la primera activitat que es troba al llibre de text, la de conèixer formes escrites de poesia amb i sense rima. Aprofite per efectuar canvis i ara els grups són menys nombrosos, de quatre alumnes. Demà celebrem Carnestoltes a l'institut i es respira la festa.

28 febrer

Vaig al Laboratori d'Idiomes perquè la persona contractada per solucionar el manteniment dels ordinadors ha donat la clau secreta. Ho faig amb alumnes de 3r A i

3r B a fi de dur a terme la Sessió 1. El full de seguiment, *Els entra-i-surts de Brossa* fa que cadascú pugui seguir el seu ritme però sobretot els dóna autonomia i em deixa temps per observar què passa, regular el temps i solucionar els problemes tècnics que apareixen. He decidit prescindir del DVD amb tres poemes en acció perquè per avui ja són massa novetats, així que el reprendré en el moment de donar-los models per la recitació que han de fer.

Dimarts, 14.48-15.38. 3r B

Falten 2 alumnes. No formen grup.

És la primera classe de la vesprada, després de dinar al menjador i tarden a pujar al Laboratori perquè s'entretenen a les taquilles. Com no tenen lloc assignat i són més alumnes que ordinadors, els costa trobar lloc i centrar-se. Plantege el treball indicat (Sessió 1) i abans que engeguen els ordinadors, els done el full de seguiment. Com una forma de pressió, dic que el resultat escrit el vull a la llibreta a fi de poder-lo recopilar. A la pissarra, indique els poemes concrets que han de llegir de l'itinerari «Poesia i llengua» a fi de conèixer poemes en un format distint: escrit, visual, objecte, en acció i al carrer. Es produeix un enrenou total que no amaina mentre es distribueixen els fulls de seguiment. Finalment engeguen els PC. Tot i venir indicat al full de seguiment, la manera d'entrar al web la fan per distint camí i molts no saben arribar-hi. Quan comencen a preguntar, ho fan de manera simultània, pel que jo no hi arribo a tothom. Alguns tampoc no llegeixen atentament el full-guia i pregunten, el que no fa més que alentir el procés.

Em costa aconseguir l'atenció de tothom per fer unes breus explicacions que orienten el treball. El problema central està en aquest primer pas, que va de la posada en marxa de l'aparell a l'entrada al web. Només alguns alumnes tenen un aprenentatge en Internet adquirit entre iguals i que manifesten de forma espontània. Altres es perden i, com estic desbordada, demane a qui ja ha entrat al web, que ajude els altres. Tampoc no hi ha auriculars per a tothom. Ja en el web, molts se n'obliden de seguir les indicacions i es dediquen a navegar per tota la pàgina. Trobe que són les barres superiors i els menús desplegable allò que planteja més problema.

Una vegada llegeixen els poemes de Brossa, es posen a la feina entre l'interès, la incredulitat i les rialles. Uns pocs no comprenen que allò siga poesia però no manifesten rebuig, sinó sorpresa. Qui es pren la feina seriosament, va omplint lentament el quadern. És interessant escoltar els intercanvis d'opinions tot i que majoritàriament no arriben a finalitzar el treball. Intencionadament, els he encomanat més del que es pot treballar, perquè sempre hi ha qui acaba i es posa a jugar en Internet. En efecte, alguns acaben i es posen a jugar a la baralla en un programa del PC. Els malfeiners de sempre també s'entretenen amb aquest joc, naveguen per altres webs o s'amaguen darrere dels monitors per no deixar de parlar durant tota l'estona. Convindria buscar un mètode de gestió d'Internet que impedira internar-se en altres webs.

Dimarts 15.40-16.30. 3r A

Falten 4 alumnes. No formen grup.

Aquesta sessió (Sessió 1) és idèntica a l'anterior, o millor dit, simètrica. És de vesprada, i l'última classe abans d'agafar l'autobús que els tornarà a casa. El comportament és, més o menys, el mateix que el del grup anterior però canvien els subjectes.

Tot plegat són massa novetats per mi, que no acabe de fer-me al funcionament de la classe. D'una part, no es pot canviar la configuració de l'aula, el que ja és un inconvenient. D'altra, és un alumnat amb coneixements heterogenis en matèria d'usuari. Sobretot el que sap és clicar i no llegir. Potser haja de preparar un altre full més simplificat, però que incloga els passos inicials per accedir al web. Hagués estat convenient portar el canó, que es troba a l'altre edifici, i mostrar el procediment de treball des del meu ordinador tutor. Ah, la tecnologia!

Conclusions

- La poesia no escrita és un coneixement difícil d'adquirir dins de l'escola, per la qual cosa, l'ensenyament actual necessita una mínima dotació en TIC que pose en contacte l'alumne amb el món real.
- L'ús de les noves tecnologies interessa més als alumnes que el treball que han de realitzar, de tal manera que obliden que es troben a una aula.
- És important la familiarització amb l'instrument, ja que si bé la majoria d'adolescents coneix l'ús d'Internet, l'ús que generalment li donen és d'un altre tipus: baixar música en mp3, ús de missatgeria, freqüentar xats, visitar pàgines qualsevol, etc.
- Els poemes amb format diferent a l'escrit tenen bona acollida i no presenten problemes de comprensió.

1 març

Avui no he fet classe amb l'alumnat de 3r perquè han anat a la Universitat Politècnica de València amb el Departament de Matemàtiques, per fer una sessió del Programa Cangur destinat a obtenir el «Carnet de calculista».

2 març

Dijous, 11.34-12.24. 3r A

Falten 5 alumnes.
Formen grups de 4.

Dijous, 14.48-15.38. 3r V

Falten 2 alumnes. Formen grups de 4.

Dijous, 15.40-16.30. 3r B

Falta 1 alumne. Formen grups de 4.

La Sessió 2 no l'he enregistrada perquè em resulta complicat l'ús de la càmera mentre estic utilitzant alhora diversos aparells. Quant a l'observació, no he cregut necessari diferenciar l'anàlisi de cada classe en el moment que m'ha semblat que he clonat la sessió. Sense introduir cap canvi a allò que tenia previst, iniciem la classe en tots els tercers amb un comentari del web de Brossa. Diuen que els ha agradat i que el troben xocant. D'immediat realitzen una ràpida comparació dels poemes per corregir l'activitat 1 —V.A.Estellés i M.M.Marçal—. Ho fan de forma correcta, així com el cloze de Vicent Andrés Estellés. Els dic que les opinions personals escrites al quadern ja les llegiré quan el revise perquè cal avançar en els conceptes.

Entrem en la matèria del dia en parlar de la forma gràfica del poema i en donar unes referències inicials a la mètrica amb el poema que es troba al llibre de text, *Veles e vents*. A la pissarra, explique en què consisteix el vers, la mesura, el còmput en català, la cesura, l'hemistiqui i els fenòmens —sinalefa, elisió, hiat— lligats al còmput. Finalment recorde la relació primitiva entre poesia i música a fi de predisposar l'alumnat a l'escolta. Mentre s'escoltava la cançó hem seguit la lletra en una projecció en power point

Aquesta sessió ha estat molt millor que l'anterior perquè, almenys, tots els grups han estat atents. La majoria ha reconegut la sinalefa i l'elisió. El fet d'utilitzar per classe un guió molt pautat, reforçat amb l'ús d'altres recursos com són el power point i el CD, ha tingut com a conseqüència que totes les sessions s'hagen desenvolupat de forma idèntica. La relació ha estat pràcticament unidireccional, independent del grup classe, i l'alumnat ha assistit de forma mecànica a l'explicació.

Ara, com també intentem explicar el contingut per comprendre el text, com en aquest cas els noms de vents, les metàfores o la situació anímica de l'enunciador, la tasca ja és improductiva. Aquest punt és massa difícil i llunyà per al pensament d'aquests adolescents, que posen cara de no entendre res. El llenguatge figurat d'Ausiàs March és massa abstracte i quan vull fer-lo comprensible, s'avorreixen. Els tres grups. Perduda entre tants detalls, oblido explicar el concepte de l'enunciador, del jo poètic. Finalment els demane que demà porten el poemari a classe. A més, han de realitzar uns exercicis de lèxic que ajuden la comprensió del poema de March.

Conclusions

- Hi ha una praxi adquirida de treball amb el llibre de text que els dóna molta confiança i costa molt de canviar.
- L'explicació a la pissarra o amb un altre recurs és una forma àmpliament

acceptada pels alumnes ja que els permet desconnectar del que passa a la classe, però és difícil prescindir-ne.

- L'ús de noves tecnologies pot facilitar determinats aprenentatges en què la pissarra reclama una major inversió de temps i deté la comunicació entre alumnat i docent.
- L'audició de música amb textos cultes en català és totalment aliena als usos dels adolescents actuals. Pot incitar a ser acompanyada rítmicament, però és una música que no agrada perquè no l'han escoltada mai. Una major presència eixamplaria els gustos musicals i artístics en general.
- La poesia clàssica és inaprehensible per alumnes de 3r d'ESO. Com dir-ho a l'administració educativa?

6 març

Dilluns, 11.34-12.24. 3r V

No falta cap alumne. No formen grup.

Porte a la pràctica la Sessió 3 sense necessitat de modificacions, cosa que em fa pensar que els aspectes mecànics, independent de la matèria, els interessa més o els fa atendre millor perquè són de més fàcil comprensió. Comence la sessió recordant alguns eslògans que cridem a les manifestacions i fer-los pensar en com s'han creat. Faig les activitats previstes: Explicació a la pissarra de la mètrica i la versificació: tipus de vers (issosil·làbic, anissosil·làbic, trencat, art major, art menor) i de rima (assonant, consonant, versos blancs i lliures). Faig corregir, per sexes, els conceptes del llibre de text: rima masculina i rima femenina. Entre tots, busquem al poemari exemples distints de cada ítem explicat. Molts volen dir els exemples de les rimes que troben i de vegades repeteixen les que ja han estat dites perquè continuaven buscant mentre es feia la posada en comú. La participació és alta i he de frenar les intervencions si volem acabar. Comprove que he acabat la classe dins el temps previst, el que em fa pensar que domine el meu control del temps. Trobe que és enganyós, vaig a «pinyó fix» i un resultat que es tradueix en una xifra és tot un miratge. Torne a insistir-los que cal buscar els efectes que provoca la combinació de sons i de ritmes, i que no és suficient amb la identificació.

Conclusions

- L'alumnat d'edat entre 12 i 13 anys tenen gust per activitats amb resultat concret, com són les de la mètrica.
- El treball amb llibre de poemes representa un tipus de lectura diferent perquè no perceben que estan llegint poesia sinó que forma part d'un joc.
- Falta un treball sistemàtic del pla sonor i de l'escolta.

7 març

Dimarts, 14.48-15.38. 3r B

Falten 6 alumnes. No formen grups.

Tinc prevista la Sessió 3, amb resultats clònics de 3r V. He fet exactament el mateix: Explicació a la pissarra de la mètrica i la versificació: tipus de vers —issosil·làbic, anissosil·làbic, trencat, art major, art menor— i de rima —assonant, consonant, versos blancs i lliures—. Faig corregir, per sexistes, els conceptes del llibre de text: rima masculina i rima femenina. Entre tots, busquem al poemari exemples distints de cada ítem explicat. Com que són menys, la classe rutlla millor.

Dimarts, 15.40-16.30. 3r A

Falta 1 alumna. No formen grups.

He previst fer la Sessió 4 i anem al Laboratori. Com molts alumnes del grup fan l'assignatura de Redacció i Disseny de Premsa, que també impartisc, es situen a l'ordinador que tenen assignat i segueixen les indicacions sense cap tipus de problema. Trobe que val la pena enregistrar aquesta sessió i ajorne l'observació detallada perquè vindré amb els altres grups i situaré la càmera de forma que aparega el màxim de l'aula. Comprove que ja han instal·lat el CD *Els entra-i-surts* als ordinadors del Laboratori d'Idiomes. Es pot visitar amb un accés directe, així que he preparat un full amb el camí que cal seguir per navegar-hi.

Ja fora de l'aula, i per al Dia de la Pau, faig una contribució poètica. He imprés sobre fulls de colors, uns poemes de Marc Granell extrets de l'antologia que CC.OO. del PV va publicar l'any passat sobre el tema de la guerra. També prepare una reproducció fotogràfica del poema objecte de Brossa que du per títol *Objector*. Són grans i s'exposaran a l'espai comú de l'aulari durant uns dies.

Conclusions

- És bo realitzar la mateixa sessió en grups distints perquè permet introduir de forma immediata els petits canvis que podem preveure per millorar-la. En altre cas caldria esperar la repetició de la seqüència en un altre any i confiar que no l'alteren massa les altres variables.

8 març

Dimecres, 11.34-12.24. 3r V

Falten 3 alumnes. Formen grups de 4.

Parlem del dia de les dones, llegim poemes escrits per dones i repassem la versificació a partir de poemes del llibre que estan llegint.

Dimecres, 12.26-13.16. 3r A

Falten 4 alumnes. Formen grups de 4.

Parlem del dia de les dones i llegim poemes escrits per dones. Inicie la Sessió 3 que he hagut d'alterar en l'ordre. A la classe anterior es va fer la Sessió 4 perquè era quan el Laboratori d'Idiomes estava lliure. Només he tingut temps d'explicar el vers i el còmput sil·làbic. No he volgut repartir el calendari del mes de març que tinc preparat amb fragments de poesia escrita per dones perquè el reserve per al proper curs ja que tindrà els mateixos alumnes.

Conclusions

- No és difícil que s'impliquen en una tasca si han de participar en la selecció de textos per una commemoració. Accepten el repte quan és inesperat, però aquesta tasca ha de ser breu o prompte l'abandonen.

9 març**Dijous, 11.34-12.24. 3r A**

No falta cap alumne. No formen grups.

Continue amb la Sessió 3 aclarint els fenòmens que es produeixen en el recompte sil·làbic i el concepte d'hemístiqui. No hem pogut explicar la cesura perquè han sorgit problemes diversos entre alumnes conflictius després de tornar de l'esplai. No tinc segur que siga un tema que haja de tractar en aquest treball.

Dijous, 14.48-15.38. 3r V

No falta cap alumne. No formen grups.

És la primera classe de la vesprada, després de dinar al menjador i tarden a pujar al Laboratori d'Idiomes i a seure, perquè no tenen lloc assignat. S'agrupen segons han entrat, generalment per raons d'afinitat. Mantenen l'actitud juganera del moment d'entrar i els costa centrar-se. Jo he d'atendre diversos fronts: ordinador, càmera, control d'assistència, projecció d'instruccions. No puc engegar tot al mateix temps i la càmera de vídeo per **enregistrar**³⁸ la sessió és l'últim aparell que pose en marxa. Als pocs minuts, treballen en silenci (Sessió 4) però com veig el ritme lent, els interpel·le sobre què consideren de poètic quan ens referim a les accions de la vida diària. Entra a l'aula la persona contractada pel manteniment perquè vol consultar-me sobre la xarxa que ha organitzat al Laboratori.

Faig engegar els ordinadors seguint els passos correctes i comence a repartir auriculars, però no hi ha suficients per tothom. Em reclamen de totes bandes i

³⁸ Es troba a Annexos 4.2

recorde que hi ha dos o tres auriculars per fila, que només són necessaris en algunes ocasions i que els han de compartir. Es llancen a la pantalla amb atenció desigual. Si fem cas del soroll ambient diríem que estan en una festa, i els recorde que està realitzant-se un enregistrament. Amenace amb un part d'amonestació a un alumne que s'ha assegut amb altres companys poc feiners, com ell, i recorde les instruccions d'ús del Laboratori d'Idiomes, que es troben exposades en un suro. Finalment es crea un clima de treball en un ambient sorollós, que sembla que no els molesta. De vegades he de parar la classe per fer-los mirar la projecció on he payoutat els passos per realitzar els exercicis. Han de resumir el contingut del poema seleccionat, marcar-ne les parts i preparar una lectura.

Alguns recorden la presència de la càmera i miren a l'objectiu. Algú aprofita l'internet per realitzar altres operacions. Dos alumnes estan permanentment jugant i un molesta l'altre. Hi ha preguntes sobre lèxic que he de resoldre jo mateixa, tot i que comptem amb diccionaris al Laboratori. He de fer una adaptació de la idea inicial perquè he descobert que els filtres que el tècnic ha posat per evitar les excursions d'alumnes per la xarxa, no deixen escoltar els poetes, així que, tot i haver repartit els auriculars, no hem pogut fer l'activitat prevista d'escolta del poeta.

Sobre la marxa opte per no fer l'exposició oral on comentaran la poesia que han escollit i passe directament a la lectura. De seguida apareixen els voluntaris per la recitació. Els anime perquè ha estat molt bé la tria («Drap de la pols», de M. M. Marçal) ja que ahir es va celebrar el Dia de la dona. La primera lectura, és dolenta per dos motius: el primer és perquè desconeix la majoria del lèxic —la lectora diu que són paraules complicades— i el segon perquè salta paraules o les afegeix.

Mentre les dues alumnes estan explicant per què havien escollit aquest poema, les files de darrere no escolten el que passa per davant. La posada en comú amb aquesta distribució d'aula és terrible. Demane repetir la lectura i la lectora es resisteix perquè no vol equivocar-se. Recorde que hi ha una mesura i un ritme que es pot perdre si llegim amb poca atenció. Faig jo la lectura marcant bé el ritme. Finalment, la lectora repeteix la lectura, però no aconsegueix millors resultats. Un altre voluntari llegeix «Alcohol», de Josep LL. Muntané i demane que tothom tinga el poema a la vista. Es crea el silenci, però hi ha algunes rialletes quan n'identifiquen el tema del poema. Tracta de l'alcohol i l'alumne explica que el motiu de l'elecció és l'actualitat. Demane mirar la pissarra perquè prenguen nota del treball de casa. Una alumna demana llegir un altre poema, però no hi ha més temps. Acaben la sessió prenent nota de la tasca: escriure al quadern l'opinió que tenen de la web a partir de les quatre preguntes exposades.

Dijous, 15.40-16.30. 3r B

Falten 2 alumnes. No formen grup.

Última classe de la vesprada. Plantege el treball indicat (Sessió 4) i abans que engeguen els ordinadors dic que el resultat escrit el vull a la llibreta. Faig esforços

per captar l'atenció però la càmera que **enregistra**³⁹ la sessió els atrau. Alguns no volen que els graven, segurament per timidesa. Jo vaig canviant l'orientació de la càmera a fi d'obtenir una visió més completa. Immediatament demane que relacionen els termes de poesia i vida quotidiana mentre faig la projecció on marque les qüestions a contestar al quadern. Done les instruccions però estan distrets encara que mantenen silenci. Projecte el guió per contestar per escrit què opinen i els dic que, si no escriuen, no entren en el web. Canvie la càmera de lloc en diversos moments a fi d'obtenir imatges de grups distints. Així he fet temps per encendre l'ordinador tutor, necessari perquè el d'ells puga funcionar. Com al grup anterior, he demanat entrar a l'itinerari quotidianitat, comentar un dels poemes i opinar sobre el web.

Demane que entren al web i una veu pregunta què han de fer. Hi ha opció entre Linux i Windows i la decisió els provoca dubtes, per la qual cosa demane que miren la projecció, on estan escrites les consignes. Jo mateix les llig en veu alta i vaig explicant a poc a poc. Ja dins el web una veu protesta: «catalana?» No faig cas perquè és la típica provocació que busca acabar aviat la classe. Els recorde que no han de copiar cap text, que només cal llegir els poemes i triar el que agrada. Advertim que hi ha poemes que són imatges i que a la llibreta han d'escriure el nom de l'autor i el títol del poema i perquè s'ha triat.

Tres dels alumnes conflictius es posen junts. Avançada la sessió, estan tots tres a l'ordinador sense treballar a la web. Convé doncs, adjudicar els llocs de bon principi. Indique que el treball és individual tot i que poden comentar en parella. Reclame atenció a la projecció. Un grupet s'entreté en el poema visual «*Home, sweet home*», de Ferran Fernández. Els faig preguntes sobre què pot significar, i al final els l'he d'explicar jo o faig que interpreten, a poc a poc, entre rialles, els significats de la famosa frase. El mateix grupet juga a fer-se cosquerelles.

No acaben d'entrar a llegir les activitats proposades i es queden en mirar les imatges i comentar-les en grup. Per tant, torne a llegir en veu alta els passos que han de seguir. Fan preguntes de lèxic, que jo mateixa resolc. Els dic que els donaré un diccionari. Un alumne trau el poemari de la motxilla per comprovar si és el que té a la web. Juguen, s'amaguen de la càmera, s'alcen, es giren a comentar amb els de darrere. No acaben la feina perquè perden massa temps. Per això, demane ja per a feina de casa l'opinió sobre el web.

Pregunte si ja han acabat i, per centrar l'atenció, faig llegir els poemes en veu alta i enregistre les recitacions. Rialletes de nerviosisme. Dic que la poesia visual no està pensada per recitar, però que es pot intentar. Els propose una tècnica de Stanislavski i jo mateixa faig l'exemple. Malgrat l'enrenou que no deixa escoltar, tinc la impressió que fan allò que els agrada i els resulta divertit. Ara pregunten per qüestions de maneig del PC.

³⁹ Es troba a Annexos 4.2

Apart, per a qui vol treballar i no ha acabat, he preparat un full amb les **indicacions** per visitar el web des de casa, més general que les indicacions anteriors, perquè ja les coneixen. Així podran completar feina i pujar nota.

~~~~~
<http://www.viulapoesia.com>

Per aquesta incursió en la poesia catalana contemporània cal fer diverses entrades i sortides al web i al mateix temps anar prenent notes al quadern:

1. Entra en el web i clica l'enllaç [literatura catalana](#) i després clica [joves i adults](#).
2. Dóna una ullada a la banda superior i clica l'apartat [itineraris](#) per seleccionar un dels 10.
3. Entra en un dels apartats temàtics que trobaràs en aquesta barra d'itineraris:

<i>amor</i>	<i>mort</i>	<i>compromís social</i>	<i>jo</i>	<i>ciència</i>	<i>poesia</i>	<i>guerra</i>	<i>joc</i>	<i>quotidianitat</i>	<i>esport</i>

4. Una vegada escollit el tema, repassa el llistat dels poemes ordenats pel nom de l'autor. Llig els poemes que el tracten el mateix tema i posa en pràctica alguna de les [activitats](#) proposades.
  5. Dins del mateix itinerari temàtic, pots clicar el [vídeo](#) per escoltar la veu del poeta que recita i parla sobre la seua poesia.
  6. Igualment, pots fer les [Interaccions](#) que es proposen.
  7. Escriu un comentari sobre la teua experiència virtual i sobre una de les poesies que has llegit.
- ~~~~~

A ulls vista, la gestió d'aquesta activitat al Laboratori d'Idiomes és negativa. Hi ha massa interrupcions i els ordinadors els genera més dispersió. El guirigall és terrible perquè l'anada al Laboratori és un fet encara estrany, associat al lleure, per la qual cosa el comportament és difícil de controlar. Els monitors fan de barricada i la distribució de l'aula dificulta els meus moviments. Malgrat els entrebancs, puc comprovar que realment fan atenció a la pantalla i que realitzen la lectura de poesia en unes condicions impossibles per a mi. Un altre tema distint és la navegació per altres dominis dels indicats a classe i la comprensió del poema sense ajuda perquè ni busquen al diccionari les paraules que desconeixen. La pròxima ocasió que visitem el Laboratori demanaré el treball individual i silenci absolut, però, com aconseguir-ho?

Conclusions

- La lectura de poesia en la web és superior en quantitat a la de suport llibre. Caldria averiguar com és aquesta lectura i de quina qualitat.

- Als ulls dels adolescents, la xarxa proporciona prestigi a la literatura catalana perquè la col·loca al mateix nivell que la resta.

10 març

Divendres, 8.30-9.20. 3r B

No falta cap alumne. No formen grup.

Acabe d'explicar els continguts de la Sessió 3 entre l'apatia general i la protesta d'alguns per utilitzar la càmera de vídeo a l'aula. Han parlat amb la tutora i pensen que la gravació pot anar en contra seua. Fem que busquen exemples de tipus de vers en el poemari que estan llegint. Només uns pocs el porten.

Conclusions

- Es fa difícil treballar amb qui no en té ganes.

13 març

Dilluns, 11.34-12.24. 3r V

Falta 1 alumne. No formen grup.

Després de corregir els deures, que consisteixen en el còmput síl·labic d'uns versos, explique tot el que tenia previst (Sessió 5). Sobre la pissarra vaig fent un esquema dels recursos retòrics que afecten el nivell fonètic —al·literació i onomatopeia— i el nivell morfosintàctic —enumeració, asíndeton, polisíndeton, anàfora, paral·lelisme i hipèrbaton— mentre vaig fent una lectura d'exemples extrets dels dos poemaris que han escollit. Per grups, els demane que localitzen en el poemari almenys dos exemples per cada figura. Després d'un temps fem una ronda on els alumnes llegeixen exemples, els versos i la pàgina on es troba la poesia. Costa molt centrar l'atenció perquè l'ambient és terrible davant del lliurament de notes i la proximitat de les falles. Jo també estic alterada.

14 març

Dimarts, 14.48-15.38. 3r B

Falten 7 alumnes. No formen grup.

Dimarts, 15.40-16.30. 3r A

Falten 7 alumnes No formen grup.

Calia repetir la Sessió 5 en cada grup, però la festa és imminent i l'assistència és minvada. Em costa centrar la feina i davant la insistència en anar a veure cremar la

falla que han plantat els alumnes de primària, intente frenar el rebombori amb una maniobra de distracció amb el concepte de l'art efímera. Improvise històries per dilatar el temps i evitar que s'escapen —hem vist alguns saltar la tanca—. Els pregunte què saben sobre la festa i després els explique una hipòtesi inventada: quina és la relació que hi ha entre els castells de foc i la poesia. Així estem un quart d'hora.

Quan ja no puc avançar més, demane que troben la relació entre poesia i falles. Explique la funció de la figura al·legòrica central com a expressió abstracta del tema que es desenvolupa en les escenes de superfície. Explique relacions que els puguin semblar sorprenents, però arribat a un punt no queda més remei que plegar i posar com a feina que, en tornar de falles, expliquen l'al·legoria de la figura central de qualsevol falla que visiten.

Així arribe exhausta al final de la classe, però aconseguint que no desapareguen ni s'escapen del centre. Per al curs que ve prepararé una activitat de disseny pràctic de castell de focs o mascletà amb les carcasses —tipus, durada i potència—, les variacions de colors i soroll, el ritme, el que es vol aconseguir, etc.

Conclusions

- Està pendent la feina de trobar equivalències formals entre poesia i altres manifestacions artístiques populars.

27 març

Prepare un **qüestionari** per passar-lo abans de l'entrada a l'aula de l'observador extern⁴⁰, un company del Departament didàctic. No són massa preguntes perquè crec que no he d'espantar. Les mateixes qüestions les passaré al curs que ve a fi de comprovar els possibles canvis. Veig necessari un *planning* ja que potser oblide aquestes intencions en el moment de posar-les en pràctica. Prepare els protocols d'observació perquè els utilitzen els meus companys.

Dilluns, 11.34-12.24. 3r V

Falta 1 alumne. No formen grup.

La Sessió 6 l'he portada a terme dins del que havia previst. Fins i tot, esperava les sorpreses dels alumnes per la proposta que els faig de realitzar poesia objecte. Ha estat fonamentalment una sessió explicativa, amb algunes interaccions, però no hi ha registre perquè he fet la classe sense càmera de vídeo. A cada grup he donat el full d'instruccions sobre la creació de poemes objecte, amb els ítems d'avaluació, i un altre l'he deixat al tauler de suro de l'aula. També he repartit les fitxes en blanc

que acompanyen cada poema i que han de tornar emplenades amb l'esborrany a fi de revisar-les i retornar-les amb els comentaris oportuns.

Conclusions

- La poesia objecte provoca en l'alumne una distància superior a l'escripta tot i que siga de més fàcil comprensió.

28 març

Per aquesta sessió he comptat amb l'observació de Pere, company del Departament, i al mateix temps he realitzat l'enregistrament en càmera de vídeo de forma que puguem completar l'informe. Pere s'ha situat al davant, a la vista de tothom, com podem confirmar en el visionat del registre en vídeo. Crec que no és la millor ubicació, però ell vol posar-se davant. Té moltes resistències a qualsevol esforç extra i es contenta amb l'esquema que li he donat per al seguiment a fi que jo el redacte i done forma a les notes que ha pres.

Dimarts, 14.48-15.38. 3r B

Falten 3 alumnes. Formen grups de 4.

És la primera classe de la vesprada, després de dinar al menjador i tarden a entrar. Quan tinc muntats els artefactes —canó, ordinador, trípod i càmera— per **enregistrar**⁴¹ la sessió, encara entra una alumna amb una mala excusa. Comence la classe de forma precipitada perquè apenes he tingut temps per dinar, ja que havia d'examinar alumnes amb l'assignatura pendent. Faig posar les notes del treball diari, entregue un part d'amonestació a un alumne i intente fer silenci. Un alumne protesta perquè se li burlen. A l'alumne del part el faig deixar lliure la taula de la motxilla però passarà tota l'estona distret, conducta que manté al llarg de tot el curs.

Quan em trobe explicant el treball que farem, entra l'observador extern entre comentaris d'uns alumnes que no volen que situe la càmera, que va al fons de la classe. Els alumnes volen que l'observador extern es pose emmig de l'aula, a una taula lliure, però jo li dic que no. Finalment, l'observador extern decideix seure al davant i com no vull discutir davant dels alumnes, ho deixe córrer i finalitze el control dels deures de casa i les notes que s'han de posar. Torne a recordar el mecanisme de puntuació en el full que té cada grup per l'autoavaluació perquè sempre que falta algun alumne, ho aprofiten per crear confusió en les notes. L'explicació ha captat l'atenció i es fa el silenci.

Reprenc l'explicació i entre tots fem memòria dels webs Brossa i *Viu la poesia* per establir la diversitat de formes en la poesia. Recorde l'aspecte mètric que hem vist

---

⁴¹ Es troba a Annexos 4.2

en la poesia la setmana anterior i quan pregunte el silenci és total. Explique la manera de llegir poesia, en veu alta, en moments, etc. de cara a la prova oral. Continue recordant les figures que vam explicar, entre l'escassa participació. Passe a explicar en què consisteix el llenguatge poètic recabant l'atenció (Sessió 6). Partim de la realitat de l'aula, un pi, que veiem per la finestra i després, amb l'ajuda de la projecció, explique els conceptes denotació-connotació. Un alumne intervé contínuament amb conducta disruptiva, però en general hi ha una atenció silenciosa. Es sorprenen amb els exemples gràfics de desviació, els morts de les pasteres. L'atenció és alta i s'escolten exclamacions que denoten que acaben de fer un descobriment. Troben clars els exemples de partida, imatges que van seguides de paraules, textos de la llengua quotidiana, fragments de poesia escrita i finalitzen amb un poema objecte.

Done les instruccions per la feina de la setmana vinent, estan atents a la projecció on mostre els passos que han de seguir per crear un poema objecte. Continue amb els exemples preparats i repartisc les fitxes que han d'entregar emplenades la setmana vinent. Avise que pel 23 d'abril farem una exposició amb els poemes objecte. Les indicacions amb els passos i els criteris d'avaluació també els deixo en un cartellet enganxat al tauler de suro de l'aula. En resum, he realitzat tot el que tenia previst per a la sessió i l'alumnat ha mantingut l'atenció en silenci en pràcticament tota l'hora.

Dimarts, 15.40-16.30. 3r A

Falten 2 alumnes. Formen grups de 4.

És l'última classe de la vesprada i els aparells estan en marxa des de la sessió anterior. Demane que eviten els sorolls que solen tapar les intervencions orals en **l'enregistrament**⁴². Entren a l'aula dues alumnes i una s'excusa. Hui també falta l'absentista més gran que he conegut. Demane posar les notes del grup pel treball de casa. Pregunten el perquè de l'enregistrament tot i que vaig explicar-ho a l'inici de l'experiència.

Per diverses causes del calendari i de les activitats del centre, portem retard en el desenvolupament del programa (Sessió 3). Comencem fent memòria de les variants formals de la poesia i en fan aportacions. Volen involucrar a l'observador extern. Recordem les formes escrites i pregunte sobre el que ja hem estudiat. Sobre la pissarra explique la mesura sil·làbica i l'alumnat pren nota en silenci. Tenen dubtes sobre la síl·laba tònica. Explique els conceptes que tenen al llibre: vers trencat, art major i menor, isosil·làbics i anisosil·làbic. La lectura de March explique la cesura i l'hemistiqui. Passe a recordar la cadena fònica per fer el còmput mètric, l'accent rítmic. Estan atents a l'explicació de l'estrofa, la rima. Interrupció d'algun objecte que busquen per terra. Demane corregir el sexisme lingüístic del llibre i substituir els mots masculina-femenina per aguda-plana. Passe amb els versos sense rima i

---

⁴² Es troba a Annexos 4.2

després els tipus d'estrofes.

Pregunte què pot caracteritzar la poesia (Sessió 6). Pregunten si anem a veure un vídeo. Fins ara, el canó ha estat funcionant sense cap projecció. Comence a explicar en interacció amb els alumnes els conceptes denotació-connotació i pose en marxa la projecció. Faig alusió a Cielo, una alumna acabada d'arribar de Bolívia que treballa amb un quadern de treball, *Nouvinguts bàsic*.

Portem molt de retard en la matèria i he volgut córrer, però només he arribat a explicar, a més de la mètrica (sense fer cap incursió al poemari), les figures de pensament lligades als poemes objectes que tenia al power point. Encara hauré de tornar un altre dia amb el canó per explicar en què consistirà el treball. Això robarà temps per treballar en grup.

L'**observador extern** em dóna l'informe d'observació 3rA - 3rB que ha preparat.

Conclusions

- Els prolegòmens a la sessió pròpiament dita contenen un excés de rutines organitzatives que resten temps als comentaris fets per alumnes.

Dia 28 de març de 2006
D'OBSERVADOR

INFORME

Sessió de 14:48 a 15:38   Grup: 3r d'ESO B

L'objectiu és treballar les figures retòriques.

Els alumnes estan situats en petit grup. Són sis grups estables de quatre alumnes, però com han faltat alguns, hi ha grups de 2 i 3 alumnes.

Després d'una introducció, recordatori de sessió anterior, sobre les diferents formes de poesia, la classe se centra en l'estudi de la diferència entre denotació i connotació i de diverses figures retòriques: al·literació, onomatopeia, anàfora, paral·lelisme, hipèrbaton.

Els alumnes, en general, fan el rol que els pertoca. Hi ha diversos graus de motivació, qui està bastant atent i qui està mig adormit. La seua actitud a l'aula és bastant correcta, però alguns alumnes fan comentaris inapropiats en veu baixa. Alguns alumnes participen quan se'ls demana, altres participen ocasionalment i altres no participen mai.

Com que es tracta d'una classe dirigida, l'alumnat participa poc. La professora utilitza un canó projector per tal de reproduir imatges, definicions, fragments de poemes, etc. relacionats amb la figura que està explicant.

Per últim, se'ls explica amb exemples el treball que han de realitzar per a la pròxima setmana: un esborrany de poema objecte sobre el tema de l'amistat.

Dia 28 de març de 2006

Sessió de 15:40 a 16:30 Grup: 3r A

Sembla que és correcta la presència, tal com s'escau a l'activitat docent que s'està realitzant. Quan parla, ho fa amb claredat i amb un el to bastant alt i esforçat. La velocitat també és alta, i incita al dinamisme. El nivell lingüístic és estàndard, que alterna amb formes col·loquials i en dialecte apitxat, que corregeix sovint amb la pronúncia de moltes consonants sonores.

Domina la matèria i té un itinerari per exposar-la en una aula preparada per treballar en forma de petit grup. Hi ha intenció de motivar i, en general, s'acompleix, tot i que en diferents graus.

Hi ha la voluntat de ser flexible, així com es mostra receptora de les manifestacions dels alumnes: escolta les preguntes i les respon. No fa cas de les intervencions inapropiades.

La informació la proporciona de forma ordenada i en la quantitat que correspon a aquest nivell. En aquesta sessió, els alumnes no realitzen activitats, sinó que escolten les explicacions i responen individualment les interpellacions de la professora de manera voluntària. També miren les imatges i les definicions emeses per un canó projector.

El ritme de la classe és bastant ràpid, dedicant-ne la major part del temps a l'explicació oral i un terç amb el projector.

Utilitza les entrades dels alumnes i, en alguna ocasió posa els exemples a partir de les preguntes que li fan.

Aquesta sessió està bastant dirigida, de manera que la participació de l'alumnat és bastant escassa. Només escolten i participen oralment quan se'ls demana. Alguns alumnes copien les definicions del projector, però la majoria, no.

29 març

La previsió que tenia de fer aquesta sessió l'he hagut d'ajornar per més endavant perquè el ritme de treball que tenen els alumnes és molt lent, o almenys així m'ho sembla. Trobe que cal corregir, repetir i consolidar conceptes si vull que siguin duradors.

Dimecres, 11.34-12.24. 3r V

No falta cap alumne. Formen grups de 4.

Comença la classe amb la càmera en marxa per **enregistrar**⁴³ la sessió i l'enrenou habitual ja que es tracta d'un grup nombrós, que van junts des de l'educació infantil i és molt desinhibit. Passen uns moments en demanar si estan les notes posades i recordar que s'ha de fer l'esborrany del poema objecte. Una alumna crida dient que

---

⁴³ Es troba a Annexos 4.2

no el té perquè va faltar l'últim dia. Torne a repetir que la setmana pròxima han d'entregar la fitxa amb l'esborrany del poema objecte. Faig aclaracions sobre els exercicis que s'han de puntuar per l'autoavaluació diària i passe per les taules per comprovar que ho fan correctament. Passen uns minuts i anuncie el que farem avui: acabar de corregir activitats de poesia encara pendents (Sessió 6) i començar la creació de textos poètics. Recorde que a la sessió d'ahir explicàrem el procés que cal seguir per la creació de poemes objecte i assenyale el full que es troba al tauler de suro. Faig una petita interrupció per demanar que no es menje xicle perquè uns quants mantenen l'hàbit.

Repasse de nou el procés de creació del poema objecte a petició de les alumnes que han faltat. Ràpidament es passa a donar temps (10 minuts) per buscar al poemari les figures del nivell fonètic, morfosintàctic i sintàctic. Hi ha prou enrenou d'alumnes xerraires i amb tendència a la distracció. S'escolten versos en veu alta, junt altres converses i consultes. Demane, encara, silenci. Pregunte a alumnes concrets sobre exemples de figures i aclarim alguns conceptes. Demane que anoten els exemples trobats per altres alumnes i que ells no havien vist, a fi d'augmentar-ne el repertori. Les al·literacions que troben els resulten una mica complicades per mostrar l'efecte sonor que busquen. Arriben a trobar exemples, fins a la forma hipèrbaton. L'existència de distints poemaris dóna lloc a confusió perquè passem d'un a l'altre en el fet de comentar els exemples, ja que abunden les intervencions.

Per demà demane que porten exemples de les figures que falten per corregir. La creació de textos poètics queda ajornada per un altre moment.

Dimecres, 12.26-13.16. 3r A

Falten 4 alumnes. Formen grups de 4.

Els alumnes entren a poc a poc quan la càmera està en marxa i alguns s'acosten a l'objectiu per fer graciets, fins i tot el canvien de direcció per enregistrar-se ells mateixos. Resitue el focus i demane que ens posem a treballar perquè anem amb retard en el compliment del programa. En aquest moment entren a l'aula els dos absentistes, alumnes que sistemàticament ho fan amb retard. Mentre demane que es posen la nota d'autoavaluació del treball diari, vaig col·locant el canó de projecció i el cable allargador. Sol·licite que no facen sorolls i que m'escolten.

Una vegada fet el silenci demane que vagen buscant al poemari exemples de les figures retòriques que ja hem vist a classe (Sessió 5) i que tenen al llibre de text. Han d'escriure a la llibreta el nom de la figura, el vers exemple i la pàgina on es troba. Tenen 10 minuts per buscar-les, però alguns no el porten i dues alumnes van pel llibre a la taquilla. Mentrestant jo vaig muntant l'equip de projecció. Tornen les alumnes amb el poemari. Una altra alumna pregunta sobre l'autoavaluació diària, pel que els retrec que utilitzen els fets extraordinaris per oblidar la feina que saben d'antuvi que han de realitzar.

De nou done la consigna de buscar al poemari exemples de les figures retòriques de

què en parlarem ahir. Ja estan a punt els aparells. Sense donar-los temps per acabar la cerca de poemes, recorde les figures explicades ahir i reprenc l'explicació de la sessió anterior (Sessió 6) en el punt on l'havia deixat: les figures de pensament. El clima de la classe està en calma, amb l'atenció dispersa de sempre. També **enregistre**⁴⁴ la sessió sense l'ajuda de cap observador extern, però la cinta acaba abans que jo finalitze la classe.

Dues alumnes de la classe, immigrants de fa dos anys, no han vingut a l'institut i han estat descobertes de múltiples enganys a fi d'escapar-se del centre. Deien mentides sobre visites a metges i psicòlegs perquè tenen problemes pel desig d'aprimar-se. De Direcció han telefonat a casa i quan ha vingut la mare d'una d'elles, parlant amb la tutora, s'ha descobert que havien falsificat les notes. La xiqueta té moltes pressions a casa per obtenir bones notes i ara passa per una etapa anorèxica.

Conclusions

- Hi ha alumnes que no troben lúdica una feina que per altres és font d'implicació però que per a ells no val per integrar-se.

30 març

Finalment, i vist com anem de temps entre festes locals i un ritme lent de treball fins l'exasperació, decidisc reduir el contingut previst de la Sessió 7 i que preparen a casa les creacions poètiques. El temps destinat a aquesta sessió el dedique a finalitzar o aprofundir la Sessió 6, amb un repàs general. D'aquesta manera m'assegure que, buscant les figures, llegeixen tot el poemari. Per l'observació de la classe externa compte amb Maria, companya de Departament, que entra a totes les classes d'avui dijous, matí i vesprada i dóna una visió complementària d'alguns aspectes de la meua autoobservació.

Dijous 11.34-12.24. 3r A

Falten 4 alumnes. Formen grups de 4.

Els alumnes no estan distribuïts en grup ja que l'aula que ocupem no és l'habitual. Això m'obliga a passar llista per saber qui falta, ja que és un grup amb assistència irregular. Es col·loquen per ordre de llista i justifique les faltes a qui em porta el justificant, ja que qualifique l'assistència com un ítem d'actitud. Al fons de l'aula està la càmera que **enregistra**⁴⁵ la sessió des del principi. i junt a ella, l'observadora externa pren notes per redactar-ne l'informe. Ambient tranquil i silenciós, segurament perquè falten els alumnes de conducta disruptiva i a més no es fan els grups. Demane que recorden on ens quedarem i pregunte directament a alumnes a fi de

---

⁴⁴ Es troba a Annexos 4.2

⁴⁵ Es troba a Annexos 4.2

corregir. Es tracta de reconèixer i d'extraure figures estilístiques del poemari que llegeixen (Sessió 5). Contesten esmentant exemple i pàgina del poemari. Pregunte però no sempre contesten o s'han deixat el llibre a casa. Jo en dic de moltes i explique coses per donar temps a les aportacions individuals. Trobe que els resulta difícil la identificació de figures estilístiques perquè no són sempre suficientment clares i pures. De vegades no han buscat les figures que vaig esmentar en l'explicació i han anat a les del llibre de text, com ha passat amb l'antítesi. Aquesta figura no l'han trobada al poemari i els he de dir que justament no l'he explicada perquè és difícil de trobar en la poesia contemporània. Acabem de buscar exemples de totes les figures i anuncie la recitació, la prova oral, d'un poema del poemari.

Faig de model de com ha de ser la prova amb una estrofa d'«El barranc dels Algodins». A continuació pose la recitació de «Les formigues» com a model d'interpretació i després «Pas a dos sota la pluja» de la mateixa antologia al qual un alumne li ha posat música i una alumna el canta. Anime a fer el mateix, però que també poden utilitzar música de fons. Deixe el cartell anunciador del recital sobre el tauler de suro i explique els criteris d'avaluació.

Els felicite per com s'han portat de bé. Han estat atents, potser es deu a la presència de Maria, a la mateixa aula i a la falta d'alumnes un tant problemàtics. Potser l'ingrés de l'alumna —que ahir va ser descoberta per falsificar les notes— a l'hospital per un intent de suïcidi els té impressionats fins el punt d'estar més formals. Una de les amigues tenia una cara de funeral que feia entendre que sabia què havia passat. Ells contesten que és la influència de la classe, que els inspira confiança, però crec que es refereixen a l'aula com a espai. Done la feina per a casa: fitxa del poema visual i esborrany de poesia escrita.

Dijous, 14.48-15.38. 3r V

No falta cap alumne. Formen grups de 4.

L'organització en grups de quatre no acaba d'assolir-se del tot i tarden a trobar la manera de distribuir espai, taules i cadires, tot i que és realment fàcil. Dediquem un temps massa llarg a l'organització de l'espai i faig un parèntesi per explicar que estem **enregistrant**⁴⁶ la sessió i que hi ha una companya assistint al funcionament per elaborar un **informe** d'observador extern.

Preguntem si hi ha dubtes (Sessió 6) i a una alumna que no va vindre li recorde que havíem de quedar per mostrar-li les imatges. Sona un mòbil i demana perdó. Demane a un altre alumne que descriga els passos a seguir en l'elaboració d'un poema objecte tot i que el cartell està al suro. Entre tots intenten explicar l'exemple que vaig fer jo, «Colesterol». He hagut de repetir el conceptes bàsics tractats a la classe anterior, vistes les idees confuses que semblen tenir i dedique pràcticament la sessió a clarificar-les. Sobretot la relació és que jo parle mentre ells escolten i

⁴⁶ Es troba a Annexos 4.2

participen, però també hi ha un grup que està distret. Comente que no sé si faig bé en treballar així. Una alumna proposa el que pensa realitzar com a poema objecte i quina és l'explicació. Recorde que han de fer un recital, prova oral i que no puc mostrar-los els exemples que els havia portat. Ja han començat a plegar perquè està sonant el canvi de classe. Mostre el cartell anunciador del recital mentre el penge al suro. És al final de la classe quan algunes de les bones alumnes vénen a preguntar els dubtes sobre el poema objecte. Mentrestant, un alumne fa gestos davant l'objectiu de la càmera.

Dijous, 15.40-16.30. 3r B

Falten 2 alumnes. Formen grups de 4.

Anime a que es comporten com l'altre dia i demane de no fer soroll que moleste l'enregistrament que es realitza amb la càmera situada al fons de l'aula que **enregistra**⁴⁷ la sessió. Dedique molt de temps a prolegòmens de simple disciplina: passe llista entre l'enrenou general i demane silenci, faig baixar els peus de la cadira a un alumne, repartisc fulls d'usuari dels ordinadors que es troben a la biblioteca, etc. També recorde que la setmana vinent cal entregar l'esborrany del poema objecte i marque la feina de l'endemà consistent a buscar figures als poemaris. Explique el significat de poemari i d'antologia.

Intente entrar en matèria (Sessió 5) a partir del llibre de text i comprovem les figures noves que hi hem afegit. La distracció és generalitzada i s'escolta soroll del pati del centre del costat. Un alumne encara té ocupada la taula amb la motxilla sense obrir. Reclame contínuament l'atenció d'alumnes distrets. Demane que busquen aquestes figures al poemari i les anoten a la llibreta, però molts alumnes no han dut el poemari tot i que saben que l'han de portar obligatòriament. Ja es venia venir que hui no seria un dia de treball fructífer. El treball en grup no l'han pogut realitzar sense llibre de lectura. Sóc jo qui protagonitza la sessió. Els avise que demà han de portar el llibre amb la feina de hui acabada i que els preguntaré per posar-ne nota.

D'altra part, la temàtica infantil del poemari de Joana Raspall, *Degotall de poemes*, és adequada per 2n d'ESO, així com els tipus de poema, però per un alumne de 3r d'ESO veig molt més adequada l'*Antologia poètica* que Marc Granell i Josep Ballester han preparat per l'editorial Tàndem. Uns problemes afegits són el lèxic escollit i les referències culturals presents en el poemari de la Raspall i desconegudes per aquestes terres. Tampoc no crec que hàgem d'insistir més a donar a llegir bestiaris descriptius, que s'especialitzen en repertoriar tota mena d'animals exòtics sense afegir-ne valors actuals. En matèria de llengua, cal dir que la Raspall fa poemes per a més menuts, amb abundants recursos sonors exposats en abundants expressions col·loquials que sonen estranyes a les nostres orelles. Si parlem de la rima, està clar que hi ha versos que ací no poden rimar si els

⁴⁷ Es troba a Annexos 4.2

pronunciem amb la fonètica occidental, la nostra.

L'observadora externa elabora un **informe** de com ha anat la sessió.

Conclusions

- El treball amb figures retòriques és fàcil quan es tracta de trobar-les a l'estil d'un objecte amagat, però el descobriment de l'enigma és molt més complicat en alumnat de 3r.
- El treball pràctic a partir de poemaris augmenta l'interés a condició que siga un mateix títol per tota la classe.
- La lectura individualitzada ha d'anar seguida d'una posada en comú senzilla que no disperse l'atenció i que mantinga l'interés.
- Una antologia és rendible quan hi ha diversitat formal i temàtica de textos poètics. Igual pot passar amb un poemari quan l'autor aconsegueix aquestes dues condicions.
- Un poemari per a lectors adolescents hauria de tenir referències més abstractes que localistes i que pugui completar amb l'experiència que ja té, almenys d'origen mediàtic.
- Un poemari és una lectura recomanada per quan s'ha d'escollir lectura lliurement.
- Hem de proposar distints tipus de poemaris per distint tipus de lector de la mateixa edat. Cal graduar molt bé les lectures de poesia en funció del tema i la dificultat, dues variables que no estan relacionades quan en un mateix segment d'edat hi ha experiència lectora i desenvolupament evolutiu distints.
- Queda per resoldre la presència a l'escola dels estàndards orals. Desconeixem la proporció d'autors de les distintes procedències del domini lingüístic i que la rima delata.

Maria i jo parlem del contrast dels grups de la vesprada amb el del matí. Es sorprèn del baix nivell del 3r V quan els mateixos alumnes es creuen que són d'allò millor. Ara comprova la realitat. El mateix dia em lliura l'observació.

Dia 30 de març de 2006

INFORME D'OBSERVADORA

Sessió d'11:35 a 12:25 Grup: 3r A

Nombre d'alumnes assistents: 22

Disposició de l'aula: tres fileres de dues taules, l'alumnat seu per parelles

És la sessió que va després de l'esplai. Entren i els costa una mica centrar-se. Abans de començar amb el desenvolupament de la classe, la professora passa

llista. Aquests preàmbuls es fan una mica llargs.

La professora planteja el treball que van a posar en comú i que han de portar ja preparat: Buscar diferents figures retòriques al llibre de poesia que cadascú estiga llegint. Recorda la teoria ja explicada en sessions anteriors: Diferents tipus de figures retòriques i fa algunes preguntes al respecte.

Demana que l'alumnat vaja posant els exemples que ha trobat dels diferents tipus. Es nota una manca de treball. (Només dos alumnes havien trobat alguna al·literació i cap no havia trobat onomatopeies.) La professora en busca i les diu. Tal vegada haguera sigut més productiu forçar-los a què les busquen.

Poc a poc creix el nombre d'alumnes que participa; però són sempre dos o tres alumnes concrets que porten la veu cantant. Tal vegada seria interessant forçar la participació preguntant directament alguns alumnes. La professora els anima a buscar un exemple d'hipèrbaton en un cartell del centre.

Acabat el treball sobre figures retòriques, la professora planteja el treball nou que hauran de preparar per a la propera setmana: La recitació d'un poema del llibre que han llegit. Part de la classe s'interessa i demana explicacions. La professora, a més de l'explicació, recita i posa exemples gravats d'altres cursos. Aquests exemples gravats de recitacions d'altres alumnes capten l'atenció de la totalitat de la classe. A partir d'ells s'interessen sobre diferents possibilitats i recursos que poden utilitzar per a recitar. La professora explica els criteris d'avaluació d'aquest treball i part de la classe en pren nota.

La professora crea un moment de distensió agraint-los l'atenció i l'actitud en classe. Sona la música que indica el canvi de classe i ja és molt difícil que posen atenció en les últimes instruccions de la professora.

Des del punt de vista de l'observadora l'actitud del grup en general ha sigut correcta: Ningú no ha interromput en cap moment la dinàmica de la classe. L'alumnat que ha participat activament ha estat al voltant d'un 35%; un altre 35% ha estat atent, corregia i prenia notes, però no participava. L'actitud del 30% restant ha estat passiva.

Dia 30 de març de 2006

Sessió de 14:50 a 15:40   Grup: 3r V

Nombre d'alumnes assistents: 26

Disposició de l'aula: grups de 4 components

La professora observa que els grups no estan ben fets i explica com, a partir d'una disposició de tres fileres de dues taules, es poden formar fàcilment els grups. Es redistribueix la classe. Part de l'alumnat passa de tot aquest quefer: uns treballen pel seu compte i altres parlen i interrompen; el procés es fa molt llarg.

La professora pregunta pel treball del dia anterior per lligar aquesta sessió amb l'altra en què van veure poemes-imatge. Una alumna que no havia assistit monopolitza l'atenció. En l'intent que li expliquen el que van fer es fa palès que gran part de la classe no tenia clar el que s'havia fet en la sessió anterior. La professora repeteix l'explicació del dia anterior, alguns alumnes participen tot aportant el que ja saben; però uns altres continuen fent treball pel seu compte i d'altres interrompen la dinàmica la professora ha de parar varies vegades la classe per demanar atenció.

Quan sona la música que avisa del canvi de classe, encara s'estan repetint conceptes explicats en la classe anterior; no hi ha hagut possibilitat de començar a desenvolupar els continguts previstos per a la sessió actual. La professora diu, breument, sense temps per a explicar-lo, que han de preparar un poema per a recitar. Quatre o cinc persones esperen a l'acabament de la classe per a aclarir dubtes amb la professora.

Des del punt de vista de l'observadora l'actitud del grup ha sigut passiva, amb manca de motivació. L'alumnat que ha participat activament ha sigut mínim i han monopolitzat l'atenció dues alumnes amb un nivell de coneixements prou baix sobre el tema.

De la resta de la classe, un 50% aproximadament treballava, possiblement feia activitats endarrerides, mentre participava contestant esporàdicament i l'altre 50% no feia res i interrompia la dinàmica de la classe. Tal vegada, el ritme de la classe ha sigut lent i l'alumnat no ha estat forçat a participar activament.

Dia 30 de març de 2006

Sessió de 15:40 a 16:30   Grup: 3r B

Nombre d'alumnes assistents: 23

Disposició de l'aula: grups de 4 components

Només entrar l'alumnat, la professora planteja la necessitat d'enllestir el tema. Passa lista i ha de demanar silenci per poder continuar amb aquesta tasca. Després, repartix un full sobre la utilització dels ordinadors a la biblioteca. El grup continua amb l'atenció dispersa.

Demana a l'alumnat que recorde el treball de la sessió anterior per tal de centrar el tema i recorda el treball pendent i la data de presentació. Alguns alumnes s'hi interessaven i pregunten; però hi ha un soroll de fons, de la resta de l'alumnat parlant, que distrau.

Planteja un treball en grup per a fer en aquesta sessió: Recerca de determinades figures retòriques al llibre de poemes que estan llegint. Abans que el comencen, recorda les figures retòriques treballades. Demana que comencen ja i, dels 6 equips, hi ha 3 on cap dels components ha portat el poemari; en la resta d'equips hi ha només una persona que porta el llibre. Al final del temps marcat, dels 3 equips que han pogut treballar 1 no havia entès correctament el treball que havien de fer.

En tota la sessió no s'ha aconseguit un bon clima de treball. Quan falten cinc minuts perquè acabe la classe, alguns comencen a replegar els seus estris. La professora indica el treball per al proper dia però, mentretant, continuen replegant i van alçant-se per a eixir.

31 març

Divendres 8.30-9.20. 3r B

Falten 6 alumnes. No formen grups.

Sense cap observador extern, pose la **càmera**⁴⁸ al fons de la classe perquè guarde les incidències. És un curs dolent, com ja hem comprovat, però tenia l'esperança que de bon matí la cosa anara millor. Vana il·lusió! Un autobús no arriba fins ben avançada l'hora i el grup que hi viatja s'incorpora prou tard. El grupet objector mostra el seu estil davant la càmera. Fulles volanderes. Les ganes de treballar se me'n van. Es nota la poca gana que tinc de tractar amb aquesta colla. Hui també jo he matinat, el que no em senta gens bé. Com sempre, no em trobe cansada físicament ni tinc ganes d'acabar la setmana, però a estes altures del curs trobe poc estimulants treballar amb alumnes com aquests.

Pare atenció en els llibres de teatre que han de llegir per la tercera avaluació, a fi que vagen elegint i comprant. El que faig és preguntar un per un i posar-ne nota, cosa que no faig mai. Comence per la fila de darrere i un alumne objector no té el poemari perquè ni l'ha comprat. Recorde que ahir vaig avisar què fariem hui. Dels primers qui pregunte, ningú porta el llibre, o no l'han portat o no l'han comprat. De fet només anote si contesta —ha fet alguna cosa— o no es molesta a fer-ho. He volgut complir amb l'amenaça d'ahir, acabar amb la correcció de figures (Sessió 5) que havien de trobar al poemari. Un alumne llig, malament el vers. Demane que vagen identificant figures i que expliquen el sentit que tenen que va trobant. Moltes vegades sóc jo qui va resolent les explicacions. A poc a poc van intervenint els pocs que treballen i a un ritme lent es comenten prou figures estilístiques. A punt d'acabar la classe arriben tres alumnes de l'autobús en retard.

Conclusions

- És necessari comptar amb recursos didàctics específics de la poesia i posseir uns bons coneixements pedagògics per fer treballar un grup d'alumnes que no tenen cap interès en aprendre cap matèria del currículum. Cal lligar els interessos individuals de l'alumnat, que de segur tenen, amb les distintes disciplines i en les formes que presenten en la societat contemporània.

3 abril

Entre unes coses i altres —repeticions, manca de treball, etc.— estem allargant les sessions i encara falta la pràctica de la recitació a l'aula abans de la prova oral. Aquesta setmana han de dur l'esborrany del poema objecte i el darrer dia de la setmana fan la recitació, que començaran a preparar a l'aula marcant els mots importants, les pauses, l'entonació i l'èmfasi. Deixaré que treballen en grup i declamen. Aquesta mateixa activitat la faré en 2n d'ESO per veure resultats.

---

⁴⁸ Es troba a Annexos 4.2

Dilluns 11.34-12.24. 3r V

Falta 1 alumne. No formen grups.

Després de l'esplai entren a poc a poc els alumnes mentre la **càmera**⁴⁹ està en marxa al fons de l'aula. Mentre prenen cadira contesten que el poema objecte no els resulta complicat, però que no l'acaben de trobar divertit. Abans de seure, algunes alumnes somriuen a la càmera. En pocs segons entrem a remarcar els passos que s'han de seguir per elaborar el poema objecte. Intente solucionar la confusió que sembla existir i faig la diferència entre el procés de treball, que ha d'aparèixer a la llibreta i la fitxa que han de lliurar. Explique que també és així com es produeix el procés d'escriptura entre els professionals. Arreplegue els esborranys del poema objecte per revisar-los a casa, però alguns alumnes han perdut la fitxa que vaig lliurar. Aquest lliurament ja obté una nota de puntualitat. Hi ha qui escriu a llapis i torne a recordar que no ho han de fer, que ja són grans i que han d'agafar seguretat. Com que dijous faran el recital preparem la manera de fer-ho (Sessió 7). Ja tenen memoritzades les poesies, alguns des de l'any passat i vull convèncer-los que no mereix la pena recitar poemes massa curts perquè no hi ha matèria per qualificar. Els passe un full on han d'anotar el títol del poema que van a recitar.

Amb l'ajuda del canó projecte en power point unes pautes, vaig marcant els passos que han de seguir, però s'interromp a les primeres de canvi perquè tenen dubtes si el poema triat és massa curt o no. Busque el llistat de poemes recitables abans de contestar diverses preguntes en aquest sentit. Al moment de buscar els mots clau constatem que la meitat de l'alumnat no ha portat el llibre, així que tothom no ha pogut fer la pràctica real de preparació de la recitació. Continue replegant fitxes que han estat completant en els primers minuts de classe. Partirem del poema escollit per una alumna i el prepararem a l'aula com exemple de tothom. Així, qui no porta el llibre ho podrà repetir a casa. Llig en veu alta el poema i pregunte per les paraules clau. Tot aprofitant les contestacions passe a mostrar el camp semàntic i els faig interrogar-se sobre què expressa globalment el poema.

Seguidament mostre com faria jo per recitar una estrofa del poema de Llorente perquè el tinguen com a exemple i n'identifiquem les paraules clau. Entre l'atenció general, explique la forma d'indicar les pauses i el tipus de marca que hem d'utilitzar amb el contrast entre la lectura i la projecció del text marcat. Faig el mateix amb el to i l'èmfasi per, a continuació poder aplicar aquest procés al treball individual. La projecció en power point els té més atents, almenys a la pantalla. Recorde el treball de creació del poema que han de lliurar i per animar-los llig una paròdia («Vora el barranc del Carraixet») que l'Estellés ha fet del poema de Llorente («Vora el barranc dels Algadins»). Inicien la senyalització de cada poema però es barregen amb les converses i algun alumne es distrau per lliure. La darrera intervenció apareix a conseqüència d'una consulta i, en el moment de dir els versos, els alumnes es

---

⁴⁹ Es troba a Annexos 4.2

preparen per eixir i ja no escolten res d'allò que se'ls diu. En conjunt puc dir que he portat a terme la Sessió 7 tal i com l'havia pensat.

Conclusions

- Cal un temps prudencial per la preparació de la recitació, però la gestió dels temps és complicada i més encara si no és un estil d'ensenyament compartit en el centre.

4 abril

Dimarts 14.48-15.38. 3r B

Falten 2 alumnes. Formen grups de 4.

Comence la classe demanant el silenci suficient per captar⁵⁰ el què farem a classe, així com l'objectiu de l'observació de l'aula. Protestes perquè tanque la finestra a causa del soroll que entra del carrer. Per iniciar la Sessió 7 penge al suro el cartell on s'anuncia el recital que anem a preparar avui. Entre l'enrenou ambient demane que emmig de cada taula colliquen les fitxes que han d'entregar de l'esborrany del poema objecte. Passe de grup en grup però hi ha poques fitxes per portar-me-les a casa, fer-hi anotacions i qualificar-ne la puntualitat. Tornen a sorgir interpretacions errònies i observe que plantegen alguns poemes objecte com a imatge bidimensional. Refresque la memòria dels passos que han de seguir per elaborar el poema visual i acabe explicant la funció de la peanya. Aquest treball no anima suficientment fer els alumnes que des del bell inici de curs van decidir passar-lo sense obrir la motxilla.

També recorde que han de lliurar el llibret de grup amb poesies i relats escrits, així com les diverses fòrmules que tenen per escriure poemes a aquells que encara no ho han fet. Uns alumnes me segueixen en silenci, però d'altres estan distrets fent la seua.

Explique com han de preparar el text per ser recitat, extret del poemari escollit i dos alumnes demanen anar a la taquilla per ell. Altres no el porten. Mentrestant, deixe a punt el sistema de projecció i retornen els dos alumnes amb el seu poemari. Avance els passos que seguirem: lectura atenta, subratllar mots clau i anotar l'emoció que s'expressa. Pose l'exemple que ja tinc preparat —Llorente— d'un dels poemaris que llegeixen. Ells completen aquesta fase tot identificant altres mots clau de l'estrofa. Vaig llegint mentre ells observen, atents a la projecció, si les pauses que dic es corresponen amb les que havia marcat sobre el text escrit. Localitzen una pausa marcada que jo no he realitzat en la recitació. Alguns alumnes asseguts d'esquena no miren la projecció i precisament són qui menys s'esforcen des del punt de vista

⁵⁰ Es troba a Annexos 4.2.18

acadèmic. En aquest moment es passa una noteta d'un grup a un altre, potser perquè obliden que la càmera està en marxa.

Durant l'explicació de com han de marcar l'entonació, interpole indicacions de no menjar xiclet perquè hi ha alumnes que ho fan. Un moment de distensió que cree amb comentaris sobre l'entonació i la diversitat lingüística té conseqüències contràries perquè permet que el grupet objector trenque l'explicació. Ara he d'obrir la porta perquè un d'ells comença a despullar-se —diu que fa calor— i jo no vull que òbriga la finestra. Reanude l'explicació i m'ajude de la pissarra i la projecció per aconseguir que un grup estiga atent. Finalitze amb la paròdia que l'Estellés fa de Llorente a fi de relacionar-la amb la producció de textos ja que tampoc manté la rima ni el ritme de l'original.

Passe al delegat el full on han d'anotar els títols de poemes que han de recitar perquè alguns no els admetré per massa curts. Avise que han d'entregar el poema objecte i a continuació jo mateixa faig de model per la recitació, perquè puguen veure com han de portar-la a terme. A partir d'aquest moment els alumnes passen a la pràctica de preparar la seua poesia i jo vaig passant per tots els grups, però tinc la sensació que el que realment fan és conversar de les seues coses i que el missatge que els acabe d'enviar no provoca cap tipus de reacció, i puc convèncer-los de posar-se a la feina.

Tinc la sensació que dedique molt temps a parlar i donar instruccions. Al mateix temps pense que si les dic de forma ràpida o les done per escrit, tampoc no és suficient perquè no els arriba i la conseqüència és que he de repetir tot el meu treball. Ells donen per acabada la classe i, mentre s'alcen de la cadira, els dic la feina de casa.

Dimarts 15.40-16.30. 3r A

Falten 3 alumnes. Formen grups de 4.

Comence la sessió tot reclamant l'esborrany del poema objecte al mateix temps que intente fer el silenci entre els alumnes. Els vull agrair que no facen soroll perquè interfereix l'enregistrament de la **càmera**⁵¹ que es troba al final de l'aula. En aquest moment arriba l'alumne que habitualment entra amb uns minuts de retard. De nou explique les raons de l'enregistrament i de la presència d'observadors externs. Avise que passaré per tots els grups a fi de replegar els esborranys del poema objecte i a continuació marque els terminis per lliurar-lo. Torne a demanar silenci i atenció. Encara hi ha alumnes que no tenen la fitxa. Demane atenció als alumnes conflictius. Torna a produir-se una confusió en referència al volum, ja que hi ha poemes objecte de dues dimensions, pel que he de repetir que hem d'utilitzar objectes reals i preparar una peanya. Recorde que han de lliurar un poema escrit i que tenen models a seguir al llibre de text, fent paròdies de qualsevol poema del llibre que han llegit.

---

⁵¹ Es troba a Annexos 4.2

Com a exemple els llegiré la paròdia que fa Estellés del poema de Llorente, ja que els versos no rimen ni tenen la mateixa mesura, com segurament faran ells amb la creació poètica.

Passe llista i replegue els esborranys. Una alumna mostra un dibuix en colors, fet a ordinador, que vol representar el món i li dic que no es tracta d'això. Demane que traguin el poemari perquè anem a preparar la recitació (Sessió 7) a classe. Amb l'ajuda de la projecció vaig marcant els distints passos: fer una lectura atenta per buscar els mots clau i trobar l'emoció que expressen. Amb el poemari a la mà, segueixen atentament l'explicació i les indicacions per la preparació de la recitació, així com la manera de qualificar-la, que acompanye el model en què em convertisc. Seguidament passen a preparar la recitació al mateix temps que vaig revisant els poemes que han escollit. De vegades demane que no criden tant perquè hi ha massa soroll. No veig com un dels alumnes amb conducta disruptiva molesta dos companyes de grup. Al llarg de la classe, hi ha un nombre d'alumnes que no es concentra i pense que el soroll de la classe no és el més adequat per preparar la recitació. Ja en solitari, ho podrien fer, però no crec que pensen dedicar ni deu minuts. Una alumna fa la prova amb la lectura en veu alta i pregunta quines emocions transpara per assignar-li aproximadament el tipus d'entonació que li és adequat. El tema queda en l'aire perquè comencen a plegar. Avise que el títol del poema pot portar a engany i que vigilen. Alguns alumnes afirmen que ja han memoritzat el poema. Van ordenant les taules i les cadires mentre fan algunes preguntes. Un alumne gira la càmera i juga amb ella abans que jo pare l'enregistrament.

Conclusions

- La pràctica a classe de l'expressió oral ha de fer-se amb indicacions de tasques el final de les quals siga l'obtenció de resultats parcials dins de l'etapa de la classe.
- Es dona una reiterada reducció de tres a dues dimensions del poema objecte a conseqüència d'haver-lo vist només en representació —Internet, projecció—
- Cal mostrar un poema objecte real per evitar la confusió en la dimensionalitat.
- Els alumnes no compten amb un repertori suficient d'adjectius per expressar els estats anímics més importants.

6 abril

El cartell situat sobre el mural de suro anuncia el dia i l'hora del recital de cada grup. Com es tracta d'una prova oral, per portar a terme la recitació faig passar l'alumne a la zona habitualment reservada al docent i jo ocupe un lloc de l'auditori format per la

resta d'alumnes. Al costat tinc la **càmera**⁵² de vídeo per enregistrar les diverses intervencions i que només funciona durant la recitació. Propose fer una còpia del DVD a qui ho sol·licite. Recorde els ítems pels quals he de qualificar i vaig anomenant els alumnes per ordre, en una llista que tinc preparada per registrar les distintes notes. Una vegada comença la prova oral, no és rar que algú intente recitar des del lloc on seuen o postposar l'aparició demanant que passe el torn, per la qual cosa és habitual haver de forçar-los a recitar. Iniciada la recitació, manifesten el seu nerviosisme amb oblits, mirades al sostre, interrupcions, etc. i mentre diuen la poesia mirant el públic és fàcil que intervinga algun company que mostra una conducta pensada per distreure. Els gestos i les burles de l'alumne que escolta són difícils de detectar i de perseguir mentre ens trobem entre alumnes i som part de l'auditori, però avisem que forme part de l'aprenentatge i els recordem que això es soluciona amb la pràctica, que farem més recitals.

Dijous 11.34-12.24. 3r A

Falta 1 alumne. No formen grups.

En la praxi de la Sessió 8 comprovem que hi ha alumnes, habitualment treballadors, que han dedicat temps a la preparació del recital. Si hem de jutjar per la forma de dir, la majoria no li ha dedicat la suficient atenció ni tampoc han aplicat al poema escollit les indicacions de pauses, entonació i èmfasi. Com és la primera vegada que reciten d'aquesta manera, és possible que no tots tinguin els recursos suficients i només algú recita amb èxit. La por al ridícul també hi intervé, tot i que els alumnes es coneixen des de fa anys perquè van junts des de l'etapa infantil. És una llàstima que en aquestes edats, els uns es burlen dels altres. Aquesta conducta no només repercuteix en la recitació sinó que toca les parcel·les més íntimes de l'individu.

Al final de la classe es produeix un enfrontament: una alumna plora mentre increpa a un company que es burla de tothom. Ell riu mentre ella li retreu que es burla de la resta però que no és capaç d'eixir a recitar. Veig que, tot i prendre mesures de conciliació, de vegades algun altre alumne també fa gestos a qui recita al front de l'aula, el distreu, el confon, etc. El recital queda inacabat i el continuarem el pròxim dia. Una alumna s'ha acompanyat de música gravada però no controla el volum que, de vegades, és superior al de la veu.

Dijous, 14.48-15.38. 3r V

No falta cap alumne. No formen grups.

El recital (Sessió 8) s'ha portat a terme de forma completa però hem hagut de fer tres torns, ja que repetidament es resistentien a eixir a recitar. Al final, i com havia temps per fer-ho, alguns han volgut repetir la recitació, que en general ha estat dolenta. Jo diria que la majoria han fet trampa perquè reciten la mateixa poesia que

---

⁵² Es troba a Annexos 4.2

l'any anterior, amb altra professora i de la qual en feren un enregistrament sonor. Suppose que no han millorat la de l'any passat perquè no han preparat res especial. Ni tan sols s'han acompanyat de música enregistrada ni han fet cap tipus d'espectacle.

Dijous, 15.40-16.30. 3r B

Falten 2 alumnes. No formen grups.

La meitat del grup continua amb la inactivitat total del curs i acabem de seguida amb la recitació (Sessió 8). Aquells que hi participen, continuen dedicant poca preparació al recital. Pel tipus de poema que trien, fa la sensació que han recitat el de l'any passat, però el producte no millora. Davant els resultats, els anime a pujar nota si fan l'entrega d'activitats del web que visitarem a la Sessió 4. El resultat final sembla decebedor si el comparem amb l'esforç que hem dedicat. Si han de memoritzar textos, no li dediquen el temps necessari i pensen que l'esforç invertit és el suficient. Després comproven que no és així, es queden en blanc i acaben llegint. Altres van directes a la lectura del llibre mostrant d'aquesta manera que no volen quedar-se sense intervenir, però les vacil·lacions proven que no han senyalitzat el text i la indiferència que tenen per aquesta tasca. El treball escolar és insuficient, però és ja un costum. El resultat global és diferent, segons les persones que integren el grup. La rutina d'enregistrar només el treball dels alumnes perquè després el valoren m'ha fet oblidar la visió general del funcionament de la classe. Ara veig com és d'important conservar el temps real per realitzar l'observació global de l'aula, sense parades entre recitació i recitació de poema.

Conclusions

- Els adolescents no estan exercitats en l'expressió matisada de sentiments.
- El treball sistemàtic de la recitació cara al públic ajuda al creixement personal i a vèncer les pors dels adolescents en l'expressió oral d'estats anímics.

11 abril

Dimarts 14.48-15.38 3r B

Falten 5 alumnes. Formen grups de 4.

Entrega d'alguns poemes objecte, també desmuntats i alguns porten la fitxa. Tinc totes les recitacions qualificades segons els ítems exigits.

Dimarts 15.40-16.30. 3r A

Falten 6 alumnes. Formen grups de 4.

Acabem el recital (Sessió 8) amb certa tranquil·litat. Ja no pateixen tant com al

principi ni es posen tan nerviosos. Alguns s'han armat de valor i llegeixen del poemari, en comptes de recitar. A més, qui pensa que pot millorar la recitació pot repetir-la i alguns alumnes ho fan. D'altres no es decideixen a recitar sent com és una prova important. No ha vingut a classe un dels alumnes que es burlen i no reciten. També lliuren els primers poemes objecte, desmuntats i amb la fitxa. No sé com solucionar l'exposició que es farà, ja que tots els objectes solts poden desaparèixer tot i que siga parcialment. Els dic que no porten objectes de valor o que s'estimen.

Conclusions

- L'expressió oral s'ha abandonat a l'aula, cosa que crea moltes inseguretats en aquesta pràctica profundament relacionada amb el coneixement: la lectura en veu alta, la formulació de preguntes, les explicacions, l'expressió d'opinions, etc. Cal estimular la recitació –llegida o memoritzada— perquè es tracta d'una pràctica que es pot preparar amb suficient anterioritat i ajuda a superar la timidesa, la «por escènica».

13 d'abril

Edite els DVD del recital. Prepare llistats de cada curs perquè cada alumne pugui qualificar-se la recitació a la pròxima classe (Sessió 9), tot i que anem molts retardats en el programa.

Després de llegir un llibre de Ximo Dolz (2006) sobre l'ensenyament de l'oral,estic més segura que he dedicat l'hora de classe a les correccions. Faré una videoscòpia –visionat del DVD— a classe i demanaré que, en grup, es recomanen millores a la recitació que ha fet cada membre del grup. Ho han de deixar per escrit a la llibreta. Al mateix llibre hi ha una seqüència didàctica sobre la lectura a altres i trobe que ho tindrè en compte la pròxima vegada, ja que només alguns han seguit les indicacions que els havia donat. També hi ha idees per a la fitxa d'avaluació.

Com el resultat no ha estat massa bo, creia que no havien aplicat els signes de pausa, entonació i èmfasi, però m'ensenyaven el llibre i tenien tot marcat. El problema està en l'oïda o en la novetat de l'activitat. Potser sóc massa exigent, però ho dubte. Han perdut el costum de cantar, de llegir en veu alta, etc. i es nota en la manca de saber donar matisos. Aplicaré les activitats orals de forma progressiva, de manera que no els estranye tot el que faig. A més, cal divulgar la metodologia i mostrar el recital a altres companys.

Conclusions

- La recitació s'ha de convertir en pràctica continuada al llarg de totes les etapes i ha de ser valorada pel propi professorat. Si no és així, la capacitat

expressiva no és el resultat de l'aprenentatge de la interpretació del text, sinó que pertany a les qualitats innates de cada individu. De l'aprenentatge es deriva la consegüent correcció, actitud que es després de l'observació de la pròpia acció i la de companys, procediment que ha de tenir la mateixa consideració que una correcció de problemes.

14 d'abril

Record de la Segona República. Seguint Dolz, he rectificat les instruccions per preparar en grup una recitació de poesia. Les rectificacions són escasses perquè el full ja el tenia ben pensat. El problema està en la posada en pràctica amb alumnes que no porten llibre, l'enrenou habitual, la manca d'hàbit que fan que una activitat d'aquestes els fa distreure's fàcilment i passa el temps sense que hagen obtingut cap resultat. Més encara, els objectors encara estan més lliures i destorben massa amb bobades. També depèn de mi. Pensen que sóc rígida, però en realitat deixo més temps del necessari i no sé obligar als objectors.

Es tracta de trobar com aplicar una metodologia vàlida per als altres cursos de l'ESO. Un tema que retorna és si de la poesia fem lectura o recitació. Quan hem fet proves de lectura, no la preparen, i això ha fet decidir-me per la recitació de memòria. Els resultats són dolents perquè estan més pendents de no oblidar-se dels versos que de transmetre emocions. D'altra part, és difícil identificar emocions en aquestes edats i molts poemes els resulten abstractes. Caldrà fer de nou una seqüència didàctica per cada activitat realitzada amb la poesia: lectura, recitació, etc. Finalment, amb motiu d'una activitat col·lectiva del centre, el Departament ha organitzat un recital de poesia protagonitzat pel poeta i recitador Vicent Camps, de manera que alumnes de tots els tercers han assistit a la biblioteca el dimarts, 9 de maig a les 9.20 del matí. Una de les assistents és també alumna de l'optativa de Disseny i redacció premsa, qui redactarà una crònica destinada a la revista del centre.

recital de poesia

Vicent Camps

lloc: biblioteca

dia: dimarts, 9 de maig

hora: 9.20

alumnes de 3r A, B i V

recital de poesia

Vicent Camps

lloc: biblioteca

dia: dimarts, 9 de maig

hora: 10.15

alumnes de 4t A, B i V

5.2.2.2. Conclusions parcials

Era evident que quan planificàrem aquesta recerca havíem previst que a mesura que avançava caldria introduir-ne modificacions. Entraria en la fase en què, després d'una reflexió sobre la tasca concreta, es passa a una nova planificació que re-inicia el procés constructiu. Tot i que entrava en les nostres pressumpcions, molt abans que ens submergírem en la realitat de l'aula, fet cronològicament posterior al treball que havia realitzat l'equip que forma el Departament, ja detectàrem una programació defectuosa que vam haver de corregir.

D'entrada, el Pla lector que havíem preparat durant el mes de setembre ens mostrà que al mercat existien pocs llibres de poesia apropiats a alumnes del 1r cicle i vam assignar un títol per 1r d'ESO: el poemari de Marc Granell, *El ball de la lluna*, editat per Tàndem. Per 2n d'ESO vam escollir l'*Antologia poètica*, també editada per Tàndem a la col·lecció *La bicicleta groga*. Ara bé, com les lectures de 3r i 4t són a escollir d'entre cinc títols del mateix gènere, vam incloure-hi en el llistat de 4t l'*Antologia poètica* —Tàndem, Col. Bicicleta negra— i en el llistat de 3r l'*Antologia poètica* —Tàndem, Col. Bicicleta groga— que lligem en 2n, pensant que es tractava d'una opció més. La raó principal era que l'alumnat que tenim és més aviat lector, resultat del treball dels mestres de primària d'on provenen i d'altres circumstàncies escolars, com ara la llarga permanència al centre. Una altra raó és que part de l'alumnat ja té realitzades unes lectures que demanen l'ampliació del ventall però que no podem oferir perquè ens trobem amb la falta de llibres de dificultat distinta per unes mateixes edats.

No obstant, a l'hora d'escollir títol, la majoria d'alumnes de 3r ha triat l'antologia de 2n, que ja havien llegit el curs anterior. A aquest fet tan infantil de triar un llibre que ja ha estat llegit s'afegeix el de la comoditat d'agafar un llibre que ja tenen comprat. No podem obviar que una explicació està en l'estalvi econòmic que fan, ja que en aquesta assignatura s'han de llegir dos llibres per trimestre i a la biblioteca només hi ha tres exemplars dels títols recomanats. Una altra explicació és la dificultat existent en la distribució de l'editorial La Magrana i que s'han esgotat dos dels poemaris d'aquesta editorial que figuren en el llistat de 3r.

La valoració final que s'ha fet al Departament inclou la necessitat d'assignar llibres en exclusiva per a cada curs, tot i que siguen pocs els títols disponibles. Però, quan ja està encarregat i comprat, descobrim que el poemari de 3r curs és el mateix que el de 2n. Aquesta errada ens fa pensar a fer canvis i, si no apareix res millor, deixarem el poemari per 3r. En realitat, els textos no són tan infantils, tot i que les il·lustracions ho fan pensar. Caldrà, doncs, trobar-ne un adequat a alumnes de 2n i podria ser *Degotall de poemes*, de Joana Raspall.

En síntesi podem dir que si d'una part fem partícip al departament de la necessitat de tractar el gènere poètic en tots els nivells, d'altra hem d'acceptar l'ús del llibre de text, compartir activitats que no entrarien en la nostra praxis i, finalment, preparar

amb l'equip del departament el treball que s'ha d'avaluar: l'activitat oral individual, escrita individual i l'activitat de grup.

Arribats ací podem revisar la pràctica docent i extraure'n algunes conclusions referides a la metodologia, en particular dels hàbits pedagògics generalitzats entre el professorat. Un ús extraordinàriament difícil de canviar n'és el del llibre de text, que agafa un protagonisme cada vegada més gran i desplaça el de la pissarra. En canvi, tot i la presència de la tecnologia en la societat de la comunicació en què ens trobem, troba mancances importants en la dotació que prové de l'administració educativa i que es complementa amb la forta resistència que ofereix el col·lectiu docent a nous aprenentatges, en clar contrast amb l'actitud de l'alumnat. Reclamar aquesta dotació per convertir l'aula en un espai d'aprenentatge arriba a ser considerat per molts equips directius i per altres companys com un capritx, com una petició exagerada.

D'altra part, cal prendre en consideració les distintes informacions que ens proporcionen les intervencions d'alumnes i que sintetitzem a continuació a fi de convertir-les en una veu potent a qual hem de donar resposta:

- Els alumnes consideren que la poesia presenta únicament una forma escrita. Aquesta creença no ens ha d'estranyar si partim dels índex de lectura més general, dels gèneres literaris més llegits i de la producció poètica que es troba publicada al mercat. Calen registres, manifestacions populars i la difusió de la idea que, així com les produccions cinematogràfiques serien impossibles sense l'existència de narracions escrites prèviament, el mercat musical seria difícil d'entendre sense autors de lletres de cançons.
- La vida a les aules implica portar a terme una sèrie de rutines que contrasten amb les pràctiques lliures pròpies de l'univers artístic, on situem la poesia. No obstant, les pràctiques més mecàniques o les que tenen un resultat concret són ben acceptades entre alumnes d'aquesta edat, com per exemple, els exercicis de mètrica. La connexió entre mètrica i ritme és també un punt d'interés compartit per pre-adolescents i adolescents, però que descansa en l'oralitat, tan inusual com la recitació.
- Les inclinacions, les inquietuds de l'alumnat de 3r d'ESO no troba resposta en la creació poètica actual, ni menys encara en la d'altres èpoques. Els adolescents interessats en la lectura tenen al seu abast una literatura de consum on poder adquirir coneixements o experiències plaents. No obstant, si volen assajar el text poètic, no troben editorials que compten amb col·leccions dirigides al segment d'aquestes edats i amb temes propis d'una societat com la nostra. Hem constatat l'atracció que, de moment, exerceix la lectura de poesia en suport cibernètic, tot i que no sabem a què es deu realment.
- L'expressió oral, tant de temps abandonada a les aules, té en la poesia un ancoratge segur. La lectura expressiva necessita el treball previ de la comprensió, de respostes a la formulació de preguntes, a les explicacions de

possibles significats, a l'expressió d'opinions, etc. El pas següent, la recitació –llegida o memoritzada– tanca el procés iniciat cap als diferents estadis de preparació per l'adquisició d'una tècnica oral que permeta als adolescents l'expressió matisada de sentiments.

- Finalment, hem de destacar que si bé l'administració educativa ha destinat per a 3r d'ESO l'aprenentatge de la història de la literatura existent des dels inicis fins el segle XIX, la poesia d'aquest període és de difícil comprensió per a alumnes de 12 i 13 anys, tant per temàtica com per la llengua en què s'expressa.

5.2.3. La planificació del curs 2006–07

De nou alertem que el text que ve a continuació es redacta en present perquè és la transcripció del diari de recerca que hem anat realitzant al llarg de tot aquest curs.

Entre les decisions preses pel Departament es troba la d'acompanyar l'alumnat al llarg del cicle. Una de les raons principals és la de reduir el nombre de professorat que es dirigeix a l'alumne, excessiu i dispar, però un altre motiu és el de fer rendibles els nostres esforços, ja que la permanència durant dos cursos amb el mateix alumnat permet un millor coneixement de les necessitats i l'atenció que podem donar. Pensem que el benefici és mutu. En conseqüència, el fet de mantenir la continuïtat del mateix alumnat, ara en 4t curs d'ESO, i conservant la mateixa agrupació, ha propiciat la continuació de l'experiència una vegada valorats els resultats parcials del curs acadèmic. Sort que els quatre tenim interès en mantenir la nostra permanència al centre i intentem assegurar l'estabilitat d'unes pràctiques que millorem a poc a poc!

A partir de l'experiència amb alumnes de 3r curs hem iniciat la «replanificació» seguint la metodologia de Kemmis i McTaggart (1988). El grup ha crescut junt des de l'etapa infantil. Es tracta del mateix alumnat, amb alguna lleu variació, ja que alguns alumnes han repetit 3r i ja no formen part de l'actual grup. En sentit contrari, s'ha produït alguna incorporació amb alumnes repetidors de 4t, dels quals no teníem cap referència. Una altra circumstància especial la formen els abandons que s'han produït a meitat curs.

Els nous continguts que s'han d'impartir en 4t curs van marcats pel currículum oficial i per la programació acordada al Departament. No obstant això, la continuïtat amb el curs anterior ve assegurada amb l'estil docent i també amb els materials didàctics, ja que contribueixen a aquesta dinàmica. La seqüenciació de continguts segueix el mateix esquema trimestral que el curs anterior, en què la poesia protagonitza el segon trimestre.

El pla lector, mostrat a l'apartat 5.2.2, continua vigent. Només hem fer algunes modificacions, como ara completar algunes guies de lectura de 1r i 2n d'ESO amb

activitats de distint tipus de reflexió i creació. Recordem que aquestes pràctiques mantenen un grau de redundància en relació amb les dels altres cursos, però s'ha introduït una combinació de noves i variades propostes. Per a 4t d'ESO s'han previst dues lectures obligatòries per als dos primers trimestres: la primera lectura és la mateixa per a tot el grup-classe i la segona és de lliure elecció d'entre un ampli llistat. El tercer trimestre s'ha optat per una sola lectura per tal de no monopolitzar el temps de l'alumnat durant el final de curs. Com havíem explicat en la planificació de 3r curs, el llistat de llibres adopta una presentació tipogràfica estàndard. En canvi, no s'esmenta el número de pàgines perquè hi ha tendència a buscar el que menys en té, ni tampoc l'any de publicació perquè a les llibreries es troben edicions distintes.

pla lector 4t d'ESO

NARRATIVA

Històrica i mítica

- BORRELL, Joaquín. *El cavall verd*. Edicions del Bullent.
 FISCHER, Robert. *El cavaller de l'armadura rovellada*. Ed. Laertes.
 FUSTER, Jaume. *L'illa de les tres taronges*. Ed. Planeta.
 SIERRA I FABRA, Jordi. *Camps de maduixes*. Ed. Cruïlla. Col. Gran Angular Alerta Roja.

Fantàstica, aventures i viatges

- ARITZETA, Margarida. *Emboscades al Gran Nord*. Ed. Empúries.
 KARROUCH, Laila. *De Nador a Vic*. Ed. Columna.
 LONDON, Jack. *Els aventurers de l'Àrtic*. Ed. Tres i Quatre.
 RASPE, Rudolf. *Els meravellosos viatges del baró de Münchhausen*. Ed. Tres i Quatre.
 TORT, Joan i TOBARUELA, Pere. *La Torre dels Moros*. Ed. Empúries.

Misteri i policíaca

- FUSTER, Jaume. *La corona valenciana*. Ed. Tres i Quatre.
 HAMMET, Dashield. *El falcó maltés*. Ed. 62. Col. El cangur.
 POE, Edgard Allan. *L'escarabat d'or*. Ed. Bromera.
 SIMÓ, Isabel Clara. *La veïna*. Ed. Columna.

Terror i ciència-ficció

- PEDROLO, Manuel de. *Joc brut*. Edicions 62. Col. De butxaca.
 SHELLEY, Mary. *Frankenstein*. Ed. La Magrana.
 STEVENSON, Robert. L. *El cas misteriós del doctor Jekyll i el senyor Hyde*. Ed. Bromera.
 STOKER, Bram. *El convidat de Dràcula*. Ed. Tres i Quatre.

Realista i sentimental

- CHRISTIAN, Bieniek. *Michelle XXL*. Ed. Cruïlla. Col. lecció Gran Angular Alerta Roja.
 LORMAN, Josep. *Delicte ecològic*. Ed. Empúries. Col. L'Odissea.
 MINTE KÖNIG, Bianka. *Amor per mòbil*. Ed. Cruïlla.
 OMGBÀ, Víctor. *Carreró sense sortida*. Ed. La Galera.
 TEIXIDOR, Emili. *Amics de mort*. Cruïlla. Col. Gran Angular.

POESIA

- Antologia poètica* [J. Ballester i M. Granell] Ed. Tàndem. Col. La bicicleta negra.
El meu llibre de poesia [Eduard J. Verger] Ed. Anaya. Col. Sopa de llibres.
 HARUMI SAITO *Hai-kús de primavera i d'estiu. Marea baixa*. Ed. La Magrana.
 RODA, Lluís. *Elogi de la llibertat*. Ed. Bromera. Col. Poesia.

TEATRE

- BENET I JORNET, Josep M. *Taller de fantasia. Supertot*. Ed. 62. El Cangur.
 FO, Dario *!Ací no paga ni déu!* Ed. Bromera. Col. Teatre.
 LAVIGNE, Louis-Dominique. *L'amor també és això*. Ed. Bromera. Col. Teatre.
 PIRANDELLO, Luigi. *L'home, la bèstia i la virtut*. Ed. Bromera. Col. Teatre.
 SHAKESPEARE, William. *Romeo i Julieta*. Ed. Vicens Vives. Col. Aula de Lletres.

CONEXIEMENTS

- BEA, Arantxa. *La xiqueta que volia ser*. Edicions del Bullent.
 CÀDIZ, Ximo. *Estima com vulgues!*. Edicions del Bullent.
 MACFARLANE, Aidan i MCPHERSON, Ann. *La veritat sobre les drogues*. Ed. Bromera.
 PALAU, L i TORRES, R. *L'aigua, un bé escàs*. Ed. Tàndem.
 TOLDRÀ, Albert. *Un cafè amb Raixida*. Edicions del Bullent.

Com en tantes altres ocasions, hem adaptat els continguts del **llibre de text**⁵³ a la nostra planificació personal, cosa que ha obligat a alterar el seu ordre de lectura i d'estudi. En sentit invers, hem volgut aprofitar les seqüències didàctiques del llibre i no deixar-les obsoletes, fet que, en ocasions, ha forçat a encaixar-les en una pràctica totalment nova, generalment de tipus oral. Sortosament, una de les unitats didàctiques del llibre, «Poemes i cançons»⁵⁴, tracta el text poètic de forma monogràfica, el que ha facilitat l'adaptació i els alumnes no s'han sorprés massa del canvis introduïts. Una altra unitat tracta el llenguatge publicitari⁵⁵ tot introduint-hi part de les figures retòriques estudiades al llibre. En l'esquema següent hem conservat el número 7 i el número 2 que referencien les esmentades unitats del llibre de text i n'hem dividit el contingut de manera que es puga portar a terme cada seqüència en una sessió de classe de 55 minuts.

L'editorial també proporciona un CD⁵⁶ amb varietat de recursos sonors i que n'aprofitarem en la recitació.

Per facilitar la pròpia organització de la matèria, hem utilitzat dos colors per distingir el **material propi** —tinta blava— del que presenta el llibre de text —tinta negra—. Tot plegat, a la planificació inicial per sessions de 55 minuts es distribueix la matèria de la següent manera:

53 *València 4t: Llengua i literatura*. Ed. Bromera: Alzira.

54 Unitat 7, pàgs.142-149

55 Unitat 2, pàgs. 33-39

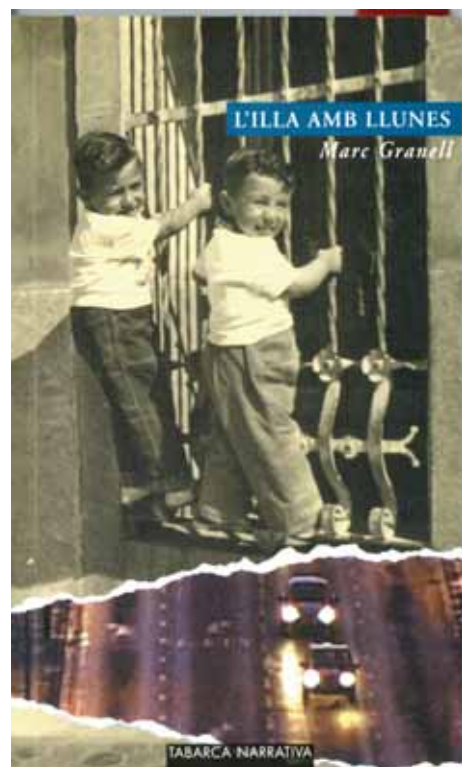
56 *València 4t: Llengua i literatura. Recursos sonors 4t*. Ed. Bromera: Alzira.

U.DIDÀCTICA	CONCEPTES	ACTIVITATS	MATERIALS
2. Societat de consum L'anunci publicitari	Textos informatius i retòrics La publicitat i la propaganda Text escrit i text icònic Característiques: suport i tècniques Estructura: icònic (imatge, marca, logo) text (eslògan, text informatiu)	1. Distingir publicitat de propaganda. 4-5. Lectura i comprensió del text 2. Enumerar publicitat que fomenti el culte al cos i la solidaritat 8. Influència de la publicitat	Bromera p. 33-36
L'anunci publicitari	Recursos: gràfics, morfosintàctics i lèxics Recursos retòrics: enumeració , hipèrbole , personificació paral·lelisme , antítesi comparació , metàfora metonímia , sinécdoque	10. Completar eslògans amb formes verbals 11. Analitzar recursos morfosintàctics en eslògans 12. Identificar recursos en publicitat real 13. Identificar tipus de recurs retòric	Bromera p. 37-39 Dossier de publicitat
7. Paraules d'amor Comunicació poètica El poema L'enunciat	Experiència personal sobre la poesia Què és poesia? Elements formals 1. Separació de versos i estrofes, ritme poètic, 2. Lèxic escollit 3. Recursos literaris. repetició d'elements (fònics, sintàctics i lèxics) Actitud lírica : el jo líric (1a sing-pl) íntim el tu poètic (2a sing-pl) apòstrofe objecte evocat (3a persona) narratiu	Recitació (de memòria) d'un poema triat per l'alumnat (qualsevol llengua) Definir poesia 1. Audició de poema i cançó i trobar característiques. Recomposar texts versificats Establir els elements de la comunicació poètica Subratllar els pronoms i els temps verbals del poema Identificar als poemes: jo-tu-3a persona 10. Identificar trets del jo líric 11. Identificar trets del tu apòstrofe 12. Identificar trets de la 3a pers (texts 4, 5, 6, 7) De L'illa amb llunes , escriure el títol d'un poema amb actitud lírica diferent	Gravadora i cinta pps "Poemes i cançons" Full amb el text poètic i cançó actual CD
Estructura externa La mètrica	Forma: disposició en versos i estrofes. Ritme Tipus de versos (fitxa llibre: art major, art menor, isosil·làbics, anisosil·làbics Mesura sil·làbica Fenòmens i llicències mètriques L'encavalcament Cesura. Accents rítmics	Informació sobre els diferents conceptes i identificació en poemes Assenyalar la cesura dels poemes 3-4. Audició i comprensió de poema recitat 5. Opinions sobre l'amor Assenyalar el ritme al poema Casa: Omplir full "La rima"	pps "Vers i metre: el vers"

La rima	Consonant i assonant Aguda i plana (no <i>femenina</i> i <i>masculina</i>) Rima fàcil (rima <i>ripio</i>) Versos sense rima: blancs i lliures L'ordre en què rimen els versos ABC....	Agrupar paraules i identificar els diferents tipus de rima Anomenar amb majúscules i minúscules 6. Fitxa d'anàlisi de poema (estructura) Identificar el tipus de rima de diferents poemes Karaoke" Escriure una estrofa de l'original d'una canço i al costat la traducció al valencià.	pps "Vers i metre: rima" Full "La rima"
Estrofes i poemes	Tirallongues, noves rimades, codolades romanç, tercet, quartet, quarteta, quintet, quinteta, sextet, sexteta, octava (cobla), dècima, sonet, haikú	Karaoke. Comparar el còmput de vers a la pissarra 6. Fitxa d'anàlisi de poema (estructura) Relacionar el concepte i la definició d'estrofa amb exemples extrets dels poemes del llibre de text i poemari	Full "Estrofes i poemes" Bromera p.145-146
El contingut: composicions i formes líriques	Popular versus culta: anònima, música pop, transmissió oral, temes populars, del cançoner popular Cultes: oda, himne, sàtira, elegia, Populars: balada, cançó, goigs, nadala, corrandà, cançó de bressol Experimental: cal·ligrama, poesia visual, poema objecte	Corregir estrofes i poemes del llibre Relacionar tipus de composició amb la definició corresponent i identificar-ne l'actitud lírica, el tipus i l'actitud lírica.	Bromera p. 146 Full "Composicions poètiques i actituds líriques" CD. Poutpourri (8')
Tema i to	Tipus de poema: segons el to optimista, pessimista, crític Triar lèxica. Isotopia.	Subratllar els mots que indiquen dolor, joia, queixa, solemnitat, burla, etc. per trobar-ne els corresponents exemples poètics	
Viulapoesia	La forma i el tema La poesia catalana i la universal	Llegir poemes diversos i escollir-ne tres Veure recitacions i opinions de poetes Realitzar propostes didàctiques i interaccions	Full Laboratori d'idiomes
El poema	Recursos: les figures retòriques Què vol expressar - Què arriba Com ho fa - Ho aconsegueix Figures retòriques que afecten la fonètica Al·literació, Onomatopeia, Paronomàsia Figures retòriques que afecten la "sonoritat" Enumeració (vist a publicitat) Asíndeton, Polisíndeton Anàfora Paral·lelisme	Audició o recitació de cançó o poesia que continga al·literacions i onomatopeies Audició de recitació de poesia amb efectes fonètics i dir-la també (ahora, o no) Full: Marxa nupcial, Saba-Sony Assenyalar al poemari el tipus de figura retòrica	Bromera p. 148 pps "Recursos retòrics" Full i DVD: CD: "Marxa nupcial" 6' 16"
El poema-2	Figures que afecten la lògica del discurs Paradoxa, Apòstrofe Hipèrbole (vist a publicitat) Personificació (vist a publicitat) Figures que afecten el significat Comparació (vist a publicitat) Metonímia (vist a publicitat) Sinècdoque (vist a publicitat) Sinestèsia, Metàfora (vist a publicitat)	Assenyalar al dossier publ. el tipus de figura retòrica Procés de relació entre els elements: de la comparació a la metàfora Localitzar les figures i dir en què consisteixen Identificar-les en publicitat Donar un tema i unes sensacions a transmetre, buscar lèxic (haikú).	pps "Recursos retòrics" Dossier de publicitat
Recital		Preparació de la recitació	Full

A l'igual que el curs anterior, hem escollit per a la lectura obligada del gènere literari, un llibre de poemes per seguir-lo al llarg de les sessions. De nou ens trobem amb dificultats per trobar poemaris adequats a adolescents i ens hem decidit per *L'illa amb llunes*⁵⁷, un llibre singular de Marc Granell que no presenta dificultats. Té l'avantatge que tracta temes variats, com són igualment variades les formes poètiques, i especialment, l'edició és més aviat la d'un llibre-objecte, un bon treball gràfic ple de fotografies i il·lustracions que el fa atractiu abans de llegir-lo. S'acompanya d'un annex amb propostes didàctiques.

---

⁵⁷ GRANELL, Marc. *L'illa amb llunes*. Ed. Tabarca: Picanya. ISBN 84-8025-066-6

Sessió 1. POEMES I CANÇONS

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Compartir experiències personals sobre la poesia. - Conèixer els elements formals que identifiquen la poesia. - Establir les relacions necessàries per la comunicació poètica i reconèixer la veu lírica a partir de l'enunciat: el jo líric, el tu poètic i l'objecte evocat	1. Recitació (de memòria) d'un poema triat per l'alumnat qualsevol llengua). 2. Audició d'un poema recitat i d'una cançó escrita en text corregut per organitzar els versos dels dos texts. 3. Identificar als texts anteriors els elements formals propis de la poesia: a. Separació de versos i estrofes, ritme poètic. b. Lèxic escollit. c. Recursos literaris (fònics, sintàctics i lèxics). 4. Establir els elements de la comunicació poètica i identificar als poemes les distintes veus líriques. (act. 10, 11 i 12 del llibre). Feina per casa: De <i>L'illa amb llunes</i>, escriure el títol d'un poema amb actitud lírica diferent.	Gravadora i cinta PPS. «Poemes i cançons» CD i Full amb el text poètic («Dóna'm la mà») i cançó actual (Sisa) Full Esquema «Comunicació poètica» <i>Bromera</i>, 4t p.146-147 i CD <i>Recursos sonors</i>

Abans de tot, pretenem partir de l'experiència personal i per tant demanem, el dia anterior, que porten memoritzada i preparada per recitar una poesia del seu gust, no importa la llengua, la qualitat o el tema. Tenim previst l'**enregistrament de la recitació**, per si apareix algun fet interessant però, sobretot, per provocar l'atenció i el silenci de la resta de la classe. D'igual manera dedicarem uns minuts a un sondeig sobre els gustos personals i col·lectius per tractar la lectura de poesia i la recitació. Potser es plantege la dificultat d'aquesta pràctica, la presència de composicions pròpies o la coincidència de temes preferits. Amb les idees prèvies que es tenen sobre què és poesia, entre tots els de la classe podem definir el gènere a partir de les característiques bàsiques formals, fònica, lèxica i semàntica.

L'objectiu d'aquesta sessió és tractar de posar en contacte formes que l'alumnat no sol relacionar: la poesia i la cançó. El mateix **llibre de text** ens proporciona la base, ja que la unitat didàctica de què partim s'anomena «Poemes i cançons», inclou un poema de Toni Mestre i una cançó de Joan Amèric —activitat 1 del llibre— en una activitat d'identificar els preconceptes dels quals partir. La temàtica amorosa sembla prou atractiva per a alumnes de 4t, però la interpretació és ben lluny de les preferències estètiques de la joventut actual, de manera que he preferit substituir el material didàctic sonor menys marcat en quant a l'època. No obstant, el que busque abans de tot és que els alumnes escolten poesia amb tota la seua sonoritat, que tracten d'identificar ritmes, etc. Si escolten un text escrit i el segueixen amb l'audició, ja no poden realitzar la reconstrucció perquè estan condicionats pel que els entra pels ulls. El fet de recompondre versos obliga a estar atents a la forma, a concentrar-se per marcar les pauses que indicaran l'existència de versos.

Per aquesta raó he substituït els dos textos amb les recitacions respectives. He

preparat un **full** amb la prosificació de la tornada i de la primera estrofa d'un tema de Sisa així com d'un text de Salvat-Papasseit recitat de forma dramàtica, que repartiré abans d'escoltar els **CD**⁵⁸.

Poemes prosificats per retornar-los a la forma primitiva

Boletaires, boletaires... Boletaires arrauxats, somiadors de l'endemà, cercadors de l'elixir del bolet més exquisit. Planetaris creadors de la mescla de colors, aprenents de la transmutació dels cors.
Jaume Sisa

Dóna'm la mà que anirem per la riba ben a la vora del mar bategant, tindrem la mida de totes les coses només en dir-nos que ens seguim amant. Les barques llunyes i les de la sorra prendran un aire fidel i discret, no ens miraran; miraran noves rutes amb l'esguard lent del copsador distret. Dóna'm la mà i arrecera la galta sobre el meu pit, i no temis ningú. I les palmeres ens donaran ombra. I les gavines sota el sol que lluu ens portaran la salabor que amara, a l'amor, tota cosa prop del mar; i jo, aleshores, besaré ta galta; i la besada ens durà el joc d'amar. Dóna'm la mà que anirem per la riba ben a la vora del mar bategant, tindrem la mida de totes les coses només en dir-nos que ens seguim amant. *Joan Salvat-Papasseit*

Quins criteris s'han utilitzat per distribuir els versos dels poemes?

Dóna'm la mà que anirem per la riba
ben a la vora del mar
bategant,
tindrem la mida de totes les coses
només en dir-nos que ens seguim amant.

Les barques llunyes i les de la sorra
prendran un aire fidel i discret,
no ens miraran;
miraran noves rutes
amb l'esguard lent del copsador distret.

Dóna'm la mà i arrecera la galta
sobre el meu pit, i no temis ningú.
I les palmeres ens donaran ombra.
I les gavines sota el sol que lluu.

ens portaran la salabor que amara,
a l'amor, tota cosa prop del mar;
i jo, aleshores, besaré ta galta;
i la besada ens durà el joc d'amar.

Dóna'm la mà que anirem per la riba
ben a la vora del mar
bategant,
tindrem la mida de totes les coses
només en dir-nos que ens seguim amant.

Boletaires, boletaires...

Boletaires arrauxats,
somiadors de l'endemà,
cercadors de l'elixir
del bolet més exquisit.
Planetaris creadors
de la mescla de colors,
aprenents de la transmutació dels cors

JAUME SISA

JOAN SALVAT-PAPASSEIT

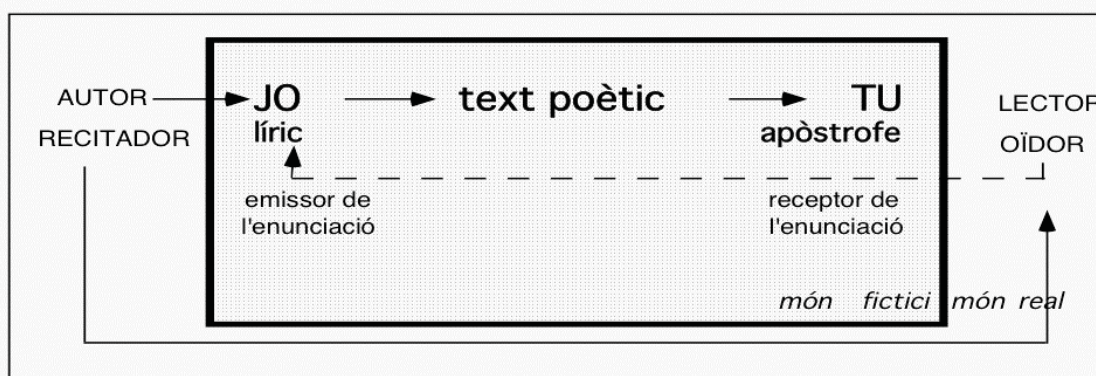
58 SISA. *Visca la llibertat*. (2000). Virgin 8505802 i SALVAT-PAPASSEIT, J. (1998) *Pesombra. Poemes d'amor, passió i mort*. Barcelona: Ed. Àltera.

Ambdós ens permetran identificar-ne les característiques formals que permeten dir si es tracten de textos poètics. Amb una **projecció**⁵⁹ en power point podran comparar la distribució que han realitzat dels versos amb la que va decidir el poeta.

Posteriorment, coneixerem com funciona la comunicació entre poeta i lector o entre intèrpret i oïdor, així com els mecanismes que la possibiliten. He concebut un full amb un esquema que en facilita la comprensió. En aquesta comunicació es poden observar distintes formes d'enunciació així com reconèixer les distintes actituds líriques. A continuació, alhora que escolten la **recitació**⁶⁰, buscaran en poemes que llegiran al llibre de text —textos 4, 5, 6 i 7— la persona gramatical en què expressen les diferents actituds líriques. Per consolidar i ampliar aquest aprenentatge, els alumnes també les hauran de localitzar a poemes del llibre *L'illa amb llunes*.

la comunicació poètica

Sessió 2. TALLER DE MÈTRICA

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Conèixer l'element que estructura externament el text poètic: el vers. - Aprendre a mesurar versos. - Reconèixer l'existència de fenòmens i llicències mètriques. - Assolir el concepte d'accent rítmic.	1. Explicar breument els diferents conceptes de mètrica esmentats al llibre de text. 2. Audició i comprensió de poema recitat. 3. Identificació en un poema de la unitat sil·làbica. Repassar-ne els diftongs i la separació en síl·labes Assenyalar-ne la cesura i relacionar-la amb el concepte del ritme. 4. Assenyalar els accents rítmics del poema. Feina per casa: Omplir full «La rima».	PPS «Vers i metre» Full «Mesura sil·làbica» <i>Bromera</i> 4t p. 144-145. «Els amants» CD. <i>Bromera</i> (n.11, 2'50)

L'objectiu de la sessió és explicar les raons de l'ús del vers en poesia i apropar-lo al caràcter de joc amb el llenguatge que implica la versificació. Iniciarem una **projecció**⁶¹, «Vers i metre», amb frases d'autors literaris que marquen la línia de sortida i intenten posar nexes amb el que significa la necessitat d'unes regles de joc. Intentaré relacionar aquesta pràctica literària amb la de qualsevol superació de dificultats per aconseguir el triomf, tema que qualsevol adolescent pot racionalitzar.

Continuarem amb una breu explicació que inclou alguns continguts del llibre de text, com ara dues formes de classificar els versos: art major, art menor, isosil·làbics, anisosil·làbics. Afegirem l'encavalcament, la cesura i hemistiquis i finalment un repàs de la separació sil·làbica —els dígrafs, els diftongs i l'accentuació—. Al llibre de text hi ha localitzats exemples de versos a les pàgines 27, 29, 116, 117, 146 i 161; de cesura («La Pàtria», Aribau p.27) i d'encavallament («La vaca cega», Maragall p.93 i «L'Elionor», Martí i Pol p.161). Finalitzarem amb els accents rítmics.

Com el **llibre** de text conté un poema de Vicent Andrés Estellés —text 3—, preparem un **full** amb el primer vers de guia de manera que es puguin aplicar els aprenentatges de la mesura sil·làbica i els fenòmens que presenta i n'escoltarem la recitació amb el **cd**⁶² que proporciona l'editorial.

61 Es troba a Annexos 3.1.7

62 *Valencià 4t: Llengua i literatura. Recursos sonors 4t*. Ed. Bromera: Alzira.

Una vegada contestat ha de quedar clara la distinció entre **sinalefa**, **elisió** i **hiat**.

No	hi ha	vi	a a	Va	lèn	ci-a	dos	a	mants	com	nos	al
Fe	roç	ment	ens	a	mà	vem	des	del	ma	tí a	la	nit.
Tot	ho	re	cor	de	men	tre	vas	es	te	nent	la	ro
Han	pas	sat	anys	molts	anys		han	pas	sat	mol	tes	co
De	sob	te en	ca	ra em	pren		a	quell	vent	o	l'a	mor
i	ro	do	lem	per	ter	ta	en	tre a	bra	ços	i	be
No	com	pre	nem	l'a	mor		com	un	cos	tum	a	ma
com	un	cos	tum	pa	cí	fic	de	com	pli	ment	i	te
(i	que ens	per	do	ne el	cast		se	nyor	Ló	pez	Pi	có).
Es	des	per	ta	de	sob	te	com	un	vell	hu	ra	cà,
i ens	tom	ba en	ter	ra els	dos,		ens	a	jun	ta, ens	em	peny.
Jo	de	sit	ja	va, a	vol	tes	un	a	mor	e	du	cat
i en	mar	xa el	to	ca	dis	cos	ne	gli	gent	ment	be	sant
a	ra un	mus	cle i	des	prés		el	pe	çó	d'u	na o	re
El	nos	tre a	mor	és	un		a	mor	brusc	i	sal	vat
i	te	nim	l'e	nyo	ran	ça	a	mar	ga	de	la	ter
d'a	nar	a	re	bol	cons		en	tre	be	sos	i ar	raps.
Què	vo	leu	que	hi	fa	ça	E	le	men	tal,	Ja ho	sé.
Ig	no	rem	el	Pe	trar	ca	i ig	no	rem	mol	tes	co
Les	<i>Es</i>	<i>tan</i>	<i>ces</i>	de	Ri	ba	i	les	<i>Ri</i>	<i>mas</i>	de	Béc
Des	prés,	tom	bats	a	ter	ra	de	qual	se	vol	ma	ne
com	pre	nem	que	som	bàr	bars	i	que ai	xò	no	deu	ser.
que	no es	tem	en	l'e	dat		i	tot	i ai	xò	i a	llò.
No	hi ha	vi	a a	Va	lèn	ci-a	dos	a	mants	com	nos	al
car	d'a	mants	com	nos	al	tres	en	són	pa	rits	bén	pocs.

EL POEMA

3 Llig i escolta com es recita aquest poema.

oïdi l'enteller

v. blancs

Text 3 → Els amants

La carn vol carn.
Ausiàs MARCH

1 «No hi havia a València dos amants com nosaltres.

2 Feroçment ens amàvem des del matí a la nit.

3 Tot ho recorde mentre vas estenent la roba.

4 Han passat anys, molts anys; han passat moltes coses.

5 De sobte encara em pren aquell vent o l'amor

6 i rodolem per terra entre abraços i besos.

7 No comprenem l'amor com un costum amable,

8 I com un costum pacífic de compliment i teles

9 (i que ens perdone el cast senyor López-Picó).

10 Es desperta, de sobte, com un vell huracà,

11 i ens tomba en terra els dos, ens ajunta, ens empeny.

12 Jo desitjava, a voltes, un amor educat

13 i en marxa el tocadiscos, negligentment besant-te.

14 ara un muscle i després el peçó d'una orella.

15 El nostre amor és un amor brusc i salvatge,

16 i tenim l'enyorança amarga de la terra,

17 d'anar a rebolcons entre besos i arraps.

18 Què voleu que hi faci! Elemental, ja ho sé.

19 Ignorem el Petrarca i ignorem moltes coses.

20 Les *Estances* de Riba i les *Rimas* de Bécquer.

21 Després, tombats en terra de qualsevol manera,

22 comprenem que som bàrbars, i que això no deu ser,

23 que no estem en l'edat, i tot això i allò.

24 No hi havia a València dos amants com nosaltres,

25 car d'amants com nosaltres en són parits ben pocs.»

Vicent ANDRÉS ESTELLES. *Llibre de meravelles*
Edicions Tres i Quatre

COMPREMEM EL TEXT

4 Contesta aquestes preguntes:

- a) Qui era Ausiàs March?
- b) Què significa el vers: *la carn vol carn*?
- c) Qui era López-Picó? I Petrarca?
- d) Què són les *Estances* de Riba i les *Rimas* de Bécquer?
- e) Com s'hi indica el pas del temps? *petit imperfect, perfect, present*
- f) Qui conta els fets? *jo, la pers*
- g) Quin tipus d'amor defensa el poeta: l'apassionat o el formal? Indica les expressions que els descriuen.
- (2) h) Quin tipus de llenguatge s'hi utilitza? Extrau-ne alguns exemples.
i) Per què el poema està escrit entre cometes i té uns versos separats?
declaracio del poeta

5 Penseu que l'amor es genera i es manté automàticament o per contra necessita al·licients? Indiqueu-ne alguns.

- _____
- _____
- _____

6 Completa aquesta fitxa amb les dades del Text 3.

FITXA D'ANÀLISI D'UN POEMA

• Títol del poema: _____ • Autor: _____

• Obra: _____ • Editorial: _____

• Estructura:

Nombre de versos: _____ Nombre d'estrofes: _____

Nombre de síl·labes de cada vers: _____

Els versos són: d'art major d'art menor isosil·làbics anisosil·làbics *[rombes]*

La rima és: consonant assonant femenina masculina lliure

L'ordre en què rimen els versos és: _____

Tipus de composició: quartet romanç sonet poema en versicles poema en versos lliures

altres _____

• Contingut:

Tema: _____

Argument: _____

Tipus de poema: narratiu descriptiu dialogat satíric líric èpic altres _____

• Valoració personal: _____

7 **Elaboreu un treball monogràfic sobre Vicent Andrés Estellés. Busqueu informació en enciclopèdies, Internet, manuals d'història de la literatura, antologies, en els pròlegs de les seues obres, etc. Exposeu-lo a la resta de companys i companyes i seleccioneu-ne alguns poemes per a recitar-los.**

Sessió 3. TALLER DE RIMA

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Conèixer els mecanismes que creen la rima: Consonant i assonant Aguda i plana Rima fàcil - Reconèixer versos sense rima: blancs i lliures - Establir l'ordre en què rimen els versos	1. Explicar breument els diferents conceptes de rima esmentats al llibre de text. 2. Agrupar paraules i identificar els diferents tipus de rima. 3. Anomenar amb majúscules i minúscules. 4. Identificar el tipus de rima de diferents poemes mitjançant l'audició de poesia recitada. Feina per casa: Escriure una estrofa de l'original d'una cançó i al costat la traducció al català, tot mantenint el ritme.	Full «La rima» <i>Bromera</i> 4t p.144-146 CD <i>Bromera</i> (n.12, 1' 49") (n.13, 1' 16") (n.14, 1' 21")

L'objectiu de la sessió és conèixer el mecanisme de la rima i les diferents possibilitats que presenta, segons l'accent, segons la repetició de sons, segons l'accentuació dels mots, la rima fàcil i amb atenció al timbre vocàlic. Insistirem una vegada més a eliminar el sexisme en el llenguatge i substituïrem la catalogació de femenina i masculina present en el llibre de text per la nomenclatura de plana i aguda.

Explicarem la dualitat de rima consonant i assonant, d'aguda i plana. També la rima fàcil. Finalment, explicarem com es posen nom als versos i com s'ordenen en funció de la longitud, així com l'ordre en què s'anomenen: a,b,c,... i A,B,C... Com que el llibre de text conté poemes sense rima (blancs com «Els amants» p.144), escoltem al CD⁶³ recitacions de versos lliures, com «Res no m'agrada tant» de Vicent Andrés Estellés (p. 146), de Teresa Pasqual, de Marc Granell i de Josep Palomero (p. 147). Buscarem també algun exemple al poemari.

10 **CD** Escolta aquest poema i contesta les preguntes que hi ha a continuació:

v. lliure

Text 4

res no m'agrada tant *6 níl·labet*
 com enramar-me d'oli cru
 el pimentó torrat, tallat en tires.

cante llavors, distret, raone amb l'oli cru, amb els *uella*
 productes de la terra.

m'agrada molt el pimentó torrat,
 mes no massa torrat, que el desgracia,
 sinó amb aquella carn mollia que té
 en llevar-li la crosta socarrada.

l'expose dins el plat en tongades incitants,
 l'enrame d'oli cru amb un pessic de sal
 i sique molt de pa.

Comtan els pobres
 en l'oli, que té sal i ha pres una sabor del pimentó
 torrat.

després, en un pessic
 del dit gros i el dit índex, amb un tros de pa,
 agafe un tros de pimentó, l'enlaire àvidament,
 eucarísticament,
 me'l mire enlaire.
 de vegades arribe a l'èxtasi, a l'orgasme.

dóc els ulls i me'l fot.

Vicent ANDRÉS ESTELLES. *Himnístiques*,
 dins *Obra completa*. Edicions Tres i Quatre

a) Quines marques indiquen la persona gramatical emprada?
 b) Quines sensacions hi descriu el poeta?
 c) Per què creus que està escrit en minúscules?
 Escriu en majúscules les paraules que calga.

146

11 Escolta aquests poemes i fes les activitats següents:

Text 5

paralelisme ✦ Quan la por és un pes
que et cega i t'aplana,
camina,
camina de pressa,
✦ quan els dubtes et tallen,
✦ quan els núvols acreixen,
camina o fuig,
camina,
personificació
el terra és un instant
que corre sota els peus.

Teresa PASQUAL. *Les hores*
Ajuntament de Beniarjó

Text 6

paralelisme ✦ Ara sé, amor, que la tristesa
és no tenir-te i no poder mirar-te
simetria els ulls tan tendres, la veu que m'il·lumina,
el cos carícia on aprenc a aprendre
el dolor i la joia callats que ens fan ser.
✦ Ara sé, amor, quanta tristesa
hi ha en aquesta vesprada en què no estàs
polièmetre i en què et pense i l'enyore i et reclame,
ara ho sé,
tan rotundament trist.

Marc GRANELL. *Versos per a Anna*
Edicions Bromera

a) Explica el contingut de cada poema.
b) Identifica en quin poema la segona persona fa la funció d'apòstrofe i en quin actua com una imatge en espill.

---

12 Escolta el poema i contesta:

Text 7 → El previsor

Als quaranta anys, en tenia dues vintenes,
les claus de molts panys, massa amples les esquenes,
tres gossos, els cabells castanys, i una escena
de plors bavosos si era sorprès amb l'Helena.

Vivia content en una urbanització
voltat de piscina, al mig d'una parcel·la
tota engespada, merina, de novel·la,
distant del soroll de la civilització;
cada vespre s'empassava un whisky amb sífo.

Una pitonissa vella, però, de nom
Basilissa, li augurà que un prohom
enemic llogaria unes bones pistoles
per foradar-li el melic i les mitges soles.

Plantà cara, doncs, al destí com un martiri
i s'apuntà a un gimnàs dels baixos fondos,
per fer-se avinent al karate i al taekwondo.
Abans, però, pagà el valor de més d'un lliri
a fi de tenir sempre flors al cementiri.

Josep PALOMERO. *La rosa dels vents*
Edicions Bromera

a) Busca en el diccionari el significat de les paraules *merina*, *prohom*, *lliri* i *engespada*.
b) De què tracta el poema? Què s'hi descriu?
c) Quin tipus de mètrica i rima tenen els versos?

147

Finalment, he preparat un full per agrupar paraules segons els distints tipus de rima consonant, assonant, fàcil, plana i aguda. He procurat per aquesta activitat tota mena de casos i sobretot, que tinga un marcat caràcter lúdic.

Per consolidar el que significa el metre i ritme, demanaré un exercici que obligue a experimentar la dificultat d'encabir síl·labes en un sistema tancat. Es tracta de fer traduccions de cançons conegudes, almenys s'haurà de preparar una estrofa que es pugui cantar. El fet de poder-se cantar és per fer patent que cal mantenir el ritme, tot i que el més probable és que la traducció literal no siga ni fàcil, ni suficient. Per facilitar la tasca, diré que podran alterar l'ordre de les paraules, fer-ne adaptacions o, si fos necessari, canviar totalment la lletra. Han de portar l'estrofa original i la traducció corresponent.

Algunes solucions a la rima:

consonant	assonant	fàcil	aguda	plana
repòs cos	primavera rumoreja verda	abundor verdor dolçor	repòs cos	blava parlava
segur madur futur	dany cavall ingrat	ventura desventura	segur madur futur	agermana clara muntanya
soledat retallat ingrat	agermana clara muntanya	retirava cantava navegava	soledat retallat	primavera rumoreja verda
blava parlava		segur segur	dany cavall ingrat	ventura desventura
pensa creença ofensa		caminant plorant	port record mort	retirava cantava navegava
port record mort		afligir patir agrair	abundor verdor dolçor	pensa creença ofensa
teuladins jardins dins				

Sessió 4. TALLER D'ESTROFES

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Conèixer la formació d'estrofes i la de poemes amb estructura fixa	1. Explicar breument els diferents conceptes d'estrofa i de poema esmentades al llibre de text. 2. Relacionar el concepte i la definició d'estrofa i de poema (al llibre p.230) amb exemples extrets dels llibre de text. Feina per casa: Buscar, per cada tipus d'estrofa, un exemple de poesia del llibre de text de 4t i al poemari.	PPS «L'estrofa» Full «Estrofes i poemes» <i>Bromera</i> 4t p.145 i 230 <i>L'illa amb llunes</i>, Marc Granell

Volem fer llegir poesia des del coneixement del suport estructurat d'una idea expressada en estrofes o en aquelles formes fixes que componen un poema. Al **llibre** de text (p.230) es defineix un repertori d'aquestes formes: versos monorrims, noves rimades, codolades, romanç, tercet, quartet, quarteta, quintet, quinteta, sextet, sexteta, octava, dècima, sonet, tanka, haikú. També s'hi troben la silva i l'estança, que hem descartat perquè són difícils de reconèixer i perquè no es troben exemples al llibre de text.

En una **projecció**⁶⁴ («L'estrofa») enumerarem estrofes i poemes amb els respectius exemples, però hi afegirem al llistat la forma cal·ligrama perquè hi figuren exemples al llibre de text. En aquesta projecció mostrarem de forma ordenada cada tipus de l'estrofa, el títol del poema, com s'anomenen els seus versos, el nom de l'autor i la pàgina del llibre on es pot trobar.

Després, i en grup, aniran omplint el **full** «Estrofes i poemes» amb els noms de les composicions poètiques que han de completar amb la definició i l'exemple extret del llibre de text: el nom de l'autor i la pàgina on es troba. Per la definició que no té exemple, he omplert la casella amb un color obscur perquè no s'escriga. Es tracta de rastrejar tot el llibre de text per trobar els poemes que s'hi troben escampats, activitat plantejada amb una mirada distinta, entre l'anàlisi mètrica i el passatemps. Espere tothom pugui realitzar aquest exercici perquè es troba a l'alcanç de tota mena d'alumnes, tant a qui li agrada la poesia com a qui no.

Per a casa han d'acabar la feina, perquè de segur s'esgotarà el temps abans que fullegen tot el llibre de text i n'ompliguen el full. A més, hauran de repetir la feina amb el poemari, que presenta una variada mostra d'estrofes.

⁶⁴ Es troba a Annexos 3.1.8

ESTROFES i POEMES

Busca poemes al llibre de text i escriu al lloc de forma ordenada el nom de cada tipus d'estrofa i/o poema. A continuació posa l'exemple tot escrivint-ne al costat el nom del seu autor o autora.

NOM	DEFINICIÓ (pàg. 230)	EXEMPLE (Autor/a)
TIRALLONGA MONORIMA		
NOVES RIMADES		
CODOLADES		
ROMANÇ		
TERCET		
QUARTETA		
QUARTET		
QUINTETA		
QUINTET		
SEXTETA		
SEXTET		
OCTAVA		
DÈCIMA		
SONET		
SILVA		
ESTANÇA		
HAIKÚ		
TANKA		
CAL·LIGRAMA	no figura en el <i>banc de dades</i>	

Els poemes es troben a les pàgines número 24 (Tio Canya), p. 27 (La Pàtria, d'Aribau), p. 29 (Vora el barranc dels Algadins, de Llorente), p. 93 (La vaca cega, de Maragall), p. 112 (Mussol, de Carner i Girafa, de Pere Quart), p. 116 Jaculatòria, de Salvat-Papasseit), p. 117 (Les figues matinals, de Carner), p. 119 Les formigues, de Salvat Papasseit) i p. 187 (Si pogués ser gitana, de M.M.Marçal.)

Composicions poètiques

Les composicions poètiques solen estructurar-se amb agrupacions de versos, de manera que es constitueixen unitats a mitjan camí entre el **vers** i el **poema**. Cada una d'aquestes agrupacions s'anomena **estrofa** o **cobla**. Una condició essencial que ha de tenir tota estrofa és que els versos que la formen estiguen relacionats pel sentit, però també per la rima.

Segons els tipus de versos i les combinacions de les rimes, les estrofes s'anomenen:

- **Sèries de versos monorims.** Combinacions de versos que tenen tots la mateixa rima.
- **Apariat.** Combinació de dos versos que rimen entre si. Hi cal distingir:
  - **Noves rimades.** Estructura poètica composta per una sèrie de versos isosil·làbics aparellats d'art menor.
  - **La codolada.** Composició d'una tirada anisil·làbica de versos aparellats formada per versos llargs i curts (o de peu trencat).
- **Tercet.** Combinació de tres versos que pot presentar una distribució de rimes variada. Poden ser d'art menor o d'art major.
- **Quarteta/Quartet.** Si es tracta de la combinació de quatre versos d'art menor s'anomena quarteta; si són d'art major, és un quartet. Les rimes poden ser encadenades (ABAB) o bé creuades (ABBA).
- **Quinteta/Quintet.** Combinació de cinc versos, llargs o curts amb dues rimes, la disposició de les quals pot ser diversa: ABABA, ABBAB, ABAAB, etc.
- **Sexteta/Sextet.** Es tracta d'una estrofa de sis versos en què solen rimar el primer vers amb el tercer, el segon amb el quart i els dos darrers són aparellats (ABABCC, ababcc).
- **Octava.** Composició de huit versos, generalment d'art major, que pot presentar diverses estructures pel que fa a la rima.
- **Dècima.** Estrofa de deu versos heptasil·làbs i de rima diversa.
- **Sonet.** Composició de catorze versos generalment constituïts
  - per dos quartets (amb rima creuada ABBA ABBA, o bé encadenada ABAB ABAB), més dos tercets, la rima dels quals sol ser més lliure.
- **Romanç.** Composició d'un nombre indeterminat de versos habitualment de set sil·làbs. La rima és assonant en els versos parells, mentre que en els senars sol quedar lliure.
- **Silva.** Estructura que combina versos decasil·làbs i hexasil·làbs, amb una gran llibertat tant pel que fa a la disposició dels versos com a les rimes que contenen.
- **Estança.** Poema que combina versos de metre divers i en disposició lliure. Té com a característica el fet que la primera estrofa esdevé model de les altres que componen el poema.
- **Haikú.** Estructura de tres versos que, amb un total de dèssset sil·làbs –comptant-hi també les àtones–, contenen un pensament.
- **Tanka.** Composició que presenta 31 sil·làbs (tòniques i àtones), distribuïdes en cinc versos i que expressen un pensament, un consell o una anècdota.
- **Vers blanc.** Els versos sense rima s'anomenen versos blancs, però solen tenir un nombre de sil·làbs determinat; són molt freqüents en la poesia contemporània.
  - **Vers lliure.** És el cas en què la rima hi és pràcticament inexistent, els versos no segueixen cap tipus de metre establert. Hi ha una gran llibertat pel que fa a l'estructura del poema. Actualment és el tipus de composició més habitual.

Sessió 5. TALLER DE COMPOSICIÓ

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Establir la relació entre el contingut de les composicions i formes respectives - Mostrar l'organització isotòpica d'un poema - Reconèixer com un tema determinat pot ser expressat en tons diferents.	1. Explicar breument l'organització de diferents formes poètiques i del concepte d'isotopia. 2. Identificació de formes cultes amb ocasions extraordinàries o usos molt formalitzats. 3. Identificació de formes populars amb moments propis de la vida quotidiana. 4. Identificació de formes expressives contemporànies amb un ús de codis diversificat i experimental. 5. Reconèixer l'estat d'ànim optimista, pessimista, crític, etc. que expressa el punt de vista personal i subjectiu de qui escriu. 6. Relacionar tipus de composició amb la definició corresponent i identificar-ne l'actitud lírica, el tipus i l'actitud lírica. 7. Subratllar els mots i la resta de lèxic d'un mateix poema que s'ha escollit per indicar dolor, joia, queixa, solemnitat, burla, etc 8. Trobar per distints estats d'ànim o intencions dels subjecte els corresponents exemples poètics. Feina per casa: Fer un cal·ligrama a partir de poemes de Marc Granell <i>L'illa amb llunes</i>, p. 16, 31 i 41.	PPS. «El contingut poètic» <i>Bromera</i> 4t p. 146 Full «Composicions poètiques i actituds líriques» CD. «Poutpourri de composicions» (8') Full textos «Poutpourri de composicions»

L'objectiu d'aquesta sessió consisteix a superar la tradicional visió que es fa a l'aula en referència a l'antiga classificació literària en tres gèneres, tots ells en vers, de l'èpica, la lírica i la literatura dramàtica. Al seu lloc he abordat la globalitat de la literatura des de formes relacionades amb el contingut, en especial en aquelles composicions poètiques més divulgades, de les quals he escollit la dialèctica sorgida entre la poesia popular i la culta. Les composicions musicades cultes que tractaré són les bàsiques, però les menys, ja que vull potenciar les formes populars perquè són reconegudes amb més facilitat, unes per la tradició i altres per la difusió en la cultura de masses. Les formes cultes seleccionades són l'oda, l'himne, la sàtira i l'elegia. Entre les formes populars he escollit la balada, la cançó, els goigs, la nadala, la corrandà i la cançó de bressol.

D'aquesta manera, he volgut posar en valor aquells conceptes minoritzats en els llibres de text i perquè també són pròxims a les vivències dels joves, com ara el

desconeixement o anonimat de l'autoria, la transmissió-difusió oral, el cançoner popular i la música pop, els temes populars, etc. En contrast amb les formes cultes i populars, tractaré finalment la literatura nascuda en la societat industrial: la poesia d'avantguarda i l'experimental, perquè són poc presents en els llibres de text, tot i ser una manifestació artística amb un segle de vida. Les formes seleccionades són el cal·ligrama, la poesia visual i el poema objecte.

Per l'adquisició de conceptes que relacionen la forma amb el contingut, hem elaborat una **projecció**⁶⁵, «Contingut poètic», que sintetitza els conceptes esmentats abans i fa visible l'organització isotòpica del lèxic per traduir un estat d'ànim, en aquesta ocasió plantejarem el tema amorós, en poemes de distinta època i estil. També hem seleccionat un conjunt de composicions poètiques, la majoria d'elles fortament formalitzades, per elaborar-ne un repertori de composicions lligats a moments vitals, alguns dels quals s'han renovat per adaptar-se als nous temps. Són formes, si més no, familiars als adolescents en la seua curta experiència. Amb tot, és precisament la proximitat als seus usos i costums la que propicia la manca de reconeixement del contingut poètic. Amb aquest objectiu he volgut relacionar el contingut de cada composició escollida amb conceptes tractats tangencialment al llibre de text, com ara l'actitud lírica. El manual tracta les persones gramaticals com a un dels dos tipus recursos en la forma poema, junt a les figures retòriques. Per aquesta raó he elaborat un full retolat «Composicions poètiques i actituds líriques» amb el nom de la composició acompanyat de la definició. L'alumnat l'ha de completar amb el nom dels poemes que s'hi troben al llibre de text i consignar-ne el número de pàgina.

A partir de l'audició, es reconeix amb facilitat el caràcter culte de les formes creades per celebrar ocasions extraordinàries i el tarannà popular de les formes lligades a la vida quotidiana. En aquest ocasió no ha estat el llibre de text qui condiona l'acte docent, ans al contrari, ja que és el llibre el lloc on podem trobar diversos exemples dels que trobe necessari mostrar. També han de saber identificar la forma, el to i l'actitud lírica d'aquests mateixos poemes.

Per deixar més clara la relació entre l'actitud lírica i el to amb la composició, però també perquè no s'hi troben, al material creat per l'editorial Bromera, tota mena d'exemples, he preparat un **CD**⁶⁶ o recull sonor elaborat amb cançons i recitacions, que finalment ha esdevingut un poutpourri de fragments breus de composicions variades. Els textos dels fragments estan aplegats en un **full** com si fos un poutpopurri, ja que d'aquesta manera es pot assolir una idea global del que són tipus de composició i quina és la funció comunicativa predominant.

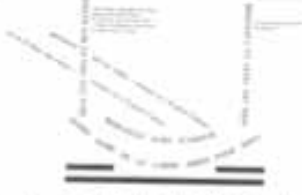
Per explicar què és la poesia sonora canviarem de suport i mostrarem mitjançant **Internet**⁶⁷ un exemple extret del web de poesia.

---

⁶⁵ Es troba a Annexos 3.1.9

⁶⁶ Es troba a Annexos 3.2.2

⁶⁷ <http://www.viulapoesia.com>

EL CONTINGUT POÈTIC	poesia no és només rimar frases	«Belleza de contingut i de forma que es troba en una obra literària, i per extensió tota bellesa que commou delitósament el cor i la imaginació.» DOVB Afoover-Mall
«Per ser poeta, cal entendre la vida d'una altra manera, tenir les antenes ben afilades, l'esperit alerta, ajudar a desvetllar la gent.» Jean Brasso	NO ÉS MERAVELLA SI EL MEU CANT No és meravella si el meu cant vo' més que el de cap contador, car el meu cor el guanya amor, i al seu poder, fidel roman. Car, cas, saber i enfortiment, caratge i força, jo hi he més. Fora l'ator no m'altreu nes, sap envit no m'és escolent. A. Riera	Com al que es deu, JOAN SALVAT-PAPASSEIT
<i>Primera audició</i> de VICENT ANDRÉS ESTELLÉS	S'ENTENIA vora ala pau, nan, de la hor, el vigne, una extensa clanetit	una que ella, no si que ela —un petit o dos de sol— entremou solassons apall cristi lucenda
Bona i Bona i de veit partem, i allí dit l'origo de Bona, l'origo de Bona d'un na na	Bona de tinc i tinc de mor, Comens, solen el de, el maria per Tinet	culta i popular oda balada, cançó himne goigs, nòdola sàtira cançanda elegia ... cançó de bressol... experimental cal·ligrama, poema visual, poema objecte, ...
actitud lírica -1a persona, jo líric -2a persona, tu apòstrofe -3a persona, objecte evocat	to -pessimista, queixa, melancòlic... -optimista, solemne, exaltat... -despit, irònic, burlesc...	isotopia Repetició o acumulació de paraules que, posades en relació, transmeten una sensació, creen un ambient o reforcen una idea. Qui manifesten Piero i Andrés Estellés?
La mar, la mar... i ja res més, res més. J. Piero La mar, la mar de dol, la mar... i ja mirant-la. J. Piero	HO interrompé la guerra tot. "Abans de la guerra..." "En començar la guerra..." "Fou després de la guerra..." Fou després de la guerra quan ens vîrem conèixer. Si no fou per la guerra, potser tu seguiries encara en el teu país, potser jo en el meu país. Esquèrem de la guerra com si fou d'una cosa, amb les mans agafades, fets i tot innocents. Fou després de la guerra quan ens vîrem conèixer. Dàiem senyals secrets de la guerra, ens parlàvem de la guerra. "La guerra..." Fugíem pels camps...	fagafava amb les mans per la cintura, alçant-te dos pans damunt la terra, em besaves en l'aire. Hi havia, lluny, la guerra, una altra guerra encara. Parlàvem de pel·lícules i menjàvem pel·lícules, i ens besàvem els dos igual que en les pel·lícules, i pensàvem la vida igual que en les pel·lícules, i xafàvem les corfes de cacau i tornàvem amargament a casa, a l'atorg menjar. "Ho vîrem pendre tot, comprérem, durant la guerra..." V. Andrés Estellés

COMPOSICIONS POÈTIQUES I ACTITUDS LÍRIQUES

Busca al llibre de text (ed. Bromera 4t) els poemes de les pàgines 31, 93, 116, 119, 147, 159, 162. Identifica l'actitud lírica dels poemes segons la persona de l'enunciació. Digues el to del poema: optimista, pessimista o crític. Digues també si es tracta d'una composició culta, popular o d'avantguarda. Escriu el títol i l'autor de la composició poètica.

Composició	Actitud lírica	To	Culta, popular o avantguarda	Característiques	Exemple poètic
HIMNE				Composició de to solemne, destinada al cant, per expressar lloança o sentiments entusiastes	
SÀTIRA				Composició destinada a la censura i crítica vicis o defectes, bé personals, bé col·lectius	
ELEGIA				Cant que expressa sentiment de dolor davant una desgràcia	
CANÇÓ				Composició d'origen trobadoresc destinada a ser ballada. Expressa l'estat amorós amb apassionament i emoció	
ROMANÇ				Composició en vers que narra situacions dels temes més diversos amb intensitat dramàtica.	
NADALA				Composició cantada, religiosa o profana, i de temes nadalencs	
CANÇÓ DE BRESSOL				Cançó acompanyada de moviment de balanceig que té per finalitat adormir criatures	
CAL·LIGRAMA				Composició escrita que inclou tota mena d'elements tipogràfics	
POESIA VISUAL				Composició creada fonamentalment amb elements icònics	
POESIA SONORA				Composició creada fonamentalment amb elements plàstics i d'acció dramàtica	

L'audició de 8 minuts permet reconèixer els distints tipus de composició amb tota mena de matisos.

Composició	Actitud lírica	To	Culta, popular o avantguarda	Característiques	Exemple poètic del llibre de text i escoltat
HIMNE	tu	optimista	culta	Composició de to solemne, destinada al cant, per expressar lloança o sentiments entusiastes	<i>Visca la llibertat.</i> <i>Himne galàctic.</i> Sisa 1' 10"
ODA					
SÀTIRA	objecte objecte	irònic burla	culta	Composició destinada a la censura i crítica vicis o defectes, bé personals, bé col·lectius	<i>Elogi dels diners.</i> Turmeda (Raimon) 32' <i>El burgès.</i> Pere Quart (Pi de la Serra) <i>Sent, com sóc, En Teodor,</i> p. 31
ELEGIA	objecte objecte	desconsol queixa	culta	Cant que expressa sentiment de dolor davant una desgràcia	<i>La vaca cega,</i> Maragall p.93 Xavier Ribalta <i>Adéu a la terra estimada.</i> Al Russafí (J. Piera) 1' 32"
CANÇÓ	jo jo	pícant malenc	popular	Composició d'origen trobadoresc destinada a ser ballada. Expressa l'estat amorós amb apassionament i emoció	<i>Paraules d'amor,</i> Serrat p.162 Serrat <i>No puc dormir soleta,</i> Anònim. (Guillermina Motta) 1' 26"
BALADA					
ROMANÇ	objecte objecte	dramàtic burla	popular	Composició en vers que narra situacions dels temes més diversos amb intensitat dramàtica.	<i>El previsor,</i> Palomero p.147 <i>La filla del marxant.</i> Anònim. (Marina Rossell) 1' 37"
GOIGS					
NADALA	objecte	optimista	popular	Composició cantada, religiosa o profana, i de temes nadalencs	<i>L'olla de Nadal.</i> Anònim. (Carraixet i Al Tall) 48"
CANÇÓ DE BRESSOL	objecte	amorós	popular	Cançó acompanyada de moviment de balanceig que té per finalitat adormir criatures	<i>Cançó de bressol.</i> Vicent Andrés Estellés. (Bromera 3r p. 99) <i>Cant de bressol.</i> El cau del llop. 47" <i>Una vaca amb un vedellet als braços.</i> Pere Quart (Raimon)
CORRANDA					
CAL·LIGRAMA	objecte	optimista	avantguarda	Composició escrita que inclou tota mena d'elements tipogràfics	<i>Jaculatòria</i> p. 116 <i>Les formigues.</i> Joan Salvat - Papasseit p. 11 (Pesombra) 24"
POESIA VISUAL	objecte	liric	avantguarda	Composició creada fonamentalment amb elements icònics	<i>Duel.</i> Brossa p. 159
POEMA OBJECTE					
POESIA SONORA	objecte	crític	avantguarda	Composició creada fonamentalment amb elements plàstics i d'acció dramàtica	DVD. <i>Saba,</i> Sanyo. Xavier Sabater 1' 3"

POUTPOURRI DE COMPOSICIONS POÈTIQUES I ACTITUDS LÍRIQUES

Avancem sense moure'ns de lloc
a poètiques forces units.
Si la vida és com un giravolt
el més gran és també el més petit.
En el límit de la realitat
prohibir estarà prohibit,
quan galàctic el sol brillarà
a la terra que mai no ha existit.

Himne galàctic. Sisa.

No puc dormir soleta, no
    què en faré, lassa,
    si no em passa?
Tant m'aturmenta l'amor!
Ai, amic, mon dolç amic!
Somiat us he esta nit.
    Què en faré, lassa?
Somiat us he esta nit
que us tenia en mon llit.
    Què en faré, lassa?
Ai, amat, mon dolç amat!
Anit us he somiat
    Què en faré, lassa?
Anit us he somiat
que us tenia en mon braç.
    Què en faré, lassa?

No puc dormir soleta. Anònim
XV.

La filla del marxant
diuen que és la més bella
no és la més bella, no,
d'altres n'hi ha sens ella.
la-ri-dun-do, la-ri-dun-do!
quina donzella, la-ri-dun-do!
S'ha cercat aimador
a la nova manera,
s'han donat els amors
al peu d'una olivera.

En temps de Nadal
fa el dia curtet.
Les dones s'infunden
jugant al burret.
Mig endormiscades
a la plaça van,
lo primer que busquen:
el tros de la carn.
Farem pilotetes
demà, si Déu vol;

Diners fan vui al món lo joc,
e fan honor a molt badoc:
a qui diu "no" fan-li dir "hoc"
Vejats miracle!
Diners, doncs, vulles aplegar.
Si el pots haver no els lleix anar;
si molts n'hauràs poràs tornar
papa de Roma.

Elogi dels diners.
Turmeda.

Per sempre més, adéu, a la terra estimada!
La nostra joventut i els grans amics, perduts.
Tot el que era bell ara és desfet, dispers o
lluny.
Sense joia ni llar, vençut i no en pau em sent.
On les cases de València?
On les veus dels seus coloms?
Tot s'ha perdut: S'ha perdut el pont i la
Russafa.
S'ha perdut Mislata i Massanassa.
Tot s'ha perdut.
On són aquells prats amb rius i arbredes
verdes?
On són els indrets flairosos on solíem retirar-
nos?
On el zèfir sempre fresc? On els crepuscles
amables?
Ai, València!
Què s'ha fet d'aquells matins on el sol jugava
amb la mar tot corrents per l'Albufera?
Per sempre més, adéu a la terra estimada!
Per sempre més, adéu!

Adéu a la terra estimada. Al
Russafí.

Dormint estan les
fades,
nans i donyets.
Dormint estan els
prínceps
i el meu xiquet.
El tresor de son pare
se'n va a dormir.
Ja està fora la lluna,
s'ha fet de nit.

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Conèixer diversos mecanismes propis de la llengua destinats a influir en el destinatari. - Conèixer algunes figures retòriques que afecten la fonètica. - Conèixer algunes figures retòriques que afecten la sintaxi.	1. Explicar breument la importància de l'ornamentació en el discurs per la repercussió en l'ànim del destinatari. 2. Audició de poema que continga al·literacions i onomatopeies a fi de definir-les i de trobar la intenció del poeta: «Saba-Sanyo-Casio» de Xavier Sabater. 3. Audició de recitació de poesia amb efectes fonètics, definir-les i trobar la intenció del poeta: «Marxa nupcial» de Joan Salvat-Papasseit. 4. Explicar breument algunes figures de repetició (i ruptura) sintàctica. 5. Localitzar les figures retòriques esmentades al dossier de publicitat. 6. Recitar alguna poesia i localitzar les figures que afecten la sintaxi per trobar la intenció del poeta en emprar-les Feina per casa: Assenyalar mots i transformar tipogràficament alguna poesia del poemari per recitar-la (exemple: «La nit», pàg. 17)	PPS. «Els recursos retòrics» <i>Bromera</i> 4t p. 148 DVD «Saba-Sanyo-Casio» 1' 14" CD «Marxa nupcial» 6' 16" Full Texts poètics Dossier de publicitat <i>L'illa amb llunes</i>, Marc Granell

L'objectiu d'aquesta sessió i les successives és fer conèixer, per gaudir més aprofundidament, els mecanismes retòrics que elabora el poeta a fi d'aconseguir un major efecte sobre el lector o l'oïdor. El **llibre de text** —pàgs. 38 i 148— proporciona un llistat de figures i recursos amb els corresponents exemples que, en estar descontextualitzats, no expliquen què busca l'autor. Per aquest motiu, en abordar les figures retòriques, el que destacarem per damunt de tot és allò què vol expressar l'autor amb la figura que ha escollit, com ho expressa, si ho ha aconseguit, és a dir, el que ens arriba.

Hem volgut tractar totes les figures que apareixen al llibre de text en dos unitats didàctiques diferents: la publicitat i la poesia. Si bé és cert que algunes figures s'havien estudiat el curs anterior, en 3r d'ESO, observem que hi manquen algunes de les més generalitzades, per la qual cosa hem completat el recull amb aquelles que hem trobat necessari d'inventariar i d'aquells que en fem la ressenya.

Agruparem les figures en tres camps, a diferència de la classificació que presenta el llibre de text. El principal motiu és perquè hem decidit dedicar una sessió a cadascun d'ells i calia equilibrar l'atenció que donem a cada tipus:

1. Recursos que afecten la sonoritat de poema.

Al·literació, no figura al llibre de text.

Onomatopeia, no figura al llibre de text.

Paronomàsia, figura al llibre de text.

Més enllà de la fonètica, altres recursos aprofiten la capacitat sonora de l'organització sintàctica que creen les enumeracions i certes repeticions. Per aquest motiu tractarem:

Enumeració, figura al llibre de text i vist a publicitat.

Asíndeton, figura al llibre de text.

Polisíndeton, figura al llibre de text.

Anàfora, no figura al llibre de text.

Paral·lelisme, figura al llibre de text i vist a publicitat.

2. Recursos que afecten la lògica del discurs.

Paradoxa, figura al llibre de text.

Apòstrofe, figura al llibre de text.

Hipèrbole, figura al llibre de text i vist a publicitat.

Personificació, figura al llibre de text i vist a publicitat.

3. Recursos que afecten el significat.

Comparació, figura al llibre de text i vist a publicitat.

Metonímia, figura al llibre de text i vist a publicitat.

Sinècdoque, figura al llibre de text i vist a publicitat.

Sinestèsia, figura al llibre de text.

Metàfora, figura al llibre de text i vist a publicitat.

Iniciarem l'estudi dels aspectes ornamentals del poema amb figures que exploren les capacitats fonètiques de la llengua i que són pròximes a la concepció de joc lingüístic. Explicarem que recursos com l'al·literació i l'onomatopeia es basen en la repetició de sons de forma premeditada i que són especialment valuosos per l'expressivitat del llenguatge individual. Ens centrem en els dos més coneguts, tot i que no hi figuren al llibre de text. La «Marxa nupcial» de Joan Salvat-Papasseit que mostrem és la recitada per l'Ovidi Montllor, qui transforma el codi visual en codi

sonor, que podrem seguir a l'aula mitjançant una **audició**⁶⁸. L'altra poesia escollida, «Saba-Sanyo-Casio», conté una clara intencionalitat que esperem siga suficient per assolir la relació entre forma i contingut del poema i que podrem veure la interpretació de l'autor, Xavier Sabater en DVD o Internet⁶⁹. Ambdues recitacions es podran comparar amb el text escrit que repartiré en un **full**.

Hem prescindit de mostrar exemples reals de paronomàsia perquè no és fàcil de trobar aquest joc de paraules i perquè no el considerem interessant per a alumnes de 4t d'ESO.

A continuació hem trobat interessant abordar les figures que afecten la sintaxi, i com a tals es consideren en els manuals. No obstant, hem volgut relacionar les que hem seleccionat amb el caràcter sonor que aconsegueix la repetició, bé de mots, bé de pauses. La sensació de lentitud o dinamisme que provoca una enumeració està relacionada amb la presència o absència de conjuncions i hem trobat oportú l'explicació global del fenomen. D'igual manera, es troba aquest efecte sonor en la repetició, bé de sintagmes, bé d'estructures sintàctiques.

L'explicació dels recursos retòrics escollits es realitza amb l'ajuda d'una **projecció**⁷⁰ ja que hem considerat convenient reforçar l'aprenentatge del concepte de cada figura amb la revisió dels anuncis **publicitaris** que han conservat. És en aquest suport on es pot apreciar clarament el binomi forma-contingut, i tornarem a recordar quina és la intenció del publicista en incloure una enumeració o un paral·lelisme en un anunci publicitari, fet que rescataran en el dossier que conserva cada grup.

De seguida passarem a la lectura del **poemari** *L'illa amb llunes*, que ens proporciona exemples d'enumeració (pàgs. 11, 15, 35), d'anàfora (pàgs. 25, 35, 39) i de paral·lelismes (pàgs. 11, 18, 25, 39, 40).

13 Indica quines figures retòriques presenten els Textos 1, 3, 4, 5, 6 i 7.

⁶⁸ Es troba a Annexos 3.2.3

⁶⁹ <http://www.viulapoesia.com>

⁷⁰ Es troba a Annexos 3.1.10

SABA – SANYO – CASIO

E/Dodotis/Nestlé/Ketchup
 Saba–Saba–Saba
 E/MacDonalds/Kentucky Fried Chicken
 IBM
 Saba–Saba–Saba
 Philips–Sanyo–Casio
 ¡¡Eo Presto!! Gallina Blanca
 ¡¡Amstrad!!
 Amstrad/Appel/Toshiba
 Sanyo–Sanyo–Sanyo
 Casio–Casio–Casio
 Ostia–Ostia–Ostia

Casio
 Casio
 Casio
 Mitsubishi
 Roland, Körg, Yamaha
 IBM, Amstrad, Appel
 Ford, Seat, Wolkswagen
 Philips, Philips, Gallina Blanca
 ¡¡Camps!!
 Nestlé, Repsol
 Nylon, Nylon, Tergal
 Càncer, Sida, Càncer
 IBM, IBM, Telefunken
 PSOE, PSOE, UCD
 CDS, CDS, ETA– ETA–ETA
 Krishna, Krishna, Krishna
 Telefunken, IBM, Repsol
 Biafra - Biafra
 Etiòpia, Etiòpia, Etiòpia

Telefunken, IBM, Casio
 Nylon, Tergal, Chivas
 Chivas–Chivas–Chivas
 Preisler, Preisler, Isabel
 IBM–SIDA–Càncer–Casio
 Etiòpia, Etiòpia, Etiòpia
 Bacardí– Gordons–Larios
 Chivas–Chivas–Chivas
 ETA–ETA–ETA
 SIDA SIDA SIDA
 Ketchup–Dodotis–Nestlé
 Gallina Blanca
 Nestlé–Ketchup–Schweeps
 Kas, Pepsi–Cola, Coca Cola.

Llan de l'**IRRADIADOR** cosmoteòric damunt
l'estrella del Circ oscara esagonal

Exit! Exit! Exit!!!

CLOWNS equilàters líders romàntics
Això és sà i en les constel·lacions de quatre barruts
còctics

La terra només gira perquè jo soc aquí i jo soc an
PALLASSO qui agonitza

Margot amb el **MALLOT** i els cabells pintats
rojos assembla un ciri que crema
Només crema per mi
Davant dels cent centaures que fan falta a la Pista
DAURADA D'EMOCIÓ

Margot ara m'esguarda fit a fit i en calent del
Trapecí he llegit un anunci a la pantalla:

**Escupiu a la closca
pelada
dels cretins**

Aquest home que diu:
—La música de Circ és tant definitiva com no la va conèixer Richard Wagner tant-mateix un pompier!

La sombra dels comparses en el sol de les toiles
Moure's i projectar-se no existir:
La **VIDA** al Dinamisme

Jo protesto que això degeneri també
—Perquè ara el «domador» vol fer jocs malabars
i els cavalls amb les potes

Més m'estimo l'

i En **CHARLOT** que s'han tornat bessons per
tal d'entrar en sèrie a la glòria del cel

(car ells són ignorants de que venim d'ahir
d'abans d'ahir de l'altre abans d'ahir
i més d'abans encara)

L'Esfera del rellotge a les **DOTZE** secundales ho-
res que vindran que són:

una	dues	tres	quatre
cinc	sis	set	vuit
nou	deu	onze	

i després el

—i així seré immortal perquè d'aquí ha nascut el meu
JO dins el **TOT**

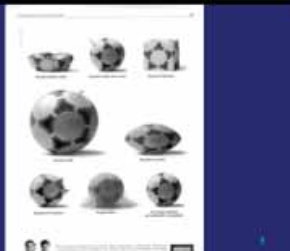
ELS RECURSOS RETÒRICS

afecten
la sintaxi

Enumeració

Acumulació d'elements que estan relacionat d'alguna manera.

Drap de la pols, escombra, espolsadors, plomall, raspall, fregall d'espert, camussa, sabó de tall, baleta, lleixiu, sorra, i sabó en pols, blauet, netol, galleda.

Anàfora

Repetició de paraules al començament del vers o estrofa per destacar o emfasitzar el sentit del mot repetit.

*Ciutat, ciutat de llarga cabellera.
Ciutat, de les fonts remoroses.
Ciutat, de l'invicte destí!*

Paral·lelisme

Repetició entre versos, de les mateixes estructures sintàctiques, amb intenció de relacionar-los.

*—Fa temps que no ha plogut.
I el perquè no sortia.
—M'agrada més l'estiu.
I el perquè no sortia.*

Sessió 7. FIGURES CONTRA LA LòGICA DEL DISCURS I DE SIGNIFICAT

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Conèixer algunes figures retòriques que afecten la lògica del discurs - Conèixer algunes figures retòriques que afecten el significat	1. Explicar breument algunes figures que afecten la lògica del discurs i del significat. 2. Localitzar les figures retòriques esmentades al dossier de publicitat. 3. Llegir alguna poesia i localitzar les figures que afecten la lògica del discurs i la semàntica a fi de definir-les i trobar la intenció del poeta en emprar-les. Feina per casa: Finalitzar la lectura del poemari amb la identificació de figures retòriques	PPS. «Els recursos retòrics» <i>Bromera</i> 4t p. 148 Dossier de publicitat <i>L'illa amb llunes</i>, Marc Granell

Continuarem l'estudi dels aspectes ornamentals del poema amb figures que exploren la significació en el llenguatge. Primerament, explicarem amb una **projecció**⁷¹ que aquestos recursos es basen en la ruptura de la lògica del discurs. Ens centrem en els quatre més coneguts que figuren al **llibre de text**: la paradoxa, l'apòstrofe, la hipèrbole i la personificació. També aquestes dues últimes ja han estat estudiades a la unitat de la publicitat i se'n conserven exemples al **dossier**. Cada grup de treball té un dossier format per un anunci relacionat amb cada figura retòrica en la seua versió exclusivament icònica –es prescindeix del text escrit– però, per la posada en comú, la projecció inclou la totalitat dels anuncis que han estat distribuïts. L'alumnat buscarà exemples que identifiquen aquestes figures al **poemari** *L'illa amb llunes*, que conté les figures de la hipèrbole (p. 15, 29) i la personificació (p. 19, 25, 40).

Posteriorment, explicarem les figures que afecten el pla del significat i que es troben al llibre de text. Es tracta de la comparació, la metàfora, la metonímia i la sinestèsia. Explicarem el procés de relació entre els elements que es produeixen des de la comparació fins la metàfora, a partir de la frase de Maria Mercè Marçal, «*Una dona sense home és com un peix sense bicicleta*». Amb l'ajuda de la projecció, identificaran la presència d'aquestes figures a la publicitat i posteriorment identificaran al poemari i llegiran alguns exemples. Trobaran la comparació (p. 25, 31), la metàfora (p. 15, 25, 27, 29, 33, 35, 39) i la metonímia (p. 25, 35).

Paradoxa, figura al llibre de text.

Apòstrofe, figura al llibre de text.

Sinècdoque, figura al llibre de text i vist a publicitat.

Sinestèsia, figura al llibre de text.

⁷¹ Es troba a Annexos 3.1.10

afecten
la lògica del discurs

Paradoxa

Exposar dos conceptes antagònics de manera inversemblant, absurda o contradictòria.

És quan dormo que hi veig clar.

Apòstrofe

Interpel·lació o invocació a alguna persona real o imaginària, de vegades el mateix lector.

Sóniol! T'evocaré de lluny amb un crit d'alegria!

Hipèrbole

Exageració evident o deformació de la realitat.

*Ja no sé escriure, ja no sé escriure més.
La tinta m'empastifa els dits, les venes...
—He deixat el paper tota la sang.*

Personificació

Atribuir propietats humanes a éssers no humans. Fer parlar persones absents, difunts o coses inanimades.

*i, amb dolça veu, per art ben acordada,
cant i tenor, cantaven tal balada.*

afecten
el significat

Comparació

Equiparació de dues realitats amb denominador comú amb l'ajuda de partícules comparatives (*així com, tal com, semblant a, etc.*) per destacar una propietat.

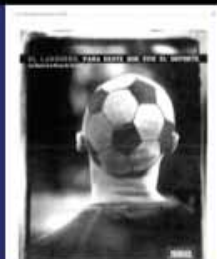
bullirà el mar com la cassola en forn

Metonímia

Substitució d'un terme propi per altre que es trobe en una relació real i connexió de causa, temps, espai, funció, etc.:
relació causa i efecte,
continent i contingut, obra i autor, concret i abstracte, etc.

Hi haurà rem per a tots els braços

Sinècdoque

Substitució d'una expressió semànticament més àmplia per altra més restringida, o viceversa:

el tot per la part o la part pel tot, el gènere per l'espècie o l'espècie pel gènere, el singular pel plural, etc.

Per una vela en el mar blau donaria un ceptre

Metàfora

Comparació abreujada on es substitueix el terme propi amb altre amb el que guarda una relació analògica.

*I la llargària del meu sagnant punyal
quan et feria tan dolçament i satvatge.*

Sessió 8. ANTOLOGIA

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Entendre i practicar recursos propis del gènere poètic. - Transformar el codi poètic a d'altres codis. - Adequar el format al contingut. - Elaborar un treball en grup amb assignació individual de tasques.	1. Seleccionar individualment poemes per elaborar-ne una antologia. 2. Recrear poemes des de plantejaments artístics diferents. 3. Elaborar un llibre en què es destaquen el valor d'objecte. 4. Editar plaquettes amb els elements propis d'una publicació artesanal.	Fitxa-guia d'orientació per una antologia.

Amb aquesta activitat es materialitza l'activitat en grup que s'ha de realitzar cada trimestre. En aquesta ocasió es tracta d'aportar una selecció de poesies per conformar una antologia que projecte els gustos personals de cada membre del grup de treball.

El grup oscil·la entre 5 o 6 alumnes i, a fi d'aconseguir un recull una mica gruixut, les dimensions de la pàgina han de ser semblants a les d'un llibre convencional. Per assegurar un mínim de pàgines, cada poesia ha d'anar acompanyada d'un treball personal, per la qual cosa lliurem una fitxa d'orientació que proporciona idees ben diverses. Com qualsevol publicació, ha de comptar amb portada, índex, etc. i tot el que es refereix a l'edició: atenció a la tipografia, concepció de l'espai, ús del color i de la imatge, etc.

Com volem donar un pas més enllà de la pròpia lectura, demanem una implicació personal en la creació d'objectes que consideren dignes de ser valorats per la presència i pel treball realitzat. Aquesta valoració la realitza també tot el centre ja que les antologies seran exposades a la biblioteca del centre amb motiu de les Jornades de la Biblioteca que es volen celebrar cada curs.

Antologia de *L'illa amb llunes*

Treball de creació en grup

Objectius

- Entendre i practicar recursos propis del gènere poètic.
- Transformar el codi poètic a d'altres codis.
- Adequar el format al contingut.

Feina a fer

1. Elaborar un llibre-objecte tot fent una recreació del llibre de lectura de poesia.
2. Crear una portada on conste el títol i autor original inclòs en el títol del treball de creació (que demostre la capacitat creativa del grup) i el nom dels membres del grup.
3. Elaborar una recreació per cada poema inclòs. Entre altres possibilitats, es poden fer:
  - Traducció a altres llengües
  - Poemes de creació pròpia o d'altres autors amb la mateixa temàtica.
  - Trasllet a imatges: cal·ligrames, collages, il·lustracions, auques, còmic...
  - Jocs lingüístics o passatemps
  - Recitacions enregistrades en CD o DVD (disc-llibre)
  - Anàlisi formal d'un poema: mètrica, rima, ritme...
  - Anàlisi-comentari global del llibre: temes, jo poètic, recursos....
4. Incloure un índex amb els títols dels poemes i el nom del membre del grup autor de la recreació.
5. Podeu seguir les indicacions de la guia de lectura que conté el llibre.

Presentació

- Es presentarà mecanografiat i amb les pàgines numerades.
- El format no podrà ser en DIN A4 i les mesures seran necessàriament diferents, comparables a les d'un llibre, convencional o no.
- El llibre haurà d'anar grapat o cosit i haurà de dur una portada amb el títol i els noms dels autors.

Avaluació

1. Realització: unitat, portada i contraportada, índex, rètols, textos i il·lustracions (fins a 3 punts, nota grup).
2. Selecció: qualitat en les recreacions dels diferents poemes treballats per cada membre del grup (fins a 4 punts, nota individual).
3. Format: llegibilitat, distribució espacial, correcció ortogràfica i tipogràfica, originalitat (fins a 3 punts, nota individual).

Sessió 9. RECITAL

OBJECTIUS	ACTIVITATS PREVISTES PER ACONSEGUIR-LOS	MATERIAL
- Recitar poemes amb una expressivitat adequada al contingut	1. Llegir atentament el poema i subratllar les paraules clau que ajuden a expressar emocions. 2. Llegir en veu alta i observar les pauses realitzades. 3. Indicar les pauses segons siguin breus, normals o llargues. 4. Assajar l'entonació més adequada al contingut de la frase i indicar-la al text.	PPS. «Recitar poemes» Faristol Full amb ítems d'avaluació

Primerament actualitzarem tots els coneixements que s'havien adquirit l'any anterior per portar a terme la recitació des de la **projecció**⁷². Amb aquest objectiu deixarem temps per assenyalar els mots clau que poden identificar una vegada s'ha recitat en veu alta, i repetidament si es fa necessari, el poema que cada alumne ha seleccionat. Fonamentalment es tracta de marcar el poema amb signes que puguin facilitar l'entonació (cadència, anticadència, suspensió, semicadència i semianticadència) i l'èmfasi (en paraules més importants, altres indicacions per fer una bona recitació). A més, deixarem al suro de l'aula un full que sintetitze els passos que han de seguir.

Explique quin és el sistema de qualificació i a tal efecte he preparat un **full** amb els ítems d'avaluació, els quals són continuïtat de tota l'experiència acumulada per l'alumnat, a fi de no introduir canvis que puguin pertorbar la tasca més que facilitar-la. Cal doncs, sistematitzar la interpretació i saber que s'ha de tenir cura de la pronunciació, ítem que engloba la dicció, la vocalització i la velocitat amb què es diu el poema. D'igual forma s'ha d'assajar la interpretació del poema, ítem que engloba l'entonació, l'èmfasi i les pauses amb què es dramatitza el text. Finalment, cal atendre l'expressió corporal, i per això han de tenir present la mirada, els gestos i el moviment amb els quals s'acompanyen en la comunicació amb l'auditori. D'aquesta manera es pretén concretar les estratègies que han d'adquirir per ensinistrar-se en l'expressió oral, les quals poden aplicar posteriorment en la comunicació espontània i la no espontània.

RECITACIÓ		presentació	pronunciació	interpretació	expressió corporal	total
POÈTICA		títol autor	dicció vocalització velocitat	entonació èmfasi pauses	mirada gest movimen	
4t ...						
Cognoms	Nom	fins 1 punt	fins 4 punts	fins 3 punts	fins 2 punts	

⁷² Es troba a Annexos 3.1.11

Recitar poemes	preparació	Llegir amb atenció el text Subratllar les paraules clau Dir l'emoció que expressa
Vora el barranc dels Algadins hi ha uns <u>tarongers</u> de tant dolç <u>flaire</u> que, per <u>omplir</u> d'aroma l'aire, no té lo món millors <u>jardins</u>.	realització	Llegir en veu alta Observar les pauses realitzades
Indicar les pauses (/) pausa <u>breu</u> d'un temps (//) pausa <u>normal</u> o de dos temps i es dóna al fi d'una oració (///) pausa <u>llarga</u> o de tres temps i equival a la fi del paràgraf	Vora el barranc dels Algadins / hi ha uns <u>tarongers</u> /de tant dolç <u>flaire</u> que / per <u>omplir</u> d'aroma l'aire / no té lo món millors <u>jardins</u> ///	Assajar l'entonació més adequada al contingut de la frase
Indicar l'entonació <u>Cadència</u> (↘) baixa el to Es dóna normalment quan hi ha un punt, un punt i coma, o al final de les interrogatives parcials <u>Anticadència</u> (↑) puja el to Coincideix normalment amb la coma i amb el final de les interrogatives totals	<u>Suspensió</u> (→) es manté el to sense pujar ni baixar Coincideix amb els punts suspensius, amb els dos punts i amb els versos que no acaben ni en coma ni en punt <u>Semicadència</u> (↗) baixada menor <u>Semianticadència</u> (↖) pujada menor	Vora el barranc dels Algadins →/ hi ha uns tarongers ↗ de tant dolç flaire que ↗ per omplir d'aroma l'aire ↗ no té lo món millors jardins ↓
Rescatar les paraules de més importància Posar-hi èmfasi Fer una <u>pausa</u> davant i una altra darrere de la paraula Pronunciar <u>recalcant</u> totes les síl·labes Eleva el <u>volum</u>	Vora el barranc dels Algadins hi ha uns <u>tarongers</u> de tant dolç <u>flaire</u> que, per <u>omplir</u> d'aroma l'aire, no té lo món millors <u>jardins</u>.	recitació
Pronunciar amb veu clara Dir amb fluïdesa Mantenir la respiració i la velocitat adequada	Fer pauses o silencis quan convinga Fer inflexions de veu en el lloc adequat	Vora el barranc dels Algadins →/ hi ha uns tarongers ↗/ de tant dolç flaire que ↗/ per omplir d'aroma l'aire ↗/ no té lo món millors jardins ↓ ///

5.2.3.1. La interacció a l'aula de 4t d'ESO. Narració de l'experiència

El relat següent està protagonitzat pel mateix grup de persones del curs anterior, amb algunes variants perquè s'han produït abandons al llarg del curs. Queden repartits de la següent manera:

4t A (formació en castellà): 16 alumnes, 8 dones i 8 barons.

4t B (formació en castellà): 14 alumnes, 6 dones i 8 barons.

Dos dels barons són repetidors de l'any passat, i per tant s'han incorporat a la forma de treball del grup.

4t V (formació majoritària en català): 23 alumnes, 10 dones i 13 barons, un d'ells repetidor.

Tot i que pense que la millor manera de treballar és la interacció de grup, aquest curs he desistit de formar els grups segons l'any anterior i organitzar l'aula matèria de forma més convencional. Recordem que l'aula és la mateixa i són els alumnes qui es desplacen, com ho fan al laboratori o al gimnàs. Diverses raons m'han fet decidir la distribució d'alumnes:

- Hi ha una desigualtat numèrica d'alumnes pel que fa a l'agrupació de taules i cadires, ja que no té la mateixa configuració en totes les classes, ni tan sols de forma aproximada. L'any anterior, el grup que entrava agrupava les taules i les cadires i qui acabava retornava el mobiliari a l'ordre inicial.
- La distribució del mobiliari ocupa molt de temps entre alumnes, que han de venir d'una altra zona de l'institut. No és possible mantenir de forma estable la configuració de l'aula perquè no faig classe en hores seguides i aquesta és ocupada per un altre professorat que no comparteix la forma de treball en grup.
- He aconseguit que la distribució es mantinga estable amb línies de tres taules de fons, de manera que es forma un corredor al mig i un altre entre l'alineació de taules i el mur, a fi de no afavorir que s'hi repengen ni l'embruten. Aquesta decisió ha costat molt d'acordar amb la resta de companys, pel que no és prudent fer d'aquest tema una matèria de conflicte. A més, l'agrupació de tres alumnes és suficient per realitzar en termes generals un treball en grup, com es pot comprovar en els enregistraments en vídeo.

13 febrer 2007

Dimarts, 14.48-15.38. 4t V

No falta cap alumne.

Dispose la càmera al final de la classe de manera que l'alumnat no n'estiga pendent, tot i que es poden veure alguns moviments de mans amb clara consciència que

estan sent observats i enregistrats. També es veu la meua posició respecte la classe i l'ús dels aparells que necessite per la sessió. He buscat un angle que abaste la major àrea, però no és un gran angular i la càmera digital no enregistra bé en posició de contrallum. A més, estic condicionada per la situació dels endolls i el meu deambular per l'aula amb el perill que comporta. Com no tinc ajuda externa, pose en marxa la càmera a l'inici i no es para fins el final de la sessió. Per això he d'assegurar l'angle màxim de visió i evitar els contrastos en la il·luminació.

Havia demanat el dia anterior que per aquesta classe (sessió 1) els alumnes recitaren poemes i els **enregistre**⁷³. Dels quatre que reciten, un ho fa en castellà, la famosa «Canción del pirata»; una altra de les que es trasmeten entre adolescents i que guarda en l'agenda plena de records; les altres dues les coneixen per l'antologia⁷⁴ llegida curs passat: «Vinyes verdes», de Sagarra i «El camell», de Soler i Godes, aquesta darrera celebrada entre aplaudiments. A la pregunta de si saben què és poesia, recorden la de Bécquer, i entre tots acabem per definir què és poesia i quins elements ens la fa reconèixer.

Escoltem la cançó i la recitació al temps que marquen les pauses al full que s'ha repartit amb els textos per tal de localitzar els versos. Mentre escoltem els inicis amb música de la recitació, em dona temps a preparar el canó de projecció. Escolten en silenci i pregunte com han reconstruït el text. Explique amb ajuda de la projecció els elements que fan reconèixer una poesia i que s'hi poden trobar al text que acabem d'escoltar: els vers (la rima, número de síl·labes, accents, repeticions i paral·lelismes), els adjectius ornamentals i les figures (metàfora, prosopopeia, ruptura del sistema de l'experiència, afalac sensorial, evocació, etc.).

Escoltem la cançó de Sisa i corregim la versificació seguint el text original i, en general, ho fan encertadament. Han sabut reconèixer les pauses i la rima. En el cas de Salvat-Papasseit ha estat més difícil a causa dels versos trencats, ja que sonorament no es marca, sinó que segueix l'esquema mètric. Recorde que cal llegir poemes en veu alta per trobar les pauses de manera natural. S'escolten sospirs en reacció al contingut d'aquest poema. Repetim, a mode de conclusió, les característiques formals explicades al principi de la sessió i trobades ara als textos concrets. Hi ha lèxic desconegut per raons dialectals –*boletaire, arrauxat, riba*– i en pregunten el significat. Quan explique que 'riba' significa 'vora', per associació canten «A la voreta del mar». Localitzen les figures retòriques. Incisos sobre la conducta d'alumnes.

Explique l'actitud lírica en combinació amb la veu lírica i les reconeixen fàcilment en la recitació pròpia, en interacció amb l'explicació que faig. No acabe la sessió prevista perquè sona la música que indica el final de la classe sense temps de subratllar els pronoms a fi d'identificar l'actitud lírica en els textos del llibre que havia previst: Act. 10: Identificar trets del el jo líric (1a sing-pl) íntim. Act. 11: Identificar trets

73 Es troba a Annexos 4.2. (Sessió 1. Poemes i cançons)

74 *Antologia poètica*. A càrrec de Marc Granell i Josep Ballester. Tàndem València.

del tu poètic (2a sing-pl) apòstrofe i Act. 12: Identificar trets de l'objecte evocat —3a persona— narratiu. També tenia buscats exemples del poemari *L'illa amb llunes* pàg. 25, 27, 40, 41, que encara no porten tots.

Tenia pensat que buscaren exemples d'actitud lírica a *L'illa amb llunes* per l'endemà però he canviat sobre la marxa i, mentre ixen, repartisc el full de la mesura sil·làbica («Els amants») per fer-lo a casa si recorden com ho feien el curs passat. A més, oblido explicar en què consisteix la comunicació poètica, així com distribuir l'esquema. Són massa alumnes i em costa centrar-me perquè es produeixen moltes interrupcions —passar llista, justificació de faltes, entrega de treballs i quaderns fora de termini, consultes ràpides, demanar que no masteguen xiclet, abaixar les persianes perquè entra el sol, etc. —.

Dimarts, 15.40-16.30. 4t B

Falta 1 alumne

No he enregistrat la sessió 1 perquè no tenia la càmera de vídeo. El grup ha fet tard en entrar a l'aula, però, contra el que esperava, diversos alumnes han preparat recitacions de caire ben divers i s'han mostrat interessats en aquesta activitat de manera que tots volen mostrar les seues habilitats i ocupen tot el temps en la recitació. He enregistrat en àudio les poesies i lletres de cançons que han preparat.

Conclusions

- L'escassa experiència poètica de l'alumnat té lloc majoritàriament a l'àmbit escolar, tant en castellà com en català. Cal, doncs, assegurar la lectura i memorització de poesies, poc practicada en les últimes dècades si es vol crear un lector en el gènere poètic, perquè ben probablement fora del centre ja no es torne a produir cap mena de contacte.
- La música és un mitjà d'aproximació a la poesia perquè estableix la relació en doble sentit: poema al qual se li dóna música o és lletra de cançó.
- La poesia estimula l'ampliació de lèxic, ja que l'alumne es veu obligat a conèixer el significat de noves paraules perquè no el pot extraure a partir del context.

15 febrer 2007

Dijous, 14.48-15.38. 4t A

Falten 2 alumnes. Formen grups de 3.

Com la sessió de dimarts, realitze un enregistrament en àudio de les recitacions i una alumna d'origen rus recita en tres llengües. Ha volgut recitar una poesia del seu país en llengua original. Abans, però, ha recitat un poema que havia preparat en

classe de francès i una traducció d'una cançó actual en anglès. La recitació en rus ha estat ben interessant perquè ha acaparat l'atenció i es percebia clarament el ritme i la sonoritat del poema. S'ha dedicat força temps a aquesta introducció a la poesia, però la màgia dels sons de la llengua russa ha aconseguit crear una predisposició a seguir escoltant poesia.

Hem realitzat l'audició dels textos però la sessió ha quedat incompleta ja que no hem comprovat la versificació.

Conclusions

- La poesia té un fort poder evocador, que la recitació augmenta en l'absència d'allò que s'evoca.
- La poesia recitada en llengües desconegudes posa de manifest la capacitat del codi sonor per crear bellesa.
- Cal tenir a l'abast un model escolar per la recitació, millor si és en diverses llengües.

16 febrer

Divendres, 8.30-9.20. 4t A

Falten 3 alumnes.

Pose la càmera al fons de l'aula per observar què passa amb els alumnes mentre miren a la pissarra o la projecció. En una primera aproximació als poemes que han reconstruït després d'escoltar-los, pregunte sobre la forma en què un poeta distribueix els versos trencats i ho contrastem amb la recitació que faig, on s'observa clarament la regularitat. De forma molt dirigida van arribant a conclusions: el poeta té voluntat de destacar, de fer més bonic, per cridar l'atenció, sobre una paraula o frase. Es produeixen llargs silencis en resposta a les meues interpel·lacions, potser perquè és massa dematí i encara no estan despavilats. No és difícil de resoldre, però potser es tracta de pràctiques poc usuals i pràcticament cap d'ells reconeixen els trets generals que identifiquen en el gènere poètic. Fins i tot hi ha un alumne que no ha reconegut la rima i ha fet versos distints a l'original que té per escrit.

Escolten en silenci quan explique la capacitat que té la poesia per ser viscuda per cada lector però no puc afirmar que entenen allò que dic. A l'igual que el moment en què explique les persones gramaticals i l'actitud lírica que pot presentar un poema i que tenen en el llibre de text.

Havia dit que prepararen la mesura d'«Els amants» i només algú ha fet la feina de casa. Inicie l'explicació dels vers (sessió 2) amb ajuda de la projecció que sempre lligem i de vegades prenen nota: tipus de vers, de com han de mesurar, quins fenòmens poden aparèixer, etc. Hi ha una tendència a copiar en detriment de

mantenir l'atenció i seguir l'explicació. Diria que, tot plegat, no facilita la comprensió. Sóc jo la que xerra sense parar dins el silenci de la classe. Amb alguna excepció, són alumnes poc conflictius però apàtics en extrem. He d'explicar fins i tot el funcionament de la graella que he donat per facilitar la mesura sil·làbica. Ja no recorden la mateixa activitat de l'any anterior.

Entre tots recordem de l'any anterior les distintes classes de rima i repartisc el full preparat perquè busquen les rimes a casa i el porten dilluns pròxim.

Després localitze en «Els amants» la mesura i els fenòmens mètrics: sinalefes, elisions, etc. En aquests moments algun alumne s'anima a intervindre. Però acaba la classe i encara no he passat llista.

Divendres, 9.22-110.12. 4t B

Falten 3 alumnes.

Pose la càmera al fons de l'aula (sessió 2) Dediquem uns minuts a la discussió sobre el temps destinat a la prova de l'exposició oral. Són pocs i, a partir d'aquest moment, en general atenen les explicacions. Recorde que han de prendre notes al quadern mentre els explico. Havia repartit el full per si l'omplien segons els aprenentatges del curs anterior, mire qui l'ha fet. Escoltem excuses de no saber quin és el poema que han de mesurar, malgrat aparega escrit el primer vers al full i siga «Els amants» el poema principal de la unitat didàctica que es troba al llibre de text. No han treballat, es distrauen amb agendes, mòbils, es tiren boles de paper, etc. Pregunte si a casa han distribuït en columnes els dos textos escoltats. Comprove els quaderns i només una alumna té la feina feta.

Amb ajuda de la projecció explico en què consisteix el joc de versificar, els tipus de vers i com es mesura. Ja no recorden ni com es separen els dígrafs, però no se n'avergonyeixen. També confonen el concepte de síl·laba tònica i la classificació de paraules en agudes, planes i esdrúixoles. Els reclame atenció perquè la majoria està totalment distreta. Es veu que és divendres.

Un alumne pensa que és difícil reconèixer com flueix la cadena fònica i torne a recordar que han de llegir la poesia en veu alta. Durant l'explicació continuen distrets perquè miren per la finestra i faig abaixar la persiana.

Tot i que només una alumna ha realitzat la mesura del poema, fem la correcció a la vista de tothom i comentem un a un els fenòmens que apareixen en el recompte sil·làbic. Una pregunta, «per què no es compten les síl·labes postòniques?» no la sé contestar. Indique la intervenció de l'accent rítmic en aquesta explicació. Una nova distracció, ara amb el mòbil, i a la primera fila. De nou es fan preguntes, que es repeteixen per manca d'atenció, ja que acaba de fer-se la mateixa uns segons abans.

En canvi, quan llegim «López Picó» al poema, alguns recorden que ja n'havien sentit parlar. És cert, perquè al desembre anàrem a la Biblioteca Valenciana per visitar una

exposició i es van fixar en el nom i en els comentaris que es van fer sobre la seua personalitat.

Demane que assenyalen els fenòmens mètrics i abans de continuar, explique tipus de rima per tal que porten fet un deure repartit en un full preparat a tal efecte. Un alumne recorda que ja vaig dir l'any passat que eliminaren, per sexista, la nomenclatura de rima femenina i la substituïren per rima plana. A continuació demane que localitzen al poema, sinalefes, elisions, etc. però ajude a trobar-les amb la lectura del text amb una elocució exagerada. No acabem la sessió perquè el temps indica el canvi d'hora.

Divendres, 12.26-13.16. 4t V

Falten 3 alumnes.

Càmera⁷⁵ al fons de l'aula. El primer que fa el grup abans de tot és demanar les notes de la prova de l'exposició oral, però encara falten alumnes per presentar-se. Comence (sessió 2) repartint el full amb l'esquema que vaig oblidar la sessió anterior i que m'ajudarà a explicar la comunicació poètica. Reclame atenció per començar la classe i que tanquen les finestres, que han obert de bat a bat.

Demane que preparen la llibreta perquè comprovaré qui ha portat la feina feta, però encara no l'han preparada segons les normes i repeteixen les mateixes preguntes sobre la seua organització, tot i que ho fan des de 1r d'ESO. Corregim exercicis pendents de la unitat anterior referits als recursos retòrics que s'empren a la publicitat.

Tracte d'explicar la comunicació poètica a partir de l'esquema i no observe dificultats en la comprensió. Segueixen l'explicació de l'enunciació aplicada a «El amants» i amb la projecció, per connectar-la amb l'experiència individual. Al llibre han d'anotar l'epígraf 'actitud lírica', que no s'hi troba, i prenen notes de les possibilitats, la persona gramatical i el to. Segons havia previst per la sessió, llig els poemes i en pregunte l'actitud lírica. Són bons estudiants, però no sempre saben quines són les persones gramaticals.

A continuació explique el vers, els tipus, les restriccions que presenta l'estructura mètrica, la mesura en català, la separació de dígrafs, etc. per omplir correctament la graella amb el poema que han de comptar.

Com que s'acaba el temps, explique els fenòmens fònics i a casa faran el còmput. Demane que porten fet de treball de casa per poder corregir.

Conclusions

- Els distints coneixements adquirits s'han de continuar recordant cada any.

---

75 Es troba a Annexos 4.2 (Sessió 2. Taller de mètrica)

Oblidaran l'any que ve, quan abandonaran l'institut, tot allò que hem fet fins ara?

- El còmput sil·làbic és una tasca bàsica que sempre crea problemes. De vegades és la interferència amb altres formes de mesura però, en general, demostra poca atenció al funcionament del codi lingüístic: síl·labes i accentuació.

Els coneixements teòrics bàsics de llengua condicionen l'aprenentatge de la literatura. En canvi, el coneixement pràctic dels textos literaris explica el funcionament del codi lingüístic.

19 febrer

Dilluns, 9.22-10.12.. 4t V

No falta cap alumne i s'asseuen correctament al lloc que tenen assignat.

He canviat la càmera de lloc, en sentit contrari al dels dies anteriors de manera que agafa frontalment un grup important de la classe i jo quede fora de camp, així com la pissarra. No obstant, s'escolta la meua veu i de vegades com deambule per l'aula.

Com és inici de setmana, pregunte què teníem per al dia d'avui i contesten que res. Havia repartit (sessió 2) un full amb una graella preparada per mesurar el poema «Els amants», del qual donava el primer vers distribuït en caselles que s'han d'omplir amb les síl·labes del metre.

Veig que porten solts els textos (sessió 1) que he repartit i marque l'ordre que ha de tenir la llibreta, amb les anotacions, els materials que proporcione i els exercicis que realitzen. Pregunte si recorden com identifiquen una poesia i si han fet el còmput. A continuació pregunte si han trobat dificultats en la mesura i diuen que sí. Revise qui ha treballat i pose notes de deures, que després puntuaré en la qualificació de l'actitud.

En la projecció⁷⁶ que he preparat observen les síl·labes, amb colors distints segons vinguen accentuades. Llig amb elocució exagerada per mostrar les síl·labes accentuades. Reclame que no copien (sobretot qui no ha treballat a casa) i que escolten la recitació. Pregunten sobre la separació dels dígrafs. Faig atenció a l'alternança entre síl·laba tònica i àtona que compon el poema. Pràcticament atén tota la classe.

Demane que òmpliguen de color la casella on recau l'accent rítmic i he d'insistir davant la resistència que tenen en abandonar el llapis pel temor a equivocar-se. Recorde que han de fer una prova de mètrica, segons hi ha indicat al pla de treball lliurat a l'inici del trimestre. A continuació revisem els fenòmens sonors, ja que

---

76 Es troba a Annexos 3.1.7

abunden sinalefes i elisions.

Explique breument la rima -classes- perquè puguen realitzar, en un full que repartisc, la classificació de paraules segons la rima i que corregirem l'endemà. Entre tota la classe realitzen un exemple d'aparellament de mots per situar-los a la casella.

Conclusions

- L'aparell teòric i els exercicis mecànics són necessaris per reconèixer determinats valors en qualsevol disciplina, però en matèria artística no són compatibles amb el gaudiment estètic. L'obligació de seguir el currículum i la necessitat de seguretat que té l'aprenent crea una dinàmica que entra en contradicció amb l'objectiu general de crear lectors.

20 febrer

Dimarts, 14.38-15.38. 4t V

Falta 1 alumna.

Situe la **càmera**⁷⁷ frontalment a l'alumnat, assegut de manera convencional, però he traslladat el punt de mira perquè la primera fila descanse del dia anterior. En bon començament, em pose davant la càmera per parlar-los a fi d'acostumar-los a la presència de la càmera, però després m'apartaré per deixar lliure la visió.

He començat pel final de la sessió que havia previst perquè pregunte sobre la cançó que han de traduir. No sé per què m'he confós, ja que es tracta del treball que els vull demanar per l'endemà i habitualment ho faig al final de la classe. Tothom protesta perquè pensa que és difícil, que tenen exàmens, i arribe a convèncer els alumnes per fer-lo mentre tornen en l'autobús de l'institut. Als pocs minuts, ja en un ambient animat, un alumne (nou per al grup) diu de portar la recitació en mp3.

En anar a corregir l'exercici de rima (sessió 3), alguna alumna l'ha trobada complicada a causa de la forma gràfica en què estan distribuïdes les paraules al full. Quan ja s'ha fet el silenci, revise el treball de casa i puntue la feina realitzada, qui no treballa o qui ho intenta. Demane voluntaris i com no ix cap alumne, fem un torn ordenat per tot l'alumnat començant pel final, ja que es tracta d'alumnes que regularment porten la feina feta. Entre tots completem les caselles i expliquem els aspectes conflictius del tipus de rima. De vegades, la primera fila saluda la càmera. A poc a poc es va completant la graella amb la intervenció de tothom, treball que sembla entretingut però fàcil d'entendre i de realitzar. De sobte apareix una rima basada en el timbre vocàlic: una rima en o oberta, que pot ser reconeguda perquè es tracta d'alumnes catalanoparlants. Acabe esmentat la pàgina on aquest aspecte de la poesia es troba al llibre de text. Ara pregunte el tipus de rima que tenen els

---

77 Es troba a Annexos 4.2 (Sessió 3. Taller de rima)

poemes de la unitat didàctica: versos blancs i versos lliures.

S'obre una digressió sobre l'enregistrament i la càmera. M'asseguren que no es creuen que em mire la cinta. Després fan l'ona mentre prepare la cinta amb les recitacions que ha preparat l'editorial.

Escoltem els poemes previstos, que els fan riure per la interpretació i el lèxic. En acabar, els demane que prenguen nota per la seua recitació, una prova oral que hauran de superar. Altres poemes són escoltats en silenci i alguns segueixen el text del llibre. Els dic que han d'anotar al quadern el títol del poema i el tipus de rima. També han de buscar al poemari un exemple de cada tipus de rima. Alguns encara no tenen el llibre de Marc Granell perquè al quiosc s'ha esgotat i tarden a fer la reposició.

Dimarts, 15.40-16.30. 4t B

Falten 2 alumnes.

Càmera frontal mirant els alumnes, que són pocs. Passe els primers set minuts de la classe tractant sobre l'intercanvi epistolar que fan amb alumnes d'Andratx, tot just iniciat. Provoca estranyesa el lèxic que aporten les cartes, de les quals, almenys reconeixen faltes d'ortografia. Parlem de les particularitats dialectals del domini lingüístic, tema estudiat el 2n trimestre.

Em costa fer silenci i reconduir la classe cap al tema que tractarem hui, que és la correcció de l'exercici sobre la rima (sessió 3) que portaven per a casa. Com d'habitual, només dues alumnes han fet el treball i per aquest motiu, els pose nota. Molts estan distrets, una conducta que arroseguen des del curs passat. Una alumna enumera tipus de rima fàcil i consonant al temps que completeu els exemples. Són poc treballadors a casa, però a l'aula no deixen de parlar sobre qualsevol tema que els propose: he de tallar, per extenses, diverses intervencions que recorden eslògans radiofònics que presenten rima, alguns els canten. He de frenar la tendència a la dispersió que sempre es produeix cada vegada que interaccione amb ells.

Altra alumna acaba la correcció. Per error, demane la traducció de les cançons i diuen que segurament ho he dit a una altra classe. Unes mostres d'impaciència: pregunten què han de fer, però acabem la correcció abans d'explicar que preparen la traducció d'una estrofa de cançó que es puga cantar. Com la classe anterior, han de portar l'estrofa original i la traducció corresponent. Es mostren molt interessats, però no volen cantar. Avise que l'exercici és difícil i done els detalls de la tasca amb els mecanismes que poden seguir per aconseguir: que cal mantenir el ritme, tot i que el més probable és que no puguin realitzar la traducció literal. Per aquest motiu poden alterar l'ordre de les paraules, fer-ne adaptacions o, inventar una nova lletra. Aquesta pràctica els sembla molt atractiva i fan la prova tot improvisant «Susanita tiene un ratón».

Inicie la classe (sessió 4) d'estrofes i poemes amb una distribució del full que hi ha preparat. Pregunte si saben què és una estrofa i tothom vol intervindre. Canvie l'orientació de la càmera perquè l'objectiu gran angular no abarca tota la classe i un alumne saluda mirant l'objectiu.

Marque la tasca que han de realitzar: buscar la definició del tipus d'estrofa que hi ha al llibre de text i que busquen un exemple al mateix llibre. Treballen en grups de tres, segons seuen a l'aula. Una alumna reconeix el haikú, que identifica com a poema xinès perquè el recorda d'una notícia que va redactar el curs passat per la revista de l'institut dins l'assignatura de Redacció i disseny de premsa.

Treballen bé en aquest tipus de tasca tan dirigit. Mentrestant, ja podem escoltar com trien les cançons que poden traduir. Els recomane que han de posar l'autor i la pàgina del poema, però que deixen per a casa el trasllat de la definició que hi figura al llibre. Hi ha un ambient sorollós perquè són incapaços de treballar sense exterioritzar-ne les idees. Demanen ajuda i passe per totes les taules. Entre ells es passen la informació. Demane que deixen de conversar i que treballen. Un alumne xiula a la manera que fan els coets, indicant que ja estem prop de falles.

Amb l'ajuda de la **projecció**⁷⁸ revisem les característiques que identifiquem a una estrofa i corregim el treball. Tothom vol intervindre, fa comentaris i preguntes que no puc contestar pel rebombori que es crea. Com acaba el temps, demane que, per a casa, busquen al poemari diferents tipus d'estrofa.

Conclusions

- Cal donar models amb una recitació poc histriònica, mesurada, per alumnes que s'inicien a la poesia. Del contrari, es crea una falsa idea lligada a l'espectacle i l'exageració.
- L'experiència personal en matèria poètica pot tenir una vida més llarga de la que suposem.

23 febrer

Divendres, 8.30-9.20. 4t A

Falten 3 alumnes. Formen grups de 3.

Càmera frontal i falla l'enregistrament. Passe llista, demane que traguin la llibreta i el llibre. Es fa el silenci, justifique faltes i comencem la classe perquè ja no esperem més. Avise que prenguen nota perquè parlarem del contingut (sessió 5) dels poemes amb l'ajuda de la projecció⁷⁹. Estan atents a la meua recitació i a la lectura dels poemes projectats. També hi ha intervencions per completar les idees que expose sobre la poesia culta, la popular i l'experimental.

---

⁷⁸ Es troba a Annexos 3.1.8

⁷⁹ Es troba a Annexos 3.1.9

Es produeix un interrupció amb l'entrada d'un alumne que arriba amb molt de retard a causa de l'autobús del centre, que ve de València.

Repartisc els fulls que han d'omplir amb les dades del poema, l'actitud i el to. Prenen notes del que explique i pregunte sobre els dubtes que tenen. Reprenem el que havia explicat dies abans sobre la persona gramatical i l'actitud lírica, però que no van anotar al llibre de text. Deixe uns minuts per omplir el full. Un alumne que havia esmentat dies abans el «Cara al sol» torna a fer-ho preguntant per l'actitud lírica. Li demane si en coneix la lletra i jo m'avance a recitar-la per identificar-ne la persona gramatical.

En silenci busquen dades per omplir les caselles de la graella. Inicie l'explicació del concepte d'isotopia i llegim els poemes. Finalment corregim el full amb el treball de hui. No tenim temps d'escoltar les músiques que hi ha preparades a l'equip de música i acabem la classe.

Divendres, 9.22-110.12. 4t B

No falta cap alumne. Formen grups de 3.

Càmera⁸⁰ frontal. Passe llista. Pregunte per la traducció o versió de la cançó que enregistraré en àudio. Demane silenci perquè un alumne canta «El mamut xicotet» entre rialles i aplaudiments de la classe, i que sembla una cançó de grup o d'escoltisme. Un alumne molt tímid ha preparat un rap, altre una altra pareguda i el felicite perquè s'ajusten a l'esquema mètric. Reconec la meua manca d'estar al dia, cosa que els fa riure. Altres reciten sense atrevir-se a cantar. No me sé ni una. Havia dit que buscaren cançons conegudes perquè les cantàrem tots i diuen que, les que han traduït, les coneixen tots ells, i com que un alumne porta la lletra en un arxiu portàtil li dic que la pose a l'ordinador i la projectarem per cantar-la. Com té una lletra molt menuda no es pot llegir bé, però observe que està en castellà ja que en el full imprés que ha lliurat ha deixat manuscrita la traducció. En resum: ha copiat d'internet la lletra però no s'ha molestat a escriure'n la traducció. Els dic que jo prepararé la lletra per projectar-la en condicions i el pròxim dia cantarem tots els fragments traduïts mentre escoltem la música de fons. L'alumne deixa còpia de l'arxiu a l'ordinador de l'aula. Els dic que estic emocionada de fer un *karaoke* a classe, però han de portar cançons que conega i puga cantar-les. Veurem si així s'animen a treballar.

A continuació acabem de corregir les estrofes del dia anterior amb l'ajuda de la projecció. No han buscat res al llibre de Marc Granell. Comence l'explicació del dia amb una **projecció**⁸¹, (sessió 5) dedicada al contingut de les composicions, amb exemples de poemes. Llig malament a March i com un alumne em recrimina, torne a recitar-la amb interrupcions per explicar lèxic i significat. Marque el contrast que

⁸⁰ Es troba a Annexos 4.2 (Sessió 4. Taller d'estrofes)

⁸¹ Es troba a Annexos 3.1.9

existeix entre les distintes formes projectades, en relació a l'estrofisme.

Explique, amb contribució de la resta de la classe, la diferència entre poesia culta i popular. Prenen notes, comenten, riuen, és un ambient receptiu. Faig esment a una música fúnebre que he escoltat als informatius i que està relacionada amb un acte militar. Explique que hi ha moments especials de la vida col·lectiva on escoltem les formes poètiques més antigues: himne, oda, sàtira, elegia, etc.

Per aquest tipus d'explicació comprove que hi ha conceptes difícils de trasmetre perquè hi ha experiències que han desaparegut: aquests alumnes no estudien religió, no saben què és la primera comunió, pregunten què significa el mot «honestidad» referit a una dona. En canvi, sí que coneixen formes populars com les nades, els goigs o les cançons de bressol. De seguida es posen a cantar i recitar. Tothom diu que coneix cançons de treball, però són anècdotes sense relació. Demane concentració per continuar. Marque la incorporació de la poesia moderna una vegada entrat al món industrial. No puc explicar més perquè fugen a un examen de matemàtiques.

Divendres, 12.26-13.16. 4t V

Falta 1 alumne. Formen grups de 3.

Càmera front a la classe. Demane concentració perquè venen sufocats d'una classe d'educació física i obren les finestres de bat a bat. Tracte un problema amb una alumna que entrega un treball amb un mes de retard: la distribució de l'escrit d'una carta en el full en blanc i que repetidament l'entrega com si fos una instància. Pregunte qui té el full on desglose les notes del trimestre, ja que està pròxima l'avaluació.

Abans de començar la classe pregunte sobre les cançons que havien de traduir i els parle del que han fet altres classes. És l'última classe de l'horari setmanal i tothom està amb ganes de festa. Com tots estaven molt il·lusionats del seu resultat, hem fet l'audició de tots el que han volgut. Tothom participa sense necessitat d'insistir i conserve algunes actuacions en àudio⁸². Un alumne ha traduït amb un company una cançó i la vol entregar en mp3, però jo insistisc en què l'han de dir en viu tot i que la mostre a la classe amb l'ús de l'ordinador. Mentre manipula l'ordinador, demane que es canten altres cançons.

Altres alumnes han superat la vergonya amb la preparació de cançons i un grup de sis persones canta *a capella* una lletra prou llarga —cadascú ha escrit una estrofa— dedicada a la forma en què faig la classe i els dic que són els millors, de moment.

Per fi escoltem l'enregistrament que han fet dos alumnes i em donen l'aparell. Ara són dues alumnes les que aporten la cançó enregistrada en una memòria mp3 i està feta amb un fons musical molt ben aconseguit, per damunt de la versió original. La

---

82 Es troba a Annexos 5.2. Produccions d'alumnes.

lletra està prou ben mesurada de manera que el resultat s'assembla a un *karaoke*. Tots escolten en silenci i admiració per la lletra. La classe d'enfront ha hagut de tancar les finestres més per l'estridència que per l'excés de volum. M'han entregat les lletres⁸³ perquè les punteu, ja que la setmana vinent és l'avaluació. Els dic que estic molt contenta i un altre grup de tres xiques s'anima a cantar una cançó amb la lletra totalment nova.

Repartisc fulls per treballar les estrofes i poemes (sessió 4). Avise que al final del llibre tenen el repertori d'estrofes i explique l'exercici, que han de realitzar en grups de 3, i que consisteix a localitzar al llibre un poema per cada tipus d'estrofa. Mostre exemples de cal·ligrames en DIN A-3 i els explique. Com hem dedicat molt de temps a les cançons, dic que copien a casa la definició de cada estrofa i que ara escriguen només el nom de l'autor i la pàgina on es troba. A casa buscaran exemples al poemari de Marc Granell, que no conté massa poemes estròfics. Treballen bé, però no deixen de parlar. Penge els cal·ligrames al suro de l'aula perquè tots els puguin admirar.

Els alumnes de primera fila no saben com amagar-se i un altre protesta quan gire l'objectiu de la càmera. Fan preguntes sobre la diferència entre quintet i quinteta, sobre el romanç, etc. Falten cinc minuts i dic de corregir, però encara no han acabat la feina. Arrepleguen perquè diuen que han d'agafar l'autobús: acabe de saber que no és l'autobús de l'institut sinó que cada divendres agafen el que va a València, ja que volen anar en grup a un centre comercial.

Conclusions

- És fonamental la predisposició del grup en admetre formes que solen reservar-les per al grup d'amics, com ara cantar. Sol ser diversió per tothom a més del bons resultats des del punt de vista de la versificació i de la implicació.
- El sistema de projecció és molt útil per seguir la lectura de poemes de manera simultània.
- La tasca que combina la cerca de dades amb l'anàlisi és molt convenient perquè fa llegir més poemes dels que llegiria un alumne en condicions de simple lectura.
- Cal actualitzar els coneixements (professorat, llibres de text) amb les formes actuals de poemes, que són percebudes encara com estranyes a la cultura occidental.

26 febrer

Dilluns, 9.22-10.12. 4t V

Falten 7 alumnes de l'optativa d'imatge perquè han anat a l'emissora de televisió valenciana, Canal 9. Altres dos alumnes han decidit de no venir a classe. Formen grups de 3 però amb agrupació diferent a l'habitual.

Càmera⁸⁴ frontal. Demane qui vol corregir. Comproven que farem classe normal però, amb tot, volen saber si quan l'altre grupet vaja a Suïssa avançaré molta matèria.

He de recordar que l'estrofa ha de rimar perquè han trobat formes que visualment s'assemblen a una estrofa però no rimen realment. En el cas contrari, recite versos de «La vaca cega» perquè reconeguen la rima amb timbre propi del dialecte oriental. Corregim amb ajuda de la **projecció**⁸⁵ perquè es visualitza millor la rima. Constate la confusió que tenen al voltant de l'estrofa i l'atribuïsc, a més de no estar familiaritzat amb la poesia, a que si la troben en algun llibre de text, aquest no sol contenir més de dos estrofes, per la qual cosa es dona una informació equivocada i es crea un concepte fals. Passem a corregir els poemes estròfics. Es percep que falta gent perquè la classe és silenciosa i acabem la feina. Hem fet el mateix amb el poemari de Marc Granell.

Inicie la **projecció**⁸⁶ (sessió 5) per explicar el contingut de les formes poètiques. He d'aclarir el significat d'algunes paraules i explicar el tema de la mort per amor. No coneixen les formes cultes, però sí les formes populars i les experimentals. Recorde l'actitud lírica i explique el to i repartisc el full per omplir amb el nom d'autors i el número de pàgina dels exemples que troben al llibre. Tot ho faig mentre repleguen perquè ha sonat la música del canvi d'hora.

Dilluns, 11.34-12.24. 4t A

Falten dos alumnes.

Càmera⁸⁷ frontal i els alumnes de davant es troben incòmodes per tenir l'objectiu massa prop. De vegades faig un canvi d'angulació.

Recorde que han de decidir el dia de la prova de mètrica i els plantege un treball de creació de poemes breus per al dia de la dona. El dijous és el dia que tindrè classe de nou amb ells però és possible que retornem tard de l'Albufera, una sortida amb alumnes de 1r, i els marque la feina per precaució.

Es tracta de celebrar el proper Vuit de Març amb poemes que òmpliguen tot el centre

84 Es troba a Annexos 4.2 (Sessió 5. Taller de composició)

85 Es troba a Annexos 3.1.8

86 Es troba a Annexos 3.1.9

87 Es troba a Annexos 4.2 (Sessió 5. Taller de composició)

i el decoren amb motius de les dones. Amb una **projecció**⁸⁸, que he preparat per aquesta ocasió «Atrapa la paraula», mostre la metodologia per rescatar versos i transformar-los en formes breus a la manera japonesa. He agafat la idea a partir de la lectura de Sunyol⁸⁹, qui fa propostes de creació a partir d'altres textos, com ara manipular poemes esporgant-los, extraient fragments breus que continguin l'expressió d'una sensació, d'una idea. La restricció consisteix en la distribució formal, tres o quatre versos curts, tipus haikú o tanka.

Segueixen les explicacions amb bastant atenció; aparentment els interessa, però guarden silenci. Intente implicar-los amb la realització de tres poemes per cadascú, en fulls de colors i que han de decidir on els mostraran. Una alumna esmenta l'àgora de l'institut, una zona de pas. L'escriuran en un full on posaran el nom de l'autor i seleccionat per l'alumne X. A continuació comencen a fer propostes sobre formes, maneres, temes etc dels poemes que han de realitzar i troben que els sembla fàcil.

Continue reprenent el punt on m'havia quedat: les composicions (sessió 5). Done el full a qui havia faltat en dies anteriors perquè puguin corregir. Només han treballat alguns alumnes i altres prenen nota de les solucions. Una vegada acabats els poemes que figuren al llibre, escoltem textos poètics (CD⁹⁰) que van seguint amb la lectura del full que repartisc. Cal identificar-ne l'actitud lírica i el to, però he posat la música sense indicar prèviament què havien de fer. Sempre done les consignes abans de repartir qualsevol full perquè hi ha la tendència general a llegir abans que no els explique res. Aquestes actituds fan sentir-me obligada a renyar-los i, en conseqüència, es trenca l'atmosfera favorable. Ara, han pensat que la música no tenia relació amb el full repartit i he parat l'aparell per indicar que el text s'ha de resseguir amb l'audició. És una música ben estranya per a ells, però identifiquen sense dificultats el to i el tipus de composició. En la recitació de Josep Piera s'agafen al ritme de la manera espontània i he d'explicar fets com l'expulsió dels moriscos. Sense cap indicació, canten acompanyant la tornada del romanç. És fàcil reconèixer l'actitud lírica, però el to és més difícil d'identificar. Les raons principals són el desconeixement de paraules, aspectes de l'amor, etc.

Interromp la classe una companya, que vol entrar amb un altre company per solucionar un problema a l'ordinador de l'aula, que vol utilitzar a continuació.

Fan percussió en la nadala amb colpets a la taula. S'animen a cantar la cançó de bressol. No podem escoltar el poema sonor que tenia previst⁹¹ perquè l'ordinador està ocupat pel tècnic de manteniment i no podem entrar a Internet. No obstant, ja repleguen perquè ha acabat el temps.

---

88 Es troba a Annexos 3.1.12

89 SUNYOL, Víctor (1992). *Màquines per escriure. Recursos per a l'animació a la creativitat escrita*. Vic: Eumo. (poesia: pàg. 141-228)

90 Es troba a Annexos 3.2.2

91 <http://www.viulapoesia.com>

Conclusions

- És convenient reservar el terme «avantguarda» pel moviment estètic i substituir-lo pel d'«experimental».
- Continuen trobant estranyes o atrevides moltes formes poètiques fruit de l'experimentació. Sense arribar a l'escàndol, l'efecte que provoquen les formes més contemporànies és el d'incredulitat si més no el d'hilaritat.
- La música, en els aspectes repetitius i de proximitat, familiaritza l'alumnat amb el gènere poètic.

27 febrer

Dimarts, 14.38-15.38. 4t V

No falta cap alumne. Formen grups de 3.

Càmera frontal i en angle per agafar el màxim del camp de visió. Pregunte sobre què havia explicat ahir, sobre com la forma es relaciona amb el contingut perquè vull resumir de cara als alumnes que faltaren el dia anterior. Demane que observen el full repartit per resumir l'actitud lírica i el to de poemes (sessió 5) amb exemples de la realitat del carrer. Mentrestant, un alumne de la primera fila estira cap a ell un full meu i es copia el que pensa que són les solucions. L'atrape i el desenganye perquè els resultats corresponen a altres exemples que no es troben al llibre i els marque en colors diferents. Malgrat tot, torna a llegir el meu full mentre explique.

Amb la **projecció**⁹² repassem l'actitud lírica i el to, tractats el dia anterior. Prenen nota en silenci. Per ells la isotopia és un mot lligat a un grup musical, però amb la lectura de poemes queda suficientment clar aquest concepte. És cert que amb la lectura emfàtica i la interacció busque el raonament de cadascú d'ells.

Comencem la correcció de les composicions i les formes poètiques amb una manca de fluïdesa, però finalment es soluciona. En general, el grup és participatiu, però només si pressione perquè ho facen. Porten feina feta però ningú vol assenyalar-se davant la resta. Curiosament, el drama que planteja «La vaca cega» no els fa llàstima, de segur que per la imatge del llibre, que presenta una vaca amb ulleres. «Li falten els cupons», diu una alumna, tot referint-se als venedors de l'ONCE. Esperen a què jo vaja informant i ells vagen prenent nota. Demane concentració i que atenguen, ja que hi ha un ambient de relax perquè fa calor i venen de dinar al menjador de l'institut. A poc a poc anem acabant la feina, però no hi ha temps per escoltar el poema sonor ni realitzar l'audició que hi ha preparada en Internet. Repartisc els fulls amb els textos musicats i només escoltem⁹³ l'himne.

---

⁹² Es troba a Annexos 3.1.9

⁹³ Es troba a Annexos 3.2.2

Dimarts, 15.40-16.30. 4t B

Falten 2 alumnes. Formen grups de 3, alguns incomplets.

Càmera frontal. Avise que dijous no vindré a classe perquè vaig d'excursió a l'Albufera amb alumnes de 1r d'ESO. Estan ben alegres ja que en tot el curs no he faltat cap dia, però vull donar-los una feina. No, no, diuen. També dic que les persones que vulguen veure al vídeo com han realitzat la prova oral anterior (exposició d'un tema extret de la lectura individual obligatòria del trimestre) faré un passe el dimecres, l'endemà, a l'hora de l'esplai de l'esmorzar a la Sala d'Usos Múltiples. Pregunten si poden assistir-hi alumnes d'altra classe.

Inicie la sessió, **no prevista en la programació inicial**, anticipant que per al pròxim 8 de març podríem preparar una activitat de creació poètica per celebrar el Dia de la Dona, amb el tema de la discriminació de les dones. Però si hi ha alguna persona que prefereix un altre tema, pot tractar-lo igualment. Escriurem poemes per imprimir-los en lletres grans en un full DIN-A4 de colors i els distribuïrem pel centre. En el llibre tenen les definicions de hai-kú i tanka, però amb la projecció⁹⁴ «Atrapa la paraula» coneixen formes traduïdes i catalanes. S'impacienten i pregunten com es fan i dic que els mostraré en japonés perquè el curs passat el vam poder llegir a la revista del centre. Segueixen atents la lectura i pregunten per la rima. Dic que no s'han de precipitar. A continuació explique la metodologia consistent, sobretot, en la lectura atenta per rescatar fragments que els agraden pel seu poder de suggeriment, preferentment en el tema de la dona. Prenen notes. Una alumna pregunta si poden fer creacions pròpies.

Demane de fer, com a mínim, tres poemes per persona, amb el nom de l'autor i del rescatador i el propose que pensen com els mostrarem a la resta de l'institut. Donen idees, però ja les madurarem.

Demane a un alumne que pose la música del mp3 del rap que va traduir i al que vaig preparar una projecció perquè tots poguem cantar la lletra. Recite el text seguint la música i es riuen molt perquè és un rap en veu de professora. Posem de nou la lletra i la música i cantem dues estrofes tots alhora. Llàstima que les estrofes no vagen seguides i ens perdem fàcilment. Acabe ràpidament perquè és un treball dolent, mal còmput d'un text que no té cap interès. Com que ni així s'animen a treballar, preferisc explicar.

Em pose a repartir fulls de poemes i estrofes, però ja els tenen. Tinc massa classes amb ritmes distints i horaris que no em faciliten recordar en quin punt he acabat una sessió, què he oblidat, etc. El cert és que la necessitat d'adaptar-me al món real i al grup em fa alterar l'ordre previst. També és cosa de l'edat, que em falta agilitat mental. Tampoc no tinc prou temps entre classe i classe a causa de la preparació del materials necessaris en cada canvi de curs, matèria, cinta de la càmera, ...

---

94 Es troba a Annexos 3.1.12

Repartisc els fulls de la sessió 4, que encara no havia portat a terme, i comence l'explicació entre un rebombori sobre què he explicat i què no. Són tècniques dilatòries que dominen aquest grup tan malfeiner. No em deixe convèncer i continue en relacionar forma i contingut amb l'explicació del to i de l'actitud lírica. De nou es crea un ambient receptiu però que s'interromp contínuament per comentaris dispersos. Intente explicar el concepte d'isotopia i de nou apareixen els Simpson. Llig poemes i van identificant-ne el to. Quan recite jo, estan més atents i potser els agrada més la poesia escoltada que llegida, ja que hi pose èmfasi per impressionar. Dedique temps a explicar referències socioculturals de la poesia de V. Andrés Estellés a fi d'interpretar les frases que esmenten el cinema.

Repartisc el full de la sessió 5 per canviar de tasca. Em queixe que no puc seguir la previsió de tractar un tema distint cada dia. Avise que després donaré el full amb les notes de l'avaluació del 2n trimestre. Per casa han de classificar les composicions i identificar-ne l'actitud lírica i el to, al lloc previst.

Impacients, vénen a la taula per les notes del trimestre i acabe la sessió.

Conclusions

- La imatge que acompanya el text literari en publicacions escolars pot banalitzar, més que aproximar, el tema de què tracta.
- Es reforça la idea de la necessitat de la recitació com a suport important de la poesia. Cal reunir un repertori de poesies que continguin els elements necessaris de sonoritat, ritme, lèxic, etc. que puguin establir un diàleg amb els sentits dels adolescents.

1 març

Dijous, 10.14-11.04. 4t B

Dijous, 14.48-15.38. 4t A

No faig classe perquè vaig d'excursió a l'Albufera amb alumnes de 1r d'ESO. Deixe indicacions al professorat de guàrdia perquè vigile i arreplegue el treball de creació poètica dedicat al Vuit de Març. No obstant, quan torne al centre, cap dels companys ha col·laborat en aquesta tasca i l'alumnat no s'ha sabut dirigir-se al professor durant la guàrdia.

2 març

Divendres, 8.30-9.20. 4t A

Falta 1 alumne. Laboratori d'Idiomes amb tres ordinadors espatllats. Situació aleatòria, cada alumne davant d'un PC, a excepció de tres casos, que formen parella.

Càmera lateral per raó del mobiliari i l'endoll. Reclame atenció per explicar què han de fer ja que al mateix moment en què s'asseuen davant l'ordinador, la pantalla els absorbeix totalment.

Avise de dos actuacions amb performances de poesia a l'IVAM perquè s'animen a anar-hi. Un alumne, A, dels que porten pendent l'assignatura, mira imatges de motos a l'ordinador mentre jo explique i comence a repartir el **full** que guia la visita al **web** i els auriculars. L'alumne B, també molt fluix, que es troba assegut al seu costat, l'imita. Un altre s'aixeca de la cadira per veure què fan. Ara ja tenen el full i els indique que es centren en determinats poemes del tema *ciència*. De la literatura catalana llegeixen David Jou, Josep Perelló, Pau Riba, i Guillem Viladot, i de la literatura universal, Sergio Alcides. En conjunt hi ha tota mena de formes poètiques.

L'alumne A continua mirant imatges en moviment de competicions de motos mentre el company ja ha entrat al web viulapoesia. Vaig marcant els passos per visitar el web i en la projecció del que faig al PC, poden seguir com portar a terme les indicacions del full. Han passat 7 minuts des de l'inici de classe i haver engegat la càmera quan ja tots estan en la pàgina d'inici. Acabe de repartir els auriculars. L'alumne A alterna el web amb les motos, que mostra als companys tot girant el monitor i els fa escoltar el so amb els auriculars. Potser obliden que la càmera està enregistrant i els tres companys continuen les bromes. Es crea un ambient general de feina, però A em pregunta què ha de fer.

Volent escriure en paper les interaccions i avise que s'han de fer sobre la pantalla i que han d'escriure les activitats i opinions demanades. Si jutgem per la presència de Pau Riba, el poema que més agrada és «Metro» perquè es riuen i es corre la veu. Un alumne de la primera fila, amb mals resultats acadèmics, navega pel Google Earth. Molts han començat per les interaccions i es comparen els encerts. Avise que no hi ha vídeo en tots els poemes. A em torna a preguntar què ha de fer i finalment obre la llibreta per prendre notes.

Demane silenci perquè el soroll comença a ser alt. Canvie la càmera d'ubicació i recorde què demane com a producte final. Una pregunten en quina llengua parla Sergio Alcides i d'altres voldrien vídeo en tots els poemes. Varie el punt de vista de la càmera. Un alumne pregunta si poden fer un poema que no els havia dit: «Les mans», de Pau Riba. Canvie de nou la ubicació de la càmera. Davant dubtes sobre lèxic neuronal, explique exercicis de coordinació motora per saber si hi ha lesions cerebrals i els porten a la pràctica. Sona la música i els sorprén que haja acabat el temps. Demane que deixen el PC amb la pàgina principal del web i els auriculars al seu costat, perquè a continuació entrarà un altre grup. Indique que qui vulga que acabe a casa els exercicis, però preferisc que els entreguen ara. No ho fa ningú.

Divendres, 9.22-110.12. 4t B

Falta 1 alumne. Laboratori d'idiomes amb tres ordinadors espatllats. Situació aleatòria, cada alumne davant d'un PC, a excepció de dos casos, que formen parella.

Càmera⁹⁵ lateral per raó del mobiliari i l'endoll. És un grup que presenta resistències a qualsevol aprenentatge i ara mateix costa fer que un alumne treballi sol a l'ordinador.

Pregunte sobre el treball encomanat pel dia anterior, elaborar haikús, mentre estava d'excursió. Avise que al final han de lliurar un full amb el treball realitzat i que no podem deixar córrer el temps. Repartisc el **full** i els propose el tema de l'*amor* i uns poemes concrets. De la literatura catalana llegeixen Joan Brossa, Carles Camps, M. Mercè Marçal i Joan Salvat-Papasseit, i de la literatura universal, un anònim africà, José Jorge Letria i Marcelino Freire. En conjunt hi ha poesia de tota mena de formes.

Mostre en projecció el funcionament del **web** viulapoesia, però hi ha dificultat en què atenguen, ja que tenen la possibilitat de navegar per altres web. He de llegir en veu alta el full que he lliurat perquè entenguin què han de fer i reclame que miren la pantalla per entendre les explicacions. Davant la pantalla de l'ordinador tenen tendència a tancar les orelles i ara es pregunten si entenen què han de fer. Avise que tenen a l'aula dos diccionaris disponibles. També recomane dos actuacions-performance de poesia a l'IVAM perquè s'animen a anar-hi.

S'avisen els uns als altres perquè miren uns poemes que els resulten cridaners. Els estranya que no hi haja la possibilitat de veure un vídeo a totes les poesies i els he de recordar que els morts, com Salvat-Papasseit no poden recitar. Torne a insistir que han de lliurar un full amb les contestacions. Com es produeixen risos en veure els poemes visuals, reclame concentració i que contesten les preguntes del full. Com canvie la posició de la càmera per agafar de costat una filera d'ordinadors, els alumnes més pròxims a la càmera es posen a escriure i comenten que troben «rars» els poemes.

Recorde que no es pot utilitzar Internet per mirar altres web sites. Els navegadors al·ludits em demanen treballar en grup i els dic que poden mirar junts l'ordinador, però que han d'escriure cadascú el seu full perquè cadascú té gustos diferents i opinions distintes sobre el mateix poema. He de plantejar aquest treball com una prova i dic que si volen treballar en parella, dividiré per dos la nota. A continuació pregunten si és necessari entregar les contestacions en acabar la classe.

Veuen que han passat massa temps en tertúlia i tornen a insistir, que poden acabar la feina a casa. Els avise que poden acabar la feina hui a la biblioteca, on hi ha dos ordinadors i la bibliotecària té indicacions de deixar-los entrar en Internet, si és per fer aquest treball. Finalment explique que qui entregue hui el full contestat tindrà millor nota, ja que s'intenta que la feina s'acabi el mateix dia que es comença, però al grup sempre apareix una tàctica dilatòria. Com el que m'interessa és que treballen, puguen ser autònoms i que en qualsevol moment entren de nou al web, espere al final de la classe per dir que podran acabar-lo a casa.

Mentrestant, a la fila que està sent enregistrada, predomina l'actitud de mirar la

---

⁹⁵ Es troba a Annexos 4.2. (Sessió 6. Recursos sonors)

pantalla sense el menor interès. Només veiem els dos alumnes del primer pla en actitud d'escriure, tot i que sembla que estan dissimulant. Altres volen que els conteste les preguntes de les activitats del poema que estan llegint.

Alguns comencen a treballar per les interaccions. Altres pregunten per un lèxic elemental. Ara veuen que s'acaba el temps i treballen en silenci. Ja mateix faig una de les interaccions que consisteix a fer un poema amb lletres, pel que em pregunten què he volgut dir amb ell. Sona la música que indica el canvi d'hora i acabem la classe sense que ningú entregue la feina. Al final del matí, dues alumnes m'entreguen el treball que han acabat a la biblioteca durant l'hora de l'esplai.

Divendres, 12.26-13.16. 4t V

No falta cap alumne. Formen grups de 3.

Càmera frontal al conjunt de la classe, que està inquieta perquè hui a l'última hora de divendres s'afegeix que fan la primera mascletà de falles i volen agafar el transport públic (no el de l'institut) per veure-la. Havia repartit els textos (sessió 5) per seguir l'audició⁹⁶ dels poemes, cosa que fan els que no estan junt les finestres obertes, d'on entra soroll d'altres classes. Entre tota la classe reconeixem les dades que demane i molts dels que estan distrets acaben atenent. Analitzem llenguatge de Turmeda i quan pregunte afirmen tot dient «hoc». La recitació de Piera els ha invitat a acompanyar-lo, i de forma espontània han dit el text amb el mateix ritme de salmòdia. Alguns han exterioritzat unes rialletes per l'entonació dramàtica, però saben reconèixer el dolor mostrat per l'elegia. Després ja riuen obertament perquè reconeixen el to picant de «No puc dormir soleta», cançó que acompanyen cantant i aplaudeixen al final dient que «aquesta és bona». Es produeix una competència entre alumnes per qui va primer a buscar al diccionari el significat de «lassa». Es mostren divertits, però avisen que ja és l'hora d'acabar. Dic que les següents peces les escoltarem totes seguides abans de finalitzar la classe. Escolten atentament i segueixen el ritme. A l'inici prenen notes però abans del final de l'audició ja pleguen per abandonar la classe ràpidament.

Conclusions

- Als docents ens cal una formació per gestionar l'aula amb ordinadors perquè la por que crea el desconeixement, frena l'ús entre matèries no específicament relacionades amb la informàtica.
- Internet ja és una tecnologia domèstica i l'alumnat es llança a navegar abans d'esperar què s'ha de fer. Aquests coneixements són aprofitats per realitzar altres tasques i navegar per altres oceans d'interès particular sense que el professorat se n'assabente.

---

⁹⁶ Es troba a Annexos 3.2.2

- La facilitat d'accedir a un tipus de poesia que agrada propicia que l'alumne pugui aprofundir-ne o ampliar-ne les lectures.
- Calen models de recitació, com ara la salmòdia, que convidi a recitar i memoritzar textos.
- Les interaccions en pantalla han de ser lúdiques i globalitzadores, però també han d'existir activitats del mateix format en l'aproximació a cada poema.

---

5 març

Dilluns, 9.22-10.12. 4t V

Falten 6 alumnes que són a Suïssa. Laboratori d'idiomes amb tres ordinadors espatllats. Situació aleatòria, cada alumne davant d'un PC, a excepció de dos casos, que formen parella i comparteixen auriculars.

Per distracció, he engegat la **càmera**⁹⁷ quan ja estan asseguts. Es deu als distints fronts que he hagut de cobrir: indicar el procediment de treball amb el web i demanar de fer els poemes per celebrar el Vuit de Març. Malgrat les protestes, pense deixar la càmera fixa davant d'un grup no massa aplicat però és el més nombrós. En general, el grup és treballador i com falten alumnes perquè estan a Suïssa, és menor el soroll ambiental i es poden escoltar les converses. Mentre funciona la càmera puc evolucionar per l'aula i resoldre dubtes.

Per aquest grup he escollit del **web** poemes concrets del tema del *compromís social* perquè hi ha bastants alumnes amb preocupacions pel món actual i alguns són d'assistència fidel a les manifestacions. De la literatura catalana llegeixen Marc Granell, Josep Palau i Fabre, Xavier Sabater i Salvador Espriu, i de la literatura universal, Kunwar Narain, Ewa Lipska i Marcelino Freire. En conjunt hi ha prou diversitat formal.

És general que s'escolte com acompanyen la recitació de Sabater amb la veu pròpia. També s'intercanvien opinions entre alumnes que no comparteixen ordinador. Malgrat haver estat explicat, un alumne pregunta a altre com pot veure les recitacions. És clar que davant un ordinador no escolten ningú altre ni llegeixen el **full** que tenen a les mans. De bona hora pregunten si poden acabar la feina a casa. Explique que són moltes activitats i totes no es poden fer i que, només si queda alguna per finalitzar, poden acabar la feina a l'ordinador de la biblioteca i entregar el full més tard. Insistisc en què no han de fer totes les activitats. Davant el desconeixement del lèxic, deixo a disposició del grup un parell de diccionaris que tenim al Laboratori.

Demanen que canvie l'orientació de la càmera perquè es senten observades, però els dic que vull saber de què parlen i què opinen. A. mira la càmera mentre repeteix

---

⁹⁷ Es troba a Annexos 4.2.

la recitació d'un altre poema. N. vol triar poemes que tracten el tema de les dones i no escolta l'A. Encara més, li recorda qua es tracta de fer el mateix que la traducció d'una cançó. Copien versos de «Les ciutats» de Marc Granell, cosa que no havia demanat, per passar-los després a net i els reciten amb entonació que vol indicar misteri. Veiem els altres alumnes comentar entre ells mentre miren la pantalla o escriuen. A una pregunta seua es comprova que no han entés correctament la tasca a fer i han barrejat les dues activitats —web i poemes pel Vuit de Març—. Ara llegeixen el protocol i es decideixen a seguir les indicacions pas a pas.

Augmenta el soroll a l'aula i demane silenci. Reclame que contesten l'última pregunta que tracta de l'opinió individual sobre l'experiència al web.

Sona la música del canvi d'hora i una alumna demana més temps a casa per acabar la feina, però la finalitzarà a l'hora del pati, a la biblioteca.

Conclusions

- La redundància d'una explicació oral i tenir-la també per escrit no és suficient. Malgrat la insistència, repeteixen les mateixes preguntes sobre qualsevol cosa que s'haja explicat segons abans.
- És molt convenient escoltar la recitació dels poemes escrits, tot i que no siguen dits per l'autor.

6 març

Dimarts, 14.38-15.38. 4t V

Falten 6 alumnes que són a Suïssa. Formen grups de 3.

Càmera⁹⁸ frontal. Demane que passen cap enavant perquè hi ha espais buits a causa del viatge. Passe llista i replegue **poemes**⁹⁹. Com he tingut protestes per la falta de temps del dia anterior, crec convenient insistir que no era necessari fer totes les activitats del web, sinó les que donara temps. Val a dir que algunes consistien a elaborar textos. El que demane és sobretot una reflexió sobre el que han fet i l'objectiu és conèixer què han escollit d'entre les possibilitats perquè donen pistes sobre què els agrada.

Plantege que cal fer la prova i la recitació abans de falles. Fins ara, no volia carregar-los de feina ja que han passat una època amb abundància d'exàmens perquè tothom els posa abans de l'avaluació. Però ara només estan pensant en les festes. Faig alguna recomanació però ho deixaré escrit al suro que tenim a l'aula. Explique en què consistirà la prova, en aplicar tot allò que hem après al llibre de Marc Granell perquè l'haurem de portar. Ja no recorden que des de l'inici del trimestre havien de

⁹⁸ Es troba a Annexos 4.2 (Sessió 6. Recursos sonors)

⁹⁹ Es troba a Annexos 5.2. Produccions d'alumnes.

realitzar un conjunt de proves. Entre tots busquem les dates i intente convèncer-los de la conveniència de realitzar-los abans de festes.

Explique els recursos retòrics de la sessió 6, inclosos al llibre de text, amb l'ajuda de la projecció¹⁰⁰. Després repartisc el full amb els textos dels poemes que escoltarem a continuació perquè intente que recorden els recursos ja vistos: l'al·literació i l'onomatopeia. Escoltem el CD¹⁰¹ mentre llegeixen el poema i per la cara que fan que sembla els agrada. En canvi, diuen: «Un poquet rar». Demane pel tema i pensen que és el circ, pel que he de guiar la interpretació. Qui deia «No m'agrada», ara diu «Sí, està bé». Una alumna veu una alusió als nazis en la frase de Salvat-Papasseit «escopi a la closca pelada dels cretins».

Remarque la capacitat evocadora que té la poesia on l'experiència personal porta a la interpretació individual. Pose en relació la forma de recitar un text amb tipografia diversa amb el treball preparatiu que han de fer amb la seua recitació.

Celebren amb rialles el poema sonor¹⁰². Falten els referents d'algunes marques, que he d'explicar. Hi ha alumnes que han desenvolupat un pensament crític i reconeixen el significat del poema.

Finalitze amb les figures que afecten la sintaxi, però sense la projecció que tenia preparada. Replegue els fulls amb els textos poètics perquè els vull tornar a utilitzar. Demane que busquen les figures al poemari i al dossier publicitari. Acabem la sessió.

Dimarts, 15.40-16.30. 4t B

Falta 1 alumne. Formen grups de 3.

Càmera frontal a la què no fan cas els alumnes segons ens indica el soroll ambiental i el desordre creixent que va augmentat l'acústica de l'aula. És l'última classe del dia i demane a una alumna que repartisca punts de lectura commemoratius del dia de la dona. També estan lliurant algunes cartes per ser corregides abans d'enviar-les a Andratx. Demane que segueixen d'una vegada. Jo continue tornant escrits lliurats amb retard. Un alumne pregunta si algú ha rebut contestació a les reclamacions enviades anteriorment i jo recomane que, qui haja escrit al director de l'institut, que li recorde que espera notícies. Passe llista i avise que l'endemà és la prova per alumnes que porten l'assignatura pendent i em queixe que ningú assistira a la visió de la cinta sobre l'exposició oral el dia concertat.

S'inicia una discussió sobre els dies que s'han de realitzar la prova i la recitació. El problema es crea perquè arriben les festes de falles i es trenca la dinàmica. Un exemple n'és el que, tot i tenir el pla de treball del trimestre, mostres estranyesa perquè han de fer una prova. Intente fer silenci i explique el sentit de la visita al web

100 Es troba a Annexos 3.1.10

101 Es troba a Annexos 3.2.3

102 <http://www.viulapoesia.com>

perquè, a excepció de les dues alumnes que d'habitual treballen, ningú no ha lliurat el resultat de les contestacions a l'itinerari que se'ls havia indicat sobre el tema amorós que es va realitzar el divendres passat.

Sobre els poemes només hi ha les aportacions, sempre puntuals, de les dues alumnes. Un alumne poc treballador presenta uns haikús extrets d'un web però els autors són japonesos i la traducció és en castellà. No ha seguit les indicacions d'extracció de versos després d'una atenta lectura.

Continue explicant què han de fer per practicar de cara a la prova, que es realitza amb el poemari i faig recomanacions per la recitació. Finalment acordem el dia del recital i deixem la prova per després de falles.

Comence a explicar 18 minuts després d'engegar la càmera per tractar els recursos retòrics (sessió 6) que diuen que no estudien des de primària. Evidentment no tenen cap gana de fer memòria del que van fer l'any passat. Demane que preparen llibre i llibreta perquè observe que no ho han fet. Altre moment de digressió i reprenc l'explicació als 23 minuts d'inici de la classe.

Explique breument els recursos sonors a partir del full que conté els poemes i de l'audició¹⁰³ simultània. A la fi de la «Marxa nupcial» aplaudeixen de manera espontània, però després costa que arriben a reconèixer el tema i un motiu important n'és el desconeixement del lèxic. Ara parlen d'un anunci televisiu, tractat en la unitat de la publicitat, on es mostren clarament les referències sexuals —galletes marca Príncipe—. Les simbologies iconogràfiques en referència al sexe ja no els semblen tan evidents.

Escolten amb rialles els poema sonor i finalment aplaudeixen. Intente que extraguen el tema, però com no callen perquè repeteixen mots del poema de Sabater i s'acaba el temps, amence per donar per explicat allò que no he pogut fer. Sintetize i no explique les figures que afecten la sintaxi. Una alumna que no para de repetir que s'ha acabat la classe encara que no haja sonat la música, s'alça de la cadira per abandonar l'aula alhora que es queixa. Com no vull enfadar-me, avise que done per explicades les figures i que estan al llibre de text.

Conclusions

- Comprovem que és certa la «utilitat » de la poesia en l'adquisició de vocabulari.
- Les accions explícites de l'actualitat han substituït les simbòliques a què estàvem familiaritzats les generacions anteriors.
- La comprensió dels significats contribueix al gaudiment, fins i tot en allò que, d'entrada, no agrada.

8 març

Dijous, 10.14-11.04. 4t B

Falta 1 alumne. Formen grups de 3.

Càmera¹⁰⁴ frontal als alumnes en l'ambient desmotivats de sempre. Reclame les contestacions al web, que mai acaben d'entregar. Explique que es tracta d'una investigació i que es proposen molts poemes per saber quines són les seues preferències i sobretot quin és el seu pensament. Comuniqui que ja tinc corregits els exàmens de pendents del dia anterior, una prova ben fàcil. Torne les cartes corregides per enviar-les a Andratx.

Demane que miren la llibreta perquè anem a continuar l'explicació de les figures retòriques. Una alumna interromp per preguntar sobre treballs de qui porta l'assignatura de 3r pendent. Em queixe dels mal resultats i de la dinàmica d'ajornar la feina, ja que es decideix fer la prova després de falles.

Faig recordar els recursos sonors explicats a la sessió 6, i que ningú és capaç de contestar. Avise que serà precisament el contingut de la prova i enumere els ítems que hi seran en referència al poemari. Recomane que també s'han d'entrenar en aquesta matèria i ho dic perquè he interromput una conversa seua sobre plans que estan fent: eixir a córrer.

Inicie l'explicació de figures (sessió 7) relacionades amb la lògica del discurs i de pensament amb l'ajuda de la **projecció**¹⁰⁵ i el dossier publicitari que conserven. Un alumne es distreu amb la calculadora, altres fusen en les carpetes, es concentren en el full, etc. Com no deixen de mirar per la finestra a la classe d'enfront i arriben a saludar-se, acabe per baixar la persiana. Protestes.

Explique a la pissarra. Demane un poc d'atenció perquè ja és el final. En posar una comparació ja estudiada, pregunte qui és el nostre millor poeta, però tarden a contestar qui és Ausiàs March. Inútil intent de distracció i reprenc l'explicació del procés de metaforització. Els agraden els anuncis, segurament per la fotografia o simplement per la cultura de massa que posseeixen. Troben alguna dificultat en la interpretació de la sinècdoque. Demane que busquen al poemari de Marc Granell les figures que acabe d'explicar.

Avise que al suro he deixat indicats els passos que han de seguir per preparar el recital.

Dijous, 14.48-15.38. 4t A

No falta cap alumne. Formen grups de 3.

Càmera frontal als alumnes en ambient calmat. Hi ha dos alumnes que no han seguit

¹⁰⁴ Es troba a Annexos 4.2 (Sessió 7. Figures contra la lògica del discurs i de significat)

¹⁰⁵ Es troba a Annexos 3.1.10

els passos per fer el poema¹⁰⁶ i han entrat en internet en castellà. A més, han traduït malament versos de Bécquer i amb faltes d'ortografia. Els dic que es tracta d'anar a la biblioteca i llegir poesia per trobar les que més agraden. Una alumna entrega uns haikús en brut i vol portar-los impresos per unir-los al mural¹⁰⁷ del Vuit de Març.

Una alumna pregunta pels exàmens de pendants i faig el comentari oportú. Un alumne s'apropa a la taula per lliurar un nou esberrany d'uns haikús perquè abans va traduir del castellà. Ara extrau tres fragments narratius del llibre de Granell i dic que cal buscar i treballar més, que calen versos que tracten sensacions i no històries.

Un professor interromp la classe per repartir un full sobre una sortida del grup-classe i em costa reprendre l'atenció.

Valore l'esforç de dues alumnes per les interessants aportacions poètiques i recomane que no entren a Internet si no és a una font fiable, com ara la de Viulapoesia.

Reprenc l'explicació de les figures retòriques i recordem les que havíem vist el darrer dia (fonètica i sintaxi). Serveix d'excusa per indicar els passos (ja coneguts d'altres ocasions) a seguir en la preparació de la recitació i que s'exposen al suro de l'aula. Podran tenir el llibre davant per si es queden en blanc. Mostre entonacions distintes d'un mateix sintagma per convèncer-los que cal fer provatures abans de decidir el to de la recitació.

No funciona el canó per la projecció i explique (sessió 7) a partir del llibre i els anuncis publicitaris que tots tenim. Segueixen en silenci fins una nova interrupció meua perquè l'alumne de la traducció, està dibuixant amb un compàs i el recrimine.

Mentre explique fan activitats diverses: escriure, mirar al del costat, copiar del suro, preparen la recitació, etc. Mantenen un silenci general amb alguna interrupció per intervindre, preguntar, contestar, etc. i quan ho fan són paraules soltes i en veu massa baixa. Sense dubte, la càmera influeix.

Demane que miren la pissarra on faré un esquema sense esborrar el mural de «Recital de poesia» que ha dibuixat per un altre curs. Un alumne ajuda a entendre a altre que no acaba de veure la progressió que té lloc entre la comparació i la metàfora. Demane també que anoten les figures als anuncis publicitaris. Acabe d'explicar just amb la música que indica el final de la classe, així que la feina de buscar els exemples al poemari, la faran a casa.

Conclusions

- Hi ha dificultat en discriminar la sensació de l'anècdota. A la falta de maduresa s'afegeix el predomini de distraccions —integrades en la tecnologia digital— basades en multiplicar les accions en detriment de l'anàlisi.

---

¹⁰⁶ Es troba a Annexos 3.1.12

¹⁰⁷ Es troba a Annexos 5.2. Produccions d'alumnes.

- Internet ha ocupat el lloc de la biblioteca en la cerca de textos literaris. Es sumen els motius: accessibilitat, llei del mínim esforç, etc.
- Escoltar bones recitacions ajuda a concentrar l'atenció, fixar-se en les emocions que s'interpreten, a fer de la poesia una activitat atractiva digna d'imitar.

9 març

Divendres, 8.30-9.20. 4t A

Falta 1 alumne. Recital.

Càmera¹⁰⁸ mirant la pissarra decorada per una alumna de 3r, done instruccions de com han de presentar la recitació (sessió 9). Com hi ha protestes, l'ordre de recitació es fa en cremallera, tot alternant l'inici i el final de l'ordre alfabètic del llistat d'alumnes. Jo em situe asseguda entre l'alumnat, junt la càmera i de vegades done indicacions per al recitador i el públic. Malgrat estar avisats de recitar de memòria, porten el llibre i llegeixen el poema. El resultat és millor que l'any anterior, amb un mateix tipus de recital. Han superat les vergonyes del primer trimestre d'aquest curs en parlar davant la classe, però no reciten bé. No recorden ja les recitacions que havien escoltat fa algunes sessions. Sempre aplaudeixen. Una alumna intenta portar a la pràctica la indicació de mirar el públic i no para de girar el cap d'un costat a l'altre. Un altre alumne intenta imitar l'Ovidi Montllor i emfatitza algunes paraules que són final de vers. Quan un alumne dramatitza, als altres els entren ganes de riure. En un altre cas, es burlen per la fonètica d'un alumne immigrant. Tenim temps i demane a un alumne la repetició però ara amb ritme pausat i vocalitzant. Qui considera que la pot millorar, repeteix la recitació.

Com hem acabat més prompte del que havia previst, propose la realització de l'antologia¹⁰⁹ (sessió 8) i repartisc la guia que he preparat a cada grup de treball. Explique que tots els treballs s'han d'exposar amb motiu de les Jornades de la Biblioteca. Vaig distribuïnt els grups per l'aula i deixo fixa la càmera junt un grup a fi d'enregistrar-ne els comentaris.

Demane silenci per explicar la manera de selecció i de creació. Demane que diguen quantes poesies haurien d'aplegar de forma individual i una alumna proposa que estiga el poema que cadascú ha seleccionat per la recitació. Han de seleccionar tres poemes cadascú per obtenir un mínim de pàgines per l'antologia. De seguida es posen a treballar i proporcione la idea de preparar un llibre-disc amb les recitacions enregistrades.

Torne a canviar l'orientació de la càmera. El grup inicia la selecció pensant en cartolina de diferents colors que organitzen el contingut. En cada pàgina enganxaran

---

¹⁰⁸ Es troba a Annexos 4.2 (Sessió 9. Recital)

¹⁰⁹ Es troba a Annexos 4.2 (Sessió 8. Antologia)

el poema imprès sobre paper blanc i hi posaran collages que tinguen a veure amb el poema. Tres colors, un per cada poema. Cadascú partirà del poema que han recitat i n'escolliran dos més. Després parlen de disfresses.

Es fa un ambient sorollós perquè hi ha discussió entre els membres dels grups. Jo evolucione entre els quatre grups i pregunte com han seleccionat els poemes. Els mostre antologies realitzades en cursos anteriors. De tant en tant he de fer rellegir les instruccions escrites que he repartit per contestar alguna de les preguntes que em fan.

Canvie l'orientació de la càmera cap un altre grup a qui vaig a preguntar i els mostre altres antologies. Em pregunten per l'exercici del web, per si el qualifique. Acaba la classe.

Divendres, 9.22-110.12. 4t B

Falta 1 alumne. Formen grups de 3.

Càmera frontal. Com sempre, costa d'arrencar la classe perquè hi ha treballs pendents d'entrega. Demane fer memòria sobre les figures retòriques que hem explicar perquè anem a corregir les que han trobat al poemari (sessió 7). Pregunte qui ha portat la feina feta i només una alumna col·labora en la identificació d'al·literacions. Interromp la classe un alumne que entra demanant una cadira. A continuació faig que guarden els llibres de matemàtiques ja que estem a l'aula de literatura, així com fulls d'altra matèria o papers plegats. M'entretinc explicant el significat de guardar i remarque que han de guardar tot allò que els distreu. Justifique faltes. Continue demanant col·laboració. Canvie d'ubicació la càmera. L'alumna anterior identifica paral·lelismes, personificacions. Jo n'afegisc exemples. Dos alumnes intercanvien nota de paper.

Avise que estem fent exercicis preparatoris a la prova puntuable i una alumna ha buscat i trobat prou figures retòriques. Altres alumnes proposen d'altres figures que han trobat. Recrimine a un alumne que no trebal·le i que, en canvi, proteste. Com no han trobat metàfores, vaig indicant-ne alguna extreta del poemari, però no fan cas i em queixe de la seua conducta. Indique la pàgina on hi ha una figura concreta (metonímia, hipèrbole) a fi que la troben, però ningú ho fa. Canvie d'activitat i els propose de fer una antologia en grup (sessió 8) a partir del poemari.

Es tracta de recuperar els grups existents al 1r trimestre i els organitze fent-los canviar de lloc a l'aula. Proporcione la guia de treball mentre indique que han de seleccionar tres poemes per persona per fer les antologies que finalment s'exposaran a les Jornades de la Biblioteca. Ara han d'acordar la selecció, el tema, el tractament, el títol significatiu, etc. i quan ja han iniciat la feina els proporcione models de cursos anteriors.

Fixe la càmera mirant un grup per escoltar els raonaments que segueixen per arribar

a acords en referència a l'antologia mentre vaig assistint a resoldre dubtes dels tres grups que s'han format. Fullegen els treballs i s'interessen pels autors.

Amb un grup comente la manifestació del dia anterior. Em mostren una senyera de la ciutat de València que troben al final d'una antologia i s'estranyen quan dic que jo no censure el treball que fan de manera creativa. Vaig pels distints grups demanant què han decidit fer. Una alumna ja s'interessa per iniciar la selecció i la segueix un altre membre del grup. De seguida, una altra proposa estructurar la plaquette amb fulls de colors. Parlen mentre comencen a fullejar el poemari. Parlen de temes privats, tot i que saben de la càmera està enregistrant i pregunten per l'examen de pendants. Finalment elaboren el llistat del poemes que formaran l'antologia. Pleguen perquè ha acabat la classe.

Divendres, 12.26-13.16. 4t V

Falten els 7 alumnes que són a Suïssa. Formen grups de 3.

Càmera frontal, mirant un grup, que es resisteix a ser enregistrat. A la primera fila he fet seure alumnes poc treballadors a fi de vigilar-los i que no obstant, es distrauen dibuixant. A la darrera fila, també un alumne fa la seua, com sempre.

Reprenç l'explicació de fa uns dies (sessió 6) per preguntar les figures retòriques que han trobat a casa entre els poemes de Marc Granell. Han treballat de forma correcta i jo complete les seues troballes. Pregunten quin és el llibre de lectura obligada del 3r trimestre.

Explique les figures (sessió 7) amb ajuda de la **projecció**¹¹⁰ i la pissarra. Estan tranquils tot i que estan preparats per escapar del centre a tota velocitat i assistir a la mascletà que es dispararà a València. Explique breument qui era Freud abans de llegir l'exemple «és quan dormo que hi veig clar». Un alumne el reconeix en el títol d'una novel·la d'Isabel-Clara Simó. Relacione la seua pròpia experiència d'estudi amb l'atenció de la majoria d'alumnes, que col·laboren en les interpretacions. Altres juguen, dibuixen o miren el poemari, absents a l'explicació. Per explicar el procés de metaforització, pose l'exemple que habitualment faig servir perquè m'assegure la seua atenció. Quan escolten un vers d'Ausiàs March diuen que els «sona». De forma amable, reclame l'atenció dels alumnes distrets. Reaccionen divertits a l'explicació de la metonímia i la sinèdoque, pel que pense que són figures noves per ells. La publicitat fa atendre a qui està distret, així com el provoca a fer-ne comentaris relacionats amb les figures. No acabe d'explicar la metàfora perquè fugen a l'autobús de línia. Demane que esperen i no fan cas cas. Els dic que l'estudien i que pregunten dubtes la setmana pròxima, dia que faran recitació.

---

110 Es troba a Annexos 3.1.10

Conclusions

- Cal dedicar una major atenció a l'expressió oral i la poesia n'és una bona pràctica perquè es tracta de textos no espontanis i per tant, el parlant en té un control més senzill.
- Hem de fer rutinàries les pràctiques d'observació d'enregistraments propis o d'altri. D'aquesta manera es pot percebre la velocitat en què es recita, l'ús de la veu, actitud respecte el poema i l'actitud respecte l'auditori.
- La realització d'una antologia és un bon recurs per intercanviar tant idees com habilitats i projectar-les al grup.

12 març

Dilluns, 9.22-10.12. 4t V

Falta un alumne. Formen grups de 3.

La **càmera**¹¹¹ al final de la classe, on jo també em situe perquè es fa el recital (sessió 9) i l'alumne recita des del lloc on sóc habitualment. Van passant un per un segons l'ordre de llista i de forma àgil, de manera que no cal fer les dues sessions que tenia previstes. Demane de no aplaudir per evitar perdre temps perquè són prou alumnes i genera desconcentració ja que el temps d'aplaudiments és superior al de recitació. Observe que han triat poemes curts, malgrat les meues recomanacions, ja que necessiten un nombre mínim de versos per trobar el temps necessari i acomodar el discurs a la situació real. No han seguit les indicacions i reciten els poemes en un tres i no res, sense haver tingut matèria necessària per la recitació i l'avaluació posterior. Crec que la pròxima vegada demanaré un nombre mínim de versos i, si cal, hauran de recitar dos poemes o més. L'auditori està atent i en silenci, però alguns repassen el seu text en els últims minuts, amb clares repercussions en l'ambient de l'auditori, que no aconsegueix la funció d'espectador atent.

Ha estat tot tan ràpid que el temps sobrant el dediquem a explicar la figura de la metàfora i a repassar el recompte sil·làbic, a instàncies de l'alumnat, que s'examinarà l'endemà.

Dilluns, 11.34-12.24. 4t A

No falta cap alumne. Formen grups de 3.

No s'ha enregistrat la sessió. Els alumnes realitzen una prova individual d'anàlisi poètica amb el poemari que hem llegit. També han de lliurar el quadern de treball perquè el qualifiqui.

---

111 Es troba a Annexos 4.2. (Sessió 9. Recital)

Conclusions

- La recitació provoca inicialment moltes resistències que després es transformen en entusiasme. Aquesta actitud connecta amb els models televisius, on les demostracions i els aplaudiments s'han convertit en espectacle.
- És difícil convèncer l'alumnat de la validesa d'una recitació per obtenir resultats de cara a l'avaluació. Consideren que s'esforcen molt i reclamen una qualificació més alta. D'altra banda continuen exigint l'examen escrit que segueix majoritàriament la resta de professorat.

13 març

Dimarts, 14.38-15.38. 4t V

No falta cap alumne. Formen grups de 3.

No s'ha enregistrat la sessió. Com ahir, he preparat per als alumnes una prova d'anàlisi poètica amb el poemari i també demane el lliurament del quadern de treball per poder-lo qualificar.

Dimarts, 15.40-16.30. 4t B

Falten 2 alumnes. Formen grups de 3.

La càmera al final de la classe, on jo també em situe perquè es fa el recital (sessió 9) i l'alumne recita des del lloc on sóc habitualment. Van passant un per un segons l'ordre de llista i tot i haver dit que no es tractava d'un espectacle, no deixen d'aplaudir, de reclamar l'aplaudiment, de fer comentaris. Deixe fer perquè és un grup mal treballador i potser augmente l'autoestima amb aquesta activitat i estudien una mica més per la prova que han ajornat per després de falles. Quatre alumnes llegeixen directament el poema, manifestant que no l'han preparat i altra ha de donar una ullada al poemari perquè ha oblidat el que anava a dir.

Conclusions

- Constate les apreciacions que vaig exposar ahir amb algunes matisacions. Les expectatives de l'alumnat són bàsiques a l'hora de proposar qualsevol activitat i amb el grup poc treballador he vist que la resposta és irregular, en funció de les distintes circumstàncies o influències que haja tingut.

5.2.3.2. Conclusions parcials

L'experiència realitzada el curs passat amb la pràctica totalitat del mateix alumnat permetia avançar alguns dels resultats que ara enumerem. Tot i que esperàvem introduir canvis en la recepció i pràctica del text poètic, la realitat mostra la dificultat de generar-los quan treballem en solitari, almenys amb la velocitat desitjada. El procés re-constructiu de la programació que realitzem al Departament mostra ben a les clares la insuficiència del sistema, ja que no sempre es detecten els defectes a temps i ens mantenim en la mútua ignorància del que passa en la realitat de cada aula, tot i havent arribat a acords.

Si bé és cert que aquest curs no han aparegut problemes amb el poemari, és perquè vam decidir un títol publicat a les nostres terres. No sempre passa així perquè, amb les altres lectures, l'alumnat ha tornat a tenir dificultats. Una primera raó és que les llibreries no reben publicacions d'editorials «menors» o que les grans editorials catalanes envien els exemplars a compta-gotes i en un termini excessivament llarg. Un altre motiu recau en el sector de la distribució, un camp ple d'interessos que repercuteix directament en el lector. El fet és que la cadena que formen l'editorial, la distribuïdora, la libreria i el comprador es trenca per alguna de les baules.

La predisposició de l'alumnat és molt distinta quan es troba en grup i amb companys que no són de la colla. Les relacions internes, en contínua evolució, són fonamentals en el moment de mostrar a l'aula qualsevol habilitat. En aquesta etapa vital, la inseguretat, la timidesa, la rivalitat, l'espontaneïtat de l'altri, etc. poden ser estímul per avançar o una barrera recalitrant. Opinar, recitar, cantar, poden esdevenir una diversió per tothom si es donen les condicions, però poden ser un fracàs a la mínima reacció en contra. Tampoc no ens ha d'estranyar aquesta actitud, si recordem que els pocs contactes conscients que té l'alumnat amb el text poètic tenen lloc majoritàriament a l'àmbit escolar, tant en català com en castellà.

S'ha de revisar el pla lector per incloure llibres de poesia, i només així, la indústria editorial veurà la necessitat d'oferir un catàleg apropiat a les etapes pre-adolescent i adolescent. Si es volen crear lectors en el gènere poètic, el gust per aquest tipus de lectura s'haurà de fer en l'etapa escolar perquè aquestes lectures continuen una vegada acabats els estudis. Sense arribar a demanar l'atenció que es dedica a la narrativa, les editorials haurien d'obrir col·leccions de poesia amb una presentació adequada, bandejant l'infantilisme o la banalitat.

Hem vist que la lectura expressiva de poemes, estimula l'ampliació de lèxic, ja que l'alumne es veu obligat a conèixer el significat de noves paraules i sobretot a donar-lo amb l'entonació. A més, la comprensió dels significats contribueix al gaudiment. També hem vist com en moltes ocasions un poema no agrada a la primera ocasió i és en aquest exercici de lectura expressiva, repetit fins la memorització, mirant de trobar el to adequat o la correcta locució, que els alumnes arriben finalment a trobar-li el gust. El que resulta difícil d'acceptar són les formes experimentals que adopta la poesia contemporània, bé siga pel simple fet de tenir un llenguatge o suport diferent,

bé perquè es tracta d'un alumnat poc avesat a reconèixer els mecanismes emprats, donat que no és bon moment per la reflexió intel·lectual. En canvi, la poesia escrita i els seus aspectes més mecànics, com és el de la versificació, s'obté una major accepció i implicació. Aquest seria el punt de connexió que conduïria a la trobada amb la poesia en el sentit més ampli. Pel camí podem dedicar esforços a la música i les lletres de les cançons, un espai oblidat a les aules i que tanta repercussió ha tingut dècades enrere. Altre tema és saber si aquests esforços deixen empremta o passen sense pena ni glòria.

Hem constatat com la música té capacitat d'aproximar la poesia a l'alumne, qui està en contacte permanent amb les novetats musicals. El tractament a l'aula de les lletres de cançons i partir d'un tipus de poesia senzill pot facilitar l'accés o l'aprofundiment per part de l'alumnat. També ho és el reconeixement dels valors d'un gènere popular, repetit i pròxim, des d'una instància que s'ha caracteritzat per l'academicisme. Cal aprofundir en aquesta relació tant pel que fa al contingut de la lletra com als aspectes expressius, ja que ens portarà fàcilment a la recitació. Ja ací, un punt per explorar és la recitació que pot fer el nostre alumnat immigrant en la pròpia llengua, que pot transmetre als seus companys, una abstracció sonora de la bellesa, un aliatge de sons i ritmes de gran capacitat evocadora.

D'igual manera hem constatat la validesa de redescobrir el poder de la paraula dita i dedicar una major atenció a l'expressió oral des de la poesia. Com hem dit abans, l'aula és un dels pocs llocs on els alumnes poden escoltar recitacions dels poemes escrits, siguen dits, bé per l'autor com per professionals. Els components sonors i rítmics de la poesia proporcionen als adolescents eines per analitzar els propis sentits i sentiments, que els prepare per la convivència. També nosaltres ens podem convertir en un model, però escoltar bones recitacions, com s'interpreten les emocions escrites en un poema, contribueix a millorar el control de les seues pràctiques, a imitar un bon patró.

Mantenim que tant l'aparell teòric com els exercicis mecànics són necessaris per l'aprenentatge de qualsevol disciplina, però si es tracta de matèries amb components relacionats amb l'expressió artística és notori que haurem d'ampliar els objectius una vegada observem la manera en què els alumnes experimenten la creació de textos poètics i troben connexions amb altres arts que fan compatibles distintes formes del gaudiment estètic. En aquest sentit la realització d'antologies poètiques ha portat l'alumnat a llegir molta més poesia i vessar la seua creativitat en distints formats per ser mostrats a la resta de companys. Si han recordat antigues experiències personals lligades a la poesia, aquesta pot tenir una vida més llarga de la què suposem.

També hem observat fins a quin punt la manca dels coneixements bàsics d'una llengua condicionen l'aprenentatge de la literatura. En canvi, hem comprovat que la lectura de textos literaris, poètics en el nostre cas, alimenta el coneixement del codi lingüístic i amplia el vocabulari. Uns clars exemples els hem trobat en el còmput sil·làbic i l'accentuació, tasques elementals que no s'acaben d'assolir completament i que reapareixen en el moment de la mètrica i de la versificació.

És obvi que nosaltres, els docents, ens trobem més segurs en l'aplicació del currículum bàsic de llengua, en especial de la normativa, que en el camp de l'especulació i la interpretació. Però també és patent que aquesta actitud és percebuda pel nostre alumnat, a qui traslладem les nostres pors, així reclamen que els confirmem, per exemple, si han interpretat correctament el sentit d'un poema, actitud que no ajuda en l'adopció de criteris i la creació dels propis valors que es conformen, dins de la nostra àrea, amb la lectura. Apreciem que aquesta actitud s'agreuja amb els llenguatges audiovisuals presents en el cada vegada més aclaparador món dels media, on tant alumnes com professorat tenim pendent una alfabetització.

En aquesta línia, hem vist com molts de nosaltres patim la manca de formació en la gestió de l'aula dotada amb ordinadors, d'igual manera que no vam tenir formació específica en l'ús del guix. Si almenys hem passat per la fase d'alumnes i vam tenir docents destres en la pissarra d'on traure ensenyances, a l'era electrònica anem per darrere del nostre alumnat amb totes les conseqüències que se'n desprenen. La por a què ens referíem anteriorment s'esdevé pànic -amb poques excepcions- quan es tracta de treballar la llengua a l'aula d'informàtica, convertida en una sessió extraordinària. No sabem què fer, ni com, ni per a què, però, tot s'ha de dir, la manca de dotació de l'aula convencional ha tingut un protagonisme essencial en aquest endarreriment docent a la incorporació a les noves tecnologies.

Hem constatat com és d'útil, a més de l'estalvi de paper, el sistema de projecció

electrònica, ja que la seua versatilitat permet des d'utilitzar materials propis preparats amb antel·lació fins a la connexió a Internet. Aquesta tecnologia no acaba de ser generalitzada en l'ensenyament obligatori, pel que els docents ens sentim desplaçats en relació a altres camps i queda pendent impulsar l'ensenyament del seu ús entre les generacions futures i gestionar la informació que s'hi pot trobar.

5.3. La veu de l'alumnat

El treball amb adolescents és una tasca complicada per la relació tan canviant que s'estableix entre qui ens dediquem a l'ensenyament i els propis alumnes. Voler saber quina és l'actitud que presenta l'alumnat respecte el gènere poètic o quins són els llibres de poesia que llegeix, depén de l'observació que en fem durant el temps que compartim al centre i de la sinceritat amb què responen a les nostres preguntes. Però no ens enganyem, ja que si durant uns dies veiem que responen als estímuls que els donem, per l'atmosfera creada o per l'interés sobtat en els resultats acadèmics, en qüestió d'hores poden abandonar aquesta actitud positiva per dirigir la seua atenció a un altre tema. Es tracta d'un comportament identificat als manuals de psicologia com a propi de l'adolescència i per tant, no podem deixar de tenir en compte una conducta en la qual hi intervenen múltiples factors.

De fa molts anys al qüestionari d'avaluació que realitze en finalitzar el curs sobre el conjunt de l'assignatura i el treball propi, són pocs els canvis en les contestacions dels alumnes. A la pregunta «Quin és l'aspecte que t'agrada més de l'assignatura?» responen invariablement que allò que més ha plagut és l'última activitat que s'ha realitzat. Tot allò que s'ha fet els mesos anteriors ha passat a l'oblit. Si hi ha algun record per la poesia no en resta cap per la narrativa, amb què iniciem el curs acadèmic. Poden recordar el que vam estudiar els mesos anteriors si ajudem a recordar-ho, però rarament allò que ha succeït dos mesos abans forma part de la seua memòria històrica recent. Per quina raó? La poesia, d'entrada no és un plaer per a l'alumnat d'aquestes edats, com tampoc ho és la lectura. Han passat a viure una etapa nova i el joc del llenguatge poètic ja no els atrau. Han aparegut nous interessos personals que els atrapen i, a més, han de compartir la resta d'atenció amb les altres disciplines. La poesia en competició!

Una professora que ha acompanyat els alumnes durant 1r i 2n curs els pregunta sobre l'experiència en poesia que han tingut en un 3r curs que està a punt d'acabar. Valoren positivament «treballar sobre un tema determinat i poder explotar eixe tema poèticament» i més concretament, «doncs, a mí el que més m'ha agradat és el treball que vam fer de poemes i relats i m'ha agradat inventar-me la poesia». Els comentaris sobre els treballs que es realitzen després de la lectura d'un poemari obtenen l'acceptació des de posicions distintes, ja que consideren que «m'ajuda, perquè d'aquesta manera es pot entendre un poquet millor el que vol dir, el que vol expressar» o menys rotundament «No sé. No em molesta. No.... L'he de fer perquè

m'han dit que el faça, però no m'ajuda». També reconeixen quines són les activitats que els han ajudat a entendre el significat del poema: «Recorde la pàgina web de viulapoesia. Era un poema visual. Crec que era el de *Home sweet home* i tenia una mosca dalt de les lletres i unes activitats que hi havia a la pàgina ens feia entendre que per a cada ú el sentit era distint» o en altres més productives com «tal vegada alguns treballs, com per exemple fer un altre poema inventat respecte al poema que hem agafat».

Si bé no són entusiastes dels dos web de poesia visitats, «estan prou bé perquè és una manera diferent d'entrar en el món de la poesia» aproven àmpliament el recital que Vicent Camps va realitzar a la biblioteca del centre: «Em va agradar molt. Va ser molt interessant perquè està bé que vinga una persona professional. Jo vaig aprendre molt i em va agradar molt que llegira un dels meus poemes». «M'ha agradat molt i que podríem fer més vegades, que podria vindre més voltes». Fins i tot, en referència a pràctiques desconegudes fins el moment com és la realització de poemes objecte mostren la seua aprovació: «està molt bé perquè és una manera d'expressar el que ú pensa i em sembla molt bé». Tot i que cal ajudar-los a recordar «Això era...?» Eixes composicions tridimensionals... «Ah sí! M'han agradat molt i també les podríem fer més vegades. També les podríem mostrar a altres col·legis i podrien fer intercanvis amb altres col·legis».

El mateix passa amb els poetes que han visitat l'institut. Durant el temps anterior a la vinguda, el alumnes es mostren interessats i pregunten si poden recitar-los poemes que han après. En el moment de l'intercanvi amb els poetes, els distints grups tenen un comportament més que correcte si el comparem amb el que mantenen aquests mateixos alumnes en les eixides a l'exterior del centre. Amb posterioritat, no és rara la referència a la trobada i comenten l'experiència viscuda mentre recitava o alguna anècdota que a nosaltres ens semblaria banal.

Quan preguntem un any després als mateixos alumnes, ja no recorden quines eren aquelles activitats de classe que trobaven interessants o divertides. Si no fos pels enregistraments que s'han realitzat, diríem que tot ha segut un miratge. A l'enregistrament, observem com riuen o com comenten entre ells, quins són els moments d'atenció general, com decau l'interés... Què n'ha quedat? Els quaderns de classe i els llibres de text són material fungible, inservible, dins del patró de la societat on vivim i dels quals molts se'n desprenen una vegada acabat el curs. No són considerats útils per adquirir coneixements el curs següent de la mateixa manera que ho és per als dissenyadors de les editorials escolars. Però, com podem explicar que alumnes de l'assignatura de Redacció i Disseny de Premsa seleccionen com a notícia important un recital poètic¹¹² celebrat a l'institut? Com és possible que una alumna immigrant que no té aquesta assignatura optativa prepare per la revista de l'institut la traducció de la seua cançó favorita?

Dels llibres de poesia, és ben clara la proporció que manté amb altres lectures

---

¹¹² Es troba a Annexos 5.6. Produccions d'alumnes.

escolars. La reina és la narració, com ho és, de nou, en l'oferta editorial. Les prestatgeries de biblioteques, de llibreries són ben explícites. Quan les visiten per demanar en préstec o realitzar una compra passa com en qualsevol altra branca del comerç, on el client té un estret marge per triar dins d'una abundància enganyosa. La lectura és equivalent a la lectura de narrativa, d'on poden arribar a ser especialistes consumats. La tria voluntària de poesia, així com l'activitat creativa és testimonial. Com s'explica que, en desproporció numèrica, l'alumnat busque poemaris i n'elabore creacions en forma de joc, per exemple, un *trivial*, que serien més apropiades per als de rol narratiu?

Quan plantegem la lectura en veu alta de poesia, quan proposem la recitació, es dispara l'alarma general. En canvi, s'accepta ben aviat que la sessió siga enregistrada i que companys d'altres classes puguen veure repetidament la desfilada d'intervencions. En aquest canvi, ha tingut alguna influència la poesia que han pogut escoltar a classe o les conegudes en Internet?

Almenys una vegada al curs l'alumnat entra en contacte amb un agent extern de la poesia. O bé ens visita un poeta o un recitador, o bé aprofitem alguna campanya institucional de visita a una biblioteca —la municipal o la Biblioteca Valenciana— per escoltar un autor i participar en un col·loqui. Any rere any l'alumnat ha tingut ocasió de parlar de literatura en general i poesia en particular a partir d'alguna lectura que s'ha fet a classe. Com podríem qualificar aquesta experiència en la qual participa de forma sincera i animadíssima una part de l'alumnat assistent? Com és que hi ha alumnes que lliuren a l'actor poemes propis perquè puga recitar-los davant de l'auditori format per companys de curs?

De creences, opinions i sentiments hi ha de tota mena, com d'extracció social o de tribus urbanes. El total d'alumnes tampoc no dóna per a una mostra estadística, de tanta fracció. Descobrir normes d'acció és tot un repte ja que conductes presents són passades l'endemà. Voldríem conèixer en quina mesura la poesia reflecteix un estat de la seua vida. De moment no tenim altra resposta que la urgència del canvi. Cap alumne admet haver tingut alguna experiència a classe que li haja animat a llegir

poesia pel seu compte. En canvi, cap alumna, de les que pertany a la tipologia d'«avantatjada» confessa que escriu, tot i que sabem per les companyes que té carpetes plenes de poemes. Si tampoc no atribueixen cap valor a la creació pròpia, com s'explica la creació en grup de noves lletres per a cançons que ells també interpreten? El valor que abans tenia la poesia, està actualment en baixa? Sembla que s'estiga devaluant, o és un efecte dels daltabaixos de l'economia?

Quan hem volgut tenir resposta a alguna d'aquestes preguntes, hem demanat als alumnes que hem acompanyat durant dos anys que tornaren a valorar individualment l'experiència que en 3r i 4t férem de la poesia. Els tres grups d'ESO s'havien convertit en dos grups de batxillerat: un que anomenem de lletres (A) i un altre de ciències (B). Calia contestar dues preguntes:

- Entre les lectures que has realitzat en els darrers mesos, tens algun llibre de poesia? Podries dir-ne el títol i el nom de l'autor? Podries dir quins temes tractava? Et va agradar? Per què?
- Creus que la poesia que has llegit en 3r i 4t, així com les activitats de creació poètica que has realitzat en aquesta etapa, t'han servit per interessar-te per aquest gènere? Per què ho creus així?

El més cridaner de tot és el contrast entre la zona d'influència i la zona de confluència. La tutora, que és també la professora de llengua castellana, passà el qüestionari al grup de lletres i al de ciències els ho passà també la tutora, que és la professora d'anglès. Podem mostrar el contrast de resultats amb la síntesi de les preguntes i, a continuació, imaginar les distintes maneres de presentar a l'aula aquest exercici i la influència de cada tutora sobre el conjunt de la classe.

Grup A. Només uns pocs alumnes contesten el full i la majoria el torna en blanc o, simplement, no el torna. Per als alumnes que responen la primera pregunta, la poesia no és un gènere del seu interès que trien voluntàriament, segons ho llegim en frases com «no m'agrada el gènere» «odie llegir-me llibres per obligació». Com ja sospitàvem, les poques, si no les úniques lectures de poesia que han realitzat, formen part de l'assignatura: «No tinc cap llibre de poesia. Només he llegit poesia a classe de valencià. Sols he llegit voluntàriament prosa». Més d'ú confessa obertament que la poesia no figura entre les seues preferències: «No m'agrada la poesia. Solament vaig llegir en 4t i no recorde els títols». «L'únic llibre de poesia que m'he llegit en aquestos últims mesos ha sigut *L'illa amb llunes*, de Marc Granell. No em va agradar perquè no m'agrada la poesia i m'avorreix molt. Crec que m'ha servit per a interessar-me un poc més en aquest món i intentar saber més».

Aquesta darrera opinió fa de pont a la resposta a la segona pregunta. No obstant, hi ha alumnes que busquen excuses com les de: «M'interessa aquest gènere bastant, però m'interessa més quan el puc llegir per iniciativa pròpia. Aquest gènere ja és interessant, no crec que calga fer treballs per fer-lo més interessant». Ací es fa necessari recordar que els treballs que esmenta són les activitats de creació i que representen un esforç superior al què estan acostumats a fer. Pel que conec de les

pràctiques que es realitzen en altres assignatures, la lectura del llibre recomanat generalment va seguida d'un treball de síntesi, com per exemple, fer-ne un resum. En algunes ocasions, aquest treball es realitza individualment i és producte d'una lectura atenta en major o menor grau. No obstant, bé la repetició de resums idèntics o amb poquíssimes variacions, bé la clonació d'errades manifestes, indiquen que aquest tipus de tasca té el perill de ser reproduït en poques o moltes còpies. Internet és una font per aquest tipus de conducta i està tan valorada entre els adolescents que no es molesten en reelaborar el text, que gairebé sempre es presenten amb tots els indicis i totes les icones que en delaten la procedència.

Entre tots els testimonis, un comentari positiu amb matisos: «Sí. Recorde *L'illa amb llunes*. Va estar bonic, però les poesies eren molt simples. Exceptuant els treballs de creació com el poema objecte, les classes de poesia han estat prou bé perquè t'ensenyen diferents formes per expressar l'art. El que ocorre és que li donen massa importància. Caldria prestar més atenció a la gramàtica i a l'ortografia». Sorpren aquesta afirmació sobre els continguts d'una matèria, especialment quan prové d'un alumne. Però no és tan sorprenent si sabem que és aquesta l'opinió de la tutora. En comentar aquests resultats als companys del Departament vam concloure que s'han de buscar altres intermediaris amb els alumnes i evitar que siguin mediatitzats.

Grup B. A diferència de l'altre grup, en la contestació a la primera pregunta, molts alumnes manifesten l'interés pel gènere: «Sí. Es diu *Antologia poètica* i *L'illa amb llunes*. Ademés tinc alguns llibres de poesia de l'autora Glòria Fuertes. Tots em van agradar molt. Tots els que m'he llegit m'han agradat i també perquè m'interessa la poesia. Tant és així que voluntàriament he llegit altres llibres de poesia». «Sí. He llegit l'*Antologia poètica* d'Enric Valor [sic] i *L'illa amb llunes* de Marc Granell. A més he llegit alguns de Glòria Fuertes, però és infantil. L'*Antologia poètica* és un conjunt de poemes i *L'illa amb llunes*, també. Algunes sí que m'agraden, com per exemple El barranc del Algodins, però hi ha d'altres que no valen res, com per exemple Les formigues o La girafa. Les que m'agraden és perquè són molt boniques i les que no, perquè són poesies molt poc treballades. Un poc sí que m'han servit perquè abans no entenia molt bé això de sonet i coses d'eixes. També m'ha servit per a conèixer molts autors i molts poemes interessants». També tenim alumnes que busquen excuses: «Ja fa molt que no llic cap llibre de poesia i no recorde ni el títol ni l'autor. Sempre m'ha interessat la poesia però no tinc massa temps per a llegir i el poc que tinc preferisc dedicar-lo a altres gèneres o als llibres que manen llegir a l'institut». Tot i que també hi ha qui diu justament el contrari: «No he llegit cap en els darrers mesos. *L'Antologia poètica*. La poesia no és un gènere que m'interesse molt». «Sí que tinc llibres de poesia. L'*Antologia poètica* de Marc Granell. Els temes variats: animals, ciutats, societat... M'agradà alguna poesia però en general no, perquè llegies per fer treballs i no en posava ganes». «No. Crec que no, perquè han sigut unes activitats obligades que no han despertat la meua curiositat. Sí. *Antologia poètica* de Marc Granell. Estacions, animals i no sé què més. No m'agrada la poesia». O es reafirma en l'estereotip: «No recorde, perquè no m'agraden els llibres

que són avorrits i els temes eren com totes les poesies: amor, coses, etc. Eren un poc pesats i no m'interessa la poesia».

Una altra diferència és que molts alumnes mantenen el record dels temes tractats: «L'any passat vaig llegir les *Rimes* de Bécquer i *L'illa amb llunes* de Marc Granell. Tots els poemes del primer eren d'amor i el de Granell tractava temes més variats. Em van agradar prou els dos. Les poesies de Bécquer, més, però al final cansava que foren totes d'amor. No m'agrada la poesia i preferisc la narrativa. La poesia m'interessa més ara que abans. Els treballs eren prou interessants».

Com que es tracta del grup de ciències, alguns contempen la poesia com una eina que entra en contradicció amb les seues expectatives acadèmiques: «Sí, l'*Antologia poètica* de Marc Granell. Tractava de poemes sobre la natura, animals... no em va agradar perquè la poesia no m'atrau. El cas és que vull estudiar enginyeria i no fa falta saber-se cap poesia». «L'*Antologia poètica* de Marc Granell. Els temes que tractava eren principalment de la natura. No molt. El gènere no m'interessa molt i no serveix per al què jo vull estudiar». Aquest pensament delata l'actual tendència a valorar el producte en tant que tinga un aprofitament directe o, almenys, visible o immediat.

D'altres menysvaloren les seues capacitats intel·lectuals: «Sí. *L'illa amb llunes* de Marc Granell. Depén de la poesia, tractava molts temes. En general sí, però hi havia algunes poesies que no m'agradaven perquè no les entenia. A mi no m'agrada la poesia i com no tinc imaginació em costa molt inventar-me'n i entendre-les. De totes maneres, el llibre de poesies que vam fer en 4t sí que em va agradar, però no el poema visual».

En la contestació a la segona pregunta, també hi ha alumnes que veuen en la poesia alguna cosa més relacionada amb l'experiència: «No. De poesia no he llegit cap però tinc dos dels anys passat manats en l'institut: *L'Antologia poètica* de Marc Granell i *L'illa amb llunes*. Sí, sobretot la creació poètica m'ha ajudat a tenir més fluïdesa en el llenguatge i per a ser més creativa. A més, alguns treballs que vam fer em van agradar molt». «L'*Antologia poètica* de Marc Granell i *L'illa amb llunes*. No recorde de què tractaven. El treball que vam fer amb el llibre de *L'illa amb llunes* em va agradar perquè em va paréixer una pràctica didàctica i, a més, un treball artístic». «No he llegit cap llibre de poesia en els últims anys, però l'any passat sí que he llegit alguns poemes de diferents autors, per exemple d'Ausiàs March. La poca poesia que he llegit aquests anys pense que ha servit per interessar-me un poc per a saber com parlaven, els sentiments i com era l'època de la què es tractava».

Per què aquesta diferència entre un grup de lletres i altre de ciències? Es suposa que el grup de lletres hauria d'estar més interessat en el llenguatge o en qualsevol altre mode d'expressió que el grup que cursa la modalitat de batxillerat de ciències com a fase anterior als estudis universitaris.

Algunes respostes les podem trobar en confirmar les posicions del professorat integrant del claustre, en particular les relatives als departaments de llengües:

Castellà, Anglès i Francès, a més del nostre. Al currículum oficial es destaca el caràcter funcional de les llengües estrangeres i un oblit de la literatura. No obstant això, les cançons són un recurs generalitzat, no és una raresa, tot i que manté un tractament estrictament lingüístic, per l'adquisició de lèxic, de la fluïdesa o de la fonètica. Aquestes pràctiques que podem escoltar-les mentre es realitzen, depenen tant del docent com del material de suport que acompanya el llibre de text. Però en conjunt es tracta d'apreciacions personals que sintetitzen converses acumulades al llarg de l'intercanvi diari en un centre amb unes característiques de temps i espai que estimulen les relacions entre el professorat. Les converses, els debats, les propostes d'activitats complementàries que es realitzen dins i fora del recinte escolar donen suficient informació per conèixer el sentir de cada professor i cada professora.

Quan hi ha companyes que consideren que és una «ocurrència» l'elaboració de textos realitzats per alumnes i que el realment important en l'ensenyament de la llengua és la sintaxi, és fàcil suposar que afirmacions com aquestes no es queden en l'intercanvi dialèctic entre col·legues. Aquestes consideracions es traslladen a l'aula en forma de comentaris i de praxi que, a més compta amb el suport del llibre de text i la llei de menor esforç aclamada pels alumnes.

És revelador que els alumnes d'aquest tipus de professorat reclamen menys literatura i més sintaxi. El fet d'utilitzar professores en un rol d'intermediari amb la finalitat de no influir en les contestacions de l'alumnat, ha produït efectes insospitats: els mateixos alumnes diuen coses contràries. De què depèn? Del moment, de la proximitat al moment recordat, etc. però sobretot, de la persona amb qui estableix la relació, de qui rebia les indicacions per contestar les preguntes. Conèixer què entenen els alumnes per poesia, entendre com construeixen la representació poètica, depèn en gran mesura del docent que els acompanya.

En relació amb el rendiment acadèmic, l'alumnat amb curiositat per la cultura, les llengües i la literatura sol ser un bon alumne i que per influència del professorat, tutor o orientador, se l'encamina i dirigeix cap al Batxillerat de Ciències. Tenim alumnes que s'expressen molt bé per escrit, que són creatives, imaginatives, participatives i amb curiositat per totes les mostres literàries i s'han decidit per les Ciències. Per què no troben que el periodisme, la filologia o la traducció són estudis importants i profitosos? Han tingut una pràctica d'èxit que els hauria d'inclinar per les Humanitats: han guanyat premis literaris fora del centre, han tingut el reconeixement de companys i professorat en mostrar les seues obres, s'han felicitat pels recitals, representacions, etc. que han realitzat per als seus companys i moltes proves més del ressó de la capacitat que tenen les seues habilitats literàries. Malgrat totes aquestes experiències positives, tant en grup com des de la satisfacció personal, menysvaloren o frivolitzen aquestes manifestacions artístiques i només l'existència d'un ambient que mantinga aquestes accions fins a convertir-les en tradició, pot fer possible que es considere «normal» que la literatura, la poesia, forma part de la vida a les aules.

Però no tot acaba amb l'experiència d'aquests grups. Mentre alguns d'alquestos alumnes continuaven el Batxillerat, nosaltres hem repensat què anàvem a tenir en compte de tot allò que ens havien escrit a fi de preparar una **nova planificació** per 3r curs d'ESO. D'aquesta etapa i de les següents no conservem anotacions ni enregistraments, però guardem testimonis d'alguns resultats engrescadors que explicarem a continuació.

Pel segon trimestre del curs, dins dels continguts que sempre reservem al gènere poètic, planificàrem la celebració del Vuit de Març, seguint el nostre costum i el de molts centres educatius. Les propostes més abundants per commemorar aquesta data consistien a omplir el centre de senyals que identifiquen el dia de la dona i que també es porten a terme: color violeta per tot arreu, llaços a llocs visibles, exposicions protagonitzades per dones... Però, a més d'aquestes iniciatives, la meua proposta de fer un recital també va ser ben acollida tot i que la resposta a una experiència compartida va ser desigual. No obstant, d'entre les tres línies de tercer es presentaren suficients voluntaris per recitar, cantar i tocar algun instrument. Només posaven una condició: els destinataris havien de ser els altres alumnes de tercer. Amb aquesta petició tenim detectat un nou entrebanc per la pràctica de la poesia en aquesta etapa: no es vol mostrar cap habilitat en públic i reclamen que l'acte es quede entre els iguals, la resta de companys de tercer.

D'aquesta manera quedava assegurat el fet d'experimentar la comunicació literària, poètica, com a situació comunicativa real i estimular l'alumnat a fer eixir de l'aula les activitats pròpies del currículum i que estaven reservades a l'intercanvi professor-alumne amb l'únic objectiu que coneixen. Finalment, el recital, d'un màxim de vint minuts, tindria lloc fora de l'aula, fora de l'hora de classe i amb l'assistència màxima que permetia l'aforament de la Sala d'Usos Múltiples amb què compta l'institut. També calia assajar fora de l'hora de classe i l'única alternativa era el temps d'esplai, que es va convertir en un espai de relació de complicitat en relació amb els altres grups de tercer que no podien entrar als assajos.

La selecció de poemes tenia com a tema les vivències de les dones al llarg del temps i es passava del romancer —amb un punt de vista marcadament androcèntric— a la poesia actual més reivindicativa. Els recitadors «traduïen» el text escrit segons les interpretacions que s'anaven produint. De la lectura en veu alta es passà a la identificació de les pauses, a les distintes entonacions i volum, a l'expressivitat que contenia el vers... El romanç, massa llarg, passaren a ser cantats *a capella*, a suprimir-ne alguna estrofa, a provar alternances en les intervencions dels recitadors o cantants, a crear una coreografia pròpia, etc. El poema amb enunciador femení passà a ser cantat per un grup de xics. El grup format per dos alumnes arrossegà la resta de classe, qui s'incorporà a la declamació. Els assajos tenien lloc en l'hora del pati, però dies després cada grup volia repetir la recitació a l'inici de cada sessió. Vaig accedir perquè d'aquesta manera agafava seguretat i trobava nous matisos en la interpretació. Finalment, la poesia, recitada o cantada, passava a ser patrimoni de tota la classe, qui aportava noves interpretacions i nous significats.

A més, els destinataris desconeixien què anaven a escoltar dels altres grups, qui era capaç de cantar en solitari o en grup, qui podia vèncer la vergonya i la timidesa. Calia recordar-los que el públic eren ells, la suma dels companys de tercer. Així, una aula amb dimensions limitades, que els resulta familiar, amb condicions sonores suficients, és imprescindible perquè entra dins el seu control, sense contextos estranys a la seua experiència. Qui desconeixia què anava a escoltar, qui estava d'espectador, passava a ser protagonista uns minuts després, i tot l'espectacle era compartit. Consigna: només s'aplaudeix al final de recital per no trencar la continuïtat de les aparicions. El fil conductor anava a càrrec de la narradora que, a mode de presentació, lligava un poema amb un altre.

La solució a la recepció del text condicionà que l'espectacle es concebira com una projecció d'imatges suggeridores que portaven sobreimpressionats els versos dels poemes, que anaven apareixent a mesura que eren dits. En resum, tothom estava entusiasmat pel projecte compartit. Recitar i cantar en grup, els havia resultat satisfactori i estimulants fins el punt de proposar-ne la continuïtat. Farien un altre recital per celebrar el final de curs. Així s'ha fet. I ara, amb instruments reals: flauta, clarinet i percussió.

Hem constatat que fer dels recitals una experiència entre iguals prepara per a d'altres posteriors que, superada la fase de novetat i de nervis, poden ser repetits en condicions diferents i la poesia pot ser escoltada per alumnes d'altres cursos. Qui escolta avui esdevé protagonista el curs següent i, així, aconseguir que la poesia siga una manifestació literària i cultural esperada com ho són altres celebracions habituals del centre.

Les paraules d'un alumne ens confirmen la validesa de l'esforç: *«Abans, en realitat, no sabíem el que era la poesia. Només llegíem algun poemeta solt. Però aquest treballs que ens han fet treballar la poesia de veritat, són els que realment ens l'han mostrat i ens han ensenyat de què es tracta.»*

O com suggereix una altra alumna: *«Crec que podríem dedicar-li més atenció a la creació de poesia que a analitzar-la en sí, perquè al cap i a la fi, la poesia és una carta escrita des del cor, sense seguir més esquema que els nostres sentiments més profunds».* Aquestes testimonis ens diuen que no podem ignorar les relacions diferents que s'estableixen amb l'alumnat quan entrem en terrenys especials. Però si són especials és perquè negligim l'aprenentatge emocional ja que només apareix al currículum de manera oculta.